

И
В И С А Р К А Р Е Д
К О Р Д А Й Э С О В Е Т И Е

ՆՎԻՏԱՐԿԱՐԵԸ ԿՕՐԴԱԻԹ ՏՕՎԵՏԻԵ

հազր կօր:

ՇԱՏՄԵ ՇՁԼԻԼ

հայնետհրատ

ԵՐԵՎԱՆ

1957.

**ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՔՈՒՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐ
Կազմեց՝ ԶԱՍԿԵ ԶԱԼԻԼ**

АНТОЛОГИЯ

**Курдских советских писателей
(на курдском языке)
Айпетрат—1957**

Ի՛ՅԻՑԻԵ ՇՅՆԴԻ

ՏՕՎԵՏԱԿԱՆ ԴԱԿԱՏԱՆ¹⁾

Շիրն ւ յա Դայաճան:
Շաւզ ւ յաճալ տ՞ Մադան;
Միճ՛աճա ճալ ւ ճիճա—
Տա՛ւա աւա, ալան, ճիճա.

Շիճա իաաճի տ՞, Մադան,
Ճաճ ւ ճալալալ տա ճի կ՛աճ,
Դա՛աւ ւ կ՛աւա, Դա՛աւ ճալ—
Ճալալա ճաճա Դա՛ալա ճաճա.

Ճալա ւ ճալալալա ճաա—
Ճալ ւ ճալա ճաճալաճա,
Ճաճ ւ ճաճալա ճալաճա
Դալ ճաճալալա ճալա ճա.

Ճա ճաճալա ճա—Դայաճան.
Ճալալալա ճալա ճաճա,
Ճալալաճա, ճաճա ճաճա—
Ճաճա ճալալալա ճալալալա.

¹⁾ Ճալալալա ճալալալա

Ле мэръвед тэ—чекърдар
Бона э мьре бэхтэвар,
Бона рожа съба хвэш —
Хвэ т'бидара надын пац.

Т'эви панздөһ бьрада—
Гөлвөдьди эшқ у ша,
Тө хвэш-хвэши, хвэши Wөгән
Бэдәw, бэдәw—Гайастан.

ЛЕНИНЕ НӨМЪРИ

(Г. Гакобьян)

Өw к'и дьбе,—Ленин мьрийэ;
Qэ дькарэ тэ'в вэмырэ:
Йан дькарэ бэ'р заһа бэ:
Йан жи Марс тэвда весэ
У хималай war онда бэ?

Шöхле wi тэ'вын йэк-йэк,
Готъне wi бэ'ра к'урэк,
Wэсийэте wи чэwa к'ö Марс
У хималайе мә кърэ бэ'с.

Ле к'и занэ... Дьбэ бьбэ;
Wэки роке тэ'в вэмырэ,
Дьбэ бьбэ,
У ав дъне бьмычъqэ,
Марс жи весэ у вэмырэ
У хималай т'эвда һьлшэ...

Ле Ленине we бьминэ —
Һэр qөрнада биньн бирэ,
Öса занбэ наве эwi
Нэмыри у һэри зорэ.

С Е Р В И Н

(Г. Погосйан)

Нэ аҫа зуда нав бажарэки
Ль зерзэминэк мала кэвьри,
К'едэре тэ'ве п'энщвэнэдьда
У бьһаре хwэ нишан нэдьда,
Qизэкэ к'өрда, Сервин наве we,
Т'эв дйа хwэ нэхwэш дьма weдэре.
Qэта морийа ль стöе weда—
Бышкошке сэдэф п'есиpa weва.
Ч'э'вед we рэш бун—h'эбед тьрийа,
Сьпичолки бу мина нэхwэща,
Дьранед weйэ мина сэдэфа,
Рэнги хэйди, ча мьрийа гора.
Т'өнэбу wэхте we дэрва бьлиста,
Готи шэв у ро эw бьхэбтийа,
Бона дэwлэтиe qате жоринра
Хэбат бькьра qиза к'өрда.
Жь сьбе h'эйа бэри эвара
Мал гэмьзкьра, дэрдан бышушта,
Йан жи зьбыла отахед аге
Жорда пышткьра у банйа харе.
У жь бона we хэбата гьран
Бэрва дьстэнд һьнэ көртоле нан
У чэнд капекед сорэ чук-мэзын,
Wэки дйа хwэpa бьда ду дэрман.
Дьранед weйэ мина сэдэфа,
Рэнги хэйди ча мьрийа гора.

У рож дэрбазбун... Ль ви бажари,
Ль к'о гэви дйа хвэ дьма Сервин,
Ө'мьрэки гэээ вэбу ванара,
Рожа гэээ бона ван п'эншвэда,
Мэрьвед гэээ тэ'в, бьнар анин,
Анин ль бэр зерзэмина Сервин.
Дьранед вейэ мина сэдэфа,
Өw дьк'эня, гөл же дьбарийа.
Qиз ида нэчу ви қате жорьн,
Wэки мина бэре п'арскьра нан.
Өw дэwлэти вэдэре дэрхьстн,
Сервин жь бэр дэст лап хьлазкьрн,
Даик жи қэнш бу, нэдьхар дэрман,
Дьхэбьти ль заводэк мэзын,
Чава хостакэ жир ль бэр дэзгэ
Чедькьр эве п'эрчед топ гэээ.
Сервин жи һэрро дьчу мэк'тэбе,
Солед там гэээ п'е дькьр эве,
Т'ора морийа ль стöе веда,
П'оре we көришк, рэнге зэринда.
Башара we хwэш, деме we гөлин,
Ч'э'вед вейэ рэш, ча һ'эбед тьри,
У дьжи эw ль бажаре мэзын
Өw қиза дэлал, наве we Сервин,
Отахед вейэ гэээ, ронайи,
Тэ'ва бьнаре ванра рэқьси,
У бь дьране хwэйэ сэдэфин,
Ча э'мьре гэээ гөлвэда Сервин.

ГЭЛО, ӨЗЕ ВЭГЭРЬМ...

(Ферик Полатбеков)

Гэло, эзе вэгэръм бэр тэ'ва щэ'нубе,
Ведере, ль нава ч'йаед хвэ бэре,
К'едере, ча пьзмам бона пьзмага,
Кавказ бо мьн халиче радьхэ?

Гэло, эзе вэгэръм.бэр с'яа чинара,
Ль б'не ч'ьлэд ван с'ьпндара?
Диса б'биньм гонде хвэ бэре,
Кө щэw дькэ х'шин у дар дьк'нэ си?

У гэло мьнра we ль нэвдө бе,
Кө шэва б' х'яал дэшта б'гэръм,
Бьстрем к'ламед мьрам-мьрами,
У ль э'змане шин эз б'бьм тьма?

Йан нав бэрфа Сибира дурда,
Ль йале тайга кэр'о у лалда
Өзе б'ьфэдиньм р'яа х'вэйэ чэтын
У дэр'һада мьн гьшке бир б'кьн?

ЖЪ ГОНДА ГОНДӘК

I

Сьбэкә навине чикә сайи эз бь хьзмәтәке рек'әтм, чүмә гонде К'урәк'әнде, вәки дьне, бь щуре кьн у фә'мдарийа тәзә жера дьбежьн К'урәк'ән,—К'өрәк'ән. Гонди ль бьнатра гьрәкиданә, нә аҫа дури Ереване, ль нәһ'ийа Эцмиадзине, вәкә пенши-шест малийә, дьрежә, ль алики ви лод, гом у тәвлед колхозенә, ле е дьне те дьгьнижә мек'теба гондә чарсалә.

Жера гондра щәвәкә авейә тәньк те, нәрм дьк'ьшә, дьчә. Ль чарһьлҫе we у ль нава гонд рәвш гьртнә даред сева, һөрмейа, зәрдәла у гуза, шьвтәлуиа у сьнща... Гонд дь хәмьлиньн.

Бьһәлиед ведәге бәре, чәва наве гондра дьхвенә, К'урәк'әнд, — гонде к'уре, бәрроже, вәхтеда Адрбешан бунә. Мәзәле доре' жи шә'дәтийа we йәке дьдьн. Ле ньһа гьшк кәрманшьне, сала һ'әзар нәһсьд һ'ижда шиш'ьтибуи. Әв тәви хәбатчиед әрмәни һатнә жь Қәрсе, гонди Шатьроглинә, Сузьс у Башәлуе, һатнә жь Тәндурәке, Синәке, гонди Зоренә, Қуче... һатнә жь алие Ване,

Гонд хөри сипки йане һ'әсьни нинә, чәва кә бәре бу—гонде зәқәрийа, һ'әсьнийа, сипка у өса гьшк жь һәвдә башқә—башқә бун. Дьһа жь нава щьмаә'те бәрә-бәрә тенә биркьрьне қәбил у бәрәд зәмане чуйи гәләк нави. Ньһа гьшк йәкьн, тәви һәв, бьһәлуе гондәкинә, бь наве гонд тенә наскьрьне. Чь гәһасть-нәкә мазьн!

К'урәк'әнд си у чәнд сала бәре хьрабә бу, мьск'әне буме кор, гөһера пәзе пәйза дәрәнг у бьһара зуһати. Гөкөмәта

Советие гӱндари да сэр we цъжле жи: шенкър, кърэ бэр плане, бь типа тэээ, дэwса ахьла. гӱһер'ед пез, от'ахед т'эээйэ чэнд п'эншэрэ чекър у авакър. Реншбэре бэре бэрэ-б рэ дэст жь к'очэрие к'ышанд у бь рьэ'атиера һатэ гьредане, һ-жа бу хайе гӱнд, к'эwшэн у аве... У коне һьһьзи бь чит у бэр-чите хwэва, wэки т'эви к'олозе тэрьки һе бьн стерё, һьнэ малада дьминэ, һэр шара, гава чэ'ве мэрьв педьк'эвэ, хуна рэш һьлдьшэ нава дьл у һ'ьнаве wi, дэрд у кӱле кэви тэв радьбьн: те бэрчэ'ва э'мьре к'очэриа рэши-һ'ыш, шэред цэби-лайэ баво-баво, һэвар у газие, һ'але зэлулие, кӱштьне, църкьрьне, талан у тажан.

У иро, эw рожэд цэтьле. кӱ wэхтэке һэбунэ, дьһа дэр-базбунэ, ӱнда бунэ, у манэ чэwа хэwнэрожке рэш, wэки мэрьв тӱшара нахwэзэ бинэ бира хwэ, чьма кӱ хwэда һерс дьбэ, дьк'эwгьрэ, дьшэwьтэ wэкэ агьре тэндуре.

К'урэ-к'эндйа гьшкэ колхозеданьн у тэви колхозванед гӱнде һайтахеи шинар, досте кал у бава, һини бешаркьрьна пэмбӱ, тьрийа, баг у рэза, бостан у п'ьншара бунэ, онще һьлтиньн-датиньн. Хwэлийа дэшта Ереванейэ тэwла зер хэбатчиед хwэйэ тэээра гӱлвэдьдэ, дьхэмьлэ бь сьмлед гэньме зэр, бь кӱлие пэмбӱйэ сьпи, wэкэ бэрфа йэкшэви, бь гушиед тьриед ширьнэ шьнэти, бь һ'эзар тӱр'лэ-гэми...

Ль К'ӱрэк'энде дэрсдарие дькэ Ромие Г'эсо, калэки руспи, wэки майн жера дьбен—Роми Гасо, бь форма урьси. Мэ'на ве йэке һэйэ һ'ьлбэт у сэрһатийа wi шамери гэлэки дьрежэ, ле эме зэ'ф кьн бежьн. Гэла бэри Революсиа Октябре Роми сэр гьлики нэте те сьртункьрьне. Wi дьшиньн һэйло сэр синоре Урьсете у Чинстане. Э, кӱрде сэре чие, нэ зари, нэ зьман, хэриби нэнас, ль щики ӱсайи дур ида һ'але wi we чэwа бэ?..

У Ромие мэ блурэ ль сэр левед wi бир тинэ мала хwэ дэр-щинара, чйае Элэгэзе, азае, дэрд у кӱле хwэ теда дьрежэ. Гэрке нэдэнгбеж буйэ, тэ'зэ дьбэ дэнгбеж, һэрке нэ блурван буйэ, дьбэ блурван. Хwэ бь хэлце дора хwэ дьдэ наскьрьне у бь хwэ жи дьк'эвэ кьрасе wана, дьк'эвэ нава һ'але сьбил-сьргуние. Бэле, мэрьв һин дьбэ, тэях дьдэ... У сал тен, дэрбаз дьбьн, йэк,

дö. се... Ромие Гасо хвэ жи те дернахэ, чька чава һини зьмане урьси бу у чава һини нывисар у хвэндьне бу, эв кö бь дине эздийа хвэндьн гөнэ һ'эсаб дьбу. Гөнэ һ'эсаб дьбу гава мэрыв жь мьлэте дьне бьзэвшийа, ле Роми эв дэр жи кьр, қизэкэ урьс—Анийа Серге-вна стэнд у хвара ль шэлэте дур дьбэ хвэймал. Ле нэй Революсиа Октийабре вэдьгэрэ, те бал қəвме хвэ, шэм бьра у пьзмамед хвэ у дьбэ дэрсларэки пешьн нава дерсдаред к'өрдада. Ве гаве, ида шагьрте ви—Рьзайле Рэшид, вэки клуба гондда дьхэбьтэ, хьлазкьрийэ Института педагогийэ дурэкэ. Ромие һ'эсойи дьнеди, биранинед һ'эзаранэ серида ньһа ль гонде К'өрэк'энде, ль рэх Өлэгэза һ'эзкьри, дэрса зьмане урьси кöр' у кэчед тэз-рабуи һин дькэ, ви зьмани, бь к'ижан нывисинэ Пушкин у Толстой. Горки у Шолохов. Ромие һ'эсойи бехтэварэ вэкэ дьнэ, нэ ахьр эв қə на кал-буна хвэда гьһиштэ мьразе хвэ, нэ кö тэне һин бу, ле ньһа һин жи дькэ ве шымаэ'та хвэ, вэки сала у зэмана жь алие һэбун у културае шунда мабу.

Бэде, дэрбазбуйэ эв дэвран, гава эздийара гөнэ һ'эсаб дьбу хвэндьн у нывисар. Ле ньһа—ньһа гьшкэ хвэндинэ, һэр зьлам дькэ у дьщэ'динэ, вэки хвэндьна бьльнд дэст бинэ,—вайэ дэврана мэ, рабун-руньштаньна гонде К'өрэк'энде иро у сьбе.

Щьмаэ'те хвэ ль хвэндьне гьртийэ, ль културае, ронайе... У вайэ һэма эва гонде мэ К'өрэк'энд, ль ве дэре һэрче бу шаһьл. қиз бэ, кöр' бэ, кэсэки нэхвэнди гөнэ. Ль һэр малэке к'теб һэнэ, қалэм, к'агэз у һ'öбьр у тенэ пэсананьне эв мэрыв е кö рьнд дьхуньн, хвэндьнеда пешьн, гэлэки дьхуньн у гэлэк зьмана заньн.

Қонаха мьн ль мала Рэшиде Озманэ, йа баве Рьзае. Рэшиди йэки зэрини навини сьвькэ, һэйэ пенщипенщ сали, ақыле ви чэ'вада дьхвенэ, хвэш-хэб:рэ, нивхвэнди майэ. Бэр-хвэ дьк'эвэ, вэки хвэндьна орт'э у бьльнд дэст нанийэ.—Хэм т'өнэ, эз бэр дьле вида тем, бьһнерэ, кöре тэ гьһиштиё, кö институт хьлаз кьрийэ, ле кöрапе тэ, Қанате К'ордо, ль Ленинграде буйэ öлмдарэки бэрбьчэ'в, гэлэк к'ьт'ебед вийэ

Әлмие һәнә, гәләк хвәндк'ар у аспирант ль бәр дәстә ши һин бунә у һин дьбьн, ида чь дьхвәзи?

— Әш растә һ'ълбәт,—Рәшид хәбәра мьн бь шәкьр дь-
бьр'ә,—ле нә ахьр мьн бь хвә жи дьхвәст к'ураййа занине
дәст банйа, ахьр һ'өкөмәте һәр мәщәл-мьк'ан данә мә бона
пешдачуйине, занәбуне у һ'ьсрәта хвәндьн. занәбуне дьлда,
әш, вәки ида нив қөрнәйи зедәтьр ә'мьр кьрийә, ль нәвинге
хвәйи бәр бьстин дьнер'ә, мәрвь һәш занә әш дьхвәзә бьк'әвә
нава дьлке ши, бежә—әз жь рйа хвә мам, қә на т'ө мәйдана
өлм у заннне дәсте хвә нәкә.

Нәвие ши бәре хвә радио феза хвәда дькә, мәрвь дьбе дьх-
вәзә бьбһе, ле кәльк Рәшид п'әншәрар'а дәрва дьнһер'ә, тенә
ханекьрьне мерг у зәвиед раста орг'а Һайт'ахе у Көрәк'әндейә
һешин, қичьк нәхш-нәхыши. Бәшәрәкә хвәш һ'ьнарәд сурәте
мир'а дьтәйсә у... вәкә бистәки әм ль һәвдө дьнер'ьн. Те бәр
чә'ве мьн хәбата шийә һ'ьземәти у бь хәбәрдана чә'ва әз
жер'а дьбежьм—тә сәһ'әтә хвәш, хәбатчийо, әш хәбата тә кь-
рийә ль нава дәшта колхозе, нә кә т'әне пәсьне тә дьдә, ле
әш өса жи пешдачуйина мә һ'әсаб дьбә, дә һ'әсабе хвә бь-
гьрә.

Мьн т'әг'минкьр, вәки Рәшид дьле мьн хвәнд, фә'мкьр,
вәки рекә зә'фә дьреж қәдандйә жь к'очәрие һ'әта колхозе...
сьфәт ле гөләш бу, тә дьго гөл у нур же дьбарйан...

Бәле ль ви гөнди кәсәк пар'а нанер'ә, пәй рожа бөһөри
нак'әвә, гьшк пешда дьнер'ьн—рожа сьбе у сьба т'әзәр'а тәзә
дьбьн, ә'мьре хвә хвәш дькьн, бь сәрәцәм, дәшләмәнд у бәх-
тәшар дькьн. Әш бәрбьр'и сьба хвәйә т'әзә дьбьн, сьба кому-
низме.

II

Москове Сәлим жи ль гөнде К'өрәк'әнде дьминә. Мьн
дәрһәқа ши у хәбатһ'ьзийа вида вьр чәнд сал пешда бьһистбу
у шәхта әз чумә шедәре, мьн дәқәке зу хвәст ши бьбиньм,
пер'а хәбәрдьм, вәки зутьре пешие ль бесәбьрийа хвә бьгь-
рьм.

Гонда мьнр'а готын, кӧ Москови ль к'эвшэнэ, бэранед колхозе дьчереине. Мьне бесэбьр we лэ'зе хвэ ль алие гонде щинар – Аршалусе гьрт у да сэре ре. Шьвэр'е нава зэвиед пэм-бӧр'а дьчу. Гьнэ кӧли ида бышькьвибун, ед дьне жи сэр быш-кавтне бун. Кӧлиед нэрмэ п'ьнп'охи жь бэр баки тэньк мэр-вьв нэв дьгот бь н'эжандьна сэркед хвэ мьн сылав дькьн у сылава мьн вэдьгьрн. Бина к'эвшэни хвэш бу, хэмьла хвэда бу. Мэрийа тьре к'этивя бэнгзе бука сэрбьхели, кӧ чэ'вед хвэ лэглэги шэрмонэк ньлнабьр'э, вэдк'ьшэ о пешда тинэ н'эвас, нэваск'арикэ бей'эду'эсаб. Ӧсанэ эва э'рда, эва раста жь растед дэшта Арарате.

Пешда дьльвьм, н'эсаб надьмэ хвэ, чька чьр'а ӧса лэз дьчьм. Жь диндара дэшта нэхьшенътьри к'эфхвэш бумэ, бин у бога we эз ньлдамэ. Дьчьм. У вэхта жь нава зэвийа дэр-к'этьм, нежа мьн ль бэр гьрэки Москов у бэранед бэр вийэ к'озикьри қэшьрандын. Лэзанд, гьништме у не жь дурва дэй лекьр:

— Бэрэк'эт бэ, шьвано!

— Сэр чэ'ва, сэр сэра, эви сылава мьн гьран вэгьрт, п'ак дина хвэ да мьн у зедэкр:

— Огьрбэ, ва к'ӧда?

— Огра херебэ, вэллэһ н'эта щэм тэ!

— Щэм мьн, ве чоле? Хербэ?

— Шькьр херэ, бона дитьна тэ натьмэ.

— Хер бе пешийа тэ у бьра-пъзмаме тэ жи, лаво,—кале бинфьрэбуин бь бэшэрэкэ хвэш ль мьн вэгэранд у натэ бэр бь мьн.

Москови йэки кьни-қалн бу, сьфэти гловер'и зэрин, чэ'вед гьр ле'бун, э'ни кэвэр, бэдэнэ фьрэ, вэкэ сурэке, бэ-шэрэ хвэш, пышт нэйсэ бэрда. Гэма сэр п'яа мэ хош-беш данэ нэвдӧ, паше мэ хвэ ль алие п'артэкэ гьние т'эзэдьрути гьрт у бэр тэ'лде сиета п'алда. Эви жи бьнистбу дэрнэқа мьн, занбу наве мьн. Дэ, э'дэтэ, к'ӧрд гэлэки нэвдӧ нас дькьн. О дэма мьжулие эм дэрк'этын насе сала, мэрвь т'ьре мэ нан у дэв т'эв харийэ. Баве мьн зэ'ф п'ак нас дькьр, т'эви ви ль Гомэсоре, гонде мэлэкана, пэз черанд бу у вэхта

эз жь дйа хвэ дьбьм, һэма ль бэр пез жи чэ'вронае дьдънэ баве мьн. Зар'отийа мьн рьнд дьһатэ бире.

— Үре, әви дьгот, — эз у рә мәтие баве тә, һэма әм бәрхе саләкенә жи. Дә, вәхта эла мә жь Базиде—вәлате Роме вәлдьгәр'ә, те Қәрсе, вәлате урьс, эз we шәве бумә. Го, ви чахи һнька готьн наве ви һәмә К'очо дайньн. Ле го, мәзьне эле, дә Ө'ли, агае кальке ве Нурька мә, нәһьшт, наве мьн датинә Москов. Дьбежә - Сәлимо, шәва ишәв мә хвэ ль урьс гьртия, ль Москвае, мә хвэ авитийә бәр бәхте we, һэма һәфә жи әм наве ви т'ьфали дайньн Москов.

Баве мьн готьна элбаши ә'рде нахә, өса жи дькә. Дьбе, Ә'ли ага, һэма бьра готьна тәбә, жь ве б'рбанга шәве наве кор'е мьн Москва. У ньһа, пьзмамо, жь we роже гәләк сал глол бунә, дабьринә, чунә. Һәрче кө нав ль мьн кьрбун, әв жи т'өнәнә. Ле эз иро һәқи сайа Москвае рожәд хвәйә хвәш дәрбаз дькьм.—Москов, әви бәрхвәда гот, жь Москвае гәләки разийә, же һ'ьздькә. пе к'обар дьбә...

Вәхта ви каләмери өса хәбәр дьда, мьн һәв дина хвә дае нерики чалбәләк, вәкә гаки, жь нава бәрана вәқ'тийа, һатә шәм ви. Бәрана жи данә пәй, к'ьшйан, һатьн дора мә гьртьн. Москов стрөе нәрие чалбәләк гьрт, сәре ви бь дьләки дьлован пачкьр. мина зар'өкә хвә у бь хвәшхәбәри готе:

— Һәй бьмбарәк, Хәзале мьн, дьбә ашьз буйи, әзе ньһа рабьм. Паше бәре хвә бәранада кьр, ванара жи диса һәр йәкир'а хәбәрәк гот, тә дьгот дьле ван дьк'ьр'ә, вәки ақа вәхт әв «биркьрьнә» у бь мьнр'а руньштия мьсльһ'әте.

— Дь нава ван чәнд бәран у нерийада.—әви дьгот,— әз гәләки ван һәрчаре пешийа мә һ'ьздькьм: Хәзале хвә, Т'ор'ьне хвә, Ширне хвә, Ө'зизе хвә. Әз к'ода һәр'ьм мина зар'өке дьдънә пәй мьн, нери пешие, һәрсе бәран жи пәй, тен дьсәкьньн, һивийа мьньн, чька әзе вана бьбьм черә, авдане, йане блурехьм. Әз вана һ'ьздькьм, әв жи мьн фә'м-дькьн. Вәхта эз Сәраше нерийа дьхьм, тен дора мьн дьщь-вьн, дьбьн т'оп у мина мәрийа ль мьн дьнерьн, мәрвь һәв занә разибуна хвә мьнр'а дьбежьн, ақа зә'ф жь блуре һ'ьз-дькьн.

Хэбэрдана мэ дэрһэца пезда гэлэки к'ышанд, һэрге эз бэжым сэнһэтэк, тэ бэжэ дөдө. Апе Москов бь к'эла дьл дэрһэца шьванийа хw йэ салада бирдани, дьгот, wэки чэwa кэре пез жь пэрани хьлазкьрийэ. чэwa шэвед звььстанайэ дьр жь ль қьжла х-w нэк'этийэ чэ'ва, н һьштийэ һ-йwане бэ зари-зьман сэрма бькэ. Дьгот у хьлазбуна готьна wi т'өнэбу, тэ һ-w занбу к'ыламэке дьбэжэ, сэрһатикэ мьнасьби «Бэ-жынгбьре».

— Өw гьшк п'ак,—мын нышкева хэбэрдана wi шэкрь бьр'и,— ле ньһа нэ ида калэмери, чьр'а тейи бэр бэрана, бьра нэви, нэвигьрке тэ бэнэ дэwса тэ.

— Малавайо, эw жи бу гьли, кэ тэ гот. эз бэхэбат қэ т'ал дькым, чаванэ? һун бьхэбьтн, эмэке wэ ль сэр чекьрьнед wолет һэбэ, ле е мын на, эз жи хwэра сэр пыште вэлэзьм, т'эзбийа бьк'ышиньм, қэ тыште бса дьбэ?.

Мын дина хwэ да кале бэрхwэж'эти. Ле кале чь? Өwi сэрхw бу wэкэ хортэки. д нги зиз, сьфэти сор, гөл у нур же дьбари. У жь бона wi эз дьле хwэда севьрим, э'йэни е wара готонэ, кэ лынге гэре, нае бьн бэре.

— Апе Москов. эз дьбэжьме, дьле хwэ нэкэ, мын хwэ-шие хwэ ль тэ кьр, һала к'ане, э'мьри пешийа мэйэ, растие жи хэбата һ'эзкьри бэхэбатие һ'эзнакэ, һаһелэ мэри зу кал бьбэ...

К'ефа шьвин хwэш бу, паше бьнчэwара ль бэрана ньһе-ри, кьр кэ рабэ...

III

Ө'ср'кэ тэнг бу: рое дьһа рйа хwэ дьрэланд. Бьред бэр-хька у гаранед голька дьчунэ бэр бь гөнд.

Дэшта пешбэр' кэ лэз'ки бэре хэбат теда дьк'эльжи һе-ди-һеди хали дьбу. Апе Москов wэки ль бэр бэрана бу, нери да п'шийа хw', бэре wi бэр бь гөнд кьр, о эм р'е к'этын. Бэ-ран жь щие хwэ лэқйан, дэст-дэст хwэ данэ пэй мэ, һатын Рева автомобилэке хwэ мэра гьһанд у лэз дэрбаз бу. Бэран т'эрь-цин, жь р'е д'рк'этын, нери жи кьр'кэ бьдэ пэй wана, звььри, дина хwэ да шьwane э'дьли, щие хwэда сэкьни у диса бу зынгэ-

зынга зэнгле стөе ши рйа хwэда хьнгьри. Москов хэбэрэкэ нэре готэ шсфере дуркэти у тэһэрэки п'ьрскьрне ль мьн ньһер'и, готэ шофере дурк'эти у тэһэрэки пьрскьрне ль мьн ньһер'и, чька эз чь дьбежьм. Лэ эзи кэр' бум. We дэме нэ автомашина дьһатэ бэр чэ'ве мьн, нэ жи тэрқандьна бэранед бэр, wэки ида дагэр'йа бун. Мьн т'эне дьхwэст, кё эши чэнд гьли бьгота дэрһэқа we зар'өхане (ворбаносе), ль к'едэре гэлэк сала бэре бь хwэ хэбьти бу. We гаве мьн жи ль руе ши мезэкр' чэ'вар'а т'эгмни кьр, wэки һивийа хэбэрдана мьнэ. Мьн хwэ-хwэр'а гот—wэхтэ у дэрпер'а wa готе:

— Апе Москов, пьрскьрын эт'ьб те т'өнэ, мьн дьхwэст тьштэки дьне бьгота.

— К'эрэмкэ,—эши гот у һедика ре чу, wэки бьһижме.

— Зани чь, апо, мьн готе, эз гэлэки дьхwэзьм, wэки тэ чэнд гьли бьгота дэрһэқа we зар'өхане, дэ к'едэре тэ эмэк ретийэ, хайти ль зар'өед сеши кьрийэ...

Һызаньм чьр'а, we дэфе, дэwса шабе, эши ль нери кьрэ қир'ин, бу йәһ'йәһа ши, дур'а дэсте хwэй чэпе бьр бэр бь щеника хwэ, сэр'а нәисэ хөранд.—«Гэй гьди дэwран»—гот у шаба мьн wa да:

— Пьзмамо, хера хwэзъл тэ дэсте көр'е мьн бьгьрта, т'эк дэрһэқа wан салада пьрс нэкрэ, дэрд у кёле мьнэ кэвн т'эв ранэкрэ, у сьфэте ши хэйди, тэ дьго э'wрэк дани сэр.

Өз к'этмэ һ'алэки нэт'е, ле хwэ гьрт. Qасэке шунда бь шур'е лавакьрна диса ле бум т'өр'ьк-

— Т'эwэқэ жь апе хwэ дькьм, wэки пьрса мьн т'эхсир нэкэ, һ'эта гөнд хелэ э'рд майэ, р'е жи ль мә кьн бькэ.

— Чь бежьм, лаwо, эши бь ах у wах ль мьн wэгэр'анд, гава wан сала тиньм бира хwэ, хуна рэш һьлдышэ нава дьле мьн. Дэ, сала һ'эзар нәһсьд һ'ижда wэ'де шэр'е роме у дашнака бу: гэлэке мә сэре р'йа мьрын, гэлэк Ава Рэшда хән-қин. гэлэк жи һатьнэ кёштьне. Элед мә рэнгин т'эмам п'е-п'эс дьбун. Зарэ-зара бьрчийа бу, нэхwэша, һьнк т'ае дьк'э-тън, холоре жи хwэ эм һьлда бун. Ль бэр диwара т'ьжэ кал, пир, зар'өед бехwэйи-бехөдан бун, незэ-неза wан бу, һ'ьсрэта wана кьртолә нане рэш, фьр'э ава сар... Жь хэлае де эwлэде

хwэ давит. Щьмаэ'т агузар дьчу. Бь хэбэрэке зöлм бу-дьбари, хун бу-дьк'шйа. Әре, лаво, йа мә дитийэ, бьра һар'э вэнэ-гар'э. У әме руе дыйяе ондабуна, һарге ван сала Ленин һәwара хwэ мәр'а нэгһанда. Ван чаха мәр'а готын, кө дыйя ида йа мэйэ: йа п'ала у гондийа, wэлат ида жь дәсте к'эд-хөра аза бу. Рөһ бәр мәда һат у һәрче қәwата бәр чоке мәда һәбу, әм жи рабун, мә бәри дьжмьне wәлетда...

Паше һәма ван мәһа һатын мәр'а готын, кө бона зар'өд мә бе де у бе бав ль Аштараке зар'өханәк вәкьрнә.

Мьн, кө әw хэбәр бьһист, ида нәсәкьним, дәсте Назе у Гоza қиз хале хwэ рә'мәти гьрт, бьр wедәр-, wәки бьдьмә һьлдане. Зар'өханә ль сәр рйа Ошаканә бу, авайки чуки сыпи бу, зерзәминә бьнида.

Дәргә ль мьн у кәчька вәкьрын. Мьн һәw ньһер'и әва Нура Ә'гит ага ва зьра. Әw сәрwера wедәре бу. Мә кө һәв-дө нас кьр, бу қир'ина we, хwэ авитә п'әсира мьн. О мә гәләки хэбәрда, пьрси, чька к'и һәйә, к'и т'өнә. Паше әwe нәкө т'әне әw зар'ө һьлдан, өса жи әз у аможьна тә Гәвзә рәмәти жи һьлдан, wәки чава қөльхчи wедәрәда бьхэбьтын. Хэбата мә чь бу? Дә мьн нан, харьн дани, ле әwe к'ьнщед зар'өйә қәльши п'инә дькьр, дьшушт, шәве мьқати wана дь-кьр. Пер'а жи мә т'әви Нуре дәстпекьр зар'онге дәрәдәро, сәре рйа, чола бәрәвкьр. Ле чь фәйдә, ида гәлжк дәсте хwэ дьчун. Вайә, һәма бәр чә'ве мьнә Г'әмиде көр'е Усьве Бь-рое Әмәнчаире, мьн сәре wи дани сәр чока хwэ, бәр пәсна ьнә—ьна wи бу,—ьне дьгот,—әве әве... У чә'вед wи вәкьри, дәсткед хwэ дьрежкьри, к'әсәра де дьлда, мьн һәw л'инһер'и дәнг ле һатә бьр'ине, чә'в ле сарбун, чава шәлтә буз..

Мьжулкьре мьн һәй дьгот у һәй һесьред чә'вед хwэ т'әмьз дькьр. Нери у бәрана жи мәрьв дьгот, те дәрдьхьс-тын, кө шьwane wани мәлулә, сәри дь бәрда дьчун. Дьле мьн хьраб бу, агьр пек'әт, лә ида дәрәнг бу. Москов жи дьһа кәр' бубу, қәльна хwэ вехьст у қөлапәк дөдө ду һәшам-кьр, паше зьвьр'и дина хwэ да бәрана у ида т'ө нәгот. Мьн т'әгмин кьр, wәки жь һебәта әwi пьрса мьн жь бир кьр у бь дәнгәки һеди гөте:

— Апо, ле тә дәрһақа зар'өхане тышт нәгот?

Жь we хәбәре мәрвв дьгот әв жь хәвәлә к'ьбир вә-
щәньқи:

— Әре, лаво,—әви го,—әз т'әви һәв бум, мьн хвә онда кьр. Бавәрийа тә һәбә, һәрге әв зар'өханә нинбуйа, әв зар'өбед дьне жи we жь дәсте мә бычуна. Диwana совете әв хьлазкькьрн жь бьрчибуне, холор у мьрьне. Тәрче һ'өкөмәте хв йкьрн, гьвьрк бун, дәрк'әтын нава ә'мьр. бун хв ймал у нав. Бьр'а, әз дьбем тә нас дькьр, һәма йәк Щәрдо бу...

— Щәрдо Геншо, демәк шәдәре буйә?

— Ле чава,—әви гот,—дө бьра жи бь шир'а бун, йәк Ферик, әв мьр, ле е дьне у хушка жи Т'азо һе һәнә.

— Щәрдо,—мьн готе,—нава шьмаә'та мәда зьламәки гәләки һ'ьзкьрибу, бь сайа мәрифәта хвә ақа пешда чу, шәки бу редакторе газета «Рйа г'әзә»-йә пешьн, бу ньвисарк'арәки к'өрдайи советие бәрбьчә'в у гәләк шөхөлкьрийә бона пешдабьрьна литература шьмаә'та мә. Ле һ'әйф, һе дь хәмьла хвәда тәмьри у һ'ьсрәта ә'мьр нава чә'вада вьрдәһ сал бәре вейя, чава чьракә бе дон.

— Сәд һәйфа ви зьлами,—қьсәкьре мьн гот,—ле гәло жьн'у зар'өд ви чава бун?

— К'өрәки ви сала те ль Лвове к'өта дькә Института экономике, й ки дьне дәрсхана һ'әйштада дьхунә.

— Демәк шәре ви шинә?

— Бәле.

— Э, шькьр ве гавер'а, һ'әзар шькьр,—әви гот у дьст-хвәда ани бира хвә севики we зар'өхане дьне, Бьро-Мамо, шәки һәйло чу Ленинграде, хвәндьна хвә һьлда у һат бу директоре Техникума к'өрдайә педагогие ль Ереване,—шв жи һьһа т'өнә әви бәр хвәда гот, ле әз дьбем к'әчька ви жи һьһа мәзын буйә, оса нинә?

— Осанә,—мьн гот,—қизка ви Рима һьһа ль Института зооветеда курса чарада дьхунә, зутьре we бьбә дохтьра һ'әй-ванәт.

— Чь рьндә,—шәбуйи әви гот,—ле гәло жьна ви, һ'ьсрәта Мирзә чава бу, нә ахьр әв жи т'әв гәләк қизька диса

зар'оxана мада мэзын бу, бира мын те т'эзэ дьране хwэ дь-
гoнaст.

— We чaвa бэ,—мын гoтe,—пэй Нурe эw дo-сe нaвaлeд
xwэ дьнe нaвa к'oлфaтe к'oрдaдa бун xwoндие пeшын, хьлaз-
кьрын Тeхникумa к'oрдaйэ пeдaгoгииe, бунэ дэрсдaр у т'эp-
бэтдaрe зар'oa. Идa we чaвa бэ?

— Бэлe, бэлe, гьлики хwэшэ,—эви хэбэpa хwэ дoшaр
кьp,—днwанe эw кьрын мэрьв, чьqа, чьqа рьндэ гaвa хэбэpэд
wа дьбнeи...

— Ле wэки дьнe идa к'e нaс дьки?

— Гэлэк бун,—эви щaбa мын дa,—hэнэ кoлxoзвaн,
п'алэ, дэрсдaр, нэмa йэк Усьвe бьpe Pьзгoйэ, wэки ль гoндe
Бaйсьзe дэрсe дьдэ, йэк Чэркэзe Бэк'oйэ...

— Чэркэз дэрсдaр нинэ,—мын гoтe,—эw ньhа ль Мoск-
вaейэ, чaвa oлмдaр ль Aкaдeмиa oлмдa—дэрэщa зьмaнe кoр-
дида дьлэбьтэ...

— Бьp'а?

— Бэлe!

— Mашэллa,—эви бь дэлгэки oсa бьльнд гoт, wэки
нepиe пeшийa мэ сьльки—Гaвa тo wа дьбeжи,—эви гьлие
xwэ пeшдa бьp,—нaтын бира мын хэбэpэд O'лиxанe Сэрдeр,
wэки ль вьpa, нaвa мэдa дэрсдaрэки пeш бу.

— Чьp'а, эw жи щэм wэ хэбэтийэ? Сэд кoрaйи, сaлeд
xwэйэ пaшьндa эw жь чэ'вa бaлэлгaз бу у ль Шaмиpaмe мьp.

— Кoрaйи дьжмьнe тэдa бe,—эви гoт,—эpe лe, эw жи
щэм мэ дьхэбьти, сьфтэ дэрсдaр бу, пaшe бу сэршep. Oви
гэлэки жь зар'oa h'ьз дькьp гoнe хwэ бь wанa дaни, дьгoт:
«Oз hэw зaньм зар'oбeд мьньн». Гэлэк щaрa пaн бэрдa нэдьчу,
дaни дьдa зар'oбeд нэхwэш, e чукэ бeсэх'эт. Эpe, щaрэке жи,
бира мын те, эви у Нурe мьнp'а гoтын.. «Moскoвo, гьдийo,
мьqaти вaн т'эфaлa бэ, wэхтe we бe, кo эвe рaбьн, хwэр'а
бьбьн мaлaвaйи у we э'сэ тэ бир биньн».

— Ow зар'o нэ кo т'эне рaбунэ, бунэ мaлaвaйи, лe'хьнэк
жь wанa бунэ хэбaтчиeд гэлэки бэрбьчэ'в, хьнэк жи. чaвa
мын бир aнин, бунэ hимдaрe литepaтyрa у кyлтyрa к'oрдaйэ
coвeтeиe,—мын бь дьлyэшq гoтe. Диwанa мэ п'эр' у бaск дa

ван у һ'эзар һ'эзаре минани ван, фър'ахьст, ле кърна Ө'лихан у Нуре, йа вә гышка, тощара жь бира мә начә, апо.

Бәшәра кале хвәш бу.

Өм ида незики гөнд дьбун, дьһа век'әтбун ләмпед Илийч у дьһат дәнге радиоә, йәки «Хәще у Сиабәнд» дьстәра..

IV

Әз у апе Москов кә гьһиштьн бедәра колхоза гөнде К'өрәк'әнде, тарие жи әрд һылчьни. Гәма we гаве, тә дьгот ә'йinati тарие а, һива чардәһ шәви нава ә'wрар'а хвә к'ьши орт'е кър. Ө'зман бу ронайи, к'әтә хәмла хвә, чава кә тән-дурәкә зьмзьми.

Вәхта ва, шәве жь бир дьки, лә һиве у стәйркед ру ә'змин дьби тьма. Дьле мьнда жи һ'эзар у йәк мьталә, әм п'ебәржер бун бәр бь мала апе Москов. Дәма кә незики һ'әw-ша вийә т'ор'кьри бун, бу ә'wtә-ә'wта сәед зьнщиркьри. Малхве навед вана бь дәнгәки хвәш һьлда—Бьгьр, Бькөж у дәст хвәда данә кәр'кьрне. Өw щие хвәда к'әтьн, тә дьго бь вана ә'йан бу, вәки кәсәки хәриб лә we орт'е т'өнә

Мәрвевед һөндөр' жь дәнге к'әлба хвәр'а-хвәр'а дәрк'ә-тьнә дәрва. Өм кә дитьн, хвә данә һәрдө алиед дери, вәки ре бьднә мә. Йәки жи бь дәнгәки бьльнд гот:

— Вәй, тә сәр чә'ва у сәр сәрар'а һати, меване ә'зиз, дә к'әрәмкә, к'әрәмкьн...

— Ч'ә'ве тә дьнебә,—мьн пер'а пер'а слава ви вәгьрт у да пәй Москове риспи. Өм сьвдарәкә тәнгә дьрежр'а ду һәв рез бун чун, чун гьһиштьнә одакә бь сәк'ө. Сьвка мале we сәһ'әте кәлаве Хөр'ьсане рахьст, бә'лгиед хаст'уки ани спартә диwара, вәки әм бьднә бәр п'ала хвә. Паше бь ләз чу т'әштә ав ани, дестда жи п'ежгир у сапона рәфе. Букти дькьр. Ищар бь һ'әжандьна дәста у льптандьна лева, әз дамә сәр-вәхткьрне, вәки мдасе мьн бехә, льнге мьн бышо. Мьн, һ'ьлбәт, нәһьшт. Ви чахи кьр кә вәк'ьшә, ле на, хвә әгләкьр у тәһәрәки бәрхвәк'әти, ижа әз дамә фә'мкьрна, вәки

дэст у руге хвэ бшом. Мьн цаилийа хвэ да у сэр—чэ'ве хвэ
бь авэкэ сар шан кър. Разибуна хвэ готе у эве бь бэнгэки
хвэш паше т'эшта аве ньлда у бър дани бър редабьре мьн.

Уе гавс Ә'лие кър'е Москови нөхөри у к'өлфата ви
Мэйанэ жи ведэре назьр бун. Мэ к'еф у н'але нэвдө пьрскър,
тэ дьго эм мэрвве малэкенэ. Мэйане наве қизапа мьн н'ьсрэ-
те жи ани бира хвэ.

— Шькър, сар'сламэте,—мьн зарэки хвэш готе,—эве
жи нун слав у к'ьлав дькьрын.

— Сэр чэ'ва у сэр сэра, е анийэ жи, йа шандийэ жи,—
Мэйане слава мьн ширьн-ширьн вэгьрт.

Севьрэ дьле мьнда, чька эв чава қизапа мьн нас дькэ,
хэбэрэ сэр заре ве, апе Москов нышкева пьрсэкэ ва да мьн:

— Тө буке нас дьки?

Мьн дина хвэ дае, паше хвэ мөкөр' натьм, готе:

— Бавэрийа тэ нэбэ, мьн т'эзэ дит.

— Әв жи т'эви ве қизапа тэ зар'өхана Аштаракедэ
майэ.

— Бьр'а.

— Ысанэ, готьна хэзуре мьнэ,—эве бь дэнгэки неди
щаба мьн да,—эз у н'ьсрэт шикида дьман, нэвсөр'е нэвбун,
бемэ'нэ сэрольнго радьзан, қэ бира мьн начэ...

— Мэйанэ, ле бира тэ те вэхта Апо нат у тэ нывисарэк
жер'а гот?

— Әре, эв жи бира мьн нэчуйэ, эве шэрмонэки шаба
хэзуре хвэ да.

— Апо? Чь апо?,—мьн н'эвэск'ари пьрси.

— Нэй малка тэ авабэ, ле тө нас наки.—апе Москов
к'өбар—к'өбар хэбэра мьн бьр'и,—эве кө н'эрфед мэ дэрхст-
бун, ида...

— Лазо, Гякоб Г'азарйан?

— Ле чава. нэма эвэ, Лазо... Ле бэле, жь н'өрмэтгьр-
тын у н'ьзкьрна дьнийальке шьмаэ'та мэ жер'а нэдгот Лазо.
дьгот—Апо, тэ ньна д рз кър.

— Әре, эв бу, э. ишар чь қэвьмийэ?

— Уе чь бьқэвьмэ,—буке б'рхвэда гот—эв шамер

чэндэки һатэ нава мэ—зар'о́хане. Гэлаки мэ шадьбу, дәстке мэ дьгьрт, һ'эвша зар'о́хане дьгэр'анд, нав у салед мэ дьльрси, паше һэр щара ва дьгот: «Ч'ьвикед мьн, чьқас жь вэ те хвэр'а һин бьн».

— Ыв һамин өса бу,—апе Москов бесэбьр т'эви хэбэрдана мэ бу,—ле б.ри һатьна ви Нуре у Э'лихан, вэки сэрвешри ль зар'о́хане дькьрьн, дэрсдарэкир'а готьн, кө зар'а ээбэри бьдэ һинкьрьне, у йэк жи дабуна ве Мэйана мэ.

— Хушке, эв чь буйэ, вэки тэ һазьр кьрийэ, кө һ'эта ньһа бира апе Москводанэ?

— Қэт, «К'ылама к'отане» бу.

— Шьэра Говһаннс Т'уманьян?

— Әре.

— Ле ньһа, гэло нае бира тэ?

— Занэ, занэ,—чэнд зыламед сэр шемике готьн,—хатийа Мэйанэ. бежэ, эм һиви жь тэ дькьн.

Пешие эве кьр кө инк'ар бькэ, ле нэбу, сороморо буйи ви али, ви али ньһер'и, марьв дьгот дьхвэст бьзанбэ, чька к'и ль вед-ре һазьрэ, ве шунда сэре хвэ бэрэ-бэрэ бьльнд кьр у бь һ'эмде хвэ өса шэват гот, вэки гьшка дәст хвэда дэнге хвэ бьр'ин, гөһе хвэ данэ сэр. Ле в.хта эве готьна хвэ к'от: кьр, ижа һазьрбуйа дәсте хвэ ль һэвдө хьстьн, шабун, һэвньһер'ин у разибуна хвэ э'йани Мэйана чэ'вбэлэк: т'эвиһ-вбуйи кьрьн.

— Хера хазьла тө артист буйи,—мын бь һ'эйф жер'а гот.

— Пьзмамо, дә эз сэрэ хале хвэ кьм,—апе Москов бэр-бьр'и мын бу, э'йни эв ээбэри бу, вэки Мэйана мын бона хатьре ви мақули ве эваре гот у эв кьрэ һ'алэки к'элогьрие, авқа рьнд го, дә чь бежьм, вайэ тэ бь хвэ жи бьһист. Готьна ве у һесьред чэ'вед Апо йэк бун. Паше Лазо гази Мэйане у дө-се зар'ед рэх ве кьр, вэки диса тышт готьбун, чу сэре вана у қэлэм ишеба хвэ дэрхстьн, чава п'ешк'еш да һэр йэке вана, ищар гьлики ва кьр: «Гэли зар'ед дәлал, көр' у қизед мын, гэли қөльхчийа, хушк у бьраед ширьн, гава мын

һун дитһн, лынге мһн бһ э'рде нэбу. Ида рожа вэйэ хвэш
вэбуйэ. Диwana хэбатчийа, т'эмамия щьмаэ та азакьр жь
һэр тэ'ли-тэнгийа, эмьр ани, э'мьр да мэ. У эв ньвисара кё ве
қизка һане һақа хвэш гот бһ зьмане эрмэнки, зутьре вэхте бе,
вэки шайиред к'орд жи ве т'эрщьмэ бькьн у һуне бһ зьмане
хвэ жи ньвисаред шайире мэйи һ'эзкьри Һовһ. Т'уманһан
бьхуньн у же һинбьн. Ле иро эз дьхазьм вэ бьмбарак бькьм
у ша бькьм бһ к'ьт'ебэкэ т'эзе вэки бһ зьмане вэйэ...

— «Бһ зьмане мэ»... эм шаш у мэт'эл ман, чь к'ьт'еб,
чь тышт? Гьшка чэ'вед һэвдё дьнһер'и, мэрвь дьгот жь гёһе
хвэ бавэр нэдькьрһн. Ле Апо дэре чэмэдаана хвэ вэкр у
һэқиe жи к'ьт'еб д'рхстһн, һэр йэки мэ йэк п'ешк'еш кьр.
Т'эмама хвэра-хв'р'а леньһ'р'и. к'этһн нава һ'эрфед вейэ
чук у мэзһн у һэв дина хвэ дане йэки жь щие хвэ кьрэ
қир'ин «Гэли зар'а, растэ, бьнһер'һн вьра ньвисийэ «Шэмс»,
паше—«о-ло, ло, ло, демэк зьмане мэйэ»

— «Ре,—Апо бһ чэ'ве т'ьжи—ле вэгэр'анд—виали вада
һуне иди бһ зьмане дйа хвэ бьхуньн...

Диwane спартьбу мьп, вэки эз сэр һ'име элифбае эр-
мэние элифбаки к'орде республика мэр'а бьэ'фриньм. У эз
бһ һ'эзкьрһн шэва бе хэв мам, рожа мһн хвэ жь бир кьр,
рокьр у пива, пьрси, ньвисара хвэ расткьр, чекьр у э'франд
эва элифбае һан бона вэ, бона рожэкэ ва... Разибуна хвэ
дьдьмэ Диwana Советие, вэки һэр мэ тал у мьк'ан данэ мһн
бона ви шөхөле щьмаэ'ге...

Һ'эта эви өса дьтот, мһн дина хвэ дае Ә'лихане рэ'мэти
ве к'ьт'еб синге хвэра гьваштийэ у жь һебэта һесра дь-
баринэ. Нуре жи ви һ'алида бу: к'ьт'еб вэдькьр, сэрда дьн-
һер'и у жь чэ'вед хвэ бавэр нэдькьр, щарна Апо дьнһер'и,
ль хэбэрдана ви, щарьна ль к'ьт'еба дэсте хвэ. Ле һэрче
көр' у қизед гьһишти, вана дэст бһ хвэндьне кьрьбу, бь-
льнд-бльнд дьхвэндьн:

Шьвано, бэрхан бинэ,

Шьвано, бэрхан бинэ...

Дьхвэндьн у хвэндьна һәр хэбэрэкер'а мэрв дьго һама we сәһ өте зьмане мэйи лали гьредайи вэдьбу, жь дь-
нийакэ шэвэрэше дьк'эвьнэ дьнийакэ ронайе, чава һ'эк'йате
мэда те готье, гава бэрәне қэрқаш мэрв бьне һ'эфт тэбэк
э'рде давежэ жоре, дэрдьхэ льһиа рон. Зар'ө һатьн дора
Апо бэрэвбун, хэбэре хвэш дьготье, Wэй чь шайи бу, чь
һ'эзкьрьн; к'ән, чэ'вр'онайи у мьзгини, на, бь зар т'ө шара
нае готье. Əw эвари бу э'йд-э'рэфатэка т'эзэ э'мьре
мэда.

Сэра зар'өхане к'ьм-к'ьми жь дэстһэвхьстьнед гөмрәһ'
дькьрэ гэрмэ-гьрм. Лейа шабуне пел дьда. Гьшка-гьшка
дьхвэст хэбэрэк'э дьл бежьн, разибуна хвэ, ле гьшка жи
саред вана бэрда əw к'ьт'өб дьхвэндьн у гава к'ө дуса дь-
гьһиштьн хвэндьна һәр хэбэрэка т'эзэ—чэ'вед ван тэ дьго
бэйсус дьда, дьле вана хэбэрдьда...

Апе Москов we лэ'зе бубу дэнгбеж, хэбэр бун, ро дь-
кьр. чава дөхөенийа we эварийа т'ариқи сэр ши жи гэлэк
һ'өкөм кьрбу, лэма өса хвэ бир кьрбу, дьгст у дьгот. Мэ-
р'эве оде жи ле һ'эйр у һ'эзмэк'ар мабун, кэр'э-кэр' гөһда
рийа ши дькьрьн...

— Əре, мьн жи дэрһақа we эварие сәһ кьрийэ,—мын
хэбэра хвэ гьран-гьран гот. Əw растһатьн готи сала һ'эзар
нәһсэд бист йәке бэ. Апо жь Т'билисие һатбу Ереване. Паше
чубу Дере (Эцмиадзине), ль ведэре к'ьт'өба ши «Шэмс» чап-
кьрбун. К'ьт'өб һьлдабу у бэри гьшка анибу зар'өха
не, ле пэй we йәке əви дэрсдаред зьмане мэ жи һазьр
кьрн.

— Əw һәмин өсанэ.—Москов гот,—ле го, Апо ль Т'би-
лисие жи гэлэк шөх'өл кьрбу бона зар'ед мэ.

— Растэ, мьн хэбэре ши шэкрьбьр'и,—əви ведэре за-
р'өханэк вэкрьбу, жь we шунда мэк'т'эбэка шэвбьһерие
жи вэкр у ведэре т'эви к'өлфэта хвэ-Олга Газарйане, вэки
бона һ'өрм'т у қэдьргьртьна we жер'а дьготьн «Дас», хэба-
тэка мэзги кьр. Ван һэрда дэрс дьда, зар'ө һини т'эрбийө-
тие дькьрн.

Мын дьһа хэбэрдана хwэ сэрһэвда анибу, дэqэке кэр' бум у дина хwэ да щьмаэ'та бэрэвбуйи. Wана жи мын'дын- һер'и, мә ве щаре wэкэ бистэки бь чэ'ва һэвр'а хэбэр дьда у һэма ши чахи мын көр'ькэки п'ор'көришки зэрин ди. Өw һ'эмеза йэки калэмер бу, дэстда к'ьт'еба шайиред к'өрдайэ. советие бь зьмане урьси...

ИУН СУЕ ХВӘЙЕ ГОТЬНА ХВӘ

(Г'ьк'йата шьмаә'та чиние)

Гәбу, г'өнәбу, көр'әк һәбу, наве ви Йун Су. Баве ви мьр. Ма әв, дйа ви. Ст'ара вана шәве г'өнәбу, һ'әта һур'ьке бьрьнщ чьйә, әв жи дәсте ван һәдьк'әт.

Йун Су мәзын бу, вәхте ви у мәк'тәбе бу, ле нә к'агәзе ви һәбу, нә жи қәләм, Гәма Йун Су дани пешйа хвә чава һәбә, һинбә.

Сьбәке әв рабу, чу щәм дәвләтиә щинаре хвә, готә:

— Мьн бьһистийә, вәки бәрдәстик мала тәра ләзымә. Мьн хвәр'а бькә бәрдәсти. Растә, әзи ә'мьрда пьчукьм, ле тыштәки мәзын жи жь тә һахвәзым. Изьне бьдә тәне жь дурва дина хвә бьдьмә заред тә, чька чава һин дьбьн, вәки дьне тыштәк мьн нәләзымә.

Дәвләти бона бәрдәстики өса ша бу у ви қьрари гәдә қәбул кьр.

Йун Су жь бәрбанга сьбе һ'әта эваре мала дәвләтида, дьхәбьти, чь хәбат һәбу. әви дькьр. Ле һәма жь дурва дина хвә дьда зар'ед ви, чька чава һин дьбьн. Щар-щара әви тәмамайя дәрсе дьбьһист. Дәма кө дәрсар дьһат, Йун Су дьчу хвә дь гошәкида дьтәланд у гөһдари дькьр.

Өв нава саләкеда наси хәбәра бу. Ньһа жи дьма һини һьвисаре бә. Ле к'агәз г'өнебу, ве сәр чь бьньвисийа? Йун Су фькьри, чька чава бькә у рек жь хвәра дит.

Йун Су тәви дйа хвә дьма һолмачкәкә пьчукә дәве бә'реда. Пелед әве гав у сәһ'әт қум хвәра данин.

Йун Су жи дарәкә дьреж һьлда у чу к'әнәре бә'ре. Әви ләзәләз шькьле хәбәра к'ьшанд. Пелед бә'ре дьһатын у

Һәр тышт пақышдыкырын. Әви дуса нәхш дыкыр, шар дын аве
тәмьз дыкыр. Бь ви тәһәри әви бе қәләм у бе к'ағәз чьчах
бьхвәста сәр қуме дыкар бу бьньвисйа.

Ньһа жи к'ьт'ебед ви т'өнәбун. Щарәке жи Йун Су чу
щәм дәвләтиә щинаре хвә у готе:

— Әз щәм тә бе һәқ хәбьтим. Ньһа әз дьхвәзым бь һәқ
бьхәбьтым. Һәқе мьн жи әвә, вәки тө бьһели к'ьгебе тә
бьхуньм һ'әта саләке.

Дәвләти жи бәрдәстики өса дьгәрийа, кө жера бе һәқ
бьхәбьтә, пера рази бу. Ишар Йун Су к'ьт'әб жи дәстхьстьн.

Зьвьстан һат. Рожә кьн бун. Йун Су һ'әта шәв дьхәбь-
ти. Вәхте ви роже т'өнәбу. Йун Су ақа к'әсиб бу, вәки
нькарбу һьнә бьзыр бона чьре дәстхә. Ле әви рек жь хвәра
дит. Гава кө һив дәрдык'әт ль бәр шәвқа һиве дьхвәнд у
дньнвиси.

Гәләк сал дәрбаз бун. Йун Су гьһиштә мәрәме хвә-әв
бу өлмдарәки мәзын. У һе-һе жи мәрвь ви Йун Суе пьчуки
к'әсиби хвәйе готьна хвә бир тиньн.

ӘМИНЕ Ә'ВДАЛ

ОКТҢАБРЕР'А

Тә азайи ани мәра,
Әм шакьрын рөһ' у щанва,
Гәләк щийа тә п'әр'вәда,
Шабун ани мә гышкара.

Фьрә буйи, к'әти дьла,
К'әти бажар, гонд у шена,
Шакьр дьле қиз у хорта,
Дьле һ'әмуйа—кал у пира.

Һәрсал тей, шабун тәра,
Шәwқе дьди тө дьла:
Хәбатчие дьһйае гышка,
Сәлам т'ьме наве тәр'а.

Чава гьме, иро жи әм бса,
Бьльнд дькьн сор бәйрақа,
Әм к'лама тә дьбежьн
Әшқа дьла т'әв дьрежьн.

Дьнекэ т'эзэ чекьр тэ,
Ча ронайидар, азадар,
Пе бэйрада тэ алт'ьндар
Пешда дьчын эмэ дьлбар.

Эм щьмаэ'т гь т'эвайи,
Бь н'эзкьрн-дьле шайи
Дьстрен т'ьме у we бьстрен
Н'эта нэийэ мэрьвайи.

1948

Н О Й А Б Р Е Р ' А

Хьрабн'ал бу Эрмәнистан,
Гәр ши мьрн, т'алан-тужан,
Щьмаэ'тә бьр'чи-п'ехас,
Ле нәма бу щыл у льбас;
Мьфтәхөра—бь һ'әвас
Дьхарьн к'әда хәбатчийа.

К'архан-фабрик, гь һәбун,
Бьн бандур'а ванда бун.
Гат Октябр әм аза бун,
Гат Нойабр әм аза бун,
Бь рөһ' у шан дьлина бун,
Ор'е һьлат бьр'чибун.

Бь ве шәвқа Октябре,
Бь ронайа Нойабре
Вәт'әне мә хвәши. ава,
Тө азайи , рмәнистан.

Вәбуйә сьба нойабре,
Әм дьле ша т'әв дьстрен,
Дьстрен к'ылама Октябре,
Дьбен к'ылама нойабре.

Бәйраце сор дьмьлмьльн,
Әш дөбежьн әшқа дьльн,
Әш жи бь мәр'а дьк'әнньн
Әм дьлбарьн,—бәхтәварьн.

Иро эшда Октябре,
Иро эшда Ноябрьре,
К'этийэ нава бэст у ч'яа,
Шадькэ дьле мэзын-чука.

Быстрен к'ылама Нойабре,
Бо алт'кырын қимэте we,
Бо б'ратийа щьмаэ'та,
Бо э'длайе, бо мэр'вайе.

Ль э'змин ро дьк'энэ,
с w с рбэстэ, эw бе хэмэ,
Нойабр жи бь дэвк'энэ,
Дэстанина дьдэ мэ.

Эм ш'р'к'арын, бь дьле н'эсын,
Чь к'о кэвнэ, ле н'ым хьраб,
Эм н'льдьшиньн сэро-бьн,
Т'эзэ чедькын бе н'эсаб.

Эм ч'едькын бажара,
Авайе т'эзэ бь н'эзара,
Эм дьэ'фриньн г'онд у шена,
Э'мыре т'эзэ, э'мыре ньна.

Өва йэка Октябре да,
Эв сэрбэсти нойабре да,
Дьэ'фриньн эм wa аза
Шабун готи э'мыре мэр'а.

1955

АВА ЗӨНГӨӨ

Ава Зөнгөө те, дьбээ,
Пе те авдан баг у зэви;
Пел кэ'вийар'а зу дьбэзын,
У к'эф дьдын, лэзын иди.

Ль феза чэм знарын, ва
Сэкнинэ к'ав у к'обар,
Өван гэлие Арзниета
Пешбэри нэв, сэри харын.

Ль зэвийа, ч'йа у банийа,
Те баки зрави хежэ,
Өw бь ава Зангөөр'а
К'ылама э'мьре мэ дьбежэ.

К'ылама бь дьл: хwэшбэхтие,
Гаслэта п'ьр', т'эвайе,
Йа шабуне, жийина т'эээ,
Йа зар'ед мэ, гөл у рэээ.

1947

ӨРМӨНИСТАНА. СОВЕТИЕР'А

Бь шире тэ эз мэзын бум
Дайка һ'элал: Өрмөнистан,
П'ашла тэда эз пешда чум,
Wэлате ширьн, Өрмөнистан.

Дьһер'ым, Өлөгэз мьн ди,
Бь бэрфе жи хэмланди,
Жь бьльндайа хwэ, wэки
Хэбэрдьдэ мьнр'а ида.

Нав ч'йаед тэ кóлилкда
Авлһ'эйат мьн вэхар:
Ава 'каниед тэ зэлал,
Өз шаһьл бум, жир бум ава.

Өз бум хwэнди п'ашла тэда,
К'этым нава дьһйа олма:
Мьн дит хэбат, пешдачуйин,
Рожед п'эр'хwэш у ед майин.

Ньһа һеса эз дьгэр'ым
Еревана мэ щнэтда,
Авайед бэдэw эз дьбиньм,
Хwэшэ жийин, э'мре мэ ша.

Рöһ'е мьн һэмин пева шайэ,
Ахьр эз жи бь хóидан

Дьхэбтым бь рөн'у щан,
Әзи к'ашьм у дэвк'ән.

Әрмәнистан, һ'эзкьрийа мьн,
Wэләте Советей ширьн,
Бьһаре рьндтьр тө.бьк'ән,
Бәхтәварби тө һәрт'әм.

1956

ГОРЩСТАНЕР'А

Роже тэ бьк'эн, иро мьн ди
Ч'йа у бэстед тэ б'эдэу,
Бь зэви-меше хэмланди,
Тэ дьн'ер'ьм эз бе хэу.

Гонд у бажар мина хэвьн,
Авайе тэ, чэм у кани,
Лэмпе гэшр'а т'эв дьк'эньн
Гэли-гэбоз, ч'йа у бани.

Пеши тō, Казбек чава,
У Загеси тō ньна,
Тō вэлате сэнайе
Дьч'руси мина рое.

Тō бь мэр'а эшд у к'эни,
Вэлати хвэш, гонда колхоз.
Тō сэрбэсти у бе хэми,
Тō азайи т'эмам ирож.

Бэре, т'эме тō бьндэст буйи,
Рожэ хьраб, хэм у хйал,
Рōн'е тэ жи нерс у кован,
Дьжмьнр'а дькьр шэр'е гран.

Дьжмьн нэбуна тэ дьбьрн,
Ч'эмед тэ жи К'ор' у Рион

Н'але тәда дьлубандьн,
Дьле мәрийа дьп'эрт'андьн.

Ча Лермонтов п'әйе тә дьда,
Зедә дьдм бь рөн'е ньна,
Дьгөлгөли мьқим иро,
Гәләк хвәши сак'артвело.

Т'әв щьмаә'те мә бьратие,
К'ав у к'обар тө сәкьни,
Т'ьм дьхази тө ә'длайе:
Ә'мьржийине гөла, шайе.

Өз дьбиньм Т'билисие,
Багче бәдәв: брщед we,
Башқә готи фуни-кльоре,
Өшқә мәрийа пер'а те.

К'өр'е дьбиньм әз диса,
Дор суркьри педа-педа,
П'ред т'әзә сәр чекьри,
Ч'әме Шот'а же һ'ьзкьри.

Вәки Шот'а Руст'авели,
Иро сах буйа, һ'әзар дьли.
We бьгота тәр'а иро:—
Гәләк хвәши, Сак'артвело!

Арагуа өса ләмә-ләмә,
У дьстре әw һәр дәмә,
Әw к'ылама ә'мьре т'әзә
Мәр'а дьбе у дьбәзә.

Ро шп'адэ, тэ дьбинэ,
Жь нав э'змане нешинэ,
Бь бьрати эм гь иро,
Тэ ша дьбын, сак'артвело!

1954

ӨЛӨГЭЗ

Быйа чйае Өлөгэзе
Гэва һеньк т'эмзда,
Нав кӧлилке авазида
Гэйэ гӧнде Өлөгэзе.

Кӧлилк һешин дьбьн чава
Бьнтирнца роа гӧр'да:
Өлөгэза мэ жи ӧса
Пешда дьчэ гав пэй гава.

Ө'рд радькыр тракторист,
Жь эвине дьл ле дьлист,
К'лам дьгот,—«Щане йар»,
Теда һэбу эвин-бьһар.

Дьбей мнике п'эрвазвэда,
Бь һ'эзкьрна ванр'а ша дьбу,
Ле вэдьгэрэ, тэ дьго ва,
Бэрбь дэште йар дьчу.

Хэбат п'эр'э чарнкал,
Гэва һеньк т'эмзда
Гӧнде мэйэ бэхтэвар,
Өлөгэзе: гӧнде к'ӧрда.

1950

С Л О

Сло дьчу сэр бэ'ре,
Лодкэ дажот у зу чу,
Гэмик ви дит ведэре,
Чьqас бэдэw, чьqас рьнд бу.

Гэми qэт ви нэ дит бу,
Пашда эw звър'и,
К'ефа ви hat, гэлэ ша бу.
Пешийа гэмие ви бър'и.

— Дьнйа хwэшэ, эwi дьго,
Гэрэк бьбиньм эз hэpp'o,
Бьхэбьтм, эз жи чекьм,
Дьнйа мэ нан дьна шенкьм.

1951.

М А Й Е Р А

Май, тө рөн'е һ'эмбаршиө,
Йа хэбатчиө һ'эмдынйаө,
Тө бэйрақи дәсте ванда,
Шәwq вэдьди мина роже.

Өван роже тә бәреда,
Wэт'әне мэй п'ър мэзнда
Бәрэв дьбун гэлэк шәр'к'ар:
П'алә-гөндие дьли хэдар.

Ван шәр'к'ьрын бо азайө,
Пешийа зөлме, пешийа қәһре,
Бо хwэшбәхтийа мәрвайө,
Ө'мьржийин—култураө.

Wэлате мәда т'ьме-йәқин,
Тө буйи пэй һэв, дькьр знгин,
Бь шәр'к'арийа хэбатчийа зор,
Дьжмын дьда дорбьдор.

Октябрьер'а т'эвайи,
Тә һәмезкьр wэлате мә,
У мә һэвр'а дьл у шайи
Гöһаст ә'мьре бәрөй хәмә.

Октябре жийин да мә,
Жь орт'е һьлда қәһр у зөлмә.

Мэр'а ани гөл-гөлстан,
Дьле мэ wa бу барстан.

Нэ тō маййа мэ сор гōли,
Дьле мэда н'оби-гōли,
Чьqас мэри бь гōле тэ
Шанэ, вэдьхōн эшqа тэ.

Ро у кōлилк иро нэвр'а
Шабуна дьла дьбен мэр'а,
Әw дьбежьн: qәhr чуйә,
Красе эшqе ль мэ буйә.

Май, тō рожа шаййа мэйи,
Рожа гōла у э'длайе
Дь гөл-гōли т'ьме, т'ьме,
Тō нишана азайе.

Бэйраqе сор дэсте мэда,
Пешда дьчьн гавпэйгава,
Әве рожа мэ дьлбарда,
Гōманп'ьр'ьм эм аwa.

К'ьлама марше те готьне,
Ль соqаqе бажар-гōнда,
Пеле we дьчьн п'ере дьне
Бо бьратийа щьмаэ'та.

Ньна эве э'йда мэда,
Wэлате мэй п'ьр' гōлдайида,
Ө'длайи нэйә, мōн'ба дьла,
Шанэ мэрьв, гөл у гьйа.

1939

ЖЪНА КӖРДР'А

(бо һэйште марте)

Бэри Револйусиа Октябре
Г'але хьрабда буйи тӧ,
Бьн дәст буйи бь т'эмами,
Бэ'ра тариѐда буйи тӧ.

Руе шьвата тэ нэ дьдит,
Өw жи шэрм бу бь э'дэт.
Qәнщ у хьраб дэр дьбһист,
Т'эви гьлийа кем дьбуйи фэцэт.

Гэлэк сала у зэмана
Нэхwэнди буйи жьна к'ӧрд,
Дэвгьрти буйи гэлэк щара,
Өвэ гьлие мьни кӧрт.

Wэхта дьчуйи тӧ дь реда,
Нава гӧнд, нав бэстѐда,
Расти мера тӧ дьһати,
Тэ дем дьгӧһаст бь шэрми.

Ль һьнэк мала, һьнэк щийа,
Тӧ һеви буйи: бе мэ'фа,
Дьл һьнаве тэ дьмашийа,
Өвин дьмьр рӧһ'е тэда.

Дьле тэ т'ьжи бь агьр,
Пеш чэтнайа тэ шэр' дькьр,
Сава э'дэт дьле тэда,
Әw бу тэр'а хафлқада.

Ро жи һ'эма һ'але тэда,
Дьшэwьти, дьк'эwгьри
Нава ч'йа у банийар'а
Лэз дьк'эт, дьчу ава.

*
* *

Һ'өкөмэта Советие
Тэр'а ани'азайи,
Дэ ша бьбэ тө т'ьме,
Дь хэмада нэмайи!

Бажараванийа советией,
Чьqас к'ауи, к'ауи тө:
Йа Т'ьфаqа Советией
Тө пьр' к'ауи, к'ауи бьхwэ.

Әхтийарийа тэ иро т'эмам,
Qаси әхтийарийа меранэ,
Йа азайе у хэbate,
Т'эwбуийа шөхөле щьмаэ'те.

Qиза щаһьл, qиза к'өрда,
Һэргав пеш би, пеш бэ тө,
Шэ'рэзайи тө сэрфнийаз,
П'ешэкзани qизе тө.

Иро һ'эйште адаре
Анийэ тэр'а гэлэк шабун,
Дьһа наки тө к'эдэре,
Т'өнэ дәрдед тэ дибун.

Тө һ'ышйари ава һэргав,
Бо хвэйкьрына вэт'эне мә,
Хэбатк'ари, қочах, бе сау,
Мерани бэ тө һэр дәмә.

1957

Қ А Л Ч И Ч Ө К

Жъ нава бәрфе қалчичэка
Сәри һьлдан вана диса.
Чьқас рьндын қалчичэкан,
Анин мәр'а тава бьһаре.

Дэнг дан чэма, бэлг дан дара,
Дьле мьн шайэ wa т'ьм щара,
Ве бьһаре гөл у гьһя
Зу нешин бун у хэмлин,
Гьшка зутьр бь дьле ша
Қалчичэка сәри һьлдан.
Дьбей бь мьнр'а дьк'эньян.
Чьқас р'ьндын қалчичэк,
Нав бәрфе тен у дьк'эньн;
Тиньн мәр'а тава бьһаре,
Дэнг дан чэма, бэлг жи даре.

1945

А Р З Н И Е Р' А

П'ашла тэда эз дуса
Бумэ мёван, О, Арзни!
Г'элали, алик'ари, ава,
Санаториа мэ бэдэw.

Нав хшина багед тэда,
К'елэка праздана бэдэw,
Дьбһизьм дэнге сазбэнда,
Биранин мьн дьһельн бе хэw.

Борщдаре тэмэ эз гэлэки,
О, Арзнийя мьнэ дэлал!
Жийин да мьн тэ мина де,
Эз дьһа накьм т'о хэме.

Аве эша мьн бэла кьр,
Өз щаһьл бум, эша мьн бьр,
Гэлэ жь wэ эз разимэ
Гэли мэрьва, гөл у дара.

1954

Б Ы Ы А Р

Вэрэ бьһар, вэрэ дэлал,
Диса бьк'эн. бьк'эн исал,
Мина һэрщар, дьһа зэлал!

Өзе бь гэр'а бемә чоле,
Бона гэр'е, бона гөле,
Бьк'эвьһ аве, нава голе.

Диса we бе дэнге тэйра.
Бина бьһаре, витина чвика,
Дьһа п'ьр'бэ һ'эваса дьла.

Ищар зэви, баг у багчә,
Диса һешин дьбьһ бо мә,
Өм бьлизьһ һэргав дэмә.

Дэшт у мерге қолхоза мә
We һешин бьһ у гөл бьдьһ,
Һасләте we п'ьр' бьдьһ.

1953

Өлөгэз

ШАГЪРТ У ПИВОНГ

Бәрф зу н'элийа, пивонг дәрк'эт,
Чьда рьнда, бэлгешиньн,
Агьре эшде дьле мэк'эт,
Пивонг бьhare мәр'а тиньн.

Ве бьhare гөл у гьһа,
Зу дәрк'этын чол-бэста,
Ле бь лэзи бәри гьшка
Пивонгед мә wa бышкошдан.

Чьдас рьндын, хун авази,
Зу рабуйи ле бь нази,
Дә зу бьгһиж, п'әр'вэдә,
Бьхэмлә, кәлилка мә.

Әз жи пивонга де у баве.
Qөр'на т'әзә, бехәм, дьлша,—
Wэлате мәйи азада
Пешда дьчьм гав пәйгава.

1937

Ереван

ЛАГЕРА ПИОНЕРАДА.

(к'ылама пионер)

Өм пионере бажар-гöндә
К'омәк дыман лагереда;
Ль щие мешә, нав һешнайи
Өшқа мә п'ыр', дьли шайи.

Дора мә т'ьжи гөл у бэйбун,
Н'эзар щәләб кöлилк һәбун,
Мә бь дьлбари навда дьлист,
Хшина дара мә дьбһист,
К'ылама жийине ван дьготьн,
Дьл у һнав мә дьсотьн.

Хöлә-хола авед канийа
Бәржер дьһатьн, дьк'шйан,
Дәнге тәйра, бәлге дара
Т'әв һәв дьбун, дьстран һәвр'а,
Ван «ә'длайи» дьготьн мәр'а.

Ча һенькә, чьқас хвәшә,
Ч'йа ль пешийа мә сәкнинә,
Өw жи-мина мә әшқлинә,
Бь гөл у гьһйа хәмьлинә.

Даред тәр'ин һешин бунә,
Мина мә ч'ук у рьндькьн,
Бәлгед вана бышкьвтинә,
Чьқас назьк у нармкьн.

Өм жи т'ьме мәрше дькын,
Мә һин дькә к'омсәрк'ар,
Бәйрақед хвә бьльнд дькын
Чьқас сьбә чьқас эвар.

Өм зу дәртен жь дэлав,
Чава карьк, каред хэзал,
У рудьнен бал гөр'чәм
Өм дьстрен, эмә бехәм.

Чьқас хвәшә лагерёда,
Өм т'оп бунә жь гэләк щийа,
Ль щие мешә нав һешнайи,
Өшқа мә п'ьр', дьли шайи.

Өме диса һәр'ьн мал,
Бь хәбтын бь һ'әваск'ар,
Өме бьхуньн һәр гава,
Бькын гөр'а де у бава,
Пешда һәр'ьн гав пәй гава.

КЭСОҢ ШЬВАНР'А

Бәре шьване Бәдр буйи,
Пәзе ви хвәй дькыр т'ьме,
Тө дәнҗбеже мәлулие буйи,
Тә дьготын к'ьламе хәме.

Рудьншти сәр кәвьра,
Бьлур ледьхьст, тә дьстра,
Дәнҗе тә дьк'әт знара,
Дьп'әр'танд дьле мәрийа.

Дәст аҗеда зеранди буйи,
К'өтана ви тә бир дани,
Тө машоҗе гөла, пез буйи,
Бь тәр'а дьстран гөл у кани.

Хазьл бь тә Ғ'әсо щан,
Тө шьване колхозван,
Тө азайи, аза ньла,
Тәйре аза ль сәре чйа.

1957

КӨР'Е МЫН

Тә дьһер'ым бь һ'эзкьрын,
К'эне зар'а сэр левед тә;
Шэва рашә п'эр'вэдайи,
От'ахеда нивр'онайи
Дьһенжи демә'дли,
Тә дьһер'ым дьлмнайи.
Рөһ'е ә'дли ва дьгәр'ә,
Зөлөмк'арар'а қал у шәр'ә;
Тө жи ә'дъли бь дьле ша,
Бь деме гөләш разе хвәр'а,
Һ'эзкьрна млн т'эмам тәр'а,
Раза, һ'шйар нәминә,
Тө листькед хвә бир бинә.
Жь Рохьлате ро дәрк'әт,
Тирнща зер'ин әше һ'элбәт
П'арәвәкi р сэр дьһйае,
Бә'р к'өндә бун сәрме, бае.
П'әнщәрер'а таве авит,
Деме бәрхе мын жи дит,
Бь хвә һ'эсйа көр'е дәлал,
Бәшәрхвәш бу бе хьйал,
Тө жи дь бьн тава мәда
Көлилк дьди ә'длайеда.

1957

НАВА ЧЕМДА

Бэр дэре мэ чэмэк һэйэ,
Эшқ-шабуна дьле мэйэ,
Ле бьһаре кӧ буз дьһ'элэ,
Мэр'а дьбе: Вэрын, вэрын!

Жь нивро, һ'эта эваре,
Щэwa мэда к'елэка даре,
Дьк'эвьн аве эм ава,
Совайи дькьн эм һэргава.

Ль рэх щэwe эм дьлизьн;
Һьм кӧр', һьм жи қизьн,
У банздьдьн нав һсшнайи,
Кӧлилка тиньн эм т'эвайи.

Эм жи мина кӧлилканьн,
Qӧр'на т'эзэ, жир, хэбатк'ар,
Рож пэй роже кӧлилк дьдьн:
Мина һэpp'о, мина һэр шар.

1956

ВӨГӨР'ИЙА

Өw кӧр' хортэки рындэ,
Лауке сэр хwэ э'wани,
У вэгэр'ийа hatэ гӧндэ,
Өw жь шэр'е Wэт'эни.

Эw жь шэр' hat бь дьле ша:
Бь алт'ьндари вэгэр'ийа,
Нишане п'ьр' ль п'есире,
Кӧр'е жир, дэлале пире.

Жь шабуне дьлшэwти,
Пире иро нэбие хwэ ди,
Гэwала жер'а п'ешк'еш бьрын,
Пер'а харьн, т'эв вэхарьн.

1946

ХУШК У БЪРА

Нэрт'о ль бэста колхозе,
Жь сьбе, н'эта эваре,
Дьхэбьтн хушк у бьра,
Жир у қәwэт мина шера.

Дьхэбьтн, бона ракн,
К'окед нешнийи зу wэрбакн,
Бо наслэта нан зедэкн,
Wэлат дьна т'ер-т'ьжикн.

Дьхэбьтн эwана,
Дьхэбьтн пэйнэвр'а,
Дьхэбьтн хушк у бьра,
Дьхэбьтн гав пэй гава.

Иро қиза к'өрд аwа,
Тракторе дажо, ле
Пе ша дьбэ баве we
Ве шэбаде: к'эwа сьбе.

Хушке к'өта кьрийэ исал
Курса трактора дэме,
Қиза бэдэw, қиза к'эмал,
Радькэ шэwле пэй шэwле.

Радькэ эw пэйнэв т'эме
Пе тракторе у дьстре,

К'ылама дьле мэ дьбе:
К'ылама wэлeт, к'ылама эшqe.

Ғәpp'о ль зәвийа колхозе,
Ғ'әта ниврo у эваре
Дьхәбьтн хушк у бьра,
Дьле wани бь эшq у ша.

Дьхәбьтн эван һәвр'а,
Өw бь гава дьчн пешда:
П'ьр'ә һ'оба хушк у бьра,
Ғ'оба wэлeт дьле wанда.

1956

Әлэгәз

ПАЙИЗА МӘК'ТӘБЕ

(к'ылама шагьрт)

Иро пайиза мэк'т'әбейә,
Әw мә дьдә шакьрьне,
Шабун һәма бона мәйә,
Әм һин дьбын тен қалкьрьне.

Әве пайизе жи диса,
Бь хәбате у хөидане,
Бь гьлие һ'ызкьри аҗа,
Әм дьчнә мэк'т'әбе.

Һ'әҗас һәйә дьле мәда,
Фькрәд зәлал мәрьвайи,
Бь хвәдьне, ньқле к'урва
Әм җа дьчн бәрбь ронайе.

1944

Әләгәз

Б Ъ Ъ А Р

Бьлбьл дани сәре даре
У дьстре, дьлилнә,
Пәйһәв сьре әw ве щаре,
Диса мәр'а бьһаре тинә.

Бьһар һатийә, гөл у пивонг
Ә'мьре мәр'а дьгөлгөльн,
Әw у бьлбьл ахьр у сонг
Ә'длинә: дьлқадрын.

Баг жи һәвр'а гь тәмам,
Шанә, доре һ'әсарьн,
Гөле сор жи бь рөһ', у щан
Бона бьлбьл стөхарьн.

Әw дьльбә, дьли амьн,
Qбә-қбә у ве сьбе,
Бо wәт'әне мәйи мәзын,
Әшқа рөһ'е мьн дьбе.

Wәт'әне мә гөлдайә,
Мина гөле п'әрвәдайә,
Жь дәште мә гөл дьбарьн,
Ә'длинә, әм дьлбарьн.

Г'ызмәтк'арым сәүта былбыл
У диндарым әз ве дәме,
Әw ша дьбә бь әшq у дьд
Ча рөр'е мын һәргав-т'ьме.

1955

ӘҰРЕД РӘШ

Әу әп'ещә вә'дә һәбу,
Ә'үред рәш бәрәв бубун,
Ба ледьхьст әв дьбрьн,
Горизоне қъл дькьрын.
Щарна гөр'ина ван бу,
Мәрв дьгот һар бубун:
Ле бруске шәвқ вәдда,
Дькьрә ширқин, ә'рде дьда:
Тьрса гьран пешда дани
Бәре ә'вл нав зар'ада.

Мәри дьһер'и чар али,
Һәвара зар'а к'әлобин,
— Кале бьһер' тә ә'змин,
Гөр'ина ә'үре рәшын,
Әм жь тьрса дьмашьн.

Кале нәхвәш бу нава щийа,
Сәре хвә һьлда сәр бә'лгийа,
Зар'а ньһер'и у к'әнийа,
Кале авәк жь вана хаст,
Зар'әк дь бәр ви радвәст
У ав ани, зу да дәст.
Кале ава хвә вәхар,
Сәрхвә руншт әв ишар,
Бә'лги хвәр'а кьр бәрп'ал.
— Гун әвләде мьнә дәләл,

Гун қә нәкыи қалмәқал,
Ә'wr чьқаси жи бьхазьн
Бькьн гөр'ин, п'әрwаздьн,
Нәчә бира wә гьшканә,
Сал сала һ'әзар нәсьд
У пенщи һ'әвтанә.

Зар'ө фьтлин, фә'м нәкьрын,
Диса жь кале пьрс кьрын,
— Калько әw т'ариқ йа мәйә,
Мә һадрийә әшқ у шаййә,
Ле әв бьруск йа шәр'айә.

Қале диса бь әшх к'әнийә,—
Ве т'арице гөнде мәда,
Гөр'ина ә'ьр, бьруск' пер'а
Нькарын б'дьн зьраре,
Ищәте wан биньн харе.

Зарөе бьчук демә гөләш,
Бәрбь дери зу бәзйан:
Дьһа жь ә'wра нәтьрсйан.

1 — ЙАНВАРЕР'А

Сала гэээ ль мэ дйар бу,
Шайа дьла дьна п'ьр' бу,
Сала т'эээ, мина һарсал.
Мэр'а анийэ э'длай-мэщал.

Гэли зар'а, мэзын-чука,
Шьк'ьрбуне эм дьбежын,
Шабун вэр'а, хорт у бука:
Н'оба дьла һун бьр'ежын.

Эм хэbate һ'ьзкын т'эмам,
Бьхэбьтын бь рөн' у щан,
Пешэ вэт'эне мэй э'зиз,
Дэ бьстрен дэнге вэ зиз.

* * *

Бьһер' лао, алие һане,
Бьһер' кальке зьвьстане,
Льбсе сьпи ль хвэ кьрийэ,
Эв натрсэ бэрф-баране,
Зэмбил эви бо мэ бьрийэ.

Зар'а готын:—«Зэмбил бьрийэ бь эшқа дьла,
Зэмбил бьрийэ бона мэ,
Фекийа' бинэ щэлэб-щур'э,
Сэба эв п'ари с р макэ.
Дьле мэ ва пе шакэ.

Фекийа тинэ лэз у қыч'э,
Ҡым шар-шарна те у дычэ:
Өм кө дыкын анизазие
Өш ширэта ль мэ дыкэ.
У эм накын бешайзие
Гөр'е дыкын эм бе дэк'э.

Ҡама вэхта дьхэйдэ,
У дьхазэ мэ дурк'эвэ,
Дыле мэ дыбэ кэр бь кэрэ;
Незик дыбьн эмэ дылбар,
Мина һэрр'о мина һэршар.

Өм дыбежын:—Вэрэ кале,
Өм бьлизьн бал ве даре,
Вэрэ! Нэкэ хэм хыйала,
Өм эшқлине, вэрэ вьра,
Быстрен к'лама э'мбре ньһа.

Тө һым ль ч'йа, тө ль банийа,
Тө ль боста, нав гэлийада
Дьки һ'өрмин хафлқэда,
Вэрэ вра! вэрэ вра!
Өм быстрен э'мре ньһа

Тө һ'ькината мэр'а бежэ,
Гьлие т'эзэ, готыне нежэ,
Ль ч'йа гонда бь жирайи,
Тө дыгэр'и, тө гэр'ийайи.

Чьқа жи бьки тө гөжин,
Дьлшайи, бона мэйэ һ'мин,
Тө быгэр'э, бькэ фитин
К'ыламе бежэ, «мэр'айэқин».

Кале дькә гор'а зар'а
Дьдә тәрка бәрф-багәра,
Өw гәш дькә гөла вана,
Ванр'а дькә ширәт гьдийа.

Өw незики зар'а дьбә,
Бь ләwзе ширьн ван ша дьбә,
Ө'нийа вана радьмусә,
Гьлие qнщие әw дьбежә:

—«Qизед мьн, һун көр'ед мьн,
Һун дәлале дьле мьн,
Мина гөла һешин бунә,
Бьхәмхөри хwәйкьринә,
Жь һәвалтиә һ'ьзкьринә.

Даре дьне тышт т'өнинә:
Wә баштър бә, әw йәқинә,
Wәлат т'әмам бь wә шайә,
Өw хастьна мә гьшкайә.

Т'әмийа мьнә гәли зар'а,
Һун һ'ьз бькьн жь хwәндьне,
Бькьн гөр'а де у бава,
Йа херхаза, йа дәрсдара.

Т'әмнйа мьнә гәли зар'а,
Һун һ'ьз бькьн жь хәбате,
Хwә нәдьн паш һун т'ө щара,
Өwә тинә хwәшбәхтиә.

Ғане бь дьл жь wар'а,
Т'орпе фекийа нэр шур'а,
Бьлизьн, к'ьлама нун бежьн,
Шайа wэт'ән нун бьбежьн.

Т'орпә һьлдан, щот бь щот,
Ғәвр'а дьчьн зар'ө сәрқот,
Дьбен,—кале әм разинә,
Т'әмие тә әме бьқәдиньн.

СЕ БЪРА

Звьстанэ, сѳр' у сэрма,
Чарнкали бѳ думанэ:
Дэрва дѳлизьн бэрф у ба,
Бэрфе гѳртиѳ дэри банэ.

К'ѳфэ малда һѳѳэ шабун,
Руньштинэ до а т'ѳхтэ,
Зэри у хорт, ру гѳл бѳѳбун,
Г'ѳзкѳрьн һэма бо ван бѳхтэ.

Шэр'е вѳт'ѳни хѳлаз бубу,
Мала ѳ'мо лѳглѳмиш бу,
Кѳр'е ви жѳ ш-р һатѳбу,
Мэри малда к'ѳф у эшѳ бун.

Щинар, һѳвал һатѳбун мал,
Гѳвр'а дѳкѳрьн галѳ-гал;
Мѳзьн һатѳбун, зар'ѳ пер'а,
Лаукѳд лѳшкѳр шерѳд-шѳра.

Сэрма, багар бу дэрва,
Ч'ѳрле дара дѳһ ѳжѳан,
Дѳго жѳ сэрма дѳгрѳан,
Хшина ван бу. дѳнальѳан.

Дара һәма бәр п'әншәре
Мина дайка көр ле мьри
Хълаз нәдъбу жь көл-к'әдәре,
Дьшәшти, дьк'әшгри.

1

Ч'әм у кани. бубун рсас,
Стәйр ль ә'зман бубун т ас,
Гива хрхал жор дьк'әнийа,
Бо шабуна әшқа к'ефлийа.

Гмина дәфе, зөр'не бу.
Әш к'әф мина дә'шәте бу,
К'әфа шәлет, ал'тндарие,
К'әфа әшләд у дьлбарие.

Дьстран к'ьламе урьс-к'ордие,
Достран к'ьламе асори-гөршиче,
Дьстран к'ьламе әрмәние,
У к'ьламе адрбещание.

Һәр к'ьламәк дьле ванда,
Qәшин дькьр дьһа зедә:
Бь шәк'ландьна дәф у зөр'нә,
Һ'ьзкьрын-бьратийа мьләта.

— Оло Дәвреш! гот Баро,
К'ьләмәкә к'орда тә бежә,
Ле нә йәкә саро-маро,
Йа дьл-һьнав бьпежә.

— Растә, растә, го т'емида,—
Ә'ли жи гот п'альк бадан,—
Бьра «к'ура чае» бежә,
Дәрде қизьке әш бьр'ежә.

Г'әму гөһдар мезә дькын,
Дәф у зөр'нә дан кәр'кьрьне,
Дәвреш т'ьли кьр гөһе хвә,
Ле дьһ'әжйан чә'в у бөрб:

«К'ура чае т'әхте Қарсе,
Көле тек'әви дә'wәта Сьлие Бәсе,
Ишәв мьн п'ор'көр'е
Хәвнәкә хьраб дитийә:
Ришие шә'ра мьн иро
Авительнә бәр мәқ'әсе.
Ло малино, шә'ра мьн бавен,
Дәрде шә'ре мьн да наве.
К'ура чае чә'л у к'орта,
Веранбә дә'wәта қиз у хорта,
Мьн тә'ра хвә стәндийә
Данздеһ мәждийә.
Ло гөндино һун дәй нәкын,
Гөлие мьн бәрда көр'кьн,
Әзә к'әтьмә дәрде шә'ре,
Хәлқе бежә:
Шә'ра хвә дайә йара,
Ло гөндино шә'ра мьн бавен.

Дәрде ше'ре мьн да наве »
— Ә'фәрьм, готьн гьшка,
Дәст һәвхьстьн, дьк'әнийан,
Мелик' рабу ньшкева,
Ви вәхар бу, дьһ'әжйа.

Әв' артистә, тә дьго иро,
Ч'ә'в вөр' кьрын вьрда-веда:
Дьһ'ер'и ль Дәвреш, Қаро,
Ль дишара, ль п'әншәра.

Т'эхтэ дьхьст дэсте хwэ wa,
Өwi дыго ө'мо дйадйа.—
Тэ кср'е хwэ шанд фронте.—
Дьжмын алт'кын, тэ дьготе...

Мелик' сәри дьһ'әжанд,
Wi бәр хwәда дьбланд,—
Өз Меликым ве сьре...
Өзе рунем бал бьре...

К'аса хwэ һьлда т'әмида,
Ө'нийа кәвар ле хойда,—
Гөһдарикын һәвално,—
Бь деме гөләш әwi го,—

Өва эшқа партия мә,
Партия Ленине баве мә,
Дирәка дьле мә гышканә,
Йа хәбатчид һ'әму щийанә.

— Т'ьме зорбә партия мә,—
Бь һәвр'а готын руныштийа.
Бона мә гь щьмаә'та
Азадарә дьһйаеда.

— Бәле. растә, готын һ'әмуйа,—
Дәвреш сәр к'аса т'әмида.
К'ьламәкә рьнд гот к'әло-бин.
К'ьламәкә хwәш дәрһәқ Ленин:

«Ленине бав азадар,
Баве реншбәр у п'ала,
Закон дани бона ван,
Өw шакьрын гь т'әмам.»

Ленине бав н мьрийэ:
Өw ды дьле мэдайэ,
Өw шөхөле мэдайэ
Т'ьме нава мэдайэ».

— Эшқа Шэмо эз дьһиньм
Эшқа wэт'ин, го т'эмида;
Кърьнед wi кӧ эз бир тиньм,
П'ър' дьбэ шабун дьле мьндэ.

Шэмо йэк шар хwэ дьһ'эжанд,
Дьжмын т'эк-тэк wэльдэгэранд,
Wi бь һэвал-д хwэ лэшкэр,
Шэр дькърын бь дьл у щэгэр.

Өw нишане п'эсира wива:
Хэмландийэ, эw һэмин
Нишан дьдын кӧр'е к'ӧрда
Ча шар' кьрийэ бона wэт'ин.

Бьра бьжи щьмае'та к'ӧрда,
Дьхӧм т'эмам эшқа дьла;
Эшақа wэт'ин, эшқа Шэмо,
Дэ бьстрен Сьло, Т'эмо.

Паше анин майдане
Кэ откэка назани,
Дьчрусин п'эр'е we,
П'эр'е хwэ дьбьр дани.

Өw кэw нибу, ле қизэк бу,
Дьми бь к'эн, т'ьм ша дьбу;
Қизэк бэдэw, һ'ӧсьл-щэмал,
Қиза бе хэм, қиза т'ьфал.

Гышка дәсте хwә ль һәвхьстьн,
Әван ьвр'ин баро пыштын,
Мина роа демзер'ин,
Ван ль қизе дьнһер'ин.

•
Қизе хwә ашкәрә кьр,
Нета дьл мфтәлә кьр,
Бьре мьнә Шәмо, Шәмо,
Бь һ'әваси әве дьго.

Шәмо бь әшқ рабу п'йа,
Кәвотк гьрт у рамуса.—
Мьн ш р' кьрий җ. әви го,—
Әз бо wәмә, бо wә һәрро.

Диса дәсте хwә ль һәвхьстьн,—
Тәши-туши! Ле дьхьстьн,
Йәко-йәко ван дьхастьн
Дәнге қизьке бе бьһистьн.

— Хушк у бьрано, го қизе,
У п'әред хwә һ'әжанд дәме,—
Wәки жь т'ьлийа мьн хун бе,
We бьгрин баво-дае.

Wәки шәр'кьн баво-дае,
Әзе бьгьрим т'ьме-т'ьме.
Һесре ч'ә'ве мьн бен хар,
Әзе бьбьм дьлхәдар.

Әз дьхазьм тьме ә'длайе,
— Bravo! bravo! готьн һ'әмуя,—
Ә'длай һәбә бона гышка,
Ә'длайи һәбә бона зара.

Ах! We гаве ньшкева
Шэмо фькри ва ма т'ьма,
Дьл у рөн'ва дьк'эвгьри,
Гьндьк ма, щн бь щн бьгри.

Баве ль Шэмое хвэ ньнери.
Мэлули дьлда севри,
Эв п'эрти дьл һнавва,
Шькэк тари дьлда ма.

2

К'өта бубу к'еф дьна.
Гэр тышт кэр бу маледа,
Стэйрк ль э'зман дьк'эниан,
Тэ дьго бь һавра хэбэрдьдан.

Кэвотка чук жи чу мале,
Мина карька хэзале,
П'алда ивине гэрмда we,
Хэбэра «Э длайи» дь дьлда.
У һенжи, гөл-гөл раза.

К'елэка көр рунышт Э'мо,
Де жи рунышт бал Шэмо,
Эв бь көре хвэ ша дьбун.
Өв рож, дьняа йа ван бу.

— Э'зизе мьн, Шэмо щан,
Өм щан бунэ иро т'эмам,—
Де дь гот, мьтн'эйр дьбу,
Өв к'эрэм бу ванра бубу.

Ле баве ньql дькьр,
Бо к'эсэра көр'е хвэ,
Кө шайнеда э'йан кьр,
Wэки рэнг ле бу чöло.

— Бежэ лао, бьре баво,
Башэр ле хвэш го Э'мо,—
Чьма к'ефеда буйи к'эвгри.
Гьндьк мабу тō быгри?

Дайка ви гот бь кнезайи,
Көр' һ'эмэз кьр дьлмнайи,
Го,—Дэ бежэ ширне дае,
Дьле мьн дае, нае рае.

— Ле, дае щан, Шэмо го,—
Дō һэвале мьн һэбун,
Өм незик бун, Дэдо, Каро.
Чава һэвал бе цсур бун.

Дэдай бьльнд, бэжнзрав бу,
Бист у һ'эфт сал э'мре ви бун.
Ч'э'вед рэш ле, бөрō қэйт'ан,
Пози пижин, сурэт Шэмам.

Карой навин, чэ'вед рэш ле,
Сэр хвэ су көре эрмэни,
Вэхта шэр'да нав т'агбуре
Ви дьл дьда бэр һэр бэни.

Һэвр'а п'ак бун, мина бьра.
Т'ьме к'омэк дьдан һэвдō,
Бо хвэндьн кьрьнед дэрва.
Өм һазьр бун, сьсе-дōдō.

Өм мина бьра бун, ьне щан,
Т'ьме һэвр'а қөрбан-һ'эйран,
Кō һэв нэ дьдит лэ'зэки,
Бира һэв дькьр мэ гэлэки.

— Мэ хун у Wэт'эн бир данин,—
Шэмо диса кьрэ ахин,
Ви п'энщэре дьннер и,
Кёлие бэрфе гьр дьбарин.

Тэ дьго дьле Шэмо, кёли
Бь хэвр'а неди дьлубандьн,
Дэрд у кёле нэвале мьри
Ван дьстран, эв дьп'эр'тандьн.

— Эре бьре мьн. ёсанэ лао,
Гьшки бежэ, — Э'мо го —
Растэ. н. вал бьранэ.
Н'элали нэмин ёсанэ,

Эмо н'эваки мэлул бу,
Эви дэрхьст щгарэ к'ьшанд,
Дьфькри нивийа кёр' бу,
Де жи бь мерр а дьщэ'данд.

Бэшэрхвэш бу диса Шэмо.
Де у бав'р'а йэк-йэк го,—
Те бира мьн мина иро,
Йа қэвми сэре Дэдо.

Қизэк т'агубреда нэбу,
Наве we жи Галиа бу,
Қиза урьс: чэ внешин,
Санитар бу, демэ гёлин.

Галиа баш бу, рөн'ва т'эмьз,
Ча щьмаэ'та хвэйэ урьс,
Кё стэйрка гэшэ т'ьме,
Нав щьмаэ'та. нава дьне.

Н'экърийа Дэдо бу эw шэмал,
Ө'йни һөсне һөрийа ль бал,
Qиза урьс бэжнэ зрав,
Левэ нарин, бөгзе гөлав.

Н'өба we п'ър' бу бал Дэдо,
Өw гэлэки бэд w бу;
Те бира мьн мина иро,
Нэр щийа т'ьме алик'ар бу.

* * *

Рожэкэ навине т'эмам.
Шәр дькьрьн мә у герман,
Мә һэвдө дьбьр у дани,
Мер дьмьрн мсрани.

Лэшкәре дьжмьн нэмами
Авит сэр мә пешали.
Гьмина дэнге т'оп-т'ьвьнга.
Ә'рд у ә'зман һьлдьдани.

Әwan бәре зор да мә,
Өм жь т'ә'бие ракьрн,
Мә шәр дькьр һ'р дэмә,
Мер дьк'этьн дьмьрн.

П'ър бу дэнге артилерие,
Взина гөла дьбэзйан.
Фрнда жор бомб давитьн,
Давитьн у бобм дьтәфйан.

Нат бу рожа һ'эшәре
Танк пәй танка дьбэзйан,
Агьр дьбари ведәре
Гәли гәбоз дьһ'эжйан.

Сэрлэшкэре тагбуре Иван,
Ва жь мэрк'эза қалачие
Сэрк'ари дькыр эскэран,
Дурэбинэ ль бэр э'ние.

— Лехьн брано, дә лехьн,
Ләше дьжмьн ль э'рдехьн,-
Мә һәма бь we мәрәме,
Шәр дькыр әве дәме.

— Гун һ'ощуми сэр дьжмьнкьн,
Qә гавәке нэчьн пашда,
Чьқас дьчу һерс у кован
Гөмрәһ' дьбу дьле мәда.

Нышкева һат айроплан,
Гөлә жорда дьр'әшанд,
Иван дәме бриндар бу,
Брина вийә хәдар бу:

Т'опа мэйә зенитие
Аэроплана фашистие
Пе агьре хвә ль э'зман,
Бь п'ирәти шәвтанд.

— Ч'э'ве дйа тә бьрьжә,
Дьловани дьго де:—
Диса бежә, дә бежә,
Паше чь бу, чь бу ле.

— Әзе бежым дае щан,
Тәр'а бежым эзе т'әмам,—
Имдад гһиштә мә ишар,
Мә ль дьжмьн кьрә һ'әсар.

Фр'нде мэ бь к'ом дьһатын,
Дьжмын кьрын бэрбатын,
Гьмина танка, т'опа бу,
Ура-ура! лешкэра бу.

Дьжмын бь лэз ишар рэвйа,
Эскэре мэ да пэй ван.
Шэр' қалм бу, бу эвар,
Һеурзэ бу, һерс у һэвар.

Паше һеди шэр' сэкьни,
Һ'эму дьжмыи к'этынэ т'эбийа,
Т'ела мэйэ ль дэште бьр'и
Гэрэк п'аки саз бьбуйа.

Гази мэ кьр зу қомандар,
Эз бум, Дэдо у Каро,—
Вэ бьбиньм мина һэршар,
Һәрсе шера,—эви го.

— Дө һ'эб жь вэ снайпер,
Йэк жи т'елефонист,
Һэр'ын чава шер,
Т'еле гьредьн, вэ бьһист?

Мэ бь һэвр'а дэст һьлда,—
Әме һэр'ын, һэма ньһа,
Әм ва чунэ бэрбь шер',
Ле эвар бу, мэ да бэршер.

Зэ'ф чэтын бу пешдачуйин,
Қәлачиеда герман дьман,
Пэй һэв ракет давитьн ван,
Дьбу рөнйи дор-бэр гәмам.

— Сэр зык һәр'и те Дәдо,
Т'вынг дәстда Каро го,—
Өз у Шәмо ча снайпер
Хвәйкьрына хвә мә бьспер.

Дәдо го, — сәр чә'ве мьн,
Һащәт һьлдан, һ'әрчи лазьм,
Өв сэр зык дышулки,
Һат бира ви кьрынед чукти.

Т'вынга хвә мьн зу дагьрт,
Дь чә'леда мә хвә рагьрт.
Дьжмын дурва Дәдо дитьн,
Т'әбиеда бун мина читьн.

Дьжмын гөллә давитьн Дәдо,
Ле гөлләд ван же нә дьгьрт,—
Ве бьғниже, дьго Каро,
У т'вынга хвә һазьр гьрт.

Әван бәрбь Дәдо һатын,
Гөллә пәй гөлла давитьн,
Щарна ван хвә қуз дькьрын,
Дьһатын бо Дәдо бьгьрын.

Дәдо т'елер'а хвә гһйанд,
Тел гьреда у рынд шданд,
Ле пенщ ләшк'ред дьжмын,
Жь қәлачие д'рк'әтьн.

Фриса Дәдо бриндар кьрын,
Хуна ви ә'рд һьлчни,
Вана Дәдо бәрбат кьрын,
Жь т'ақәте әв бьрин.

Мън у Каро меша ван гьрт,
Мешндари мѧ хвѧ рагьрт,
Гѧр пенщ ль ѧ'рде Вѧлзандьн,
Г'еле ѧ'мре ван цѧтандьн.

Бу взина гѧлла, бомба,
ѧ'рд у ѧ'зман дьлѧрзин,
Ронайи дьдан п'ьр' ракета,
Гѧврзѧ бу, гѧвар, гази,

— Ах, бьре мън Шѧмо щан,
Бьра ѧз бьдьм рѧн' у щан,
Бу курина де, гьрийа,
ѧ'мо жи пер'а к'ѧвгрийа.

— Бьра цьжьк бѧ дйа Дѧдо,
К'ѧнге пе н'ьсйа ѧв гѧло?
Хѧме дьбланд, дьго йѧк-йѧк,—
Гѧло гѧбун бал вѧ фшѧк?

— ѧре, дае щан, Шѧмо го,—
Фшѧке мѧ гѧлѧк гѧбун,
Те бива мън мина иро,
ѧм жи н'ѧйра Дѧдо бун.

Цьрар кьрьн мън у Каро,
ѧм жь бѧсте Дѧдо биньн,—
Дѧдо биньн, Каро дьго,—
Жь дѧсте дьжмьн дѧриньн.

Мѧ сѧр зьк хвѧ шулканд,
Бь Дѧдор'а хвѧ гѧнд,
Ле Диса ракет давитьн,
Гѧлла дькьр вилѧ-вильн.

Дэдо жь синг бриндар бу,
Бьрина ви к'урэ хэдар бу,
Эви анцах хэбэр дьда,—
Гун хер хатьн гэли бьра.

— Бьрина тэ ль к'ойэ, мьн го,—
Синге мьнэ, эви шаб да,—
Т'ел гьреда мьн брано,
Хэм дьле мьнда нэма.

Дьле мьн дьбу кэр бь кэр,
Мэ т'эсил бу дэме к'эдэр,
Каро дьл дьда бэр Дэдо,—
Те хьлазби, эви дьго.

Сэр пышта хвэ мэ бь сьре,
Дэдо жь взина гөлла
Хьлаз кьр, паше бьр бьн п'ьре,
Сп'аби ле кьр мина бьра.

— Гэли бьра, Каро, Шэмо,
Дэдо дьмьр, анцах го,—
Ширнэ вэт'эн, зар'ө, жьн,
Гөндарикьн т'эмийа мьн:

Г'эта чьлка хуне пашьн
Хвэ нәһевшиньн бо вэт'ин,
Иро дьчьм жь дьнйа ширьн,
Мьн бир биньм, мьн бир биньм...

Баво мьнр'а дьньвиси:
— Лехьн, лехьн, т'ьме лехьн,
Лэше, дьжмьн э'рдехьн,—
Бэле, лэше дьжмьн э'рдехьн.

Дьһа Дәдо хәбәр нәда.
Бьн тирнща һиведа
Әви дьда рөһ' у шан
Гәр тышт кәр' бу пева т'әмам.

Өз у Каро дьп'әр'тин,
Дьл у һьнавва дышәвтин,
Гөл у гһиа, ч'әм у канийа
Т'әв бь мәрә дьгрйан.

Гив жи тә дьго жор чьлмси,
К'ур-кур дьле we жи қөси,
Чьқа чу рәнге we хәйди,
Дьчу ава һеди-һеди.

Аликива хшина дара,
Дьчун, дьһатьн белгәд вана.
Тә дьго бь мәр'а мәрвьайи
Шин дькьрын ван т'эвайи.

3

Ронайя, шәбәқа сьбе,
Қәлачиед мә незик бун,—
Дьжмьн алт'кьн, һьлдьн һ'әйфе,
Ва қир'ина қөмандар бу.

Бу гьмина т'оп у бомба,
Қәлачие фашиста дан,
Әвана жи рабун сәр п'йа,
Бу гөжина фр'нда.

Ләшкәрәд мә кьрын «Ура»...
Жь қәлачие дан пәй дьжмьн,
Әскәре герман дьр'эвйа,
Мә жь ванр'а ани мьрын.

Ғат автоа санитарие,
Галиа жь авто пәйа бу,
Мәйте Дәдо дит бьн п'ьре,
Гөл-гөл һеср жь чә'ва чун.

Мә Дәдо ль дәшта шәр'
Кьр «Мәгбәре бьратие»,
Нав да ви: Ғ'өкөмәте
«Әггите Т'ьфақа Советие».

Ләшкәре мә жь чәме Нарве,
Бь мерхаси дәрбаз дьбу,
Алт'кьрьн пәй алт'кьрьне,
Мәр'а пәй һәв миасәр бу.

— Тыштки накә бьре мьн,
Бь һ'ьзкьрьн гот баве,—
Вә рьнд шәр' кьр, ә'фәрм,
Е чуйи: чу, нәкә хәме.

Растә, дьжмьн вә алт'кьр,
У дәст ани п'ьр' қәдр,
Ле гәрәке әм һ'шйар бьн,
Т'ьме һәвр'а к'омәкдар бьн.

Де у бав бь кәр' шабун,
Готьн:—шькьр ве рожер'а,
Нәләт готи жь ванр'а,
Т'вдиркьред қәһр у шәр'а.

— Шькр к'ефа мә ирор'а,—
Де дьгот бь һ'әваск'ари,—
Бәшәрхвәш бу Шәмо пер'а,
Бь мт'һ'әйри де дьнһер'и.

Жор дык'эниа һива зер'ин,
Дэрк'эт бун пепр мезин,
Алт'ыкыр бу вэллет пева,
П'ыр бу эшца щьмаэ'та.

Хэме го,—Лао,—
П'ыр'э эшца көр' у қиза
П'ыр'э эшца кал у пира,
Ө'длайи, ә'длайи мә гьшкар'а,
Ө'длайи готи мә һ'эмуйар'а.

1957
Ереван

КОМИТАСРА

Г'зрэта дьле щьмаа'те
К'ылама хвэда тө дьбей,
Көр'е щьмаа'та армэни, тө
Йа дьл у рөһ'е мэ дьстрей.

К'ижан щьмаа'т һэбэ дьнеда,
Йа гөһдарийа тэ кьрийэ ава,
Бь дьл у эшц тэ һ'ыз кьрийэ,
Өw жи тэ бэрбь хвэ бьрийэ.

Щьмаа'та к'өрд жи дэнге рөһ'е хвэ
К'ылама тэда дьбһе, Комитас,
Гостае мэзьни, тө е сэwта,
Канийа чйайи тө мина т'ас.

Мьн иро бь радио ава бьһист,
Мелодие тэ һ'эwас, дьле мьн дьлист,
Мьн поэте һэвал бирани,
У рожед дэрбазбуйи: ед мьн у wi.

У дьле мьн т'ьжи бу, мэлул бум,
Ле мэлулийа мьн wa бу к'ылам:
Лэ'эки диса дьлхэдар бум,
Дьле мьн дэрда wa дьмашанд.

К'ылама тэ, Комитас, к'урэ,
Мэри жь сэwтед тэ т'ер набэ,

К'ылама дьле хэбатчийанэ,
Жь дьле ван, рөһ'е ванэ.

К'ылама тэ, хоста, бь хвэр'а ава,
Тинэ дэнге һокьрына бьһаре,
Тинэ дэнге сьмле нан, өса
Жи һ'ьзһнга шаһьла у кала.

Ә'вр у баран дьгрин к'ылама тэда,
Кэвийар'а давен авед ч'эма,
Дьл дурва дэнг дьдын һэв ва,
К'елма хвэш дэрте дэве мэрийа.

Дэрбаз дьбын рэфе қөһнга,
Дьлубиньн мина севийа,
Дьле хэриб дьп'эр'тэ,
Дьк'эвгрэ, дэст ль сурэтэ.

К'ылама тэ дэлал, пелед радио,
Бь баск һьлдайэ, дьфрэ, әв иро,
Вэлат бь вэлат дьбэ ван к'ылама
У дьһинэ һадр-гөһдара.

Дэнгбеже зэлулей, тө нэмьри,
Тө былурване дэрд у шайе, •
К'ылама тэйэ к'элр'акьри
Дэнге ә'мрэ: Н'этаһ'этайе.

ҚАНАТ АҒА

К'лама ә'wльн

(сәре ә'wльн жь поэма «Гөлизәре»)

Wa, жь синге ч'йа у банийа,
Ч'әме Чачо к'әфә девда,
Зу дьк'ьшә, дькә шәлпин,
Әw дьк'ьшә, дькә һөрмин.
Дьчә нав ч'ъл у ч'йара,
Нава қамиша у қалар'а,
Әw қәйара дьчә харе,
Оса һерсә, дьбей һарә.
Ле қәйайед к'aw у к'әбар,
Синг дьд'ьн бәр аве һәршар,
Насәк'ьнә Чачо т'ьме,
Һьльдьшинә к'әнаред ре:
У wi шәр'е һ'әтайеда
Нә ч'әм алт дькә, нә қәйа.

* * *

Мәзьнә к'очка Қанат аға,
Сәк'ьнийә ль феза ван қәйа,
Йа аге хунхөр—к'очк-сәра,
Сьльсәләтеда аға бу,
Хәйсәтва жи бьнива бу,
Әw Қанате зөлөмк'ар,
Же һебәт бун дәр у щинар.

Кәри-сурие ви һәбун,
Қаняти ша бу, һым к'оббар,
Дәрһәқа ви хәбәрдыдан,
Же нәхвәш бу элә тәмам,
Дышебандын чава нәмам.
Мала аге тер-тьжи бу,
Хас-халичә теда һәбун,
Шур'ә-силһ', шур-дәмәнчә,
Меванәк те, е дьн дьчә.
Бь к'еф вәдхөн әшқа ви.
Ле әв бьбә меване йәки,
Дьһа чәтьнә вәки бежи
Чьқас «зә'фә» һөрмәта ви.
Ч'ук у мәзын пева т'әмам,
Бе дьл һәмди хвә әван
Һ'өрмәте жер'а дькьн ава,
Дьбен мәзыне мәйә чава:
Агае эле, хвәйе мә ньһа.

* * *

Ль сәр қәйе бәтлийә,
Шьвань мәлул руныштийә,
Ап'ьнци сәр мьле вийә,
К'олозе хвә қоткьрийә.
Нәнә кәлилк к'еләка виа,
Бина вана шьван һьлте;
Хөшина авед щәв у канийа
Дьк'ьшьн һеди бәржер тен,
Пе дәрдж'әвә бина мәрийа.
Тә'в у си жи һәвр'а шәр'ьн,
Гөл гьһяр'а һ'әваск'арьн
Меш у моз жи бь һәв қарьн,
Ба һешнайр'а буйә йарә.
Ле шьвани дәст ль ә'ние,
Дьли бь агьр у шәват:

Ч'э'ве ви ль шьвэр'ейэ,
Гэло эв хорт нивийа к'еиэ?
Сурие пези гэлида
Хвэр'а нур-нур дьчэрэ,
Шьван фькред к'бирда
Чэтын вэ'дэ дьбһерэ.
Бьлур һэма ль сэр лева
Хв'эр'а ледьхэ шэв у рожа,
Дьле йаре дьп'эртинэ,
Мина Чачо һесра тинэ.
Ба зу те у бь хвэр'а
Дэнге блуре дьбэ;
Дэнге дьлэ, кэ дьбэ,
Эв банийар'а дьбһерэ.
Дэнг зу дьчэ, суред қэсре,
Өван дьла дьшэвтинэ,
Тэйрэдэ дьда эв кэр'кьрын,
Эв һ'эзкьрна Зоройэ мэзын,
Эв шк'иатие вийэ бедар,
Дэрдед вийэ т'ьме, һэршар,
Хастьна вийэ ль дьне,
Вэки дэрте жь лева т'ьме.
Дэнге бьлуре дькэ зарин,
Э'вр дьгьрин бь һэвр'а йэқин,
Сэр чйае к'ольк қэрқаш,
Бьруск вэдьдын э'вред рэш.

* * *

— Мын дэнге тэ бьһист, Зоро,
Чьма тэ һа мэлул ледьхи.
Бина бэр мын тэ дэлало
Дьл-һьнаве мын дэрдьхи.
Тэ заньбэ һатьмэ сэп'э,
Гежа жь баве хвэ қэтйам эз,
Жь мын һ'эздьки, йан на? Бежэ,
Чьқа нивийа тэ мам қэрэз.

— Дэлала дьла Гӧлизэр,
Тӧ стӕйрка мьни нӕр;
Бьра левед тӕ бежьн,
Ч'ӕ'вед мьн нӕкьн сежьн.
Ӗз жь тӕ ньздькьм, Зоро,
Ле баве мьн, ньзам... ньзам...

— Ӗзе тӕ бьр'ӕвиньм,
Нӕма ишӕв бьр'ӕвиньм.
Шьван йара хвӕ н'ӕмез кьр,
Хаст, вӕки we рамусӕ,
Йаре сурӕте хвӕ веда бьр,
Да бӕр гӧлие мина п'ушӕ.
У сӕкьни бь деме гӧлӕш,
Мина гӧла сорӕ п'ьр' гӕш:
Бьн тирьнща ӕве тӕ'ве
Же дьһат бина гӧлаве.
П'еси́ра Гӧлизӕре́ва
Шӕwq вӕдьдан сӕдӕфа,
К'арьбар жи стӧда
У бьскед хвӕ бадьда.
Ӗшqа Зоро дьһат пер'а,
Бае чӕе жи дьлиланд,
Деред qизе дьһ'ӕжанд,
Сӕкьни бу ча хӕзалӕк,
Хӕзал нибу, ча дӕлалӕк.
Дьле веда дӕрдӕк нӕбу,
Дьли бьрин, барнӕдьбу.
Бь сьбһани, чӕ'в кьл дабун,
Нӕма ӧса дьк'ӕwгьри,
Гьндьк дьма руне—бьгри.

К'ЪЛАМА ДӖДА

Сури жь чӕе тейӕ харе,
Ча тӕлпӕк ӕ'wpe бьһаре;
Зоро дайӕ пешӕа сури,
Гивийа wинӕ qиз у бери.

оро ледьхэ қайде нерийа,
Пез топ дькэ пе былуре,
Жорда те хар пэз недика,
Ми у нери тен һ'нзуре.
К'елэка гонд ль гөһере
Ми бэрэв бун бе һ'эсаб.
Зоро жи чу ви али ре,
Пэз жи анин бэр берие;
Зоро дурк'эт we дэме,
Ль бэр кэвьр, нава сие
Өw хwэр'а рудьне
У вэдькэ һэване.
Зоро бь һ'эwас нан дьхар,
Бь тасе жи шир вэдхар,
Паше пышта хwэ да кэвьр,
У мьталэ дькьр ви п'ьр':
Дьфькьри к'ур у дур,
Бо қанунед дьһяе,
Тэ дьго ледьхьн йэк-йэк шур,
Ле эw рөһ'ба нэдьһат рае.

Қиз у бук жи сэр кэвьра
Руһьштинэ, пез дьдошьн,
Бериван жи йэк-йэк ванр'а
К'ьламед говэнде дьбежьн:
«Хане бьмэш, бьмэш, бьмэш,
Дилбэре ле дэлале бьмэш;
Дилбэре ле дэлале бьмэш,
Мерке тэ мьр, эз бьм хwэш.

Хане вьрда, вьрда, вьрда,
Дилбэре ле дэлале вьрда,
Элка тэ чубу Гевьрдаг,
Элка тэ чубу Гевьрдаг.

Чь сэр дьлка сәре дьла,
Чь сэр дьлка сәре дьла,
Тө көлилки, дэлала дьла
Йара мыни, йара дьла».

Жьн пэз дьдотын йәко-йәк,
У дьwәстын т'әко-т'әк,
Пышта вана һэй дешә,
Жьнәк жь вана дьбежә:
— Дьбей бумә кавр'а гежә.
Дьдәр'ьмын тьлие вана
Йәк жь эше тәямиш набә,
Ньзанә чь бькә хафлqәда,
Жь берие дьр'әвә у дьчә,
Бәр кәвьрәки һеса дьбә.
Ле һәма Зәрифа щари
Дурва Бәдила Бәдър жи,
Бәрбь хwәйе пез рәви.
Го,—щариед тә пез надошын,
Дьл-һьनावе хwә дьщошын.
Wәхта мие тә дьдошын,
Хәбәрдьдын, qә гөһ надьн,
Мийа нивдоти бәрдьдын,
У һьнәка жи надошын,
Йәк жь берие иро рәви,
Ө'лба wәда жи мын шир ди:
Өw Бәдил бу дьмыльми.
Ата һерс бу ньшкева,
К'әсәр у кован гәwриеда,
— Зу wi биньн, аге го,
— Дә зу биньн һәма иро,
Зу бькьн, биньн хөламно.

* * *

Хөлам чун у Ө'ли анин,
Пешбәри аге әw сәкьнин,

Қанат сәре хwә бър у ани,
Ө'ли гот:

— Хōламед тәнә әм малева,
Чь дьхази тō жь мә, ага.

— Гун хәбата мьн накьн,
Бәдила тә чьма пез надошә?
Мә'рзно, дьле хwә шакьн.

— Дьбә нәхwәш буйә, ага,
Оса буйә хафлqәда.

Әм чь бькьн, пәз нәдотийә,
Кьрьне оса тә гәләк дийә.

Ле наwәстә мәрийа к'әсиб?
Чьма дьки wa һибә-һиб?

— Кәрбә, кучко, нәкә ә'wтин,
Элбашиә хwә тō нас наки,?

Йан дьхази сәри хwәйки.?

Ч'ә'внәбарьн һун һәрро

У фәсадьн шәв у ро,

Нахәбьтн бь дьл у щәгәр

Чава мьнхьн һун йәк хәнщәр.

Ахрие һуне бьбьн бәдһ'ал,

У бьрчибьн, тәзи, бе мал...

Аге бь һерс хәбәр дьда

У ль Ә'ли ә'сәрдьда.

Жь һерсе лева хwә дьгәст,

К'өлмәк әви ль Ә'ли хьст,

Дә'вда, жь отахе дәрхьст,

Паше кōлмәк сәре хwә хьст.

* * *

От'аха хwәда һәр-т'әне

Дьфькьри Қанат ага,

— Wә чьма нәда мьн к'өрәк,

Ах! хwәде! Ах тō фәләк?

Дуе ощаха мьн һәррож

Уе бе бърин чава мъж,
Өз бе көрүм, бе гөман,
Уәки бьдүм рөһ' у щан,
К'е малхөетийа мале бькә,
Малһәбуна мьн хвәйкә?
Ах! ах! һәйвах! һәйвах!
Қиз готи гөла чолейә,
Өү нмуна к'ьринейә,
Кө бьчньн, хвәр'а бьбьн,
Баво у де сефил у харбьн,
Рөһ' у щанва дьлхәдарбьн,
Бь к'әзәлька уе бьгрин,
Бьшәвьтьн, бьк'әүгрьн.
Ғ'әта бьбьм п'ара қәбре
Ах! һәй хвәде! вах һәй фәләк!
Көрәки мьн т'өнә һәла һе,
Өз мәщбурьм гәләк-гәләк...
Аге өса хәбәрдьда,
Дьк'әүгрыйа т'әне хвәда,
Ле қиза уи свдәрәда
Йәк-йәк бьһист у дьгрыйа.
У ньшкева бу қижин,
Аге һәма жь ши банзда;
Гөлизәр бу, дьли т'ьжи,
Хәр'ьқи бу һ'әүшеда.
— Ах! һори-мәләка мьн,
Тө көре мьни Гөлизәр,
Тө һьм малһәбуна мьн,
Дьле мьн бу кәр бь кәр.
Аге Гөлизәр жь ши һьлда,
Бьр от'ахе уи һедика,
Сәре уе дани сәр бә'лгийа
Ғургөлиед уе мьздьда.
— Ч'ә'ва вәкә, ә'мре мьн,
Тә әз көштьм сәробьн,
Бьра ч'ә'вед мьн корбьн...

Ль мьн буйэ гри-шинэ,
Дьле мьн кóли-бринэ,
Өw дьл бь тэ рh'инэ,
Ч'э'ва вэкэ бэс нинэ?
Гóлизэре бь мэрэз,
Ч'э'в вэкьрын у қэрэз,
Чь кó бьхист, гот эwe
Бона паше нэкэ хэме:
— Дьфькьри тó, баво,
Wэки бьре мьн т'өнэ?
Эз жи кóрьм тэра иро
Зани эw йэк хwадеданэ.
Эз жи кóрьм жь кóра,
Г'эсаб быгьр жь хwэра.
Өзе қэме бьдьм бэр хwэ,
Бь дьл у щэгэр шабэ тó.
Өзе шэркьм пешйа дьжмьн,
Өзе қьрк'ьм мера у жьн.
Өзе һэспе к'һел сйарбьм,
Мина тэйра п'эрwаздьм.
Бав у қизе һэма wa
Хэбэрдьдан жь хwэра,
Ле we гаве жь дурва
Баки зрав һедика,
Сэwта к'ьламе дани хwэр'а.
Өw Зоро бу дьстра:
Дэрде йаре дьлда,
Дьбьланд эwi жь хwэр'а,
Дьле йаре дьшэwтанд,
Дьле йаре дьп'эр'танд.
Рйа азайе wi дьщэ'даид.

ЩАСЬМЕ ЩӘЛИЛ

КЪЛАМА ОКТЯБРЕ

Бәрбанга събе бь сафи вәбә,
Бь сафи вәбьн бәрбанге дьне,
Бьра тә'ва зәр бь ишьқ рабә,
Бьра ондакә рйа қәт'ъл хуне.

Иро ә'йдә, ә'йда щьмаә'те,
Соқақ, авайи т'әв хәмьлинә,
Тә'ва бәрбанге бь рук'ән дәрте,
Бона щьмаә'та рожа хвәш тинә.

Вәбьн бәрбанге вәт'ане аза,
У бьра бәйрақ т'ьм бьмьльмьльн,
Бьра щьмаә'те вәлате аза,
К'ьлама шайе һәр дәра бежьн.

Вәрьн соқақа, мәйдане фьрә,
Гун сьлсьләте рожа Октябре,
Иро һ'бба мә ширьн у п'ьр'ә,
Рожа Октябре дитйә хушк бьре.

Рожа Октябре азайи ани,
Бона щьмаә'те дьниа зеранди,
Рожа Октябре хвәшбәхти ани,
У ижар дьнийа бәрбанга гәш ди.

Дэ һун бьстьрен, бь дэнге хвээ зиз,
Бьстьрен бьльнд бь һэр зьмана,
Йәкә к'ьламе роже мә э'зиз,
Бь һэр зьмана нетәк дьбежә.

Дә һун бьстьрен бона Октябре,
Бона к'ижане мә п'ър' хун ретйә,
Дә һун бьстьрен дәстанинед we,
Бона щьмаә'та бьрати анийә.

Wәрьн бьстьрен әм қәwәта we,
Роже мәә ша, бәхтәвар аза,
Wәрьн бьстьрен әм қәwәта we,
К'обар бьһерьн бәр ә'мыре тәзә.

У бьра иро дэнге к'ьлама,
Бь п'әр' у баск бә, бәлабә дьне,
У бьра мәрие қолче дьниае
Бьзанбьн wәки әw тәв мә анийә.

- Бәрбанга сьбе бь сафи вәбә,
Бь сафи вәбьн бәрбанге дьне,
Бьра тә'ва зәр бь ишьқ рабә,
Бьра ондакә рйа қәгьле-хуне.

РОЖЕ МЫН

1

Дэрбаз дьбум эз дэште веранва,
Дэрбаз дьбум эз гонде зэлулва,
Баве мын эз дьбырм дэсте мың гьрти,
Дьрэвйан-дьчун ньзанбум бэрбь к'ө.

Ч'э'ве мын несър, хун т'ьжи бу,
Дора мын т'ьжи шьнйаз, мьрэн бу,
Ле сэр ханийа кучке бе хайи
Шэв у рож т'эмам дькьрэн кузин.

Өм жь к'эвшана кэр'-лал дэрбаз бун,
Ведэре зэви беав һ'ышк бьбун,
Хуна гэрм ль вьр гол сэкьни бу,
Мьрне ведэре э'мьр чьни бу.

2

Ө'зман нэ рази, бетав, баран бу,
Өм жь бьрчибуне т'ақэт к'этьбун,
Ле эм дьр'эвйан жь дэст мьрне,
У дэрбаз дьбун бь дэшт у банийа.

Жь рожед бь хун, тэ'зи, нэр'ази,
Ль сэр п'йа рабун п'алэ у гонди,
У вана алт'кьр, вэбу рожа т'эзэ,
У һатэ бэрбь мэ Октябра аза.

Баве мьн дьлша дэрк'эт майдане,
Гот: «Лао эм жь дэрд ида азанэ,
Дэшт, к'эвшэне мэ бечандьн набэ,
Зутьре we һэбэ нан у мале мэ».

Әһлие рэви жи жь ч'йа пэяа бун,
У жь гәлиед к'ур, жь мешэ һатьн,
Гөнд жи минани щергед к'аw мьрщан,
Вэбун, көлилкдан, һешин бун эван.

У баве мьн гот: «Көр'е мьн һэрэ,
Бьхунэ, һинбэ, өлм хwэр'а һьлдэ,
Әм жь ве шунда брчи нагәрьн,
Әм иди бекам, бенан наминьн!»

Мьн к'ьт'еб, қәләм у дәфтәр һьлда,
Чумэ мэк'т'эбе т'эв һэвале хwэ,
Әз т'ьме һинбум, хэвьтим сэр хwэ,
Кө жь һэвала пашда нәминьм.

Гөнде мәда мэ колхоз чекьрйә,
Хэбата һ'элал эм пешда дьбьн,
Хэбатрожед мэ һэр йәки һәйә,
Машине т'эзә к'эвшән нәқш дькьн.

Шинкайе аwази һәр чар алие мэ,
Ч'йа у бание мэ хас хәмьлине,
Бь хэбата мэ ә'мьр гөлдьдә,
У гөл вәдьбьн бь худана мэ.

Ле чахе эвар, тари дьк'эвә,
Әм бәрәв дьбьн кьлуба т'эзә,
Партиа мэ мәзын сәрwрие дькә,
Ленине Мэзын ре нишан дьдә.

У эм дьбьһен, диса һиндьбьн
Нава мэк'т'эба шэр'е сьньфе,
Wэки эм чекьн э'мрэки т'эзэ,
Исанэтэки бесьньфи, аза.

ГӨРЦСТАНЕРА

Өз гэлэ щара ль тэ бум меван,
Гэриам ль һэр гөнд у бажара
Тө хэмьли бь чэм у ава,
Гөрцстана гөл, аза бэхтәвар.

Ч'йае Казбеке кө мьн дьнер'и,
Өш дьбрьри бь шәwqa рое,
Аве бәләкиа мина к'әмбәре,
Хәмьландьбуи бәжн у бала we.

Тә'ва алави мина дайка we,
We п'әнщ вәдабу ль сәре чис,
Бь п'әнще хwэйә ишьq у зәрин,
Мина т'ашәкбу, тащәки зер'ин.

Дәшт у мерге тә гәләк мешәнә,
Т'әмам бь дарә рәз у тьринә,
Һ'әзар тәрәwьл у былбьл ленә,
Гөнде тейә шен к'aw ньтьринә.

Бумә меване Кахета рәнгин,
Wьр чьниә гөле бь һ'әзар рәнги,
Өз бь т'әбийате мамә һ'ьзкьри,
У бь дьле әшq ле бумә бәнги.

Wәхта әз бумә гөндада меван,
Гәлә рази мам жь һ'өрмәта wan,

Т'эв мэрвн'ьзын у дьле фьрә,
Өз һ'эсабкьрм жь кьнезе хвә.

Ч'эме Рионе у Өлэзане,
Т'ым дьхөлхөлын бь тэрзе саза,
У жь п'елед хвә ронкайе дьдын,
Ронкайа ишьр бой һ'эму дьла.

Ер у э'рде тә бәр чэ'ве мьнә,
Мина әмәнийа бь һ'эзар нәхши,
Қай тө дьбежи кә сьфәтчикә
Т'эв нәфьшанди бь һ'эзар тәрзи.

Өз бь к'ән у әшр жь К'удигоре,
Рожәке хвәра же б'ржәр бумә,
У дийә ль сәр рйа Сисамуре
Һәйкала Илья к'обар сәкьнийә.

Илья былбөле к'обар у хвәш бу,
Гәлә мәшийа бу гөльстане тә,
Сәвта к'ьламе һе те бьһистьн,
Жь гөл сосьне вар мьск'ане тә.

Ва сәкьнимә фуникульоре,
Баки сьвьк дькә шьнгә-шьнг,
У жь завода ду дькшә жоре,
Бь хвәр'а тинә дәнге п'ьр әшқиә.

Өз пәйа дьбьм жь ви һәврази,
Ро қөльби ль роавае,
У соқаде тә фьрә ронайи
Бь чам-чьраха бунә т'эв шайи.

Н'азар у йэк тэрз қиз, буке тәнә,
Бь бәжн у балын бь тәйлан к'әләш,
Хвә дымашинын к'өбар у фәрхаш,
Өз бәнд бумә у мамә моһт'аш.

Жь һәр соҗақа дәнге қиза те,
Дәнге к'ьламе саз у чонгура,
К'ьвшә, т'әв әшқьн у хәбатк'арьн,
Хәмьландьнә гөнд у бажара.

Өван чедькьн тамед сәрәнсәр,
Жь кәвьре туф ғыранит, мәрмәр,
Мина шәва стәйркә ә'зман,
Ле дьчьрусьн п'ьр'-гәлә шәмдан.

Өз гәла щара ль тә бум меван,
Гәр'иам ль һәр гөнд у бажара,
Тө дәвләмәнди бь чә'м у ава
Гөрщстана к'ав, аза бахтәвар.

ХӨБӨРЭ ДАЙКА ШИРАЛИ

(қәwьмандьнәк жь сала 1920)

1

Әзе гьликъм сәрһатикә кьн,
Кө һ'эта ньһа начә жь бира мьн,
Әw wәхте гьран чьқас бир тиньм,
К'өлфәта көрманщ те бәр чә'ве мьн,
Те бәр ч'ә'ве мьн хәйсәте хwәва,
Бь һ'об. һ'әзкьрын бәр бь wәт'ане мә.

2

Рожәке рабу дайка Ширали,
Жь хәwa ширьн, хәwa һьнгори,
Ньвина рәхда көр'е хwә нә ди,
Дит дәре оде сәр пыште дани,
У п'әнше тә'ве бь аwаз-awazi,
Сәр щи-ньвина хwә дабун п'әрwаз,
Шәwқа тиренща дьк'әт сәр стер',
У дайка пирр'а дьһат бина шер',
Шькәкә гран һьнгавт мина тир,
Дьле we дайка Ширалиә пир,
Әw шька гьран минани кәвьр,
Дьл һьнаве де дьһа һурлашкьр.
— Әв чь ә'щебә? Қ'ане Ширали?
Әw көр'е мьни мьраз хайкьри,

Дьбэ бь шөхөл чуйэ бэр дэри,
Бь шөхөлэки буйэ мьжули.

Дайка Ширали бь п'е, гэр'э-гэр',
Дэрк'эт бэр дери дит э'щебэкэ ва,
Т'эмам дьбэзын, дьчын алики,
Дь дэсте хвэда чэк—сильн' гьрти.

Ч'э'ве ван хун бу, нерс ль чэ'ве ван,
Жь деме цэмэр пьриск дьпэкйан,
У жь гөлле ван думан радьбу,
Дьниа ронаи ле онда бубу.

Дайк э'щев ма. Эw жер'а хэwn бу,
Нав н'эвте сала не нэ дитьбу,
Wэки гөндйе ван чэк—сильн' ньлдын,
Бэр бь хвэйе хвэ п'ьр' гөллэ бэрдьн.

На, эw хэwn нибу, хэwn шэв дибу,
Хэwне өса гьрап у э'щев,
Бэр чэ'ве даие бэта вэбубун
Минани хорие щьнэта Н'эще.

— Лаве мьн ширьн хун к'ода дьчын?
Гун чь дькьн, чьр'а шэр'дькьн?
К'ане Ширали көр'е мьни ширьн?
Хөдане дейэ кар—хэзала мьн.

Дэ бежьн лао, чь һал, һэвалэ.
Дьниа тьм кэр'бу эва чэнд салэ,
Эв чь э'щевэ, ахьри херэ?
Гөллэ кө ава сэр мэ дьбарэ.

Щинар у гөнди кө бубун тофан,
У дьк'ьшйан дьчун бэр'и, бэр'ьстан,
Минани э'wра ле кьрын гази,
У жь дэнге ван дьниа лэрэзи.

— Дайке бьбахшин, вэ'де' мә' төнә,
Wэ'де мә' төнә, эмә п'ьр' лэзын,
Wэхтәки шунда дьниа we шенбә,
Ә'мрәки тәзә we бе чекьрн.

Ширалие тә ньна тәв мэйә,
Көрәки ақыл у мә'рифәтә,
Бона Ширали дөшбөрмиш нәбә,
Әw сәрәскәрә пешиеда дьчә.

3

Дәрбазбун пәй һәв паиз у гөлан,
Дәрбазбун фьр'ин мина тәйре һан,
Дайк һивйе ма, һивйа көр'е хwә,
Дә көр'е әз'из нәһат бал дйа хwә.

4

Рожәке рабу дайка Ширали
Дит бәйраде сор сәр бана нькандә,
Дит мәрийе тәзә бь к'өме «туж» —
Ль сәр к'өме ван стәйрке бет'оз.

Дайк шаш мабу, кәр' угеж бубу.
Әw дәв—дәви һ'әвте сали бу,
Ле ә'щебе wa һе нә дитьбу,
Бәрәмбәри мера жьн жи рабубу.

Дайер'а готьн кө Совет һатийә,
У жь орт'е бәг данә һьлдане,
Кб иро шунда хwәйе хwәлийә,
Щемаә'та рәнщбәр, фәқире һане.

Дайке ньһер'и у баварнәкьр,
Гот,— Дә шаһьльн, лақьрдия дькьн,

Шехе Шехади к'омэка мэбьн,
Ө'мьре хольқи набэ гōнастьн.

Гōнастьн чийэ? Ө'мьр т'эв йэкэ,
Ө'мьре исанэт, ава чебуйэ:
Йэк we бэгвэ, у йэк жи п'алэ,
К'эда мере мэ һ'элали ванэ.

5

Дэрбазбун пэй һэв роже советие,
Роже советие бин дан бэр пире,
Бин дан у пире щаһьлбу т'ьре,
Чахе э'мре хвэши ижар ди әве.

Гонде көрманща гōнастьн к'эте,
Сэрк'аре гондбун батраке бэре,
Бь чэ'ве ширьн гондйа дьнһер'ин,
У фьрқи жь орте данэ һьлдане.

Ньһа фьреқэт дьгэр'йан дэште,
Шьван, гаване гонде ванэ бэре,
У ньһа жь меце хвэ дар данин
У нэдьк'этын т'о шар сэр зара.

Дар гэлэк данин отах чедькьр,
У э'буре хвэ вана пе дькьр,
Ньһа пьристав тōнэ ль гонда,
Кō мэрие ам—т'ам бьдэ дэсте суд.

Бира we дьһат звьстанэке,
Бона қолт'ōхэк даре чинаре,
Бьрьн бэр суде көр'е Гōлназе,
У панздәһ шэва кьрьнэ кәле.

Щинарәки ван һәбу зә'ф зува,
Дьготын вәки бажерда майә
Ньһа һатьбу у гөндда дьма
У бона гөндйә чекьр комуна.

Нәртъм пәйә гөндда дьгәр'иа,
Хвәли чапдькьр у дьда гөндйә,
Т'ъм щьват дькьр бона рәнщбәра,
У жь к'ара ван әви хәбәрдьда.

Пире п'ак дьдит кө бәр чә'ве we,
Ө'мрәки т'әзә дьһат чекьрьне,
У вәки ньһа жийин һесабу,
Нә кө дәврәна кө дәрбаз бубу.

Әw гьшк зә'ф п'ак бу, бәхтәвари бу,
Ле кө Ширәли һе нә һатьбу,
Әw йәк бой дайке п'ьр дьләшибу,
У дәрде гьран әве данибу.

Щарна рудьнышт нире бәр дери,
У хәбәре һан бира хвә дани,
«Дайке бьбахшин, вә'де мә т'өнә,
Вә'де мә т'өнә әмә п'ьр ләзын,
Вәхтәки шунда дьһиа we шенбә,
Ө'мре т'әзә we бе чекьрын.
Бона Ширәли дөшөрмиш һәбә,
Әw сәрәскәрә, һешиедә дьчә».
У чә'ве дайке һесьр бә'р дьбу,
Жь диндара көр' һе тер һәбубу.

6

Роке дае чу бал мәрйед мәзын,
Го,—Сәлам лао,

Готын,—сэр чэ'ва,
Го,—бэхте вэмэ ньзаньн гэло,
К'ода чуйэ Ширалие мьн,
Эва чэнд салэ, нае бира мьн?
Бэрбанга сьбе жь мал дэрк'этийэ,
У н'эта ньна не эв нэ натийэ.
Ща бэхте вэмэ, ши мьнр'а бежыи,
Эзе к'агазэки вира бышиньм,
Хэбэре өса эзе кагаз кьм,
Н'эта н'этайе нэе биркьрн.
Ща бьра бе гөнд, бьра бьвинэ,
Кө чава дьжии рэнцбэре һана,
Бьра не зу бе хвэлие жи һьлдэ,
У чь дьхвэзэ ве ле бавежэ.
Дьна дест нагьрн, дьна нак'өтын,
Гөндда дьвежьн гэв болшевикьн.

Лэ'зэки кэр ма пира дайка һан,
Диса хэбэрда гэв мэзыне ван.
— Дэ, вэки нае хвэде перабэ,
Бежьн дайка тэ тэминэк дайэ,
Готйэ, кө к'ода дьхвэзий нэр'э,
Бой э'мре гэзэ хвэ н'элал хвэйкэ,
Н'элал бьхэбьтэ, н'элал жи бьхвэ,
Н'элали тинэ э'мре бэхтэвар.
Өвэ нета мьн, көре мьн дэлал,
Өвэ нета мьн, нета мьн зэлал.

— К'ийэ Ширали?—пърсин ве дэме,
Хорте бь ви нави эм наснакьн не,

— Эв көре мьнэ, эв таки тэне,
Ронайа мьнэ, бэхт у э'мре мьн,
Вэй һэма эвэ, эвэ шькле ви,
Өвэ кө һэйэ хвэ бь Ширали.

Wə кьрə гази дайка к'эсэр ле,
У бь бəшəрхwəш бəзи бəрбь диwер,
Мəзьне нəһ'ие ньһер'и дайке
Нһери мəлул ль шькле диwер.
Ҳесьр тьжə бун, чə'ва we дəме,
Сəре хwə бəржеркьр у готə дайке,
— Дае, кəре тə э'йни мерхас бу,
Мə эw насдькьр чawa сəрəскəр,
Мəзьне мəбу: Ширьн комисар,
Ширьн комисар, дəлалe эскəр,
У wəхта шəре бой Агбаране
Гəллəкə дьжмьн эw авит э'рде...

Дайка Ширали эw йəк нəбьһист,
Дьнһери шькьл, шькьл шадьбу,
Кəр мəзьнбубу, тьсмел шин бубу,
К'ьнщe эскəрие чьqас ле һатьбу,
Ах! чьqас, чьqас, де к'эсэр мəбу.

Щарəкə майин мəзын жера гот,
Кə комисар бу кəре дайка пир,
Кə wəхта шəре бьн Агбаране
Һатə кəштьне кəре we э'зиз.
Дайка пир бьһист һəwариа гьран,
Хwəст кə хəбəрдə ле зар нəгəрийа,
Хwəст кə дəрк'эвə, нəрə гəндe хwə,
Ле qəдум дьһа нəмабу чока.
Əwe бəр шькьл чокда э'рде,
У бь к'элогьри wa гот əwe,
— Ширалие мьн, шир һ'элалe мьн,
Дайка тəйə пир чокда тə ани
Бона азайе у бəхтəwарие...

БАЛЛАД ДЭРЬӨӨА АЗАЙЕ,
ЭСКӨРЕ СОР У ЭДЛАЙЕ

Азайи!
Чьqас һесайэ,
Чьqас р'эһ'этэ,
Готън.

Азайи!
Чьqас хwэшэ,
Чьqас ширьнэ,
Жийин.

Азайи!
Чьqас чэтънэ,
Чьqас гъранэ,
Дэстанин.

К'и дькарэ гэлэ?
Ль ру һэwата дъне,
Азайи бинэ
Бона щьмаэ'те.

К'и дькарэ гэлэ?
Ль ру һэwата дъне,
Э'длайе бинэ
Бона щьмаэ'те.

Гэйэ гэлэ ордикэ өса?
Кö хуне бьрежэ бона азайе,

Һэйә гәло әскәраки Һса?
Кө гөллә бавежә бона ә'длайе.

Бәле!
Һэйә!
Һэйә ль дьне
Ордикә Һса мерхас у амьн,

Әw ордиа Сорә—Ордиа щьмаә'ге,
Әwләде гөндийа,
У п'але бажер,
К'ижан кө занә қәдре азайе.

1

Сала
Һ'әзар нәһсьд һ'ьвдә.
Зьвьстан.
Бәрф у багәр.
Һесьр чә'вада дьқәр'ьмә,
Хәбәр һәwеда нькдьбә.
Wәхтәки гьранә,
Чәт'ьн.
Жь к'уча щьнйаза т'оп дьк'ьн.
Жь кәла гьртийа дьб'ьн.
Щьниаз қәр'ьминә,
Рәш бунә.
Жь чь гәло?
Жь чь?

Йәк жь сәрме, тә'зибуне,
Йәк жь бьрчи, т'өнәбуне,
Аwа, мә'на тәгдирбуне.

Ле жь кәла әw к'и дьбрьн?
Дьбрьн бәр гөлла дьдан сәкнандьн.

Бона чь гәло?
Бона чь?
Бона we,
Wәки вана дьлкьрийә,
Рабьн мьқабьл.
Мьқабьли к'е?
Мьқабьли қәйде сарие,
Мьқабьли wә'де зөлмие,
Бона азайе у ә'длайе.
Бона we,
Wәки бь милиона мәрвь,
Жь сөр' у сәрме,
Жь гөнәбуне
Qьр'нәбьн ль дьне!

Бона we,
Wәки зарō
Нәминьн бьрчи,
Стōхар у ги.

Бона we,
Wәки к'әда һ'эзара
Нәчә ль сук у бажара
Бой к'ара йәки.

Бона we,
Wәки мәрвь бьзаньн,
Чийә азайи у тә'ва рое,
Аwa, бона чь гьрти гәлә бун.
Аwa, бона чь кәла п'ьр' һәбун.

2

Сала
Г'эзар нәһсьд һ'эвда.
Петроград.

Мәһә Октябре.
Паиза дәрәнг.
Мьжә.
У жь алие бә'ре
Бае сар те.
Соҗақ у мәйдана
Т'әв т'әмьздыкә.
К'ьвшә,
Т'әмьздыкә у җәреже бь хвәр'а
Бәр бь бә'ре дыбә.

Бажаре мәзын дык'әлә.
Дык'әлә ды җәвмандьнед тәзә,
Мәрвь тьре ситьләкә бьав т'ьжә
Сәр агьр данийә.
У агьре гөр җә натәмьрә.

Щьмаә'т рабуйә п'йа,
Соҗақ т'ьжәнә,
Дәсте һ'әзарада бәйрақ һәнә,
Бәйраҗе ванә сорьн,
Хунеда мәвьщинә.
К'и нафкьрә?
Wәки we рожа паиза дәрәнг,
Тә'ва баһаре we дәре дыне,
У мәрйе фәқир җьнщьли жь сәрме,
We гәрмкә мина тә'ва бьһаре.
Т'әв дыфькьрын.
Бегӧман ниньн.

Рабунә.
Рабунә п'йа п'алә у гӧнди,
Т'әмам хәбатчи,
Е кө бәре зеранди бунә.
Рабунә,

Wэки т'эв,
Бона хэв
Пышт у мьл бьн.

Ленине мэзын партиак т'эшкылкьр,
Наве we дани Партия Комуниста
Бона we йэке,
Wэки п'алэ у гонди
Дэст бьдын дэсте хэв
У рекэ аза эw хэрын хэвра.

Азайи,
Г'элали,
Бэхтэwари,
Ө'длайи,
Комунизм
Аwa, тэра нета партиае,
Аwa, тэра мэрэме we.

Сала
Г'эзар нэхсэд н'эвдэ.
Бистпенце октябре,
Бажаре Петроград.
К'ошк—сэра п'адше,
Жер'а дьбежьн
«Бьрща зьвьстане».
П'алэ у гондие бажер
Qэват стэнди жь партиае
Г'ошчөми сэр к'ошк-сэре кьрын,
У н'эмзэрпе гэмия «Аврора»-е
Ө'лами дьнекьр,
Дэрһөqa азайе.

Дэрһөqa we,
Wэки дьнеда щара э'wльн,
Щьмэ'ата зериан

Дьбэ хвэйе азайе.
Бэхтэwэриа хwэ.
У ондабуйэ
Т'эхте к'е?
Т'эхте п'адше.
Нава т'арице щара э'wлын
Ғатэ т'эстиqбун
Wэлате Советие—
Дэwлэта п'ала.
К'ижан кō бь хwэра
Бона щьмаэ'те
Азайи ани,
Ө'длайи ани,
У хэбат ани,

Ле к'и ньзанэ,
Кō Ленинэ э'длайи,
Wэки Ленинэ азайи.
Рунышти мерк'эзкоме,
Дōшөрмиш дьбэ дерhэqа wалет,
Дэрhэqа хwэшбэхтие,
Бона к'е?
Бона Иван, Ө'ли у Мьраз,
Кō бьҒнижьн мьразе хwэ.

Дэ бьбьнен
Ғун дьжмьне п'ала
Кō мина рувиа дэлк'базие дькьн,
У мина гōра дьран тужкьрйэ,
Бона нечире...
Ғун п'ак бьзаябьн
Өw йэк бона wэ
Qэ лэв нае.

Мәһ'кәмә ньһа вәлате шаһьл,
Бона чә'ве вә буйә стьрин,
Бона хәбатчие т'әмамиа дьне,
Буйә гһла гәш,
Нур же дьбарә,
У дьбрьрәф бь, һ'әзар аһази.

3

Сала
Һ'әзар нәһсьд һ'иждә.
Бист у йәке мәһа февралә.
Диса зьвьстан.
Диса бәрф, багәр.
Валат дьжи бь ә'мрәки т'әзә,
Ле дьжмьн дьхвазә,
Дәвләта т'әзә бьхәнһьқинә.
Дьхвазә диса
Хунә бьр'ежинә,
У зар'бә т'фал бебав бьминьн,
Беде бьминьн қизе мә зәрин,
Гөндә шен буи, кө т'әзә-т'әзә,
Ва же ду дьк'шә,
Бьбьн хьрабә.
У вәки диса щьмаә'та аза,
Бьбьн у текьн бьн нире гьран,
На! Әв йәка набә.

Диса Петроград.
Жь бә'ре ба те.
Баки назькә.
Ниве шәвайә.
Бажар разайә.
У ә'врә реш
Сәр бажер гьртйе.

Ленин һ'ыйарэ,
Гур дьфькьрэ,
Дур дьфькьрэ,
К'ур дьфькьрэ.
Дсшөрмиш дьбэ.
Т'еле һьлтинэ
У хэбэр дьдэ.
— Т'авадэ дькьм,
Лэз
Щабе бьдн ль һ'эмудэра,
Бежнэ гонди,
Бежнэ п'ала,
Вэки вэлэте мэ социалистие,
Ньна к'этиэ нава тэнгайе,
Вэки сэр дэвлэта мэйэ шаһьл,
Эскэре дьжмьн һөщөмкьрйэ,
Бежн,
Вэки лазьмэ
Т'эшкилкьрьна Ордиа Сор,
Бьра зу бькьн.

У ниве шэве
Мина бьруске
Хэбэре Ленин бэлабу вэлэет,
У ниве шэве,
Миннани лейе
П'алэ бэрэвбун,
Гонди бэрэвбун,
Бь чэк у сьльһ'
К'ыйан бэрбь
Пьсков у Нарвае.

У ве щаре жи,
П'алэ у гонди
Qэвэта хвэ кьрнэ пола,

Пешбэри дьжмын данин
Нет у мэрэме хвэ,
Чава бьрщэкэ нэалт'буи.
Пашда вэк'ышйа дьжмын,
Бь мэр'ыз у нэхерхази,
Кö диса рожэке һöщöмкэ.
Сэр мэ бь нэйрти.

Паше:

Шэре бажарвание.
Дьхвэзын бьмьч'ьдиньн
Аве жь чэ'вкание.
Диса п'алэ, гонди,
Гэвра бунэ т'ьфац,
Шэр'дькьн бь мерхаси,
Минани шера.

Нэ ахьр һэрт'ьм
Пэй рожа э'ври
Дэрте тэ'ва гэш,
Бь п'энце қэват,
Дурдьхэ э'вре рэш?

Диса э'длайи,
Диса Әскэре Сор
Хвэйкьр вэт'эне хвэй зор
Жь дьжмыне мэр'ыз.

4.

Мэ э'бур дькьр бь бэхтэварн,
Э'вре э'дьли.
Дьһатын чекьрын завод у фабрик,
Ч'эме фурдайи ронайи дьдан,
Ле дэште һешин
Бь сьмле т'ьжи
Нан дьдан вэлет.

У қиз хорте мә
Бь к'еф у дә'ват
Бь бәхт у мьраз һәрдәр шадьбун,
У әw азайи у ә'длайа гәш,
Мина мәрики хвәйдькьр әскәр,
Ордиа мәйә Сор.

5

Сала
Һ'әзар нәһсәд чьлйәк.
Бисту йәке ийуне.
Шәвә.
Һивәрон.
Сайи,
Стәйрк ль ә'змана дьтәйсән.
Жь пәй хәбата хвәйә һ'әлали,
Т'әмам разанә бь хәwa һьнгори.
Әскәре фашиста бь т'ьвдарәк,
Һьощуми сәр wәлате мә кьр.
Диса шәр'.
Наһельн, wәки әм бьжин рәһ'әт,
Ө'мьре ә'длайи.

Дә, к'и we ранәбә?
Мьрабьла дьжмьн,
Кө дак'өтайә һөндөр'е мале,
У һәбуна кө тә һ'әлали,
Бь худана хwә дайә сәр һәвдө,
Дьхwазә бьвә у хьравкә бедьләши.
У иро әскәре фашиста
Ч'әк—сильһ' дестда
Бь зор дак'өтайә wәлате ә'зиз,
У нәфәре мала мәзьн,
Дьхwазә бьвә чава дил.

Оиз буке ээрин бьвэ чава цул.
На! Эw йэка набэ.

Щьмаэ'те wэлате мэ
Мина нэфэре малэке
Рабунэ пышта нэв,
Минани бьра,
Qэwат данэнэв,
У бунэ кэла.
У чийа у зьнар
Жорда анин хар,
Бона азайе ль дьне хwэйкьн,
Бона жьн, зарбе wалате маин,
Дьна нэбиньн золм у wеран,
Дьна эw нэбьн мөһ'т'аще хэлце,
У нэбьн һ'ьсрэта парик нан.

Дөде майе.
Сала
Н'эзар нэһсьд чьл у пенц.
Бер'лин.
Сэр Райхстаге
Бэйраца сор дьмьлмьлэ
Бэйрца сорэ э'длайе,
Лана хwэда дьжмын алт'буйэ.
Нэне майе

Москвэе
Щьмаэ'т, эскэр бь т'эвайи
Бь дьл-щэгэр дькьн шайи,
Нэ ахьр ве щаре жи
Ордиа мэ—Ордиа Сор,
Бь шөхөле хwэйэ пэсни,
Нав у һ'өрмэт хwэр'а ани,
Wэлат дьса э'длайи ди.
Дьса шенбун гөнд у бажар,

Гӧл вѣдан дѣшт у мьск'эн.
Диса зозан,
Ч'иа у баниа кона ледан,
Гэр дѣра к'ѣф, шай у к'эн,
Гэр дѣра хѣбат у н'ѣзкьрын.

Мѣн'кѣмѣ нѣна вѣлате мѣ,
Жь н'ѣсын, пола жи қѣвин,
Чьмки хвѣстьна милиона
Т'ӧ кѣс нѣкарѣ бьтѣвинѣ.

Ордийа мѣйѣ Сор
Нѣна не қѣвѣтѣ у зор,
Чьмки.Ордиа Сор
Әш щьмаѣ'тѣ—
Хѣбатчие т'ѣмамиа дьне,
К'ижан кӧ п'ак занѣ
Қѣдре азайе,
Қѣдре ә'длайе у бѣхтѣварие.

1956

Ереван

ПИРКА БЕЗАР ШӨР' НАХАЗӨ

Жь роже бьһаре—рожэкэ тэ'в бу,
Өз расти пирка Безаре һатъм,
Мэ һэв ньһер'и бьк'ән у шабун
Чава тэ'ва гэш сәре чий дьхэ.

Жь дәстө нэбйе хвэйи бьчук гьрти,
Әw соҗаҗер'а һьлдьк'шйа жоре,
Пирьке дьһер'и ль дорбәре хвә,
У сәр һәр тышти дьһат эшҗа we.

Чахе кӧ мьн дит пирка Безаре,
Сәр рйа соҗаҗе мэ Ереване,
Незики we бум, мьн ӧса к'вьшкьр,
Кӧ һ'срәта де мьн һьлани же.

— Вәй сәлам, сәлам, пирка мьнә Безар,
Шькр мьн тӧ дити, пирка мьн дәләл,
Чава қәwmйә нә гәрәке т'ӧ
Ве щаре меван бьһатайи бал мә?

— Ах, лаво,—we гот,—чава қәwmйә?
Чава қәmйә, эз жи ньзаньм?
Ньзаньм чава щаба тә бьдьм,
Ч'э'ве хвә вәкьр—эз шәһәрданьм.

Һатъмә бьбьлем гьли, хәбәра,
Дьбежьн, вәки чәнд дәwләт һәнә,

Дьхвэзын, вэки дьһиае лэвхын,
Дэсте хвэ мр'дар' нав хунедакын.

Ава дьбежын... Бона вана чь,
Вэки заред мэ бебав бьминьн,
Кө дайкед вана шингри бькын,
Һеврээ бьк'эвэ т'эмамиа дьне.

Әв шәр'е мэзын нае бира тә.
Әв сале Никол зөлөм у веран,
Жь һ'эвт көр'е мьн, көр'эк мьнр'а ма,
Әв жи чу ви шәр'и, пашда нәһат.

Тө зә'ф бьчук буйи анцах бирбини,
Кө чава көштьн де у баве тә,
Бре тәйи бьчук һе чьл рожу бу,
Кө һ'нщьр'андьн бьн сьме һәспа...

Тө майи өса бебав, бебра,
Бь сала тә'мам бьрчи у тә'зи,
Һ'эта кө гһиштә мэ Ленине азадар,
Дэсте ви зорбу, зорбу жь һәр тышти.

Э, лао, мина рожа ироин,
Qә we рож һәбә, кө Ленин ани,
Әви кө ә'мр да к'өрде к'очәр,
Ә'длайи ани бона щьмә'та.

Лә'зэки кәр' ма у мәлул к'әһһа,
Һесьре чә'ва анцах зә'фт дькьр,
— Әв ә'мре аза кө һәйә һьһа,
Шайә бь щәһьле минани тәва.

Агьре мьн тәмьрйә у ду же нак'ьшә,
Һәбьм, төнәбьм ә'мьр we һәбә,

Әw к'ижан шәр'ә нан, шәкър анйә,
Лао жь шәр'а қә хер т'әнәйә.

Wәрә Әләгәзе, бьвин гонде мә,
Әw дуге т'әзә кӧ дьк'шә шена,
Wi чахи мина букәкә цаһыл,
Әз сьвьк, рьһ'әт бине дьк'шиньм.

Awa, әм жь к'ӧ гһиштнә к'ӧ,
Әw чь кӧ рьндә чьма хwәйинәкьн,
Wәки ә'длайи нәбә дьнйәе,
Бежә, шьван жи we бьстре бь дьл?

Бериване дьлша we һәр'ьн берйе?
Зар'е мә бь ша һәр'ьн мәк'т'әбе?
Кӧрманщ we бьвйа хwәйе сәре хwә?
Кӧ шькрбуне дьдә рожа ироин.

Мәр'а газета «РҮИА т'әзә» тиньн,
У бона гьшка дьхуньн бьльнд,
Жьнәкә пирьм жь шӧхӧл бәтал,
Гӧһе хwә дьдм дьбһем ширьн.

Тӧ бежә wана,—wan мәрйе бее'иб,
Аганә, йан бәг, дә чь бьзанби,
Бьра рьһ'әт бьн, нане хwә бьхӧн,
Дьһа чь т'ьвьнг у шәр' дьхазьн.

К'ӧлфәта пирьм, тӧе бьбахщини
Һьм жи нәвие мьн һ'ьше мьн брйә,
Ньзаньм чава һатьмә вьра,
Һәрт'ьм нәвие мьн, мьн тинә шәһәр.

— Пирке,—дьбежә,—рабә әм һәр'ьн,
Тә пешийа гьшка к'агәз қолкърйә,

Дэвса цоле хвэ печйа хвэ данийэ,
Тэ готийэ дьхазьм э'длайа дьне.

Дьхазьм э'длайа һэбэ ль дьне,
Бона гонде ма у бона гышка,
Дьхазьм, вэки э'длайа һэбэ,
Шһэр ишьц дэ, гонд жи нан бьдэ.

Кө һ'эму пирке рубаре дьне,
Дьлша бьк'эньн бегесьр у эшц,
Кө бьн тэ'ва гэш т'эмамия дьне
Нэвие хвэ шабьн чук у мэзын.

Һэрге наве хвэ тэ һе данэнийэ?
Һэр'э сэр к'агэз цоле хвэ дайна,
Чьцас нав һэбэ, дьнеда эвцас
Э'длайа эвцас we мэх'кэм бьвэ.

Кэр' бу. We роже мьн ва т'эхминкьр,
Кө пирка Безар речуина хвэва,
Тэви нэвие хвэ, т'ьм пешда дьбьр,
Ө'мре ма т'эзэ, э'мре ма аза,
Бь рйа э'длайе, бь рйа ишьцдар.

КЪЛАМА ҚИЗА К'ОРД

Бън ве тава гашда эз
Хвэзыл бьбийам кэвэке,
Мън бьда баска бь лэз,
У бьгэрийам дьнийальке.

Бькра шаи у бьстьра
К'ъламед э'длайе,
Ба дэнге мън бэлакьра
Гэрчар қолбе ве дьне.

Йан бьбмэ мьхэки п'ьре,
Дь сэр we рйа э'длайе,
Йан бьбума п'эр'э к'агэз
Бона хэбэре «Э'длайе».

WƏTƏN TÖ DEЙИ

Чьqас гөл у сөсьн шиндьбын.
Чьqас стәйрк э'змана дьчурьсьн,
Wət'ән, әвләде тә ньһа аqасьн.

Чәнд к'әшкул ав һәйә бә'рада,
Чьqа тәйрәдә дьфьр'ә һәведа,
Wət'ән, әвләде тә ньһа аqасьн.

Өз ве бьһаре дьһер'ьм һәwa,
Ро хөйа накә жь рәфе кәwa,
Wət'ән, әвләде тә шанә бь тәр'а.

Wət'ән тө дейи, әвләд бег'әсаб,
Жь ван әвләда эзнәф,
Жь хизга бә'ра зә'фтьрын бег'әсаб.

БАҢЕ КӨЛИЛКА ЖЪ ӘЛӨГӨЗЕ

Һ'әйште салһа һосте һ'ызкьри
Аветик' Исаһакһанр'а.

Һосте мэзын, һ'ызкьрие мэ,
Һәйште гөлан сәр мьле тә,
Пешда дьчи тө т'әв рожа
К'ыламе хвә готьева.

Тө шаһли чава баһар,
Кө вәдьбә көлилкава,
Чьмки к'ыламе тәйә бәдәв,
Жъ Әлөгәзе бин һьлданә.

Тә к'ыламе ә'мыр готийә,
Өв кө т'ьме щәм мәриайә,
Һ'әта һәйә де, һ'ызкьрын,
Хәбәре тә we бьминьн.

У әз иро шәһире к'өрд,
Рожа буина тәйә варьр,
Хәбәре хвә дьл дьбежьм,
Өз жь наве щьмаә'та хвә

Чава баһар т'ьм шаһьл би,
Qә кал нәби, нава калтие,
Тө т'әв вә'дә һәрт'ьм һәр'и,
Рйа тә дьрежбә һ'әта-һ'әтайе.

Рйа тэ бьра гьм дьреж бэ,
Чава к'ьламе тэ нэьри,
Ша бьмини, гэш бьмини
Ль бьн тэ'ва шəwq вэдайи.

Өз бона, тэ шаире гэш,
Тиньм п'ешк'еш, п'ешк'еша баш,
Бақэк кōлилке Өлэгэзе,
Ҳосте мэзын тō қəбулкə.

КӖЛАВР'ЭШО

КӖлавр'эше мьн, дӗлале дӗле мьн,
Тӧ ва кӑрие пез дӑк'шини бӑр бь чие,
Ах, хвӑзыл иро мьн жи бьзанбуйа,
Тӧе к'ӧ сыгар би бь хвӑ ве шӑве.

Ль бӑр ван канийа кӧ эз жи заньм,
Йан бӑр we гола Ӗлӗгӗза мӑ.
Wedӑре кӧ ба дӑкӑ шьнгӑ-шьнг,
У ава зӗлал нӑрм сӑр хӑвра дӑчӑ.

Дӗлале дӗле мьн гази пез дӑки,
Дӑнге тӑ зизӑ минани шера,
Ах, хвӑзыл иро мьн жи бьзанбуйа
Тӧе к'ӧ сыгар би КӖлавр'эше мьн.

КӖлавр'эше мьн, хвӑзыл ве шӑве,
Баран у тӑйрок бьбариа жь э'змин,
Бь бьлура хвӑ тӑ пӑз бьк'ьшанда,
Бона сыгаре бьхатйи оба мӑ,

У эз щи бьбйам бьн кӧлаве тӑ,
Бьк'ьшанда бина тӑ хвӑш у дӗлал,
Ӗ'нийа мьн тӑра мӑйданӑк бьбуйа.
КӖлавр'эше мьн, дӗлале дӗле мьн.

ӨЛӨГӨЗЭ МЬНР'А

Тө Өлөгөзэ мьнэ п'ьр ширьн,
Тө мина тэ'ва н'эта-н'этайе,
Сэр синге хвэ гэш хвэй дький дэлал,
Н'эзар у н'эзар кание сар, зэлал.

Өз ва дьнер'ьм бэжн у бала тэ,
Ль нэчед тэ дөр у бэрфа сыпи,
Тө ль бьн э'змин у жь э'змин бьльнд,
Сэжьи сэр п'иа ава бь қорна.

Щарна хвэ дьки алава зер-зэр,
Щарна э'вре рэш ль хвэ дьп'ечи,
Щарна рэн'эти, щарна бь багэр,
Шуре бьруске ньлтини сэр хвэ.

Ле нэртгьм, чава дйа рэ'м дьмини,
Дьбахшини мэ назьк, дьлован,
Т'ьме бь рук'эн, т'ьме бь сайй,
Ронайе, тарие тө сэбьр дьки.

Бук, қизе көрманш—аза у дьлк'эн,
Кө бьльнд дьбьн бь п'еше тэва,
Те бежи эйни йэк дьбьн гэв тэ,
Дьбьнэ көлилк-нава көлилка.

Нав бэ'ра көлилка ба нэрм дьлизэ,
Н'об у н'эзкьрын дьбежьн нэвра,
Шьване щаһьл бь дьл дьстьре,
Ньқои бэ'ра көлилка буйи.

Тө Өлөгэза мьнэ гөл у гэш,
Ронайа гэши, жь э'зман буйи,
Тэ һ'эсаб дькын, чава һ'об мьраз,
Өрмэни у к'орд у адрбешан.

Бук, қизе кӱрманц—әүләдед тәзә,
Әү ниньн дьһа чь кӱ бәре бун,
Сәр пышта һәсна к'очәр, щигәр'ок,
Жь вәрәк дьчун вәрәки дьне.

На, щьмаә'та мә йа бәре нинә,
Ч'иае мьни э'зиз, чиае мьни де,
Нав кӱликед тә бь һ'эзар рәнги,
Әү дәрбаздькын э'мьре хвәшбәхтиә.

Бьра т'ьме бә әв бәхте дайи,
Мина тә қәвин, мииа тә зәлал,
Мина тә бьльнд һ'эта һ'этайе,
Өлөгәзе мьнә ширьн у дәлал.

БЭРБЬ ЧИАЕ ӨЛӨГЭЗЕ

— Дэлалийа мьн, тө һ'өба мьн,
Тө алава дьле мьн,
Бьруед тэ рэш, чэ'вед тэ гэш,
Мина шэва нивэрон.
Чэ'вед тэ ва—рәһ'эт зэлал,
Чава кө дө кани бьн.
Ль нав аве һәрдө канийа
Өз бэжна хвэ дьбиньм.
Сурәте тэ рэнге гөла,
Өса гэшьн, өса гәрм,
Мина һ'ьнар сорьн у к'ав,
Мэзын бунэ, гһиштьнэ
Бьн э'эмане әрмәнийа.
Ле тө бежэ мьн чь кьрийә.
Кө тэ өса кәр у лал
Бәре хвэ мьн гөһастийә,
Бәр бь чиае Өлөгэзе.

— Ах, мерхасе мьн дьл назьк,
Ва сәкьний мина чие,
Өw чь фькьрә хвәра дьки.
Кө һ'эзнакьм... Өw жи к'е.
Нэ ахьр һ'өб у һ'эзкьрн,
Жь дурва һе ширьн дьбә,
Мьн тө һ'эзкьри жь сала пар,
Ль бьн п'еша Өлөгэзе.
Дьбә бь наз мьн һ'эзкьрийә,
Рожа э'wльн бинэ бир,

Чахе жь чие бьльнд дьбу
Кэрие пэзе қар у жир.
Бьһер ньһа бьльнд дьбә,
Диса сэр хвәйә нери,
Бевла we дьгһижә бәрфе,
Ле стуре we ль ә'вра.
Растә wәки нанһерьм тә
У дьһерьм алие чие,
Фькьр дькьм әз лә'зәке
Кө ә'мре мә буйә чь.
Бьһер шьван һьлдьк'шә чие
Бьн мьле wi к'ьтеб, газет
К'әнге көрманщ дьһиаеда
Бунә wa ша у к'өбар.
Мәнә әw бу, кө бәре хвә,
Мьн гөһаст алие чие,
У ньһери һ'зкьрие мьн,
Ль бәр бь чиае Әлэгзәе.

ЧЬ НАВИ ДЭЙНЬМ

(бирагин)

Нэй гóлане тó хwэш натий,
Тэ гóл, чичэк хwэра ани,
Ч'иа у бани тэв хэмьли,
Дылке хорта қиза дани.

Зозан гэшэ тэмам кани,
Со у пежэк рэх чэ'вкани,
Зозан хwэшэ нэр дэр гэли,
Нэй гóлане зозан ани.

Гóнди тэмам жь гóнд н'эжйан
Пэз у дэвар бэрбьчие к'ышйан,
К'ава мьн жи рэх де к'эти,
Бэр бь коне мэ хwэзыл нати.

Канийа жор те бэлэкиэ,
Дьхóлхóлэ, дэнг ширьнэ,
Өз у к'аве нэв бэнгинэ,
Рэх тэ кание сэкьнинэ.

— Кание, ава тэ мьразэ,
К'ава мьнэ дьл мэрэээ,
Кó бэнгимэ чь талашэ,
Мь дьвинэ ча дьманшэ.

Кание, каниа мьразе мэ,
Бъжанге we мина рьмэ,
Кӧ дьнһерэ, дьһ'эльм эз,
Дьхвэзым бе бь рэв у бэз.

Кание, ава тэ зэлалэ,
К'awe мина кар хэзалэ,
Кӧ дьхвэзым пе бьгһижьм,
Дьчърпинэ, ах! эз дькьм.

Кание, бьнһер сурэт сӧрэ,
Сурэт сорэ рамусане,
Кание, бьнһер' ши жи морэ,
Гэло к'ийэ хорте һане.

Кание, бьнһер' чэ'вэ рэшнь,
Ч'э'вэ рэшнь жь кьлдане,
Кание, бьнһер' гэв сэдэфьн,
Дэв дьране we хэзале.

Әwe, мын роке к'эне хвэ шакьр,
Рожтьра дьн бьриндаркьр.
Әwe мын роке бэхтәваркьр,
Рожтьра дьн дини һаркьр.

— Хорте дәлал чь дьбежий.
Нэ бәнгимэ тәра эз жи,
Хәвна шәва к'а те чэ'ва,
Хер нәбиньн де у бава.

Сала пар бу, жь we қание,
Мын ав дьбьр щере һане,
Қиз у бука һ'ькйат дьгот,
Мын жи тәра к'ьлам дьгот.

Әw к'ылама рәш у һ'ышбә,
Дйа тә б'ра г'ора һ'арбә,
Чь хәбәре нәте бежи,
Г'ондда готийә бәр қиз, бука.

Әw хәбәре дйа тә готийә,
Дыл һ'наве мьн ча сотийә,
Әв сурәте мьн к'о сорә,
Жь һ'ф'ьр'е дйа тә буйә.

Т'о Титале мьни ә'зиз
Бәж'ьн б'льнди мина Масис,
Сьп'ьнгдарий т'о рәх кание,
Сәк'ьнимә әз б'нийя сие.

Ч'ә'вкании әз ава тә,
Қалчиг'әки әз бина тә,
Т'о ә'змани, стәйрка тә,
Тә'ва зәри әз шәwқа тә,

Т'о г'остили әз қаша тә,
Т'о кәвани әз тира тә,
Т'о ә'змани стәйрка тә,
Г'ива зәрин машоq мамә.

Хвәзла исал әз хәриб бйам.
Щара ә'wльн наса тә бйам,
Хвәзла шәрма д'ьне нибуйа,
Г'әрд'о ч'ә'ва әм һәв гербийан.

ДЭЛАЛИЯ МЫН

Дэлалиа мын тө теи жь п'ынщаре,
Тө гэр'иай чиа у баниа дэлале,
Тэ вэхариэ ава каниа дэлале,
П'ынщар чьниэ жь мерга Хэзале.

Нивийа тэмэ, нивийа тэмэ дэлале,
Өз һэйрана тэ назьке у к'елме,
Т'эв қиз, бука тө ва чуйи сэйране,
Өз һэйране тэ назьке тэрлане.

Бае сьбе бэлакьрийэ дэнге тэ,
Чйа у бани бунэ гөһдар сэда тэ,
Гөл у сосьн бь мьск у мауар,
Сорав у гөлав хвэ данэ деме тэ.

Кө вэгэри жь п'ынщар'е дэлале,
Баде гөла у сосьна бьчьнэ,
Н'оба мын у һ'оба тэ жи тэрлане,
Бьра бина п'ьр гөлада бьминэ.

ПОРИ ЗЭР, ТУНЦЬК ЗЭР

П'ори зэр, тунцьк зэр,
Левэ нарин, сьмел сэр,
Ч'э'вэ т'асьн, гьловэр,
Бьру п'ьлтэ э'wрын сэр.

Бэжн зьравэ сэрэнсэр,
Ль пыштейэ зер к'эмбэр,
Мэйданэкэ э'нийа бэр,
Өw гблэкэ хбнав сэр.

Wa дьбежым ээ нэр шар
Ле чь фэйдэ набэ к'ар,
Щинарэ эw н'оба мьн сэр,
Бь нав эзм, эз Дилбэр.

ТӨ БУИ МЭНА ГӨЛАНЕ

Тө буйи мэна гөлане,
Wəхта кө гөл вэдьбьн,
Тө бэдэви жь дилбэре,
Жь һ'өба тэ тэв дьһ'элын.

Тэ кө дьбиньм дэлалэ,
Эз бирнайньм мьрьне.
Ч'э'ве бэлэк эз һынгавтьм,
К'эw төнэ бой ве бьрине.

Незик wэрэ дэлалиа мьн,
Wэрэ незики мьн руне,
Ө'дэте кэвын дэрбаз буйэ
Мина тэ'лайа тьгуне.

Тө буйи мэна гөлане,
Wəхта бьлбьл дьстьрен,
Тө буйи мэна гөлане,
Һ'өба хwэ тө мьн бьспер.

НАЗЪКЕ

Ле назъке, наздаре,
Синг майдане, бэжн зьраве
Гэрдэн газе, к'обаре,
Ч'э'ве зэдал к'арбаре.

Ле назъке наздаре,
Qалчицэка бьhare,
Хöнав бьрцоки сэре,
Т'ер набьм жь диндаре.

Ле назъке, наздаре,
Qöва бьлбьла сэре,
H'öба гöла ль сэре,
Göh бьдэ ве хэбэре.

Ле назъке, наздаре
Мьн бькэ qаша к'ьмбэре,
Бьдэ мьн гьлиа рамусане,
Бра сэбра мьн тэ дэре.

ДИЛБӘРЕ ГӨЛ ВӘБУНӘ

Дилбәре гөл вәбунә,
Хәзалә гөл вәбунә,
Дарә сева бышкок данә,
Хәлина щәw у канианә.

Дилбәре гөл сор бунә,
Дәлалә гөл сор бунә,
Бь дәнҗе тәйр у туйа
Чол у бани гьжә бунә.

Дилбәре бина хwәш те,
Хәзалә бина хwәш те,
Бина мьск у маwара те,
Wәт'ән ширьнә мина де.

Дилбәре ә'змане сайи,
Дәлалә ә'змане сайи,
Дьнийа шадьбә әм т'әван,
Бьжин бь ә'мре ә'длайи.

* * *

Дилбәре тө дьчи аве-мә'са п'екә,
Дилбәре тәкмил һәрә зйане мэкә,
Дилбәре гөл у сосьн дор бәре ре,
Тәкмил һәр'ә п'епәс нәкә.

Дәлалие бьһар һәйә хвәшбәхтийә
Дилбәре шаһьлти жи п'ьр' ә'мрәкә,
П'ьр гөл сосьн ва сәр рйа тәнә,
Тәкмил һәрә п'епәс нәкә.

Аве канийа п'ьр зәлальн у сар,
Гөл, сосьне, қолчич'әке хөнав сәр
Ах дәлалие әз кьрьмә сәүдәсәр
Ч'ә'ве бәләк бьруе қәйт'ан рәшә сәр.

Дилбәре, Дилбәр щан!
Кө вәдгәр'и хвә бир нәкә,
Т'әкмил һәрә зйане нәдә,
Гөл сосьна п'епәс нәкә.

Ғәрге һ'өбәк һәйә дьне,
У әв һ'өба ль бал тәйә,
Тө бәрбанге у эваре,
Авдә гөле бәр п'ие хвә.

ДАЙКЕ ЛУРКӘ

Дайке луркә, былубинә,
Дәргуша тә кӧринә,
Бешика ви зеринә,
Дә бьстьре, былубинә.

Дайке луркә былубинә,
Бь к'еф ә'шқ бьһ'әжинә,
Вә'дәда тӧ бьмежинә,
Луркә лур ви разинә.

Дайке луркә былубинә,
Кал у пира быщьвинә,
Навәки рьнд жера бьбинә,
Бешике әшқ бьһ'әжинә.

Дайке луркә былубинә,
Дәргушә бь хал у хәтә,
Ахьрийа ви щьннәтә,
Бь һ'әжин дьле тә рьһ'әтә.

Дайке луркә былубинә,
Бь дьле ша бьһ'әжинә,
Щәфа вә дийә әв набинә,
Бьһ'әжин һеса разинә.

1932
Ереван

ГӖР У РУВИ

Звьстан бу,
Хортәки сйари,
Решу бу ль сәр ре,
Гӧнда дьгәриа.

Рувики бърчи,
Дурва әш сйар ди,
Ньһер'и хорщәк,
Сәр тәркӧе дани.

Ч'ә'в.ле ч'ьрусин,
У хвәра wa гот,
— Әв сйаре һане,
Ңе ақыл зарә,
Әзе ва һәрәм,
Хвә қәст мьрари,
Бавем ль ә'рде,
Ль бәр п'ие сйари.

Әве мьн һьлдә
У текә хӧрщә,
У гәлә шабә.
Бона we йәке,
Әзе хӧрщәда,
Хвәра п'ьр шабьм,
Мьришке теда
Ль хвә һ'әладкьм,

У паше дәрем,
Рйа хwә һазьркьм,
Жь т'эркõа һәспе
Банздьм, фьрқаскьм.
Руви п'ьр шабу
Да тәwлабаза,
Чу у ль сәр ре,
Мьрари вәләзйа.
Гõрәки бьрчи,
Дурва әw йәк ди,
Тәләтәл, дьзи,
Бәр бь руви бәзи,
Гьһиштә руви,
Дәвкьр қьрьке,
Чахе кõ сйар ди,
Әw һьлда рәви.

Гõр рәви у чу,
Гьһишт лана хwә,
Ләпе хwә дани,
Сәр неч'ира хwә.
Руви нив рõһ'и,
Анцах хәбәрда,
го,—гõре бьра,
Гõһ бьдә һәла,
Се кар хәзала,
К'әтьнә т'әле,
Әм һәр'ьн бьра,
Wан биньн тәра.

Гõр го,—бьһнер'ә,
Рувитие нәкә,
Зани, бьре тә,
Гәдә хwә нинә...
— һәйрана тәбьм.

Тө чь дьбежи,
Чьр'а эз аьца,
Бее'бур бумэ,
Чьр'а эз эьца,
Бейт'бар бумэ,
Кө гөре бьра,
Мьн баьар накэ?

Аьа, ль пышт ч'ие,
Меша қөдрэти,
Теда т'ьжинэ
Қархээале дин,
Дэ тө былэзин,
Бьра, дэрэнгэ,
Дьбэ неч'ирван,
Бен бьвын ван.

Гөр пе'рази бу,
Гьлда почка хьэ,
У к'эн мьслэһ'эт,
Бэр бь мешэ рек'эт.

Аьа хэбэрдан,
Бь заре ширьн,
Өвана һэвра
Рйа хьэ қэдандьн.
Чахе незики
Меше мэзын бун,
Өв рувие дэлк'баз,
Зор да п'ие хьэ,
Рэви бэр бь мешэ.
Го—Дэ бь хатре тэ гөре беацьл,
Неч'ирэк дьгри,
Мэчэ пэй е дьн.

Гөр щида шаш ма,
Wi да h'ше хwэ,
We ида чв кэ?
Жь дэст h'ше хwэ,
Барда неч'ирэк,
Жь бьн лэпе хwэ.

ЩЪВАТА ШЕР

Щарэке жь щара, шер п'адша рабу,
Нава мешэда дьгерийа дьчу,
Өw рева расти рувики hat,
•Руви жи жь тьрса чэнд хэбэр гот.

Сэр ван хэбэра шер п'адша герс бу,
Герс бу у гази гөр у рувиа кър,
Го,—wэрын, wэрын һун лазьм wэрын.
Өзе хэбэрдьм һуне гөһдар бьн.

Өва чь э'мрэ? чь қәйдә-қанун?
Чьра гэрэке гөр бьбә дьжмьн,
Чьр'а гэрэке жь дәсте гөра,
Руви мешэда ah, зареда бә.

Өзи баwарьм, wәки һун заньн,
Кө рувие занә, буйә wәзире мьн,
У гөре мешә кө мәр'а дьжи,
Рувир'а рабуйә готийә чь бежи.

Т'әwақә дькьм, руви пешда бе,
Мәр'а гьликә дәрһәқа we йәке,
Өме бьбьһен, әме хэбэрдьн,
У дәрһәқа гөр қьрар қәбулкьн.

Һьрчәк ши рабу, у wa гот әве,
— Шер п'адшае мә, т'ьме тә сах би,
У т'ьме өса хер у херхаз би,
Дьжмьна һарт'ьм щида һурхашқи.

Өм гышк жи заньн, шыкеда ниньн,
Гөр нэ разийэ, бь дьл мэ'рьэ,
Өз жи п'ак заньм, руви н'элалэ.
У бона гөра щэза лазьмэ.

П'ышика бэйани банзда сэр дарэ,
— Шер гэлэ бьжи рубаре дьне,
Гөри зйанк'арэ, кэс же н'ьзнакэ,
Qэ щарэке тэра н'өрмэте кьрийэ?

Руви го, — Бьра гөндарбьн нэла,
Гьлики бежьм, незики дьла,
Бьра п'адше мэ п'ак гөндарбэ,
Кö зйана ви дэст гөра нэйэ.

Нэрге п'адше мэ ньга дьл бькэ,
Гэрэке чэ'ве рувики дэрхэ,
Ле чьда гөре вьра назьрьн,
Жь нэрдö ч'э'ва гэрэк мэ'румкэ.

Тэрэшьле шьр готьн, — э'фэрьм,
Бьра гөре вьр бал п'адше нэр'ьн,
Бьра бьзанбьн, дэрсэ же ньлдьн,
Хэбэре нэ те рувир'а нэбежьн.

Гөре щьвиайи бэрэвбун щики,
Гэлэ фькьрин бона гьлики,
Т'эмам недика ль нэв ньнер'ин,
У рйа азайе вана хвэр'а ди.

Гөр хвэр'а рэвин, чун нава мешэ,
Шер го, — бьрчимэ, дьле мьн дэшэ,
Wэ нежа бьнист п'ышке чь гог,
Н'өрмэт лазьмэ бой п'адше сэрфот.

руви пешда һат у чу бал п'адше,
Поч'ка хвә һьлда к'бндә бу ә'рде,
Го,—Т'әваqә дькьм, гази һ'ьрч'еки,
Һ'ьрч' һ'ьм мьнукә, һьм жи гөһдарә.

Һ'ьрч' һеди-һеди бәр бь п'адше львйа,
У бәр п'ие п'адше сәре хвә һьлда,
Шер ләпәк леда, һ'ьрч авит ә'рде,
У һәма щиб-щи әви вәчър'и,
Т'әмам бәла бун, жь ә'щеба дити,
Щьват жи õса вьра бәтьли.

Н А М У С

Гөнде мә дурә
Дурә гәләки,
Гьлие мьн һурә,
Же эщыз навй.

Дайка мьн мьнр'а,
Щарна wa дьгот,
— Лао гөһдарбә,
Нәгәр'ә сәрқот.

Бь к'олозә
Намуса мәрвь.
Бона намусе
Хвә шунда мәгьр.

Намусә хәмла
Мере мә мерхас,
Намусә рәхт у
Рәшмара һ'әwas.

Чахе бир тиньм,
Гьлие дайка хвә,
Сәрһатикә wa
Тиньм бира хвә.

1

Гәварйа гьран бәлаи дьне бу,
Бәлабу мина бе у бьруске,
Чу у гьһиштә чар қәлбе дьне,
Гәр чар жи ә'йни мина қәлбәке.

У эw һәварйа дьлшәwат, гьран,
Чу у гьништә Әләгәза дур,
Wedәре зува көрманц т'ьм дьман,
Кө хьдас бубун жь қәт'ьд у хун.

Бәрбанге чахе кө сьбә ронбу,
У жь пышта чие тә'ва зер' дәрк'әт,
Гөнде көрманца хәве һ'ьшйарбу,
Һәр дәр дәстнебу к'ьлам у хәбат.

У кальке Ә'ло кө т'ьме малбу,
У мала хwәда эw шөхөлк'арбу,
Ньшкева бьһист радио хәбәрда,
У һәварикә wa бәлаи дьне бу.

«Һәвалед э'зиз, бьра у пьзмам,
Qәзикә гьран ль мә қәwьмйә,
Фашисте герман бь мьхәнәти,
Һ'өщөми сәр дәwләта мә кьрйә.

Рабьн мерхаси. мьл бьдьн мьла,
Пьшт бьдьн пышта у бьбьн кәла,
Wәт'әне э'зиз майә һивйа wә,
Һуньн кө һәнә һ'өба п'ьр' дьла!»

У гөһе Ә'ло өса гьранбун,
Кө әви дьһа т'ө тышт нәбьһист,
Бәр ч'ә'ве кале гь бәта вәбун,
У кале фәқир рйа хwә нәдьдит.

Кале дә'зәки щидә сәкьни,
Һатын бәр ч'ә'ва рожед бьһөри,
Хәрәба Дигор у Муша wеран,
Кө Рома хайан дабу бәр дьран.

Натын бира ви эw дэде гьран,
Кõ жын у зарõе бьрчи, бе гõман,
Чьqас рода чунí нава ава Рәш,
Нәдьхәбьтин нә мәк'т'әб, нә аш.

Диса гәрәке ль дьне шәр'бә?
Диса гәрәке қәт'ьл у хунбә?
Диса гәрәке зар'õед мәйә жир
Бьрчи у тә'зи бьгәр'ьн һесир?

Диса шәһәре шен у шаистан
Бона дьжмьна бьвьн бәр'истан?
Диса гәрәке Өлэгәзе мә
Бона зар'õед хwә шине гьредә?

Кале сарбу wa дьфькьри,
Qьрар қәбулкьр һәр'ә нав гõнд,
Һәр'ә нава гõнд гьшкар'а бежә,
Qәзикә чава ль мә қәwьмйә.

Ле һ'әта кале мала хwә дәрк'әт,
Гõндла т'әмама заньбу дьһа,
Заньбун wәки фашисте герман,
Сәр wәлате мәда мьхәнәти гьртийә.

2

We шәва тари, шәва нәсаи,
Кальке Ө'ло ч'ә'ве бь һесьр,
Кõр'е хwәи ә'зиз тәви һ'әзара,
Бәр бь дәшта шер' әви вәр'екьр.

— Һәр'ә лаwе мьн, һәр'ә мерхаси,
Тõ жь дьжмьна тõ щар нәтьрси,
Бьра дõа мьн бь п'әр' у баскбә,
Һ'әта ахьрийе тәр'а мәрт'албә.

Бьһер' гѳ щара хвѳ шунда нѳгрк,
Минани шера һѳр'ѳ дѳшта шер',
Бинѳ бира хвѳ, вѳки мерхаси,
Нава к'олоз намуса тѳйѳ зер'.

3

Уе шѳва тари
П'ѳр' һесър барин,
П'ѳр' һесър барин
Дьле ван дани.

Уана вѳр'екър
Ѳвлѳд, у мерхасе хвѳ,
Чава мерхасе
Хвѳйкѳре вѳт'ѳн.

4

Ава дѳшта шер'
Думан у мьжѳ,
Гѳллѳ дьт'ѳрѳн,
Т'ѳв гѳжѳ-гѳжѳ,

Фьр'ьндѳ дьчьн,
Мина бьруске,
Гѳллѳ дьбарьн
Сѳр дьле хѳлѳе.

«Ава тѳр'ѳ шѳр',—
Хорт дьфькѳри,—
Лазьмѳ мѳрѳв
Шѳр'кѳ мерхаси.

Лазьмѳ ѳ'сѳ
Нишани дьжмьндьн,
Уѳки ѳ'мьре хвѳ
Дьдьн бой вѳт'ѳн.

Wэт'эне мэйә
Ө'мър у бэхте мә
Нава wәгинә
Намуса мә.

5

Шәр' п'ър дьреж бу,
Дө се зьвьстан,
Дьжмьне хайн
Нә дьһат рае.

А әw хорте нарин
Бубу әждьһа,
Бубу рөһ'ьстин
Бона дьжмьна.

Шәр'дькър һәрт'ьм,
Минани шера,
Өw т'әв һәвала,
Бубу т'агбурәк.

Т'амама зәнью
Дәрһәқа wана,
Нә жь маләке бун,
Ле ә'йни бьра.

Һәр йәк жь алики,
Һәр йәк гөндәки,
Һәр йәк жь деке
Топ бубун щики.

Нета азайе
У һ'оба wәт'ән,
Wан щьвандьбу
Нав т'агбурәке.

Вана шэр'дыкыр
Минани шера,
Нав қазанцкьрын
У сйанэт хвэр'а

П'эе ван дьдан,
К'ылам дьготын,
Нав к'ыламада
Т'ыме дьготын.

— Иро рожа огьрме гьран,
Гонд у бажаре мә кьрынә шеран,
Дә рабын бьра, рабынә п'яа
Вэт'ән мерхаси данйә пешиа мә.

Ньцътка хуне л'эта кō һэйә,
Әме шэр' бькын мьқабли ван,
Наһельн дьжмын незики мәбә,
Таме сэрәнсәр т'әв бькә шеран.

Дә рабын бьра рабынә п'яа,
Дьжмын хайнә, лазьмә мерани.

6

Сьбәкә сая
Бь наве Ә'ло,
К'агазәк анин.
Чь бубу гәло?
Кō жь дәшта шер',
К'агаз шандьбун.
У ль сәр һә'ме
Ва ньвисибун
«Қалке Ә'лор'а».

У калке Ө'ло
Нә'мә һълани
Мәшйа нава гонд.

Нә'ма к'әнэр сор
Бэр сэдър дани
У әви ва гот.
— Т'әвақә дькьм
Мьнр'а бьхунә
Чька чь һэйә?
Чь вьр ньвисйә?
Нә'ма херейә?
Йан на..
У жь ч'ә'ве ви
Чәнд һесьр барин
К'әтын сәр нә'ме.
Нә'мә шьлкьр.

Сәдье колхозе
Нә'мә һълани.
У дьләки әшқ
Сәр дәстә хвә дани
Сәдър вәдьк'шйа
Дәст ле сарбубу
Дөшбормиш дьбу,
— Вәки нә'меда
К'агаза рәшбә,
Ве чава бежә,
Кале бьзанбә,
Нә ахьр бавә,
Щәгәр шәвәтә?

Нә'мә кә вәкьр,
К'агаз дәрани,
Сәр ньвисибу
«Жь қомандаре т'агбура фьлан номере».

Кальке Ө'лор'а.
Өм п'ър' р'азинә,
Кө тә мерани
Көр' тәрбәткьрйә,
Бона wәгин.
Дь дәшта шер'да
Шунда наминә,
Хwә пешда дьгрә,
У һәртъм чьqас
Өм же дьпърсьн
Кө мәнә чийә,
Бехоф шәр'дькә?
Өw wa дьбежә,
Wәт'ане ширьн
Намуса мьнә.

Өм п'ър' разинә,
Жь тә каләмери,
Саг сьламәтә
Көр'е тә наринә

У ч'әве кале ч'ьрусин we дәме,
Гесьр жь ч'ә'ва ньqьтин ә'рде,
У жь шабуна нә'мә рамуса,
Кьрә п'ашла хwә бәр бь мале львиа.

— Ә'фәрьм Хәло, ә'фәрьм тәр'а
Шькьр жь хwәдер'а сәрqот нагәр'и,
Дьле мьн иро минани бә'рә.
У бае самбе сәр п'ела һ'арә.

Роке бәрбанге
Хәло ракьрьн,
Кө хwәш разабу
Жь пәй шәр'е дөн.

Готын, — Бьлэзэ,
Рабэ, нэсакнэ,
Тд бал сэрэскэр
Бьльвэ нэр э.

Гази тэ кьрйэ,
Готйэ, ве дэме,
Гази Хэлокын
Кд бе т'агбуре.

Хэло жь ши рабу,
Кынце хвэ расткэр,
Т'ьввнг нълани,
Т'оз э'рде ракэр.

8

Голька чукда,
Ль бал сэрэскэр,
Мэзын т'оп бубун,
Йэки хэбэрдьда
Т'эмам гондарбун,
У шарна неди
Нэвр'а дьготын, —
— Рекэ чэтьнэ
Нэр кэс нэшерэ,
Кд веда нэр'э.
У дэрэ дарин,
Сэр п'ыште вэбу,
Хортэки нарин,
Голькеда назьрбу,
Өви сылавда,
Сьлава эскэрийе,
Го, — эз натымэ,
Гондарым тьме.

Сэрэскэре ван
Чахе эw йэк дит,
Эw бь дьл шабу,
У вэбэшъри.
Го,—wэрэ незик,
Гэвале Хэло,
Пьрсэк фэрз хэйэ,
We бьбэ гэло?
Гэрэке ишэв,
Шэв ниве шэве,
Дэрбазбьн хэри
Ч'эме Дьнепре.
«Зьман»¹ лазьмэ,
Гэрэке бини,
У нэма ишэв,
Тёе ре к'эви.
Хэло рьнд фэ'мкьр,
Борщдарйа гьран,
Мэрьв лазьмбу
Жь дьжмыне ван.
Лэ'зэки кэр' ма
П'ър' к'ур фькьри,
Паше ши рабу,
У к'энья хеди.
Го,—wэки лазьмэ,
Гэрэке хэръм,
У бь н'өрмэти
Борщ бьрэдиньм.
Сэрэскэр диса
Хэбэрда хеди,
Го,—заний фэрзэ
Анина «зьмин»,
Өм нивйа винэ,
Н'эта бэрбанге.

¹) зьман эwэ, кö wэхте жь эскэре дьжмын йэки дьгьрн у планед ванэ шер же дьн'эсын.

Баран дьбари,
 Шэвэ тари бу,
 Ч'эм жь кэвйе хвэ
 П'ър' дэрк'этьбу.
 Хөшинна аве
 Э'зман һьлдабу,
 Нава п'еле we
 Хортэк ондабу,
 Өw совэк'ари
 Чу гэлэки э'рд
 Дор бэр ньһер'и,
 Жь аве дэрк'эт,
 Бэзи бэрбь мешэ,
 Эwi хвэ вэшарт,
 Лынге wi дешйа,
 Мьнэт нэдк'ышанд.
 Кьрасе хвэ эхьст,
 Чока хвэ печ'анд,
 У паше рабу,
 We шэва тари,
 Т'эркэсэрэи
 Нава мешэ бу.

Ньһери дурва
 Тамэк к'вш дьбэ.
 Лэ'зэки сэкьни,
 Щьгарэк к'ышанд,
 У wa қраркьр,
 Мьрьне фэрзтьр
 Гэрэке һэр'ым,
 Готья сэрэскэр,
 Өз бьқединым.

Незики хени бу,
Мэрэмэк дьлда,
Жь п'энщэре харбу,
Шэwqе ч'э'вада,
Г'эхтэки фьрэ
От'ахда вэкьрйэ,
Сэр г'эхтэ т'ьжэ,
Хwэрын, ич'кэйэ,
У доре т'эхтэ
Дё сэрэскэрын,
Ле қэрэwьле ван,
Жь сөр у сэрме,
Арақ вэхари
Щида разабу.
Хэло кэр'э-кэр—незики wи бу,
Дэст кьрэ қьрьке, щибщи хэнқанд.
Өwи зутьре
От'аха ч'укда,
Гөллэ п'ьр' рэшанд.
Дак'ота һөндөр,
Ре сэр wанда гьрт,
Сэрэскэрэки
Бэр дерида көшт,
У йе дьне жи
Өwи бьриндаркьр,
Бь тәһэрэки
Дэст ле гьреда
У кьрэ мешок.

We шэверэше
Дьжмын не һ'ьсйа,
Мина тәйраке
Гөллэ п'ьр' рэшанд,
У гөллэкэ кор
Ғета хэло гьрт,
Гөллэкэ дьн жи

П'ап'ахе ви бър,
У нава һәрйе
Әw кърә гынщър',
У өса сәрқот
Хунда мәwыщи,
Гьһиштә бәр-чем.
Жь барана гөр
Ч'әм шелу бубу,
П'ьр бьльнд бьбу.
Хәло дәрәке
Баре хwә дани,
Бира хwә ани
Т'әмине баве,
«Қо бьн к'олозә
Намуса тәә зер'»,
Әw'вәбәшьри,
Ч'ә'в ле чьруси,
К'и занә гәло?
Әw чь фькьри.
Гьлда баре хwә,
У хwә аве хьст.

Бәрбанга сьбе,
Бь п'әнще тә'ве
Хәло хwә гиһанд
Ль бал сәрәскәр,
У бәр ви дани
Мешоке гьран.
Т'әв шаш ман,
Нә ахьр ьир'а,
Зәлал готьбун,
Wәки фьрисәк
Ә'сәи бинә,
Ле чуйә т'әне
Мешокәк анийә,
Әw жи к'и занә

Т'еда чь һэйә.
У тэва мьруз
Хэло ньһерин,
Кӧ сьпичолки
Ғ'ал те гӧнә бу.
Незики ви бун,
К'этын бьн мьла,
У бьрын жь вра.

Ле ә'щеба аҗа
Кәси нәдитйә,
Мешоке ани
Вьр дьлпьти.
Дәре мешок
Вана зу вәкьр
У же дәрани
Сәрәскәрәки
Пийан, хәрьқи,
Ғежа вана дит,
Кьрна мэзын,

10

Аҗа балнисә,
Вьра нәхвәшә,
Хэләе ә'фат.
Ко бь мерани
Нав қазанцкрьә.

11

Рожәкә баһаре,
Кальке Ә'ло,
Жь көре ә'зиз,
Нәмәк стәнд,
Кӧр' дьньвиси:
«Сьлав у к'ьлав,

Баве ширьра,
Өз радьмусьм,
Дэсте тээ зер,
Баве мьн э'зиз,
Саг, сьламэтым,
Ле тэне һьнэк,
Һьнэк дькөльм.
Qэ те бира тэ?
Т'эминэ тэ дан,
Ньһа бьзанбэ,
Намуса мэрйа
Нэ бь тэне к'одозэ.
Нава вэтинэ
Намуса һ'эмйа,
Мерхасиеданэ
Һ'өрмэта мэрйа.

1956

Ереван.

ӨРЭБЕ ШӨМӨ

КОР'ДЕД ӨЛӨГЭЗЕ

Ч'йаки мэзьянэ, нэ п'егэ пе дык'эвэ, нэ жи те пивандын, һэр к'очэр пэз у дэваре хвэ ле дьчеринын. Өw ч'йа-ч'йае Өлөгэзейэ. Өw ч'йа дьхөнэ жь дурва, чьмкө мэзьянайа wi өсанэ, т'ө ч'йа дьнейэ доре нькарын Өлөгэзе вэшерын, wэки мэрвэ нэбинэ. Щарна Өлөгэзе э'wр дьгрэ, минани п'елед бэ'ре, э'wр ле тен у дьчын. Сэре wi жи жь мьже у думане кем хали дьбэ.

Хортэки дэшта Рэwane кьрэ гази, т'глийа хвэ дьрежи сэре Өлөгэзе кьр, гот:

— Н'эсо, wэки эм бэр бэлэкийа һан буна, щие эм пар ле бубунэ шьван, we чава һеньк буйа?

— Өре, ту раст дьбежи, ле wэки шех, п'ир у бэга эм нэхапандана, эм бадинэша нэдана хэбате, эме ль wedэре бэр пезбуна.

Тө ле бьнер, щэм Лэтиф-бэге у Майо бэге мьн к'олфэте хwэва 5 сала ренщбэри кьрийэ, эwana эм бе һэq дэрхьстын, qэ тьштэк нэданэ мэ...

Өз чумэ щэм Дрбо-бэге шькйат, эwi жи эз дамэ бэр qамчийа к'отам, жь мьнра дьгот:

— Чь һэqе тэ һэйэ, ту тей шькйате бэга дьки?

— Ах, хwэда-хwэде... Тө нэһэqi, Шихади... Ту нэһэqi, wэ эw кьрынэ бэг, эм жи—кьрынэ к'эсиб у шьван, гаван...

Ҳ'эрдō кер бун. Ҳәр һерсана дәсте ван сәр қәвзед қәме ван бун у қайим қәвзед қәма дәсте хвәда дьгьваштын...

Ө'змани зәлал бу, мәрвь тьре дьхазә дөште пела һәмези хвәкә. Таве жи п'әнше хвә гәрмеда туж кьрбу у п'әнше хвә авитьбу ру ә'рде. Хьмамәкә өса к'әтьбу дөште, минани мьжәкә гьран, дөшт тьжи кьрбу.

Ҳ'эсо у Бәк'о хәбат хьлас кьрбун, һәфе хвә стьндьбун, әшқ вәдгәрийанә малед хвә. Вана иди қьред дөште Сәрдәраве хьлас кьрбун, незикии қунтара ч'йәе Өләгәзе бубун. Баки һеньк ль ван хьст, ә'шқи һенькайе вана бәрстөе архальхе хвә вәкьрын у хвәра реда дьһатын. Байе жорда, жь ч'йе дьһат, хвәра дани бин-бōгза кулилкед зозана.

Вана иди әп'ещә незикай гөнде хвәйи Шамиране кьрын. Ро ч'йада қулибибу, ле тиренжа we дабу синге Әгри-даге ль бәләкиед бәрфе, мәрвь тьре зивә, зеркьлданә, өса бәрф ль сәре Әгри-даге дьбьрьқи. Дурва п'ак дьһатә хойакьрыне кәред бәрха, голька.

Бәрхван жи к'ав дьбун, бәрбь гөнд дьһатын: һьнәка жи бьлуре ванә сәр леве ван бун, қәйде нерийа ледьхьстын, бәрх жь ч'ере һедика данинә гөнд.

Вәхте һэсо у Бәк'о әп'ещә незики гөнд бун, тарие иди ә'рд һьлчьни, к'еләка гөнд к'омә мәри ханедькьрын.

— Өw бәгьн хвәра к'еф дькьн,—Бәк'о готә Ҳ'эсо,—wәки әw мә бьбиньн, we дә'wa п'ешк'еше бәгтие мә бькьн. Чьма тө һьзани? К'и дәсте хвә бьбә к'еләка хвә бьхөринә, бәг чә'ве хвә дьбәльқиньн у дәсте хвә дьреж дькьн, вана тьре п'әра дьдьнә ван, өса бунә һ'аша кәсәк нькарә к'еләка хвә бьхөринә, вәрә әм вьра бьсәкьньн, бьра тари тек'әвә ә'рде, паше әме нәwала к'әләка гөндра һәрнә малед хвә...

Ҳәрдōйа хвә данә бәр тә'лде кәвра у зурбун, ль вана дьнерин, вәхте тари лап к'әтә ә'рде, иди кәсәк кәсәки нәддит, Ҳ'эсо у Бәк'о бәрә-бәрә незики ван бун у п'ак әw мәри тәв дьдитьн, тәв жи наз дькьрын.

Хьрмә-хьрмә қәлие бу, қәли ситлада дьқәлийа, алава агьр бе ледьхьст, агьр гөр дьбу, алав шарна бьльнд дьбу,

шарна жи бе ледьхьст алав диса дькьрә бьн ситла, мәрвь тьре агьр у ба һәвра к'этьнә. һ'өщәте.

Дора агьр бәг хвәр'а руньштбун. Бьн бәгада рахьстбун кōлав, халич'ә, дошәк дани бун сәр кōлава у халич'а бәр п'а-лед ванда балгие қуштуки бун. Дора бәга руньштбун дәвлә-ти-кулак, шех у п'ир, ле пыш ванва сәкьни бун хōламед ван-тәви бь силһ' бун: қәмә, қьрмә, тьвьнг, патронташ жи да-бунә пышта хвә, чарнькал гьреда бун.

Ль ә'змана сайи бу, стәйрк бәрә-бәрә тьжи дьбун у дь-ч'ьрусин. Рйа кадьз гәмьз дьхōени, мәрвь дьдит һ'әта ч'йәе Өләгәзе.

Пьзмаме бәга қөрә бубун, ва б қөрәйә бьльнд қөрә-қөрә ль к'әсиба дьньһерин. К'әсиба хвә кьргьбун қөнщьк, сә-кьни бун, дōшөрмиш дьбун: чька диса әв зōлүмк'ар дә'ва чь we бькьн. Шәмала агьр дабу сәр ч'ә'ве ван бәга, сәр-ч'ә'ве ван дьбьрьқин жь we к'ина неһәқие, зоре у зōлме. К'әсиб тәв ә'щәбмай дьман, һьзанбун чька диса чь ойине we биньнә сәре вана, зур дьбун, ч'ә'ве һәвдō дьнерин.

Бәгәк рабу сәр хвә; дора хвә ньһери, гот:

— Һәр тьште мә п'ак бу, һ'әта әва комуниста нәһат бу нав мә: мә хвә-хвә шōхōле хвә ре дьбьр, шаһьла гōра мә-зьна дькьр, ле һәма гава кō әв һат, тәв хьраб бун, кәсәк мәзьне хвә наснакә...

Чипое Өсо, мерхасе бәганә, щие хвә рабу, гот:

— Өви әз жь сәрвере совета гōнд дамә дәрхьстьне. Мьн же пьрси: «Чьма тō мьн жь ве қōльхе дердьхи?—Өви шаба мьн да, гот: «Тō кулаки, гәрәке әз дәнге тә бьбьрьм, һәқе тә гōнә, тō бьби мәзьне диwana Совете,—гәләкә рутә-тә'зи гōра ви дькьн, жь гьлие ә'ширие дәрдьк'әвьн, мәзьне хвә нас накьн... Ле кōре гаване мә нано зько щәм Майоше Шәмо дьхәбьти, ньһа ә'рзә ль Майо дайә, дә'ва һәқе чәнд сала же дькә. Әва тәв шōхōле к'енә? Һин кьрийә, вәки кәсәк гōр'а шеха, бега у мәзьна накә»

Дрбо-бәге жи дәнге хвә бьльнд кьр, гот:

— Әре, әре, әв тәв шōхōле дәсте винә...

Шех рабу, бәрә хвә щьмаә'теда кьр, гот:

— Нун заньн чьма Дрбо-бэге, Рызган-ага гази вэ кьрийэ? Гази вэ кьрийэ, вэки нун к'еф бькьн. К'еф бькьн э'ширед дэлал.

Н'изед шэрабе мина ч'эм дьк'ышийн. Хёлам-хьэмэтк'ара т'асе шэрабе дэстада ль щьмаэ'те бэла дькьрьн.

— Эшқи тэ магуле мьн,—Чипое Эсо дьгот, к'ас сэр хвэда вэлдьгеранд.

Чипо мэрики дьз бу, бэга нав те дьда: бэри к'эсиба дьда: Ч'ьлэки дькьр, мале хэлце дьдзы. Диван жи дэст ванда бу, we бьчуна щэм к'е шькйат? Дöһ жи к'эт бу берийа шэрциед к'эсиб, эһ we чь бькэ. Эла шэрцийа һэла вэхта дашнака бэри бэга дабун жь нав хвэ дэрхьст бун, ле һэнэ дэвлэти шэрцийа жи сэр фькра бэга бун.

Иро жи Чипое Эсо архальхэки сор у бешметэки к'эск ль хвэ кьрийэ, қайиша зивкьри дабу пыпта хвэ. Жь бьн архальха у бешмет бэрстөе эләке гьлавдункьри дьхөени. Чипо пэй к'аса хвэра һэла гьлие хвэ к'ота нэкрбу, вэхте щьмаэ'т һ'эвэки сакьнбу, эви диса дэст пе кьр гот:

— Мэзыне шэрцийа жи дьхвэзын мэрэ бьбьнэ йэк, пэй готьна мэ бен, ле р'эшэруте ван нэр'азинэ...

Лэ'зэки шунда Дрбо-бэге һ'эзынг да хвэ, рабу сэр чока рунышт, гот:

— Хёламед мьнэ һ'элал у эла мьн, нун т'эв п'ак заньн, вэки баве мьн, калке мьн у һ'эвт говэк бавада э'сле мьн, р'ьк'ана мьн мэзнати ль вэ кьрьнэ. Ахьр мьн жи гэлэки мэзнати ль вэ кьр. Нунэ мэр'а һэлал бун, нун жь э'дэте калбава дэрнэдьк'этын.

Нане мала ага жи һэргав һэварийа вэ дьһат, нэ дьһышт тыштэк бе сэре вэ, сэре рьсде вэ у к'өлфэте вэ. Ле ньна диванэк һатийэ, диванэкэ бе хвэдейэ, эв диван дьхазэ, вэки тэв бьбьнэ к'эсиб, рут у тэ'зи бьн, дэвлэти қэт т'өнэбьн... Ле вэки дэвлэти төнэбьн, бэлэнгаз we чава дэрбазкьн? Ле к'элэше батрак we чава сэре хвэ, к'өлфэте хвэ хвэйкэ, нэ к'эсибед майин жи қэ нькарьн һесире хвэ хвэйкьн. Вэки т'өнэбийа се сури пэзе хьре Н'эсо, к'эсибед гонде ви we бьрчийана қьр'буна...

Ньһа эва диwana бона мѧ к'очѧра дѧст надѧ. Ле дѧса бѧ пышти хвѧде, к'ѧр'е мьн, Ѧлихан, мѧзнатѧе ль вѧ дѧкѧ, Рзган-ага жи мѧзантѧе ль эла хвѧ дѧкѧ. Мѧ дѧса п'ак дѧрбаз дѧкѧр, гѧһе мѧ сѧрѧр'и бун, ван һѧр-чар сале һана. Ле нышкева, кѧвьри рѧльби бѧ, беогѧр һат,—ѧһ кийѧ? Кѧре гаване гѧнде мѧ: Мсто, ѧви эл һ'ѧр'ьманд, жѧ дѧне хвѧ дѧрк'ѧт, йѧкѧ урьс стѧндийѧ, буйѧ бе хвѧде, буйѧ комунист. Ѧви сѧмеле хвѧ к'ѧр' кѧрьнѧ, иди буйѧ шьлѧ'т, ньһа, жи һатийѧ ван шьван-гавана дѧхапинѧ, ѧwana жи гѧре дѧкѧн жѧ дѧне хвѧ дѧр дѧк'ѧвьн, һѧй гѧли готѧне мсто дѧчьн. Ѧw шаһьла жи дѧньвѧсѧ комсомол. Ѧва мѧһкѧ ѧw жѧ мьнра жи дѧбежѧ,—wѧрѧ хвѧ комсомол бѧньвѧсѧ, гот Бѧрхаване Майо-бѧге. Ага дѧса гот,—хѧламед мьнѧ һ'ѧлал, гѧли дѧвлѧтѧйѧ чѧ дѧхвѧзын бѧстиньн, һѧр гѧрѧке ѧм Мстое к'ѧре гавен жѧ ван дѧра бѧднѧ һьлдѧне. Шькѧр мале мѧ бѧга һѧйѧ, чѧ дѧхвѧзын ѧзе бѧдьм: һ'ѧздѧкѧн пѧз, һ'ѧздѧкѧн кона, бѧнер'ьн чѧ дѧле wѧ дѧхвѧзѧ, бежѧн, һѧр гѧрѧке ѧм ѧрһѧдѧ ви шьлѧ'ти жѧ ван дѧра бѧднѧ һьлдѧне...

— Ѧва шьлѧ'та ньһа дѧхвѧзѧ, wѧки бѧ дѧсте милисиѧ сильһ'е мѧ жѧ мѧ бѧстинѧ. Чѧ жѧ мѧ дѧхвѧзѧ, дѧ'wa чѧ дѧкѧ. Ѧва сильһ'ана бѧреда, кал бавада гѧһиштнѧ мѧ.

— Гѧрѧке ѧм ви бѧднѧ һьлдѧне бона дѧне мѧ, бона ѧ'ширате.

Ѧw мѧрѧед бѧн рѧле ван бѧга дабун, йѧ кѧ лака ван бѧге дѧхарьн, гьшка соз да бѧга, wѧки бѧхѧбѧтьн бѧ тѧһѧрѧки Мсто ѧнда бѧкѧн. Кѧсѧк бе п'ешкеш нѧма, к'е соз дѧданѧ бѧга, wѧки бѧхѧбѧтьн Мсто ван гѧлийѧ, йѧне нѧwалада бѧкѧжѧн. П'ешк'еш бѧла дѧкѧрьн пѧзмамед бѧга у кулака. Wѧхте сѧре һатѧ сѧр к'ѧсиба, бѧри гьшка п'ешк'ѧш һьлнѧда Ѧ'дое зѧрѧри. Ѧ'до кѧ п'ешк'еш һьлнѧда, т'ѧва һуй-һуйи wi кѧрьн гѧлие нѧ т'ѧ жѧр'а готѧн.

Ѧ'до жѧ нава к'ѧма дѧвлѧтѧйѧ дѧрк'ѧт, чу шѧм к'ѧма к'ѧсиба, т'ѧ гѧфа нькарбун Ѧ'до бѧдана тѧрсѧндыне, чѧмки Ѧ'до гѧлѧ щара һатбу шьвата Совета, бубу делегатѧе шьвата т'ѧмамайѧ Ѧрмѧнистанѧе.

Ѧви гѧлѧ гѧли готѧнед делегатѧа бѧһистбу, ѧви занбу, wѧки

иди рожед бэга, кулака, шех, мэлла у п'ира кын бунэ, һындьк майэ дэсте хэбатчийа-пролетариат ве быгһижэ ван ч'йайед бльнд, щие кӧ қә п'егэ пе нак'эвэ у диwane жь дэсте ван бэга ве дэрк'эвэ, ве тек'эвэ дэсте к'эсиба.

Кулака т'эва сонд хар, wэки гӧр'а бэга бькын у гьли готье ван бьқәдиньн.

К'эсиба қә дэнге хwэ нэдькьрн у қә тыштэк жи жь дэсте бэга нэгьртн, һьлнэдан. П'ир-Абас рабу, һатэ щэм ван к'эсиба, гот:

— Өз һ'эвт сала гьлавие wэ бум, жь дине хwэ дэрнэ-к'этым, һәр wэxt пышта ага бум, пышта дэwлэтийа бум, ле һун мина һ'эйwana пэй wi дьчн, гӧр'а wi Мстой дькн.

Жь к'ома к'эсиба йэки гот: «Гэйран, мэ тӧ тышт нэкь-рийэ!

— Ах! wэр'а приставэки бь қамчи лазьмэ, йане һун бь-дана бьн дэсте мьн, бьн қамчие мьн... Мьне һун п'ак һинбь-кьрнэ, wэки һун жь гӧра мэзьнед хwэ дэрнэк'эвьн...

Майо бэге жь щие хwэ кьрэ гази, гот:

— Бьра эwana сэр wi гӧһи ранэзен. һындьк ма, wэки болшевик жь ван дэра һэр'н. Гындьк майэ диса тэв тек'эв-нэ бьн дэсте мэ, бьн қамчие мэ, паше эе ч'э'ве wanра биньм.

Бэга, кулака шэраб вэхарьбуи, сэрхwэш бьбун, чь дьһа-тэ бэр дэве ван дьготьн:

Майо-бэг рабу сэр хwэ, һ'изе шэрабе ль пьчэнгеда, ви али wi али дьһэжийа. К'асэк т'эжи шэраб кьр у бэрбь к'э-сиба чу, бь қэйде бэре, wэки бэг к'аса дьрежи мэрийа дькэ, гэрэке жь дэсте wi бьгьрн вэхсн... Майо бэге к'ас дьрежи Ө'до кьр, ле Ө'до к'ас жь дэсте wi нэгьрт...

— Өз wэxте п'адшае Никалэ чиновник бум, ль щэм пристав ль шәһере Игдьре дьхэбьтим, wэxте дашнака жи эз бумэ қӧмандар,—Майо-бэг дьһэжийа у дьгот,—ле тӧ мина к'эра дьреж буйи, һе гӧра мьн жи наки? Гане ве к'асе вэ-хwэ. Майо-бэге к'ас тьжи шэраб кьр, да бэр дэве Ө'до.

— Майо-бэг, эз нахӧьм, эз тае дьк'эвьм...

— Ахмах. Нэ шэраб бона тае зэ'ф п'акэ. Гане бьхwэ.—

Ә'до к'ас жь дәсте Майо-бәге нәгьрт, нәхар. К'әсибед дьн жи ч'ә'в данә Ә'до, к'ас жь дәсте Майо-бәге нәгьртын... Шеха у кулака ньфьри ль Ә'до кьрын, вәки әви к'ас жь дәсте Майо-бәге нәгьрт, е дьн жи ч'ә'в данә ши...

Һ'әта сьбе сьфра ван жь қәлие, шәрабе у нан кем нәбу. Орта Дрбо-бәге у Рызган ағада дашнакәк руныштбу, к'вш бу, әви дашнакәки әв хиндькьрын, гөһе ванда дькьрә пьстә-пьст, паше бәг к'әсибара хәбәрдьда. Һьнәк өса сәрхвәш бубун, ван бәста вәләзийа бун, фьрхинийа ван бу, раза бун: һьнә бәг у кулак жи руныштбун, гьлие хвәйи бәре талана дькьрын, чава вана бәре хәлқ талан дькьрын, дышеландьн, мале ван же дьстәндьн.

Паше әве дашнак рабу, газетәкә дәстада бу, әви газет хвәнд у шьровәкьр, вәки Мсто мьқала дьньвисә дәрһәқа бәга, шеха, дәрһәқа дәвләтийа у ед майин. Паши газет хвандьне дәст бь хәбердане кьр, гот:

— Һун п'ак заньн әва чава диванә. Әва дивана мала гөндийа хьраб дькә у дьхазә, веки гәв бьбнә к'әсиб, ле к'әсиба жи дьхазә текә батрак. Әва дивана жь нава вә мәрие рутә беиманә минани Мсто дьбьжерә, к'вшдькә мәзын, да-тинә сәр вә. Расти жи Мсто бь хвә к'ийә? Һун п'ак заньн, баве ви к'и бу, гаван бу.

Әви мерьки гот: «Растә, растә». «Ле ньһа һатийә щәм вә, к'әсиба бәри вә дьдә у ван мәрийа бәри вә дьдә, е кә һ'әта ньһа гаване вә бун, ньһа рабунә рые вә. К'әсиба һин дькә, бәри бәга, дәвләтийа у тәрәқа дьде. Щаһьле вә дьшинә бәр хвәндьне һин дькьн. Эһ... Чь һин дькьн. Һини ван гьлийа готьна дькьн, чь кә әв хвә-хвә һин бунә, демәк хвәде нас нәкьн, мәзына нас нәкьн, гөра де у бава нәкьн у гәлә гьлиед майин һин дькьн... Һун гәрәке гөра бәге хвә бькьн, дәвләтие хвә бькьн, һун гәрәке нәһельн шөхөлө ве дивана Совете тек'әвә нав вә, һун гәрәке бь тәһәрәки Мсто нав хвә бьднә һьлдане, вәки қә духа ви жи ль ван дәра гөнәбә. Ә'wtинийа са дәнге ви дашнаки да бьрине у бу рьнгә-рьнга льнге һәспа. Ньшкева дәнгәк һат.

— Мала сәдьре Советә гөнд к'ижанә. Ван милисийа ши

бькын. Жь тьрсана, к'ома бэга, кулака у шеха һәр йэк щикиде рэви, ле сә ле қельбин, һындьк ма бу жь һәв бәла бькьрна, анцах хвә гиһандә мала Майо-бәге. Гөнд лап кәр бу.

Һ'әсо у Бәк'о ә'щәбмай мабун. Вана п'ак зан бу, вәки ль дәште нава гөнде әрмәнийа иди бәг, ага «мелик» һатһнә һьлдане ле ль вьра нава к'өрдада һәла һе бәг һәнә, тәви бь сильһ'ьн, мәзнатие дькын. Бәг, кулак у шех чь дьхазьн, тиньһнә сәре к'әсиба. Һ'әсо у Бәк'о гәләки ә'щәбмай мабун.

Шәва пайиза иди к'өта дьбу. Стәйрк жи ль ә'змана бә-рә-бәрә өнда дьбун, иди сөра сьбе дьһат.

Һ'әсо һьшкәва жь шие хвә р'абу, һатә щәм Бәк'о у дәйн ль ви кьр, гьрт, Бәк'о өса һә'жанд, чава мәрвь мәрйиа жь хәве радькә.

— Көро, рабә әм һәрнә мал. Әв иди чун, сьбе ә'сә әме Ә'до бьбиньн, шәвра хвә тенә йәк...

Һ'әсо гот—Әв Ә'до мәрйиа зә'ф п'акә... Вәрә әм жи мина гөндие әрмәнийа бьбьнә йәк, йачейка хвә вәкьн у тәвайи бьхәбьтһн.

Бәк'о ва ль Һ'әсо һьһери, к'әнийа, гот:

— Көро Һ'әсо, ле тө лапи беақьли, нә йачейкеда дьхә-бьтһн комунист.

— На, Бәк'о, әзи нә бе ақьльм, чьма тә we роже щьвата батрака нәбһист?, Оһанес дьгот, вәки чәнд мәри дьбьнә йәк, бона хәбата тәвайи, жь вәра дьбен йачейка.

Бәк'о дьса инк'ар кьр, вәки әв йәк нә растә, чьмкө йачейкеда дьхәбьтһн һәр комунист...

Сәе шьвана бина гошт һьлдабун, һатьбунә дора к'ур-мед эгьр, гоште бәгайи мабу дьхарьн, әв сә чә'в ль Һ'әсо Бәк'о к'әтһн, хвә авитнә ван. Һәрдө жи (Һ'әсо у Бәк'о) жь щие хвә рабун у бәрбь мал чун.

We шәве қәт хәв ль чә'ва Ә'до нәк'әт. Хәбәрдана бәга, кулака, шеха у п'ира минани мек'өтәки зьнгин жь сәре ви данин, чава кө мәрвь бе дәрк'әвә дьһйакә дьнә. Ә'до дәст авитә архальхе хвә, қөтийа тьтуне жь щәба хвә дәрхьст,

щыгарэк печа, пич'кэ вехьст, кӧлфӧте хвэ ньһери, жьн у заре ви хэвэкэ ширьнда бун. Рэнге ван бэр ч'брусийа пич'ке қич'ьк дькър. Звььри, дор хвэ ньһери, паше щыгара хвэ вехьст.

Гиве минани сьникэ қала кьри ль к'ӧләке дьнери, мәрвь дьгот қәстәна сәре хвэ к'ӧтайә к'ӧләке ль Ө'до дьһерә.

Ө'до к'әтбу мьталәнә к'ур, фькър дькър, вәки һәма сьбә сафи бу, we һәрә щәм милисийа бежә, чава бәг, кулак у п'ир Абас к'ара кӧштьна Мсто дькьн, чава к'әсиб һин дькьн, вәки гӧра диwane некьн. Ө'до ӧса к'әтбу мьтала, қә ньзанбу чава хәвра чу...

— Гәр ви чахи Ө'до һьшйар бу, 'вәхте жьна we челәка хвэ жь мал дәрхьст, бьбә нав гаране у ч'еләк бәр сәре вира дәрбаз бу, кьрә борин. Ө'до банзда сәр хвэ.

Вәхте гӧнд жь хәве һьшйар бу, иди ро дӧ бәжна бь-льнд бубу.

Пәй к'ефкърьна дӧһра, гәләк һьла һе жь хәве рәнәбу-бун, щола у обәбаши һ'окӧм кьрбун, вәки п'игар у гӧндие майин дәрк'әвнә қьжла.

Гӧнд тәв сәр һәвра дьчу, дьһат, дьләзийан, кон жь һәв вәдькърьн, дьһерин, щьл у тер дадьгьртьн, кӧлав, халичә дердхьстьн дәрва, дадьвәшандьн, дьданә сәр һәвдӧ. Гьһәка жи чит у п'әрде кона һазьр дькърьн, сьнг у стуне кона дьданә рәх һәв, вәки тыштәк жь тыштәки кем нәминә.

Г'әсо у Бәк'о қәт ләз нәдьк'әтьн, тыштәки ван гӧнәбу, вәки әв жи ләз к'әтана, һәр йәки ван хвәйә ч'еләкәке бу у дӧ бьзьна бун. Бәк'о дьготә Г'әсо мәсәла тәрзи:

— Рожәке готьнә тәрзи: «кӧро мала бар кьр, тәрзи го: дәрзийа мьн сәре мьнранә».

Ләз дьк'әтьн әв, е кӧ пәз у дәваре ван гәләк бун, хвәйе кәри сурийа бун, хвәйе һ'әспе нер бун...

Бәк'о бәр дәре хвэ руньштбу. Ө'до һат бәрра дәрбазбә, Вәхте ч'ә'ве Ө'до ль Бәк'о к'әт гот:

— Вәй сәр ч'ә'вара һати, тӧ к'әнге һати? Өз қә пе нәһәсийамә.

— Ө'до щан, әз дӧһ һатьм.—Бәк'о шаба Ө'до да.

— Эһ... Нэ шыкыр съламэти,
— Өз һәр съламэтийа тэ у съламэтийа заре тэ дьхазьм.
— Тэ чава исал ль дэште дэрбазкыр. Т'ае нэк'эти?—Ө'до
жъ Бэк'о пьрси.

Бэк'о шаба Ө'до да гот:

— Ө'до щан, эз нэхвэши нэк'этым, лэ гэрма дэште эм
һеран.

— Тэ Мсто нэдит? Ньзани we к'энге бе ван дэра?

— На, Ө'до, мэ Мсто нэдит, мэе эw к'идэре бьдита? Өм
ль чоле дьхэбьтин нава зэвийа у бага, п'ега мэ ль бажер
нэдьк'эт.

Ө'до һ'эвэки wa хве тэ'лдэ кыр, жъ Бэк'о пьрси.—Qэ
гылие тэзэ чь һэнэ?...

— Гылие тэзэ зэ'фын, гэрэке эм щики топи сэр һэв
бьн, эме wэра гылийа бькьн: чава ль wedэре, ль дэште, гөн-
де эрмэнийа к'эсиби батрак э'мре хwэйи тэзэ чедькьн...—Бэ-
к'о сарда зедэкр, гот:—Пар бьһаре Мсто һатэ щэм мэ, ль
зозана щьваткыр у мэра гыли кыр, чава эм жъ хwэра э'мрэки
тэзэ чекьн, ле сэйбсане бэга һатьн хэлq жъ һэв бэла бу,
эwана бунэ хуна нэһэq...—Шьвькэкэ дэсте Бэк'ода бу, бь we
шьвьке мьжул дьбу, э'рд щьгиз дькыр, һа щара жи дөшөрмиш
дьбу: Бэк'о жъ Ө'до пьрси:

— Өw чь щьват бу шэве дьне, ль бьнийа гөнд, нэwа-
леда?

Ө'до незики Бэк'о бу гот:

— Өз жи лома пьрса Мсто дькьм. Мьн дьл һэйэ э'лам кьмэ
wэки бэг, кулак у шех бь к'омэкийа дашнака дьхазьн wi жъ
вандэра бьднэ һьлдане,—wэхте Ө'до, эв гыли готьн, wэгэрийа
пыш хwэва ньһери.

К'ьвш бу, wэки Бэк'о дьqьщqьщи, дьле wi тамул нэ-
дькыр, шьвька хwэ бьр ани у жъ Ө'до пьрси:

— Өз ф'м накьм, чава бьднэ һьлдане?..

— Өwана дьхазьн qэбилед хwэ гопкьн, кулак тэв бьвнэ
йэк, һэрьн шыкьят бькьн, шэр'а бавежне. Ле һьнэк бэг, ку-
лак, шех, п'ир у дашнак дьбен: на, лазьмэ wi бькөжьн, п'е-
сира хwэ же хьлазкьн.

— Ле лавке мæ қә чь дьбежың?—Бәк'о пьрси.

— Бәк'о, т'ө бә'са к'ижан лавка дьки?

— К'әсиб, батрак... тәв пышта Мстонә, әвана п'ак заньн, веки пәй хатъна Мстор'а һ'але ван п'ак буйә.

— Һ'әйран, ль гөнде әрмәнийа к'әсиб гышк жь налога лап аза кьрьнә, ле щәм мә?..

— Щәм мә к'әсиб дьдын налога дәвләте, хәрще зозана (чоп баш) хенжь ван хәрща, әм дьдын хәрще бәга, олама ван, әм дьдынә т'әреқа жи... Нә әв чар салә, вәки дивана болшевика хатийә—дивана Совете хатийә, әв диван дивана мәйә.

Бәк'о һерс бу гот:

— На, занина әз заньм, вәки дивана болшевика, дивана мә к'әсибанә, ле щәм мә һьла т'өнә, ль гөнде әрмәнийа һәйә, һьла тә бьдә һ'ыше хвә, әз раст дьбежым: Рьзган-ата мәзье эла хвәйә, Ләтиф-бәг жи мәзье эла хвәйә, дәвса баве хвә мәзнатие ль эле дькә. Әвана ве пышта к'е быгрьн? Һ'ылбәт ве пышта дәвләтийа быгрьн. Мә к'әсиба жи минани шьване гискә-гөро ә'йара жь мә дьгрун. һәқзандә жи һәла һе дивана болшевика нә гьһиштйә нав мә.

Һәла һе сьбәкә зу бу. Бина шинаһа һ'ышк жь дәште дьһат. Тә'в к'әтбу бьн п'ьлтә ә'вре рәш, сие хвә дабу сәре ч'йа, сәр гөнд, сәр Ө'до у Бәк'о.

Һ'ьзынгәк һатә Бәк'о, тә дьго зә'ф ле чәтын те. Бәк'о һ'әвәки веда чу, сәр кәврәки рунышт. Ө'до жи һатә щәм ви, хвә да сәр диваре агьл, рунышт.

Бәк'о дьса дәст пе кьр, го:

— Ө'до, Ль гөнде әрмәнийа щие кә әм исал ве һавине ле дьхәбьтин, дәнг наднә кулака, мелика у к'әшиша, қә һәһельн, вәки әв бенә щьвата. Һ'әмид-бәге Оргове те бира тә?... Мьлк'е ви т'емам же стандьнә, лә щәм мә һьла бәг у кулак, дәвләти мәзнатие дькьн. Ль ведәре инструкторе батрака дьһат нав мә, әм топдькьрьн, мәра хәбәрдьда әм һин дькьрьн бь чь тәһәри гәрәке әм шәркьн дөвләтийара у бәгар'а...

Ө'до дәст бьрә бәрстөйа хвә хөранд, гот:

— Ле вәхте Мсто те мә һин дькә, к'омәке дьдә мә, һынәк жь мә дьчын бәгара, кулакар'а у шеха гьли дькьн, тә ви йәко-йәко ванр'а дьбежьн. Әвана һин бунә, вәки гәвәзә-ти-дър'утие бькьн. Чьма ньһа хьрабә. Әм исал бь пышти партия. комуниста гәрәке тә хәрщи нәдьн, чава к'әсиб. Әв хәрщ гәрәке бәга бьда, бәга нәдьда, бәга т'әв жь мә дьстәнд. Тә ле бьн-һер'ә Ләтиф-бәге, исал те бәр дәре ви дә һ'әзар пәз у гәләк. Бәре қә йәки мә дьвер бу бәр ван хәбәрда, йане хәрще ван нәда. Дрбо-бәге йане Рьзган-ага ве хәламе хвә бьшанда бь зора қамчи, нә кә хәрще дәвләте, һәла тыштәк зедә жи п'еренща ви жь мә бьһата стәндьне, хенжь рәшәт, бәр-тил у ед майин.

Бәк'о рабу сәр хвә, дәсте хвә да сәр мьле Ә'до, гот:

— Әз ва фькьр дькьм, ньзам тә чь ре жер'а дьбиннә, гәрәке әм зу бь тәһәрәки шабе бьднә Мсто, вәки бәг к'әре коштьна ви дькьн, йане әм гәрәке шабе бьднә милисийа, вәки әм шабе нәднә ван, ве Мсто бькөжьн.

Ә'до гот,—на, ви накөжьн, әвана нәверьн. Дрбо-бәге хвә-хвә дьгота: «әм нькарьн бькөжьн, бона ви ве мә т'әва гөлләкьн»,—тә зани Дрбо-бәг һана п'ад'шае урьс дьчу шәм намеснике Қавказе, хвә жи ви чахи глави бу, вәхте дашнака жи бубу өзве парламента дашнака, әв қануне п'ак занә. Растә һынәка дьгот, әме ль Әләгәзе ви бькөжьн ле Дрбо-бәге нәһьшт...

— Ле шәве дьне сәр чь қьраре бун әвана?—Бәк'о пьрс кьр.

— Қьрара ван дөһ әв бу, вәки һәрьн, шәра бәвежнә Мсто, шькйата ле бькьн, пьзмам лезьма раknә ру. Чь бежи вана гәрәке бьгота. Әвана өса гөман бун, вәки к'әсиб жи һәрнә пышта ван, ле к'әсиб кәсәк нәчу пышта ван.

Бәк'о готә Ә'до:

— Гәрәке әм гази к'әсиб у батрака бькьн, чава ль дәште гөнде әрмәнийа дькьн, у ванра бежьн, вәки бәг у кулак дьхазьн чь ойина биньнә сәре Мсто. Әзи гөманьм, вәки батрак у к'әсиб ве бенә пышта мә нә кә пышта ван...

— Әре-әре, гәрәке әм гази ванкьн, қәвәта мә жи бьбә

йэк,—Ө'до эв гъли қэбул кър. Гэрдө жь һэв қэтйан, һэр йэк чу мала хвэ.

Һэр тыште қ'очэра һазьр бу. Гур-муре тэва дагырти бу у баркьри сэр пышта га бу. Гьнэка һе баре га дышьданд, һьнэка жи иди гае баркьри дани жь мала дур дьхьст, вэки тек'эвнэ чьхьра к'оча у һэр'ын.

Сэрики к'оча жь гөнд дэрк'этбу, чу бун. Навала Гэв-гэвэда қөли бубун, сэре к'очайи дьне һе нава гөндда бу.

Рзган-ага мэзьне эла хвэ бу, эви диwana Совете қэ бэр тыштэки һ'эсаб нэдькър, мэзьнати ль эла хвэ дькър, чава кал у баве ви. Мэри дькөтан, зор дьда хэлqe, жьне хэлqe же дьстэнд: дьда мер, чь бежи дькър...

Рзган-ага һэспэки шинбози сйар бу, сэре гьре феза гөнд сэкьни, ль к'оча ньһери, вэхте нашйа к'оча һат же дэрбаз бу, ле ньһери, вэки к'оч гөндруст ре к'этьнэ, наше һэспе хвэ оргэ ажот, жь к'оча дэрбаз бу, чу дэрк'этэ пешие.

Шьванэки пэзэке қьрдэ, льнг шкэсти дабу сэр мьле хвэ, э'нтэ-э'нт'а ви бу, анцах бьн ве пэзеда саскар дьбу: эве һэй-ване жи ль стөе ви хвэ ба дькър, ньшкева жь дэсте ви филь-ти, э'рде к'эт. Тө набежи, Рзган-ага дурва дит, сйари ажотэ сэр ви батраки, һэта қэвэта ви һэбу эв бэлэнгаз да нава қам-чийа...

— К'эре к'өре к'эра, тэ чава эв пэз ль э'рде хьст. Нэ сьма ве пэзе дэһ һ'эбе мина тэ һежанэ. К'өре кучка, эзе чэ'ве тэ бьр'ежьм...

Батраке бэлэнгаз жь к'өтана қамчи хвэ қьнцьландэ һэв-дө, бу қиринийа ви...

— Ага щан, нэ нэсуше мьнбу... Бэрдьр гьранбу, хвэ ба кър жь дэсте мьн дэрк'эт, фьри э'рде к'эт, нэ ве сьбеда һ'эта ньһа сэр стөе мьнэ, эз хөиданеда иди рэшбумэ.

Өв хэбэрдана батрак, лап һерса Рзган-ага ани, вэки чава хөлам бэр ви хэбэрдэ.

Һерса Рзган-ага рабу, һэсп қамчи кър, ажотэ сэр хөлем п'епэс кър. Рзган-ага жи эв дьда нава қамчийа.

Хөламе бэлэнгаз ле ньһери иди мэщала ви һатэ бьр'ин рэви, чу хвэ авитэ пыш жьна.

Рзган-ага э'дэте бэре һ'ыз дькыр, занбу, wэки мэри хwэ даве бэр бэхте жьна, мэрьв гэрэке дэнге хwэ жь wира нэкэ.

— Бэхте тэ бьри, тэ хwэ авитэ пыш к'олфэт, wэлэ мьне бькра, wэки мэ'р бьн зьке тэр'а нэк'ышиа...

— Хьнзире жь хьнзира. дийа тэ шире к'эра дайэ тэ... Рзган-ага чер э'ети ль шьван кьр, һэспа хwэ ажот, чу.

К'оч' ре к'этбун бь қэйде һэргава. Ль пешийа т'эви һэспа сьар бун жьнед бэга, агэлэра у дэwлэтийа. Жьнед к'эсиб у батрака пэй к'оча дьһатьн, һьнэка дэргуше йане ль пыште бун, ле йе бе дэргуш һур мур дабуне пышта хwэ, бьн баре гьранда аншах дьһатьн. Барбьре ван бэлэнгаза т'өнэбун...

К'оч дьһатьн рьсмэке: алики гаа бар кьри бун, алики бэрх, челэк у һ'эсп бун. Мэрие дэwлэти т'эвэ сьар бун, рэх к'оче хwэ к'этбун, к'олфэте хwэра хэбэр дьдан у дьчун. Гэ-лэка зарё, қиз у бук авитьбунэ т'эрк'ойа хwэ.

Рожэкэ гэрм бу. Таве дьқышьланд. Жьна Рзган-ага, сез-дэ сали, Ширьн ханьм һэспэки сьар бу, э'нтэрики ле бу, сэр э'нт'эрир'а дэлмэки чөхе к'эск ле бу, сэр дэлмэда хьрхалэки лебу, хьрхале we сэр һэвда гөлавдун бун. Қир'инийа we бу, ль щарийа һерс дьбу. Эw пэза жь қэст шьвен э'рде кэ'тбу йа т'ие we бу, һ'эйфа we гэлэки we пэзе һат, эwe жи һерса хwэ щарийада дани...

— Тэ чьма эw мэнщэнеқ нэкөшт?—т'эв бунэ минани гө-ра, чэ'ве вани һ'уфкьрьна мэйэ, һэр қамчи ван карэ бьде зэв-те, wэки һэма һ'эвэки сэр ван бьбэ сайи, we мэ бөхөн... Ширьне дьгот.

Гьрминийа қарвинэ... К'алэ-к'алэ мийанэ, мькэ-мька бьзы-нанэ, бор'э-бор'э челэканэ, алики жи дэнге хорта у қиза те, к'ылама дьбежьн ль һэв вэдгэр'иньн.

Жь нава ван дэнге хортэки дьһат, гава кө эwi дьгот, т'эв кэр' дьбун, тэ дьго зэнгьлэкэ ледьхьн.

К'отана wi батраки һ'эсо хwэ-хwэ дит. һ'эсо хwэ жи хэбьти бу ль дэште, нава эрмэнийада, чубу щьвата, гэлэ гьли готьне диwana Совете бьһисту, п'ак занбу, чава диwana со-вете мьқати к'эсиба у батрака дьбэ, һ'эсо хwэ жи гэлэ щара бубу батраке бэга, дэwлэтийа, гэлэ бэлэнгази, к'отан, жь

дэсте ван дит бу, к'ышандбу, лома жи Г'эсо эв йэк қәбул нәкър: батракар'а, к'эсибар'а у гондие орт'эр'а дьгот, вәки эм т'эв бьвнэ йэк, ван бәга жь нав хвэ бьднэ һьлдане.

Гие бьрине қамчийе бәга жь пышта вә гәләка сьламәт нәбуйә, гәрәке һун иди бьзанбьн, ньһа эв йэк т'өнә, ньһа диwan-диwана мәйә, ньһа гәрәке бәг жь мә бьтьрсьн, нә кә эм жь вана.

Хортәки бьльнди бәдәв, кьрә гази, гот:

— Рзган-ага ве навине ль зозана дө дар мьнда шкеландьн, чьмкө мьн пәз бьрә сәр канийа к'еләка коне ви авда, әви дьгот: пәзе тә канийа мьн шелөкьрийә.

— Бәсә, вана иди дайә наве, диwan-диwана мәйә, диwана к'эсиба у батраканә...

Майое Шә мо, мәрики ч'ьләки гәвәзә, һьм жи дьзе һ'әму дьне, һатә щәм ван лавка у гәф ле харьн, гот: «Бәлабьн, вәки һун бәла нәбьн, Рзган-агае вәгәр'ә we вә т'әва баве нава қамчийа.

Ль we к'ома жьн мера дора Майо гьрт, хортәки бьльнди тәлаши навда бу, кьрә гази, гот;

— Чьма Майо чи вәйә һун дәнге хвә жер'а накьн. Жь сәр һәспе биннә харе, е ва шөхөле мә хьраб дькьн:

— Әви хорти дәст авитә Майо, жь сәр пышта һәспе к'аши ә'рде кьр. Бу қар'ә-қар'а Майо, ль ә'рде бьрьн анин, е дара ледьхьст, е кәвьра ледьхьст. Вәхте дәнге кәтана Майо гьһиштә Рзган-ага, әви сьйари ажотә щәм к'оме, т'вьнг дьрежи ван кьр, гот: «жь һәв бәлабьн, әзе вә бьшәвьтиньм».

Вана Майо ль ә'рде һьштьн, жь һәв бәлабун.

— К'е дәст некьр? К'е әва йәка кьр? К'әф ль дәве Рзган-ага кәтбу, дьпьрси.

— Мә т'әва кьр, гьшка һәвр'а щаба ви да:

Гава кә чә'ве жьна ль Рзган-ага кәт, банздан, чун сәр баре га сьнге кона кьшандьн у рьк'еви Рзган-ага кьрьн. Нава ван жьнада йәкә чә'в бөрө бәләк һәбу, наве we Алмаст бу, әв чәнд сал бу мере we нава мәләганана реншбәр бу, т'әзә һатбу нава ә'шира, диwана Совете ә'рд дабу we. Ә'рде ван бәре қә гөнәбу, п'әрәк'әндә дьһатьнә һ'әсабе.

Алмасте рык'еви Рзган-ага кыр, сьнгэки мэзын ль һэспе ви хьст. Һэсп рабу сэр қыче пашьн, аликида рэви. Өw мераныйа кӧ Алмаст кыр, ль мера у жена хwэш һат, чава қыйһатэки бьди бэр дьле ван. Вана жи һэвра кьрэ гази, гэф ле харьн. Рзган-ага ле ньһер'и, шӧхӧле ви храбьн, һэспе хwэ ажот чу гьһиштэ к'оча. Wэхте Разган-ага һат гьһиштэ к'оча, гази п'ир Абасе кыр, чэнд шех у кулакава п'ир Абасер'а шандэ нава вана, wэки эвана бь тӧһэрэки жь һэв бьднэ бэлакьрыне. Шех у п'ира жь шӧри'те хэбэр дьготьн, wэки к'и бэр мэзыне хwэ хэбэрдэ, гӧнӧйӧ: «Т'ӧ щара йӧка wa набӧ дӧдӧ, мале вана we қырбӧ', эwлӧде ван жи we бьмрьн».

Кӧсэки гӧр'а ван шеха, п'ира у кулака нӧкьр, бӧри ван жи дан жь нав хwэ дӧрхьстьн.

Эле к'очкьр, дьчунӧ зозана Боқӧтин.

Бьра ви ч'йай карване к'очӧра һеwри, wэки we шӧве ль weдӧре бьминьн, зар'ӧ, кӧлфӧт у һ'ӧйван рӧһ'ӧтбьн. Рожтьра дьне диса рек'ӧвьн. Ван нӧваллада, шахада у бӧста эла гьран һеwьри. Ван нӧваллада, шахада у бӧстӧда һӧр кӧс бӧр к'оча хwэ к'урма агьр лекьрбун, ситьл, қаськ у бӧрош т'ьжи гошт кьрбун, данибунӧ сӧр агьр, харьн һазьр дькьрын. Баре га у һэспа дани бун, һ'ӧйван хwӧр'а аза дьч'ерйан. Жьна жи ньвин вӧдькьрын, кӧлав радьхьстьн, к'аре щие зар'а разане дькьрын.

Хелӧкӧ мэзын дӧрбаз бу, тари к'ӧтӧ э'рде, зар'ӧ пӧй нан харьнӧ к'ӧтнӧ хӧwӧкӧ ширьн, разан. Малхӧе мала һе нава к'очада бун, мьқати дӧwаре хwэ дьбун, баре реда сьст бьбун дышьдандьн, чит у п'ӧрде кона раст дькьрын, wэки сьбе шӧбӧде рек'ӧвьн.

Рожа сьсийа гьһиштнӧ қьжла, щие чере зьвьстане, ль вьра к'очӧр һеwьрин, обӧ-обӧ бӧла бун, һӧр зомӧк чунӧ қьжла хwэ данин. Қьжла бӧга йа лапӧ рьнд бу, чаргошӧ гӧндийа коне хwэ вӧгьрт, е к'ӧсиб к'ӧтнӧ һ'олька, чьмкӧ коне ван т'ӧнӧбу. Незики пенщ километра обӧ жь обе дур бу, һӧр йӧк к'аре коне хwэ дькьр, wэки щие хwэ п'ак чекӧ.

Өw дӧр жь бьһарда вала бубун, чьмки пӧз у дӧвар дьчунӧ зозана, һ'ӧта дагере ль вандӧра бол ч'ерӧ ле шин дьбӧ.

Wэхте олама бӧга жи незик бубу, wэки һӧр гӧндик һӧрӧ олама хwэ пайизе жь бӧгар'а у агара бькӧ. Рӧсул-бӧге һ'ӧкӧм

жърбу сэр хӧламед хвэ, вэки нав эле к'эвн, э'лам бькн, кӧ йэк we олама хвэ, бегара хвэ бькэ, дэwса wape wi пайизе чекн, агъле пез у dewep чекн... Рзган-ага жи хӧламе хвэ шандьбунэ нава эла хвэ, вэки эw жи шабе бьднэ оба, бен олама wi бькн.

К'эсиб у гӧндие оргэ һала тыштэк жь хвэра ченэкърьбун, тэрэке хурмуре хвэ у зарӧе хвэ ль чоле бе кон у бе һ'ольк бьһыштана, мэр у кӧлынг һьлдана, бьчуна хэбата бэга бькьрана.

Ишар инк'ар кър, нэчунэ олама бэга. Дьһатьн дора һ'эсо т'оп дьбун. эшкэрэ нэразльхийа хвэ дьготьн. Рэсул-бэг қамчи дестда һат бэр ванра дэрбаз бу, авр'ӧнэ һа туж да вана, е кӧ щэм һ'эсо руныштбун. Қэт мэрικ жь ван бэр Рэсул-бэгева ранэбу.

— Тышки накэ, тышки накэ, рунен, һьндьк ма эзе вэ жи ӧса һин бькьм, чава кал-баве вэ қӧльхи мэ дькьрн. Wэ-т'ьре эва диwana вэ ээ'ф бьк'шинэ? На, һьндьк ма, вэки эв диwan бе һьлдане. Дашнак у Энглис чэрме пышта вэ у чэрме пышта комунисте вэ, комсомоле вэ we ракн.

Кэсэки гьлие wi бэр тыштэки һэсаб нэ кър, шаба wi нэ дан. Рэсул-бэг дэрбаз бу.

Кулак, шех, п'ир у пьзамел wi дора Рэсул-бэге т'оп бубун, алие к'эсиба дьһер'ин у һедика хэбэр дьдан.

Wэхте wэргэ у агъл бона дэwаре Рэсул-бэге чедькьрн, комсомолэк, незики хэбатчиия бу, щьгара хвэ бь щьгара йэки вана вехьст.

— Wэрэ, бьхэбьтэ, чь минани сэлэхана дьгэр'и? хвэ эм т'эне бьн бандур'а бэгда ниньн,—йэки кали жь ван кӧ дь-хэбьтин незикн комсол бу гот:

Комсомол дэрбер'а шаба кале да, гот:

— Эз бона дьжмьна нахэбьтм.

— Чьма, эвана дьжмьне мэнэ?—Кале wa эщб май жь комсомол пьрси.

Wi чахи, нэwала бьнийа ван п'алада Мсто дэрк'эт. Ле эwi дурва бьһистбу қалмэқала ван, хэбэрдана кале у ком-сомол, Мсто незики ван бу, гот:

— Эзе ньһа тэр'а гьли бькьм, дьжмьне мэ к'инэ, ле ту

п'ак бира хwэдa хwэйкэ у т'эвар'а гыли бьки, бежи: гэрэке эм ван дьжмьнар'а шэр'кьн. Wэки эм гышк хэвр'а бэр ван шэр'кьн, эм ван т'эва алткьн, хун гэрэке п'ак бьзанбьн, wэки комунист, диван пышта мэнэ, дивана Совете дивана wэйэ.

— Жь ве хэбэрдана тэ мьн qэ тыштэк фэ'м нэкьр, к'и-нэ дьжмьене мэ?—Кале жь Мсто пьрси:

— Дьжмьне мэ бэгьн, агэлэрьн у кулакьн. Эвана бь э'дэте бэрейи кэвн мэ бона хwэ дьдьнэ хэбате. Бьнгер'э, э'w-ре баране we топ дьбьн, баране бе, зар'бе тэ у к'олфэте тэ we шьлбькэ, ле тэ qэ he сьт'ар ванр'а ченэкьрийэ, чьмкө бэг бь зора qамчи тэ тинэ жь бой хwэ дьдэ хэбате, дьбе: «wэрэ бэ-ре щие мьн, щие дэwаре мьн чекэ, паше хэр'э жь хwэр'а чекэ». Бэсэ эва йэка жь мэр'а дэст надэ.

— Э'дэте мэда те готьне, wэки эм жь гөр'а бэга, агэ-лэра, шеха у дэwлэтийа дэр нэкэвьн, чьма? Чьма эwэ жь мэ аqьлтэрьн? На, нэкө бона we йэке, wэки эw т'эвэ жь мэ аqьлтэрьн у хwэйе фьрьсатын. На, хэр бона we йэке wэки эw бэгьн у дэwлэтинэ. Чьqас бэлэнгазие эм дэсте ван дьбиньн. Дэwлэти жь хэбуне иди h'өр дьбьн, чадьра дьк'ьрьн. Ле к'эсиб? к'эсиб хэр эвн у к'ьнще щане wани п'эрьтинэ у чэнд п'от, п'аласе wаньн. Эw мале ван, т'эв мале зорейэ, мале золмейэ, мал у к'эда мэ к'эсибанэ. Лазьмэ, wэки эм бе хэбэрдан ван qануна у ван э'дэта жь нав хwэ бьднэ хьлдане у гөра шеха, бэга у кулака нэкьн.

Бь э'дэте мэ хэр элэк, хэр бэрэк бь э'дэте кал у бава дэрбаз дькэ, хэр qэбилэк жи ёса, ле wэки дьqэwьмэ qэзийа, гэрэке эл, бэр у qэбил дьжмьнае хэвр'а бькьн, мера жь хэвдө бькөжьн, зьраре бьднэ хэвдө. Гэлэ щара wэ хwэ-хwэ бэр чэ'-ве хwэ дитийэ, wэки тенэ көштьн мэрики бэлэнгаз, мэрие ёса е кө qэ т'эв гылие дьжмьнае жи ниньн. Эw шэр', эw мэркөштэң, эw дэ'w т'эв ниве п'рэ руе бэгада дьбьн. Шькйате шэр'кьра дьчэ щэм бэга у агэлэра: эвана хуне дьстиньн. Эм хьлдьн шэр'е нава «Орт'элиада». Исал чэнд салэ, эвана мера жь хэв дькөжьн, гэлэ чьqас мер хатьнэ көштэне. Гэр qэбилэкэ «орт'элиа» п'ешк'эша дьданэ бега, wэки рожа лазьмие бэг, ага пышта ван бэ. Эва шэр'е wани пашьн диса руе Рэсул-бэ—

геда бу, эви гэвэзти кър, эв бэри һэвдан. Дърбойе бэлэн-газ бэри мърне дьгот:

— Рэсул-бэге гэвэзти кър, паше вана ль мьн хьст.

— Бь готына Дърбо, эви бь гөһе хвэ бьһист чава Рэсул-бэге гэвэзти дькър.

— Чьқас қэзыйа, меркөштын ль ван дэра дьрэшьмэ, тэв бь гэвэзтийа ван бэганэ...

— Чь хэбата мэ чэтын һэйэ, жьн дькьн, дуса э'дэтэ. Лэ-ма жи жьне мэ зу пир дьбьн у дьмьрн...

— Чьма һун набиньн зэваша мэ чаванэ. Апо, һьла тō ль бьре хвэ бьһер'э, иди кал буйе, һьла һе незэвшийэ. Бона чь?

— Чьмкō к'эсибьн, нькарын қәлән бьдьн, ле бэг, ага у дэвлэти...—Рэсул-бэг се жьне ви һанэ, дьбен ван рожа қәләнэки дьне жи дьдэ, қизэкэ 12 сали дьхазэ жь хвэр'а, қиза Рэшидэ. Хале Рэган-ага Бьшар 56 салийэ, зэвшийэ, қизэкэ 14 сали жь хвэр'а хвэстийэ, дьбен жь Қамушлиейэ, қиза Таһьрэ. К'е эв қанун, эв э'дэт дэрхьстнэ. К'е готийэ, вэки дэвлэти карьн бьзэшьщын, һэр һэк 3—4 жьна биньн, ле эм к'эсиб нэзэшьщын.

— Эва қануна, эва э'дэта бэга, ага, у дэвлэтийа бона хвэ чекьрьнэ, нэ бона мэ к'эсибанэ.

Әһе кō дьхэбьтын бона варе Рэсул-бэге, гьшк кэр' бьбун. Әһ комсомоле бэре хэбэр дьда, сэкьши бу, паше ви комсомоли иди бе тьрс к'агэз жь щева хвэ дэрхьст, дэнге хвэ һэвэки бьльнд кър, хвэнд. Ве к'агэзеда һьвиси бун, вэки қәлән бь қануна диwana совете иди һатийэ һьлдане, вэки к'е қәлән бьдэ, ве бе гьртьне у 500 манати жи ве щәрме бьдэ, һьм қәлән дайэ, һьм жи е қәлән стэндийэ. Хенжь ве йәке қэдэгэйэ, қизе чук бьднэ мэр. Хорт жи һ'эта 17 сале ви т'э-мам нэбэ, нькарэ бьзэшьщэ. Диwan изне надэ, вэки гэлэ жьн бьстиньн, һәде кэсэки т'өне жь жьнәке зедэтьр бьстинэ.

— Ах, шан!—каләки кьрэ газе, мэр'а хвэ авит, бэшә-ра ви хвэш бу, к'әнәки э'шқ һатэ сэр лева ви...

Дора ван к'өрд т'оп бьбун. Қале лава комсомол кър, вэки щарэкэ дьн жи ве к'агэзе бьхунэ. Комсомол щарэкэ

дын жи эв кагэз хвэнд у ванр'а шьровэкър дэрһаца ве қа-
нуна диwana Совете т'эзэ...

— Бьра хвэшбэ диwana Совете,—т'эва һэвр'а кьрэ гази.

Фир'инийа ван у к'эне ван Рэсул-бэге бьхист, рабу
бэрбь ван чу. Мсто диса дэст бь хэбэрдана хвэ кьр...

— Дьжмыне мәйи дьнежи, гэли һэвала, кочарийэ, эв
чйае бэйанинэ, wэки һун т'эмэ ле дьмиңьн (һавина) у дури
култураенэ.

— Растэ, расте... К'эсиба т'эви бь дэнгэки һэвр'а го-
тън...

Мсто һэспа хвэ сйар бу, чу щэм һэвале Қонахчийан.

Рэсул-бэг незики к'оме бу, чэ'в к'оме к'эт, һатэ не-
зик, авр'унэ туж да комсомол, гот:

— Тө чь ль вьра буйи хэта. Наһели хэлқ бьхэбьтэ, ща-
рэкэ дьне лынге тэ ль оба мә к'эвэ, тө бейи вандэра, эзе стое
тэ һьлқэтиньм.

Комсомол қэ жь Рэсул бэге нэтьрсийа.

— Обэ тэ зуда т'онэ, оба тэ һа вайэ, эме тэ тенэ вэ-
дэре,—комсомол т'элийа хвэ дьрежи шкэвте кьр, нишани
Рэсул-бэге да. Рэсул-бэге қамчи һьлда, хвэ дьрежи ви кьр.
К'эсибед ведэре дьхэбьтин гава кэ эв йэк дятьн, кьрнэ
гази, готьн:

— Рэсул-бэг, дэсте хвэ, хвэ бьгрэ: к'аре тэ ви хор-
ти нэк'этийэ, эме гьшк рабнэ пышта ви хорти, паше шөхөле
тэйэ хьрба бьбэ.

П'ир—Абасе гот:

— Wэ чьма һьшт Мсто сыламэти жь вьр'а һэр'э, гэрэке
wэ эв бькөшта, дина мынэ ле бу, нэ эви эв йэк дэст пе-
кьр.

Рэсул-бэг сэкьни, дэст бьрэ сэр қэвза қэма хвэ, һерса-
на ль к'эсиба ньһер'и гот:

— Тыштэки накэ һьндьк ма wэхте мын бе.

Қэ хэма Комосмол нибу, нэтьрсиа, һедикава бэрбь мала
хвэ чу.

Бона бэга у пьзмаме ван кон вэгьртбун, агьле дэваре
ван у агьле пэзе ван жи к'эсиба к'бтакьрбун, т'оп бубун

дора чадьред ван. Кулака у шех-п'ира жи коне хвэ вэгьрт-бун, хьлаз кьр бун.

Ле жь пышта ч'яе Боqэтинe пылт'э э'wре рэши-т'ари дэрк'эт. Тэ'вийа баране гьртэ сэре чие, бе ледьхьст, бэрбь wаре ван дани. Лэ'зэке нэк'ьшанд, тэ'вийа бэ'ране гөмрəн сэр wанда гьрт.

Сьбе, т'аве да. К'алэ-к'ала мийа бу, h'ир'инийа һэспа, зьр'э-зьр'а к'эра, wана жи зан бу, иди р'яа дур т'өнэ, we ль вьра сьбе h'эта эваре бьчерьн. Жьна дэст бь бара кьр бу, вэдькьрн, нав мала хвэ чедькьрн.

Дэwлэтийа хwэр'а пеш конава дьгэр'ийан, чьмкө эw чэнд рож бун, ре дьхатын с'яри, льнге ван сэрьми бун, ле к'эси-ба кэвьр у зьнар wэлдгэрандьн, э'рд дьк'өлан, хwэр'а һольк чедькьрн, һьнэка жи щие коне хвэ чедькьр, бэрхвана бэрхе хвэ дьбьрнэ гөһер'ед пар чэрэ.

Рзган-ага т'амул нэдькьр, дьхаст зу хвэ бьгһинэ Дрбо бөгe у жер'а гьли бькэ чь qэwьми ван рожед пашьн.

Рзган-ага готэ хөлама, wэки һэспе wi жер'а зин бькьн. Хөлама һэспе wi зинкьр, шаб дане, готьн:

— Ага, к'эрэмкэ, һэспи һазьрэ.

Рзган-ага һэспе хвэ с'яар бу, ажот чу. Реда эw кэтэ мьталед к'ур, э'ф һэрс дьбу, wэки иди эwe «рут» гөр'а wi накьн. Рзган-ага өса к'эт бу мьтала, qэ һьзан бу чава гьһиштэ wаре «Пире».

Wэхтэки пыш зьнара дэнге к'эн һат. К'ьвш бу, wэки дэнге к'эне qиза бу. Рзган-ага һэсп да сэкнандьне, жь һэспе пэяа бу у шьвар'еда бэзи, чу.

Хелэкэ эп'ещэ чу, дө-се чьвана Рзган-ага чу, паше селавэкэ ава баране к'этэ пешийе, рэх селаведа һ'эwэки чу, һьһер'и, qахэки ав ке'зин дькэ, авэкэ минани канийа. Qиз, буюкэд к'өрда, кө незики wi qахибун, дьхатын жь weдэре ав дьбьрн, чьмкө ава qехда dewep, пез у һэспа шелөдькьр, нэ дьһатэ харьне...

Пышта Мэяане ль Рзган-ага бу, э'нт'эрики-шини ле бу. Жь бьн финое сор чардэ гөлиед рэшэ минани qэйт'ана сэр пыште weда дьреж бьбун, дьхатын жь бэне пышта we дэрбаз

дъбун, дъгъништэ гитька, гөлиед we т'ъжи мори у мрщан бун. Мэйанэ дьк'энийа у к'аwэ-к'aw сэре хwэ дьбър дани, гава кӧ Мэйане ӧса дькър, гӧлие we минани тирэмара лӧ дьпъчъкин. Пеш Мэйанева хортэки дэст кърьбу к'елэка хwэ, сэкънибу. Хорт жи зур' бубу у Мэйане дьнер'и, дьк'энийа, дьране wi минани сэдэфа жь орт'а һәрдӧ лева сыпи дькърн. Архальхе wi хорти кэвн бу, шэ'рэкэ п'эр'ьти кэвн дора к'олосе wi бу, чарьхнэ қэтиайи, бе горэ, сэр льнге хwэва кърбу, ле хорти бэжн бала хwэва кӧр'эки дэлал бу...

Wэхте чэ'ве хорт Рзган-ага к'эт, эwi тыштэк готэ Мэйане, quз бу, щер'е хwэ һылда, бь т'асе ав һылчъни, кърэ щер'. Мэйане пыш хwэ ньһер'и, эwe жи Рзган-ага дит. Бэре Мэйанэ сороморо бу, паше рэнг ле чу, спичолки бу, рэнг we хэири.

Рзган-ага хwэр'а гот: «чава, Мэйана мьн эwi рутир'а һатийэ сэр аве». Һерсе да қърька wi. Һерсана бу чъркинийа дьране wi. кэр'э-кэр' незики хорт бу, щер'е wi жь дэст гьрт, щер' һылда ль сэре wi хьст. Паше дэст авитэ чэпле хорт ӧса дэвда, wэки хорт дэвар'у чу э'рде к'эт.

— Кучьке жь кучька, ту щие хwэ нъзани? Быщэ'м жь ван дэра, һыла мьн тэ нэкӧшти!

— Рзган-ага wa бь дьлэки кӧл гот. Хорт жь э'рде рабу, бь п'еша хwэ сэр чэ'ве хwэ пақыш кър, һ'эwэки сэкъни, даре хwэ жь э'рде һылда, дьрежи Рзган-ага кър, гот:

— Тӧ хwэ кучьки, баве тэ кучькэ,— у рэви, хwэ авитэ нава кэвьра. Рзган-ага Мэйанер'а гот:

— Мэйанэ, чьма тӧ нъзани, wэки тӧ дэргистийа мьни. Тӧ хwэйе чэнд сэрийани эwi рутир'а сэр кание к'эти һэ'нэк лақырдйа, дьк'эни. Нэ һэвтэк майэ эзе қэлэне тэ бьдъм.

Мэйанэ э'щепмайи ма, шэрм кър, бэре хwэ гӧһаст у же пьрси:

— Тӧе чава бышини, нэ қэлэн иди һатийэ һылдане. Нэ бь қануна диwана Совете сэва қэлэн we те бьгърн.

— На, мьн нагърн, эзе қэлэн ӧса бьдъм, wэки кэсэк пе нэһ'эсэ.

Мэйанэ һ'эwэки к'элогьри бу гот:

— Рзган-агае мьни э'зиз, эва хорта шыване мэйэ, эви ав дьбър хвэр'а у али мьн дькър.

— Ле wэки һьнэка жь эла мьн тō бьдитайи? Дэнге нав эла мьн we бэлабуйа, йа нэбуйи we бьготана. Мьн жи гэрэке нишанийа тэ пашда вэгэр'анда, орт'а эла мьн у эла баве тэ дьжмынти we тек'этае, мере бьһатана қыр'е...

Һесър жь ч'э'ве Мэйане һатьн, к'этнэ сэр сурэте сор у дэв леве гōловэр'. Тэ дьгот ч'э'в у бōрōе Мэйане жь к'агэзе һатьнэ чекьрьне. Мэйанэ дьгрийа у дьгот;

— Ах! эз ощахе сонд дōхōм, эw нэ хортэки хьрабэ. Өw жи жь малэкэ п'акэ, растэ, бунэ к'эсиб, ле баве wi мерхасе эла һ'эсьнийа бу. Баве мьн эw анийэ щэм мэ, чьмкō эwi т'эне т'алане мэ жь щэрде стэнд. Өз дэсте тэда сонд дōхōм бь ощаха шех у ощаха п'ир Абасе, wэки эз иди руч'ьке wi һ'эрам бькьм, қэ ле нәнһер ьм.

Wэхте Рзган-ага ч'э'в һесьре Мэйане к'эт, п'аща дьле wi дани, гот:

— Мэйанэ, нэгри, эз дэнге хвэ тэр'а накьм. Өз сонде тэ ина дькьм, wэки тō иди рэх wi нэқэнщи нак'эви у иди пер'а хэбэр нэди. Ле эзе бэжмэ хōламед хвэ, wэки wi онда бькьн... Өw рут ньзанэ, wэки бь агьрр'а дьлизэ. Һесьре хвэ падышкэ, нэгри.

Тэ дьгот һэрдō ль һэв һатьн. Нив сэх'эта шунда щер'е аве сэр мьле Мэйане бу, бэрбь мала хвэ дьчу.

Wэхте Рзгаь-ага һат, wi щие һэспе хвэ һьштьбу, ле ньһер'и һэспе wi тōнэ. Өwi хорти һэспе wi сйар бубу, рэ-вандьбу, бьрьбу.

Рзган-ага п'эжмурдэ ма ль weдэре, гэлэки һерс бу, ле ищар тыштэк дэсте wiда т'ōнэбу, ищар бе қэwэт бу, нэ мина бэрэбу, wэки доре т'ьжи хōлам бун у һ'ōкōм бькэ һэрын wi хорти бьгрьн, биньн. Рзган-ага пэйа һат, дэрк'этэ мала Дрбо-бэге.

Дэрһақа ви гьлие ль Рзган-ага қэwьми бу, оба Дрбо-бэге т'эва бьһист. К'эсиб ша дьбун у п'эйе wi хорти дьдан, дь-гольн,—мстэһақэ,—эwi ани сэре Рзган-ага.

Дурва, ль ван қыр'а, к'елэка голе, п'ак те хвэяакьрьне

коне Дрбо-бәге рәши мәзн у чадьра вийә һәвьрмыш, пымь ванва жи дури һәв вәгьртъбун конед майин.

Рәх коне Дрбо-бәге, конәки т'әзә бона мевана вәдъгьртън. Щаб дабунә Дрбо-бәге, вәки чәнд хмбапете дашнака, е кō вира қōльх кьрбун; we бенә мала ви меван.

Алики хōлама пәз шәржекьр бу, гошт һур дькьрн, алие дьне жи дō-се щийа к'ōчк дани бун: Сәр к'ōч'ькәки нан дьпә'тън, сәр йәки қәли чедькьрн, сәр е майин жи шōхōле мале дькьрн.

Сәйран ханьм жьна Дрбо-бәге бу, әве һ'ōкми сәр шарийа дькьр, дьгот: вәки вандәра т'әмьз кьн, хали у халичә рахьн, щие мевана назькьн, фәрақед лайиқи мевана: ләганед рьнд, т'әбах, сьнийа у финщана жь қутийа дәрхьн, назькьн.

Дрбо-бәг сәр дошәке руныштбу у ч'ә'ве ви рйа мевана бу. Рзган-ага жи щәм ви рунышт бу, гьли дькьр, вәки дәнг һәйә we ван рожа бенә нав мә, диwana Совета к'очәра нав мәда бьбьжерьн.

— Рзган-ага, тә бьхистийә болшевика к'ор'е мьн жи жь қōльхе дәрхьстьнә? Әwana чунә ван гōндед ч'йа, we ван рожа бенә нав мә. Тō гәрәке эла хвә оса һинььки, вәки гьшк тә бьхазьн, сәдьре Совета к'очәра, хенжь тә кәсәки неьбьжерьн, бьра шех у п'ир һәр'ьн к'әсиба һиньькьн, вәки һәр тә бьбьжерьн...

Рзган-ага сәре хвә һәжанд, гот:

— На Дрбо-бәг, ақьле мьн набьр'ә, чьмкō Мсто к'әсиб у батрак оса һин кьрнә, т'әв ракьрнә руе мә.

— Әре, Рзган-ага, тō раст дьбежи. Һәр гōмана мә әвә, вәки әм шкйате ви бькьн, чәнд мәрййа ракнә ру, бьднә сәкьнандьне, бьднә гьртъне. П'есира мә же хьлаз бә.

Батраке Дрбо-бәге жь гōнде Коше се һ'из шәраб ани, гьли дькьр, вәки жере: ль қьр'а, һьнда дуриана Сәрдәраве бьнийа қьжла мә'ра, әви дит чәнд сйар хвә ль қьжла гьртънә, тен...

Һәсп рьнд дьмәшийан ль ве дьшта кәвьри... Ле жь мәша һәспа зутьр дәнг ль ван қьр'а бәла бу, вәки сәдьре нәһ'ие һәвале Қонахчйан у һәвале Мсто we тенә ван дәра, тенә we-

дәре, к'идәре һәр п'ега к'очәра ле дьк'эвә, ведәре, һе кәсәки гōһ нәдыда к'орда һәр диwana шевре бь сәрк'арийа партиа: болшевика те һәварийа к'очәрәд к'әсиб у батрака!..

Бьро һәла һе зар'о бу, баве ви мьр, эт'им ма. Баве Бьро һәбунәкә сьвьк жера һыит: бист пәз, гак у һәспәк. Дйа Бьро Бәсе, жьнәкә һе шаһьл бу, мер нәкьр, щанийе хвә да сәр ви кәр'и. Гава кō дьһатнә хвәзгиние Бәса бәдәw, әве дьгот:

— Wәхте баве Бьро мьр, әви т'әми wәсийәте хвә ль мьн кьр, гот: «Жьньк, әзе бьмьрм, ле т'әмийа мьн ль тә, һәрке һ'ьзкьрьна мә һәвр'а һәбу, бьра әw һ'ьзкьрьн һәр'ә сәр Бьро, бь ви пәз у дәваре майин тō бьди қәльне Бьро, Бьро-бьзәwщини, Гьдие, гōне мьн стōе тә бә».

Расти жи Бәсе п'ак мьқати малкьнге хвә дьбу. Н'әта Бьро мәзьн бу, әве пәз у дәвар һәла зедәкьр...

Дйа Бьро гәләки бука дьгәр'ийа, ле нькарьбу дәргистик кәр'е хвәр'а нишан кьра. Гәллә қәлән дьхастьн, қәwәта Бәсе жи нәдыгһиште. Бьро зар'отиеда дьл к'әтьбу Мәйане у wана һәвдō һ'ьз дькьр.

Ле Бьро шәрм дькьр дйа хвәр'а бежә, wәки дьле ви Мәйанеда һәйә.

Роке, эваре тари, Бьро жь хәбата чоле вәдгәр'ийа бәрбь мала хвә дьһат, әw у Мәйане расти һәв һатьн. Мәйане рәнг авит бу, пьрч'у кьрибу, к'әт бу мьтала.

Wәхте Бьро расти Мәйане һат, сьлав да Мәйане у к'әнийа, паше Мәйанә гьрт, һ'әмез кьр, чу руе Мәйане у же пьрси.

— Мәйанә, тō чьма оса к'әти мьтала. Чьма тә рәнг авитийә? Чь қәwьмйә?

Мәйанә Бьрор'а қьса кьр, wәки Рзган-ага дькә we бьстинә...

Бьро гот: «Өз кәр'е к'очәрәки һ'әлальм. Өз жь созе хвә дәрнак'әвьм, wәки әз сәре хвә жи бьдьм, әзе тә бьстиньм... Нә әз у тō һәвр'а мәзьн бунә, Мә зар'отийа хвә щәм һәв ль зозанед Өләгәзе дәрбаз кьрийә, дьбәк тō мьнр'а хаинтие дьки? К'әвшә һьнги баве мьн мьрийә, әм к'әсиб бунә, тō жи...»

Мәйанә зари бу, гот...

— На, Бьро, эз минани бэре тэ һ'эздькьм, дьле мьн тэда һэйэ. Ле т'о вэрэ һале мьн п'ор'көр'е бьнһер'э, эва к'эвтар'е һан: Рзган-агча мьн дьхазэ, баве мьн жи мьнр'а дьбе:

— Лао, агайэ, дэвлэта ви зэ'фа, we қэлэнәки п'ак бьдэ.

Бьро к'этэ мьталэне к'ур. Өви п'ак зан бу, вәки мәрвь бэгар'а йане агара тек'эвэ һ'ощэте, зэ'ф чэтьнэ. Ле Бьро готэ Мэйане: «Мэйанэ, эва нэвэхта бэрейэ, вәки чь бьхазьн бькьн, на, вәки эз сэре хвэ жи бьдьм, эзе тэ бьстиньм».

Бьро бь we фькре һатэ мал, вәки бежэ дйа хвэ:—Зу һэр'э Мэйане вир'а бьхвазэ у қэлэн жи зу бьдэ...

Бэсе гази апе Бьро кьр, чь лазьм бу жер'а гот, чэнд мэри шандьн, Мэйанэ Бьро р'а нишан кьрьн, қэлэн жи дьзи-кава дан, чьмкө қанун дэрк'эт бу, вәки қэлэн дайн у стен-дьн қэдэгэйэ.

Бь э'дэте we эле гэрәке Бьро бьчуйа рйа хвэ, вәкьра п'ешк'еш бьда: хэзур, хвэсие у пьзмамед дэргстийэ незик.

Бэсе дэвса баве мә бу, гази көр'е хвэ кьр, да руныш-тандьне, жер'а гот:

— Лао, тө кө һе зарө буй, баве тэ чу рһн'мэте, баве тэ һьшт 10—15 ми, гак у ч'еләкәк, ле эз шэв у ро дьхэбьтм, мьн эп'ещэ сэрда зедэ кьр, гэрәке эз ван рожа дэргистийа биньм. Мьн т'эмийа баве тэ ани сери. Ньһа иди тө хвэ-хвэ малхөе мала хвэйи, тө п'ак гэрәке мьқати ван һэр чар пэзе бэр дэре мә манэ бьби, идаре мә иди эвьн, шаһьлтйиа нәкә, к'обарийа нәкә, вәки дьчи вәлатәки, бьнер'и эв вәлат т'эви чэ'вәкинэ, тө жи чэ'в бьдэ ван... Бьзанбэ фэсала жийине.

Бьро шаба дйа хвэ да гот:

— Дае, бьрабэ, тө чава дьбежи, эзе өса бькьм.

Бэсе дэст да бэр э'вийа хвэ, һ'эвәки дөшөрмиш бу, гот:

— Лао, тэ дэрһәқа мевана чава кьр? Т'опайи ль т'эва бәла кьрийэ.

Чава кө э'йанэ, нав к'өрда э'дэтэ, т'опайи дьгэр'иньн ль нава гөнда, нава зома, мал бь мал дьгэр'иньн. К'е кө дьхазэ бе дэ'вэтэ, т'опайи қэбульдкә-һьльдьдә, ле е кө һахазьн бенэ дэ'вөте т'опайи һьлнадьн...

Бьро шаба дйа хвэ да, гот:

— Эре, дае, мьн т'опайи бэла кьр.

Де пьрси: «Т'опае тэ т'ере кьр?»

— Эре дае, т'опайи тере кьр, але мьн н'эвт пез сэрда зедэ кьр, да мьн, гот:

— Бьрази, эз заньм: тө нькари бьн қэлэн у хэрще дэ'wэте дэрейи.

Рожтыра дьне оба Бьро хэмьлибу, мэрыв нас нэдькьр, чит у пэрде кона хэмьландьбун бь бэр у халиче, қиз, буқ у хорт хэмьли бун, гэлэ сйар дэ'wэте һатьбун, рынгина денге дэфе бу...

Гэлэ пьзмам, лезьм у херхазе Бьро һатьбунэ дэ'wэте ви. Ёьнака архальхе т'эзэ хwэ кьрбун, ёьнэкэ бь ёймэ бун, к'олосе т'эва дэwэтки бун, шар-шэмақи дора к'олосе хwэ гьредабун, ришие шар-шэмақийа дьк'этнэ сэр чэ'ве ван, сэр мьлед ван. Хорта сьмеле хwэ мьск кьрьбун, тэ дьгот қайтана рэшэ, к'ом бь к'ом дьчун дьһатьн. Қиз у бука лақьрди дькьрын, дьк'энийан, Ёьнака феза кона говэнд гьртьбун, дьлистьн, ёьнэ мер жи пеш конва, бэр зьнара руныштбун, кьлам дьготьн. Тэ кё говэнде дьнһер'и, қизед чэ'в бьрөбэлэк, бэжнед зьрав, бьскед хwэ бада бун, фино дабунэ сэре хwэ к'ав-к'ав дьрэқьсийан. Ёьнака к'офи дабунэ сэре хwэ, к'офие ванэ бь дьрава у сэдэфа ньқышандьбун, бэр щеникед ван шрьк кьрибун. Шьр'кед бэрщеника дьһатьн дьк'этнэ сэр н'ьнаре сурэте вани сор, мэрыв һэйран һьзмэтк'ар бу ле бьнһер'ийа...

Алики обе дьнжи рынгин бу. Ль wedэре сйар топ бьбун, к'аре щьриде дькьрын.

Вана п'айе һэспе хwэ дьда у мэщалэ дьгьртьн, wэки һэспе ви we пешийа тэва к'эвэ. Ёьнака жи к'агэзе һэспе хwэ дэрдьхьстьн, нищани һэв дьдан, дьготьн, wэки һэспе ван хальс жь щьнсе к'ьһеланьн.

Ахрида дэст бь щьриде кьрын. Гэрэке мэйдана щьриде гэлэки дьреж буйа. Сйаред һэспе ванэ оргэ, һэспе хwэ дэжотьн сэре мэйдане, даре щьриде дэстада ви али ви али сэр һэвда дьһэжандьн, зөр'не жь иди қэйде сйара ле дьхьст.

Зар'ө бэри һэв дьдан, дьбезийан, ша дьбун. Ёьнака тэ-

пә-ташо дьлыстьн, һынака жи к'аре хвә кърбун, вәки пәй
щъридер'а һәспа сйарбьн, бьгериньн...

К'омә хорте һәвалә завә у бьразава дәлак ани бун, вә
ки сәре завә бьднә к'оркьрьне. Хорт дора Бьро топ бубун,
к'ьлам дьготьн, к'әр дькьрьн, вәки пәй сәри к'оркьрьнера к'ьн-
ще ви лекьн. Дәләк анибу сәре зәвә шаг-шаги к'ор кьрьбу,
мина бостан.

Һәр һеваләки завә дьһат, п'әрә дьдан, һынак жь сәре
зәвә дьданә к'оркьрьне. Өw пәре жь сәри к'оркьрьне дьһат,
дьк'әтьнә щеба дәлек, щеба ви дәлаки, е к'о сәри кор дь-
кьр.

Вәхте сәре завә коркьрьн, к'ота кьрьн, кьнще завә
анин лекьрьн. К'олозе ви данә сәри, қәмә, қьрмә данә пыште,
мьдасә хвә п'е кьр...

Бь қәйде we ә'шире һ'ына завә жи һазьр кьрьн...

Әйни we роже Мәйанә жи ль конә бавә хвәда рунышт
бу, қиз, бук, һәвалә we һат бунә доре, сәре we дышутьн
к'ьнщ ле дькьрьн у к'ьламе қәйде хәрибие дьготьн...

Қизәке дәнгәки рьнде ле гот:

Ле-ле, хәрибе, ле-ле хәрибе,

Хәриб һәр әз у т'онә,

Өм ль бәр дери рунышт'нә,

Кәсә нъзанә әмә жь к'өнә...

Ах, әзә хәрибе, ах әзә бәльнгазе,

Ле-ле хәрибе, мала бавә тә ль жерә,

Бьнийә мала бавә тә хьраб ерә.

Бәрф у баран дьбарә ле дьрежә

Ле-ле хәрибе, ле-ле хәрибе...

Ле-ле хәрибе, мәгри мәналинә,

Һесьра сәр сурәте сорда мәбаринә,

Мере тә шаһьлә һе к'оринә.

Хәриб ль вьра һәр әз тәнемә.

Өзе чук бум һе нэзан бум

Мина дәсмаләкә сәр дәста бум,

Ле-ле хәрибе. ле-ле хәрибе,

Бъра һ'эрамбэ эw нанэ
Чава эз дамэ кале һ'эръфи
Бона пенци пэзи у се ганэ...

Wэхте эва қейде хэрибийе дьготън, һнэ қиз иска-иска ван бун, дьгърийан. Гэлэка жь вана хwэзийа хwэ ль Мэяне данин у дьле хwэда дьготън: «бэхте тэ, бэхтэки рьндэ. Мере тэ хортэ у бэдэwэ. Ле эм нъзаньн, чька эм тек'эвнэ дэсте к'ижаь кале һ'эръфи. Дьбэ кӧ эм һэрнэ сэр дӧ һеуийа, йане сэр се һеуийа. Дьбэ кӧ йэки малдар кэс нъзанэ жь к'идэре қелэнэки бол бьдэ баве мьн, мьн бьстинэ, бьбэ. Wi чахи қейде хэрибие расти жи we мэ бьдэ гърийандне».

Незики нивро мэръв тьре обэ һ'эвэки кэр бу. Ле гэлэк нэк'ьшанд, диса сйар бун, ажотнэ бэр дэре бава Мэяне, Мэянанэ сйар кьрн, бэрбук жи сйар бьбу рэх Мэяне к'эт бу. Гӧлашгър дэрк'этнэ пешийа буке, гӧлаш дьхастън, йане жи п'ешк'еша хwэ, бэр дэре оде жи сэр бэ'лгийа буке сйар шэр дэ'w данибу, чька к'и бэ'лги бьрэвинэ бьбэ. Алие обе дьне жи, һннда коне Бьро, хорта дара заве хэмьланд бун, зава сакьни бу к'елэка кон, доре тьжи бьразава у шаһьл бун...

Wэхте Мэянанэ незики мале бу, бу рэқинийа гӧлла, чэнд гӧллэ сэр сэре букер'а агьркьрн...

Дйа Бьро жи һэскэк у кэвчик дестда бун, бэр буке дьрэқьси, к'очэри ледьхьст. Мейанэ кӧ жь һэспе пэяа кьрн, һэла льнге хwэ нэ авит бу мала Бьро, тэбахэк данэ бьн льнге we. Мэяне льнге хwэ ль тэбахе хьст, шкенанд, паше дэрбаз бу, чу һ'ӧндӧре мале...

Дэ'wэт иди к'ӧта бу, сйаре буке бэла бубун чубунэ малед хwe. Оба сэқьри.

Ӧва салэк тэмам бу, wэки Мэяне мер кьрийэ. Бь һ'эсабе Мэяне эва донздӧһ нив дэрбаз бун, п'е кьръбу нива сезда һьнге льнге we пыш шемика Бьро к'этийэ. Нэр wэхте салэвахта we тэмам бу, паше Мэяне хели сэр чэ'ве хwэ һьлда у хwэсийа хwэра хэбэрда...

Рзган агча һэла Мэяна чэ'вбьрӧ бэлэк бир нэкьр бу. Эви хӧламе хwэ шандбу мала баве Мэяне, вэгэрийа, һат. Щаб да Рьзган-агча гот:

— Агайи сахбэ, Мэйанэ зуда данэ Бьро, дэ'wэта ши жи кьрьнэ.

Рзган ага сонд хар, wэки к'идэре расти Бьро бе, we лехэ, бькөжэ...

Сэх'эт жь сэхэте дэрбаз бун, рож бь рожа дэрбаз бун, сал жь сала дэрбаз бун, ле мьразе Бьро у Мэйане һэв бьбу, п'ак ширьнайи һэвра дэрбаз дькьрын, жь шабуна льнге дйа Бьро э'рд нэдьгьрт...

Бэр дэре кон к'урма агьр һедика ведьк'эт. Дора агьр к'орд гоп бубун, хwэра мьжули дькьрын. Сьмеле ванэ рэшэ минани қейтана бадаи, мэрвь һэйран' һьжэtk'ар бу ле бьнерийа. Хэбэрдане ванэ ширьн бу, тэ дьгот бьранэ, жь һ'эзкьрьна дьне у һ'эбубийа дьне дор бь сьре дьдыане һэвдө, хебер дьдан.

Ө'до дэст не кьр дэрһеқа зозана, wара у хэрще дэwлэте гот:

— Зэ'ф п'акэ. Исал чэнд салэ, мэ бьн дэсте зөлөmk'ара хуна хwэ хар. Зозане лапэ п'ак чере хас дэст ванда бу, wана қэ тө хэрщ нэдьданэ дэwлэте, хэлқе йан жи мэ дьда. Мсто дьгот: «партийа комуниста we өса бькьн, чьқас wар у зозан һанэ тэв we текэвнэ дэсте совета к'очэра».

Ө'до дэрһеқа гэлэ шөхөлида хэбэрда, паше һэwэки кэр бу, дэст бьра п'ашла хwэ, бьлур жь л'ашьла хwэ дэрхьст, да сэр лева хwэ, һеди жь хwэ һ'але ширьна лехьст. Wэхте ө'до ль бьлуре хьст, шабунэка өса к'этэ нава к'эсиба, һ'эта кале сэд сали жи к'еф бьбун, ша дьбун. К'өлфэте кө дэст дэргуш, заре хwэ жь щолана дэрхьстьбун, дабунэ бэр дьле хwэ, дэрк'этбунэ дэрва, эшқа бьлуре к'этбу дьле wан жи, хwэ кэр кьрьбун, иди нэдьготьн: «Лури, лури... да лури»...

Бьлуре дьле щаһьла жи ша кьрьбу, дьлк'этие wан к'этьбунэ бире.

Йэки теле спи к'этьбунэ сурэте ши, к'этьбу сэрговэндие қейде говенда дьгот:

— Kawe йар-йар, рьнде йар-йар,

Kawe йар-йар, рьнде йар-йар,

Бьска бадэ мина һэрщар,

Бьска бадэ мина һэрщар.

Орга гонде мэ бь н'озэ,
Феза гонде мэ бь н'озэ,
Гонди тэв бунэ колхозэ,
Гонди тэв бунэ колхозэ.

Феза гонде мэ бь голэ,
Бьнийа гонде мэ бь голэ,
К'ава мьн буйэ комсомолэ,
К'ава мьн буйэ комсомолэ.

Бьнийа мала мэ бь бирэ
Феза мала мэ бь бирэ,
К'ава мьн буйэ бригадирэ,
К'ава мьн буйэ бригадирэ.

Хэбат дьчэ дор бь дорэ,
Хэбат дьчэ дор бь дорэ,
Өм дьхэбьтн бь тракторэ,
Өм дьхэбьтн бь тракторэ.

Дьле мина чйае н'уте,
Дьле мина чйае н'уте,
Ленин натэ жь Урьсете
Өм хьлаз кьрн қйамэте.

К'аве йар-йар, рьнде йар-йар,
К'аве йар-йар, рьнде йар-йар,
Дэ тө эшқбэ мина нэршар,
Дэ тө эшқбэ мина нэршар.

Дэ нун лехьн қэйде Лизме
Дэ нун лехьн қэйде Лизме,
Өм гьништнэ сосиализме,
Өм гьништнэ сосиализме.

Г'эта сьбе к'эсиб, батрак у гондие ортэ хвэра к'этыбу-
нэ эшце, дьлистан, к'эф н'энэк дькьрын. Бьлур һэр незики
барбанга сьбе кэр бу. Щьмаэ'т жь һэв бэла бу, һэр йэк чу
мала хвэ...

Қириникэ мэзын у һеврзэкэ гьран хэльқ хэве ракьрын.
Гьнэ мер т'эна крас дэрпийа дэрк'этнэ дэрва. Нава зоме жьн
у мер т'ьжи бубуи... Т'эв э'щербмай мабун, жь һэв дьпьрсин:
«Чь қэшьмийэ»? К'эсаки ньзанбу? Чь һэварэ, чь қэшь-
мийэ?...

Ньшкева орт'а зома һатын пьзмаме Дрбо бэге, п'ир Абас
у шех Щьмшит жи руе тэвшьки кьрбу, дабу пэй ван...

Бу қиринийа вана, готын-

— Хвэде йэкэ нэбуй we вэра бинэ... Диwana ма к'э-
тийэ дэст ван... Ишэв Дрбо-бэг у Лэтиф бэг гьртьнэ... Гьне
т'эве қьрбын, йэкэ нэбуй we сэр вэда бе...

Һэр'ын Мсто бькөжьн. Эва т'эв эви кьрийэ. Эви Дрбо
бэг, Лэтиф бэг данэ гьртьне...

К'элэше Мэхсуди, хортэки дэлали рьнд, готэ ван:

— Гэйран, чьма шэра давенэ ви мэрьви. Дрбо бэг һе
һена п'ат'ше урьс, вэхте. Никалэ глави бу, гьртын бэрдана
мэрийа дэст вида бу, Дрбо-бэг башбортэк дыда мэрики, бэр-
тил же дьстэнд, мэри дыданэ гьртьне, давитнэ кэла, сал
донздэһ мэх бун п'ешк'еш у рөшэт бэрэв дькьр жь щьмаэ'те,
дьхвэр, һена дашнака жи ль парламента дашнака руньшт бу,
мэри дышанднэ шер, бэр болшевика тенэ шер. Лэтиф-бэг,
Майо бэг у Рэсул-бэг һена дашнака қөлөх дькьрын, эвана
жи алики к'эсиб у бэлэнгаз дышеландьн.

Вэхта болшевик һат, көре Дрбо бэге дьса к'этэ сэр
қөлөхе, дьса мэхлуқэт дышеланд, рөшэт жь бэлэнгаза, к'эси-
ба дьстэнд, дьхар.

— Чьма диwana Совете ньзанэ, чьма болшевикава нэ
э'йанэ эв чь мэринэ. Чь гөне Мсто те һэйэ. Чьма һун шэр'е
хвэ давенэ ви щамери. Чьма һун шэр' шьлтақа пэй ви мэрь-
ви к'этынэ? Вэ же херэ?

Гьлие К'элэше к'эсиб, гондие орт'э бьһистьн, вэки Дрбо

бэг у Ләтиф бэгәва һатһнә гьртһне. Т'әв ша бун у һәврә дь-
готһн: «Шькьр хвәде, айике мә-бәләнгаза ванра нәма, вана
сал зәмана хуна мә дьхвәрһн, әм дьк'отан, дьзерандһн».

Гөнди' жь һәв бәла бун, һәр кәс чу мала хвә...

Бәрбанга сьбе бу, стәйрка сьбе һе ль ә'змана дьч'ь-
руси.

WƏЗИРЕ НАДР

ПИОНЕР

Гөнде мәда мэк'т'әб вәбуйә,
Әшқа зар'е гөнд зә'ф п'ыр' буйә,
Рожәкә бьһаре гәрмә дәләл
Әз жь техникуме дьчумә мал.
Әз чум незики мэк'т'әба гөнд бум,
Гәма ньшкева ә'щәбмайи у шаш бум,
Дәнге саза дәрсар дьле мәрв дьсот,
Qиз-көр'а к'ьламәкә ва бь һәвр'а дьгот.
— Әм зар'е нәһ-дәһ сали дьчһ дьхуньн,
Өлм у хандьне дәст тиньн.
Әме готьна Ленин бь щи биньн,
Әм дьхуньн у Ленинваньн.
Әм һ'әму хушк-бьраньн
Рожа иро жи әмә худан дәвраньн.
Әм дьхуньн у бунә пионер
Мә дайә сәр мьле хвә бәйрақа сор,
Әме бәрәкева дәрбазбьбьнә жор:
Әм пионере һәр дәра
Щьвйанә ль ван дәра,
Бь һәвр'а бунә хушк-бьра.
Дәрәща мә пионера зә'ф жорә,
Нйшана мә дәзмала сорә

Пионerti к'омэкэ, т'ьфацэ,
Нав мада һэrr'о к'еф у эшцэ.
Хэбэре мэ т'эзэ һ'эму мьзгиньн,
Рое дэм-дэзгаэки т'эзэ дьбиньн,
Һэр тыштэки һинбунэке же һьлтиньн.
— Хвэш бьминьн пионер,
Сах бьминьн пионер.
Сэр чэ'ва бен wa бьхер...

МӨКӨБТИ

Рожакә навине ә'wрави ль сәр ч'йа,
Ль зозана Әгрище нав бәләк'йа,
Бәри эваре wәхте ә'сър пышти нивро
Пишке баране дьһатын йәко-йәко.
Паше гөр' дьбу
Дьбу лем дьк'ш'йа,
Дьк'әта гелийа, бәржер дьчу,
Н'әта гонда нав зәв'йа.
Ль Әгриша бәдәwә,
Wәхте баран вәдькә,
Ә'рде кәлилка шиндькә,
Паше тә'в дьдә, нәрмае дьк'шинә,
Пәй we к'әск-сор дьхәөнә.
Зарө дьбежьн:
«К'әскәсоре бьбиньм
Мьшк у мә'ра нәбиньм».
Паше кәвьра сәр сәре хwәра давежьн.
Әw һинкьрьна мәзнанә,
Зә'ф незики һ'өба дьланә:
Щарна диса жь сәре ч'йа,
Мьже дьгьрт һ'әта раста,
Диса тиренща рое дьда бан'йа
Дьк'әта һ'әму бәст у гәл'йа.
Мит'ьна кәлилк радьбун,
Хwә дьһ'әжандьн, сьпи сор дьбун,
Дәнге ава, чәма канийа
Мәрвь ле мәт'әһ'әйр дьма.
Пышти баране нав кәрда,

Қиз-бук дьчунэ сэр чэма-ава,
К'ьниц шьл, бэр', эмэни дьшуштън,
Паше сэр кэндале аве радъхьстън.
Гьнэк жи қиз-буке дэлал, һэр гава,
Дьчунэ сэр чэма бэр канйа,
Гөвэнд дьгьртън, дьлистън
Лақърди дькьрън, дьк'энийан.
Нав ванда қизэк һэйэ,
Наве we Балаханъм,
Ч'э'вэ рэшън, сурэта нъзанъм.
Синги дузэ, мина бэрйе,
Ч'э'вэ гьр мина дө гола:
Гола Wане у Севане
Әwe һесър дьбарандън.
Мина ә'wра ав жь һә'ра һьлдайи
Өса дьле бь шәwат у к'элийайи
Әw к'эсибйада мэзын буйә.
Де у баве
Пирьке у хатйе,
Әвина we же стандьнэ,
Бь зер'е зэр фьротънэ,
Иди лақърдйа накә
Бь әшқ у дьл ша набә,
Т'эв һәвала хwә к'aw накә,
Ч'э'ва кьлийә, п'ор' вәнагрә
Хwә жь һәр к'әси вәдыгрә,
К'ьвшә,
Дәрде we,
Кбла we,
Мәраза we, әви нә һ'эбандьнэ
Гәрәка бьһә'бинә,
Паше дьл шабә, чэ'в бьбинә,
Бәрь ә'wльн нав қиз хорта
Дәрһәқа һ'эзкьрън у һ'эбандьна
Ә'дәти бу нав кәрда,
Қиз нә дьдан т'ө мьләта,

Хорта, көр'а лавька
Нә һ'эбанда жь
Әрмәһия, т'ьрка, урьса
Ль сәр готьна дин п'әрәста.
Әв һ'әму бәрдыле Балаханьме
Зуда һатьбун щер'бандьне
Әве һ'әму жи п'еп'әс кьр,
Дьл һ'эбанд паше меркьр,
Әве дәрбазкьрьна ә'дәт һ'ышт,
Бь зер'а зива стандйе хвә бәрда,
Бьдыле һ'эбанди дит, мьразе хвәра гьһишт.

УСЬВЕ БӘҚ'О

Л Е Н И Н

Ленине дәрсдар, мәзын, пешик'ар,
Партия т'әшкилкър, партия амьндар,

Н'өкөмәт т'әшкилкър, н'өкөмәта шевре,
Кө шәр' дькын бона ә'длайа н'әмдые.

Әw партия, н'өкөмәт, кө Ленин тәшкилкър,
У шәр'к'арийа фәрзда бь хәмхөри тәрбийәткър,

Бь қәwата wана ә'длайи дәст ани
У дәwса дьнйа кәвын дьнйа т'әзә дани.

Бь дәсте партия вийә амьндар
Дьчурьсын һьм гөнд, һьм жи бажар.

П'ьр' мьләте мә гөлгәшын, дьлбар,
Мина бьранә у гьшк йәк әхтийар.

Ленин өлме хwәва мәрие бәәхтийар,
Әw мәрие бәләнгаз, мәрие стөхар,

Жь п'епәсбуне кьрә мал у н'ал,
Гьшк бунә хwәйе к'әда хwәйә н'әлал.

Wa гэви гэлэ мьлэте маин
Щьмаэ'та мьн жи wa сэр рйа Ленин.

Эw э'мре т'эээ чедькэ архаин.
О, чьqас хwэшэ э'мьр у жийин!

Щие эшq у шае у хэбэтеда,
У нава пьрсе лапэ чэтьнда

Лениие Мэзын эw h'эму дэра
Мьрим щэм мэйэ, нав щергед мэда.

Тö һэйи Ленин, һэйи, дьмини,
Дэqэ у сэх'эт, һэр гав т'эв мэйи!

Тэ нишан дайэ э'мре азаи,
Тэ өлме хwэва һьштийэ э'длайи.

О К Т Ъ Я Б Р

О, һ'эзар щари сәлам Октябра Мәзын,
Ә'мьре хвәш, бәхтәвары, да мә изьн.
Һ'эзар қөрнә, һ'эзар сал у зәман,
Һ'эзар қәзия, һ'эзар зәлме гран,
Ға дәрбаз дьбун мина базьрган.
Қамчи, к'өтан мәшәл нә дьдан.
Дьле мә т'ьжи һерс у кован.
Т'ьм дәрдлу бун хәбатк'аран,
Бо азайе һәргав шәрван.
Ә'рде жи қәбул нәдкьрь зәлмк'ари,
Дьхвәст азайи у гөлбьһари.
У чава бьруск, агьр у т'офан
Двей қәй һәв хьстьн ә'рд у ә'зман.
Пәй шәр'к'арйа чәтьн у гьран,
Бәла бун: бьруск, тәйрок у баран.
У шкәст буза оқиана у бә'ра.
Ава вана к'ьшйа ль һ'әму дәра.
К'ьшйан һ'эзар кание зәлал у авсар.
Щьмаә'та мьн жи ав же вәхар.
Тө хер һати Октябр щан,
Өлме Ленинва баргран.
Ленин бу, вәки рожа тә к'ьвшкьр,
У пе тә дәри ль мә вәкьр.
Ленин бу: нава дөһздәһ мәһа
Бьжарт мәһа тә у навә тә да.
Иро сәрһатийа чьлсалийа тәйә,
Иро. буйна чьлсалийа тәйә,
У һ'әсабдарийа мә ль бәр тәйә.

Хэбатчие дьһие т'эв мэнэ иро,
 Ренишандаре ванайи тō иро,
 Бэйрада тэ, ва дэст хвэда гърти,
 Дьһийа бэр бь тэ тэ ва кьн готи.
 Октябра Мэзын. Чь бежым лайқи тэбэ.
 Чь бежым, кō дайина тэ теда т'өнэбэ.
 Гэло чь бежым нежэй тэбэ,
 Wэки даийн у мэзынайа тэ к'вшбэ.
 Эгэр бежым: кōлилк, гōл, рьһ'ан,
 Эw дьч'ълмьсьн, кьнэ э'мьре ван.
 Де у бав бежым: эw жи һьндькэ.
 Дайна вана бэр тэ п'р'тикэ.
 Wan т'эне нэхандити һыштын пэй хвэ
 У бьрине к'урва дур к'этын жь мэ.
 У дьле мэ һ'эрг'ым т'эристан бу,
 Бьһар жи бона мэ зьвьстан бу.
 Тō буйи, тэ ронайи кьрэ дьле мэ,
 Тō буйи, тэ шэwq у гэрмайи да мэ.
 Wa тэ зьвьстан жи кьрийэ бьһар,
 У ро жи бэр тэ ньмзэ у беч'ар...
 Т'охьме тэ һэбу нав мэда р'эшанди,
 Кōлилка мэйи, Ленин тō чьканди,
 Т'охьме тэ шин буйэ ль һ'эму дэра,
 Эгэр сэр хвэлие, эгэр сер бэ'ра.
 Жь дайина тэ бинфьрэмэ иро,
 У ва эз э'йдэване тэи иро.
 Азайи, зьман, қэwэт, э'мьр, тэ дайэ,
 У бина бэр мэ жи бь сайа тэйэ.
 Аwa жь дайина тэйэ п'р'чимэт,
 Зэлултйа нава қөр'на жь мэ дур к'эт.
 Эзе ва бьстрем Октябра Мэзын,
 Э'йдэване к'ефлō: э'йни эзым.
 У бьра дэнге мьн жь чиае
 Элэгэзе, т'эви бае, we,
 Бьра дэнге мьн һэр'э wэлате дьн,
 Баш бьзанбьн Октябре чь дайэ мьн.

Мьлэтэд мэ: к'өрд, белорус,
Урьс, украин, қазах, т'ат'ар
У е дьн: йэкьн, йэкэхтиар.
Щьмаэ'та мьн жи ва нав ванда
Бьре бьч'укэ эв н'эму дэра.
Мэр'а тьрс нинэ гафе дьжмьна,
Дране туж кьри у бомбе вана.
Бьра бьзанбьн шэр'н'ьзе дьнйае,
Wэки эв нэйарьн бона э'длайе.
Ө'длайе дьхвэзын ва эм нэрцар...
Бэйраца Ленин дэст мэда к'өбар.

ГӨЛАНА ЭДЛАЙЕ

Щан, һат мәһа ширьн, гөллгәш,
Бьлбьл диса бунә сәрхвәш.
Өлэгәз бьн бәрфа қәрқаш
Сәкьнийә нав к'өлилке бинхвәш.

Өлэгәза мьн к'өбарә.
Гөл у сосьн же дьбарә,
Чардоре we рьһ'ан, кани,
Пер'а к'әнньн war у бани.

Гөлан мәһа п'ьр' гөланә,
Гөл бь ә'длай п'әр' вәданә,
Бина ә'длаие ль сәр ванә,
Бо ә'длаие п'ьр' бин данә.

Милион, милион ә'длайһ'ьз,
Дәвк'ән: әгәр көр', әгәр қиз,
Милион, милион бәйраде сор,
Бь дәст дьбьн дор бь дор.

Әм наһазьн шәр' т'өщара,
Әм дьһазьн ә'мре рәһ'әт,
Шәр' наһазьн гөнди, п'алә,
Лазьм нинә төп' у гөллә.

Бьра һәрт'ьм бьхәмьльн
War у бание Өлэгәзе,
Бьра һәрсал көлилк шин бьн,
Көлилк бинхвәш, е ә'длаие.

ӘРМӘНИСТАНЕР՝Ա

●, чьґас бәдәви
Аза у к'ббар.

Бәжна хвәва хәмьли
Тө чава бьһар.

Ғәрт'ьм дьк'әни аґа.
Бь к'әне ширьн,
Чава шә'де шә'дәтийа
Азайа мәзын.

Мьн тө дити һена
Шәр'к'арийа тәда,
Бьн нире хәлґеда,
Нав чәтьнайеда.

Ғесред тә ә'йни мина
Ава канийе мә,
Дьк'шийа нав сал-зәма
Сәр сурәте тә.

Жь әвләде тә гәлә—
Гәлә бе. гөнә,
Стõхар, чун бунә гәр'ок
У рьсґ бәрәвок.

Тө эгим нини ньһа,
Ча бәре бечар,
Ль пышта тәнә аґа
Дуз панздәһ бьра.

Ва Ленин у Октябр
Хвэ гһанднэ тэ,
Тэр'а анин нойабр,
Вэбу дэрге тэ.

Әрмәнистана дэлап,
Тэ дьхаст былбьл,
Хвэийе к'эда хвэ һ'элал,
Шап у бьһар.

Ньһа тө хвэ гөлбьһари
Йа һ'эму рэнги
Ва әм жи гьшк былбьльн
Ль сэр тэ бэнги.

Ньһа көлилки, көлилка бинхвәш
Ль сэр мьле тэйә
Гөлбьһара си у шәш
Кәвотке қәрқаш.

Әрмәнистана ә'зиз;
Тө ньһа сазбәнди,
К'ламе тэ бьльндьн, зиз
Бь һ'эму дэнги.

Сәрверә тэйә партиа
Мә ренишандар,
Партиа Ленинә, партиа
Һ'элал, амьндар.

Тэ шәвқ кьрийә дьле мә,
Һәе бинхвәш бунә
Көлилк у к'әвшәне мә.
Дьк'әнньн кание мә.

Жь алие шьмаэ'та хвэ
Wa тэр'а тиньм,
Бо э'йда тэ ироин
Сэлама ширьн...

ГАЗЕТА «РҢА ТӨЗӨ»

Тө РҢа т'ээ
Тө рҢа э'мьре
Мэй шаие,
Тө бацънга
ОктҢабре.
Нэшърдьби
Бь зьмане мэ:
Фэ'мдар,
Чава кание
Мэйэ зэлал.
Тө жи чава
Газете майин
Бэла дьки
Нета Ленин.

РҢа тэ аза,
Бехоф, бавэр,
У тэ ава
Т'ьжи кьрийэ
Гэли у вар.
К'эти щерга
Панздэһ бьра,
Бь э'длайн,
Өшц у аза.
Бэйраца Ленин
Дэсте тэда
Тө дьгэр'и
Ль чар алийа,

У вэдьки
Н'эму дэрийа.
Сэрэһ у шаһьл
Тэ ша дьбын,
Нэргав тэр'а
Хэбэрдьдын.
Мина н'эрщар
Разальхийа
Хвэйэ мэзын
Дьдынэ партиа
Мэйэ н'элал.

Тө хастына
Мэйэ қөрна,
Тө бақынга
Н'эму мала,
Тө гомана
Мэ н'эмушка.

ЗЭВИЕ КОЛХОЗА МӨ

Сэлам wэр'а зэвие мэ,
Гун кóлилке гóнде мэ;
Гун һэбуна гóмандар,
Гун бацýнге мэйэ дэлал.

Wa, бьһаре шин дьбьн,
Чава кóлилк бин дьдьн,
У дьмэшьн бэр бае,
Гун чава пеле аве.

Бьлбьл, чьвик нав wэда
Һа ша дьбьн һэр wэ'да,
Һелина хwэ чедькьн,
Бо wэ'дэки хайкьн.

У гун нава п'ашла хwэда
Мэзьн дькьн шуцьке вана.
Гун у бьлбьл йэкһ'альн,
Т'ьм ша дьбьн дьлбарн.

Гун һавине сэр гьран
Сьмле хwэва т'ьжи нан
Дьбьн э'йни гóлһэйран,
Wэ ша дьбьн колхозван.

Сьмле хwэва дьлизьн,
Дьбьн чава пелэ ав,
Мина пеле лап мэзьн,
Эй щие хwэда дьбэзьн.

Бэ'ра наньн хун мэра,
Зэви гөнэ сэр wэр'а,
Гун назькьн, гомандар
Өм wэ шанэ у дьлбар.

К'ылама wэ эм дьстрен,
Амнийа хwэ дьсперьн.
Бь хэмьльн, т'ьжи бьн,
Сьмле хwэва гьран бьн.

Чьqас шиньн зэвие мэ,
Чьqас э'шqэ дьле мэ,
Гун көлилка гонде мэ,
Гун э'длдйа э'мьре мэ.

МОСКВА

(Гьредай 800-салийа Москваера)

Сэлам, Москва э'зиз.
Гöмана дьле мө,
Ронайа чэ'ве мө,
Тö нэфаса бэр мө,
Мэрк'эза нета мө.

Тö канийа э'мре мө,
Дебажаре бьратие.
Стэйрка э'мане мө,
Бажаре п'ьрмлэтие,
К'öбарийа Wэгэне мө.

Мьн жь чийае Ә'лэгэзе
Wa көлилк тэра анинэ,
Көлилке һ'эму бина,
Рэнг-рэнгын у бэдэwьн,
Шэв у ро п'ьр' бин дьдьн.

Дьл у э'шq тэра шандьнэ.
Өв көлилке мьн анинэ
Бона э'йда тэйэ э'зиз,
Щьмаэ'та мьн чьнийэ,
Бьн к'ьламе ширьн у зиз.

Т'опкьрьнэ жь һ'эму дэра:
Жь сэре ч'ийа, нав кэвра,

Жь к'эвшана у рэх канийа,
Жь нэwала у һэр wара,
Wa мьн һ'эсрәти анийә тәр'а.

Т'эв щьмаә'та п'ьр'мьләти:
Т'эви руса, украина,
Т'эв әрмәния, белоруса
У т'эв гәлә мьләте өса
К'өрде мә жи рабун жь п'ийа.

Т'оп бун жь гонда у гәлийа.
Жь нэwала, жь сәре чийа,
Жь фабрика у колхоза.
Һэвр'а чунә һәwарийа тә,
Бө хwәйкьрана Wәтәне хwә.

Бона тә, Москва ә'зиз,
Бона Ленине мәзһн,
Бона Wәт'әне ширьн
Нав шәр'е нәwәкәһәв
Хун дьр'етһн бәһ'әсаб.

Шәр'да, бәр қәләча агьр,
Наве тә у наве Ленин
Һ'ьщуми сәр дьжмьн дькьр.
Ча гәрм дьбун, дьбәзийан һәв
Бәжна хwәва дьһати бәрчә'в.

У дәде чәтьнайәда,
Наве тәйи ширьн, дәлал.
Мә бина хwә пе һьлдьда,
Мина кание мәйә авсар
Пе һеньк дьбун әм һәршар.

Бь наве тэ у бона тэ,
Мэ алтдькыр нэйаре тэ.
О, эw наве тэйи к'обар
У бинсьвък, чава бьһар
Мэра дьбу канийа зэлал.

Өз, wэк'иле шымаэ'та мэ,
Өзе һарсал бемэ щэм тэ,
Сьфэте тэ эз бьбиньм,
Көлилке т'эзэ тэра биньм,
Соqаqе тэ эз бьхэмьлиньм.

Тө мэр'а нети у гөман,
Амьндари, гэлэ херхаз.
Тэ мьлэте мьни шьван
Жь п'епэстие кьрэ хьлаз,
Wана гиһанд бэрбь мьраз.

Т'эв эwлэде млэте маин,
Һатмэ э'йда тэ ироин,
Ча мэрики лап йэкэхтийар.
П'ешк'еш тиньн ша у к'обар,
Тө чьqас баши, дебажар.

Сэлам Москва, һ'эзар щари,
Дебажаре ширьн, дэлал.
Мина кание мэйэ авсар.
Тө э'зизи, тө ит'бари,
Тэ т'ер дьбьн' һ'эму мэри.

Жь алие Һ'эсо у Мьншо,
Жь алие Мэщит у Сьншо,
Жь алие Зэлхе у Зине,
Жь алие Һ'өте, Рьһ'ане:
Сэлам, сэлам, Москва щане.

Хвэстьна т'эва эвэ, кӧ.
Гарсал бьсэкьни тӧ
Н'эзар сала, н'эзар қӧрна.
Бьви бьрща н'эму қӧрна.
Бьви щэ'де н'эму зэмана.

Гӧмана дьле мэ,
Ронайа чэ'ве мэ,
Нэфаса бэр мэ,
Мэрк'эза э'мре мэ,
Тӧ канийа ӧлме мэ.

САЛА ТӨЗӨ

Qэй бона мэ нибун: кóлилк у рьһ'ан,
Кание сарэ рэвок у ава ван.

Шьнгина бакьнге хwэшэ нэрмык,
К'алин, мьккина бэрх, каре рьндьк.

Бьһара бэдэw, бьлбьле бэнги,
Кэвотк, тэйр у туйе рэнг-рэнги.

Wa п'ара мэ бун: тэйрок у т'офан,
Нэхwэндити, тэ'ри-тэ'ристан.

Бе сыгар бун, жь бира мэрийа дур,
Һэвалe мэ бун: кóлав у бьлур.

Сале т'эээ пэй һэв дэрбаз дьбун
Ле бьрине мэ т'ö қэнщ нэдьбун.

Сале т'эээ данин дэрде т'эээ,
Дэwса бьрине кэвн: бьрине т'эээ.

Лэма к'ьламе мэ зэлул бун мьқим,
У мэ бь wана дькьрэ ахин.

Ль сэр леве мэ бьлура дарин
Т'эви мэ дьгрийа һ'але сал-зэмин.

Октябрьа Мэзын һат хwэ гиһанд
У бьрине мэ йэкщар щэбьранд.

Зэвие мэ бунэ э'йни гөлһ'эйран,
Кöлилк у к'эвшэн мэр'а к'энийан.

Нэрсал пэй нэв тен шабуне т'эээ,
Сале херхазэ т'эээ у т'эээ.

Тö сала дэлал, меване э'зиз
Тэ ша дыбьн кал у пир, көр' у қиз.

Wэрэ чава сала э'длайе,
Wэрэ ча дэнгбеж у шэ'де шайе

Дьлшайа мэйэ алави тэр'а.
Бьра сале wa н'эзарбьн мэр'а...

МОСКВА ША ДЬБӨ

Ван рожед э'зиз э'йда дэһрожие
Хвэ хэмыландийэ ль Москвае.
Москва ша дьбө, Москва к'обарэ,
Кө залед веда култура дьбарэ.

Москва дьбинэ култура бэре:
Шэр'е щьмаэ'те бона азаие.
Нэхше култура эрмэние бьра
Өм жи дьбьһен, рунышти вьра.

Москва дьбинэ култура ньһа:
Ө'мре эрмэнийһа, хвэшбэхтийһа вана,
Вэки сэр гьлие Ленине дэрсдар
Жь ондабуне бунэ бэхтөвар.

Зьмане Маштос Москва фэ'млькэ,
Нета Абовйан у йа Налбандйан
Рожа ироин э'йда хвэ дькэ,
Бьратийһа русса у эрмэнийһа бэрк'э.

Москва дьбьһе, бэрчэ'в дьбииэ
Гьлие Сундукйан, е Ширванзаде,
Гьлие Т'уманйан, е Исаһакйан,
Щьере Чаренс у пиесе Зарйан.

Москва дьбьһе дэнге Давид бек,
Бэрчэ'в дьбинэ гьрие Ануше,

Ахина Саро, Сарое бэйги,
Нена зэмане к'афър у тэнги.

Дьбьһе дэнге Гөһара былбыл,
Кө эһе мина бакьнге нэрмык
Зал т'ьжи кьрийэ һ'эзар гөл-былбыл,
Т'эв пера дьбьһ дэвк'эн, бинсьвьк.

Москва дьбинэ култура эрмэнийа,
Хэзна ванаһе йа гэлэ қорна,
Култура һ'элал, йа кал у бава,
Кө һ'эму алийа п'эр дайэ ньһа.

Москва дьбинэ бэжна эһлэда,
Ль бэр чэ'ве хвэ, һ'эмеца хвэда,
Ча гөле бинхвэш эв рьнд вэбунэ
Бьһ тэ'ва Москве һе бинхвэщ бунэ.

Москва дьбинэ к'эда эһлэда,
Йа дэрбазбуйи у һена мэда
У һ'эзмэтк'ари гөһдари дькэ,
П'ашла хвэйэ рәһ'м фьрә вэдькэ.

ДӨРӨНГ ПЕ КЬСЙАМ

Мын дит кэчед к'ордайэ бэдэw,
Дьранэ сэдэф, бэжнзырав.

Дэнге к'ылама, шынгина бе,
Ча хөлэ-хөлэ ава кание.

Ч'э'ве ван ча э'змане зэлал,
Ле ль сэр дьле кэче дэлал.

Мэшур дьбун хэме гьран,
У мерара хэбэрнэдьдан.

Хэма дьле кэче к'орда
Мэшур нэ дьбу н'эму wэ'да.

Ле кө руднштын рэх канийа,
Бэнде дьла дьготын wa;

Кэче к'орда дьбун былбьл,
Дьһэ'жандьн рһ'ан у гөл.

Дьбун кэвотк, дьбун хэзал.
Дьфрйан щэм хорте дэлал.

Дэнге қиза гэви бае,
Бэла дьбу нав һэwае.

У пе дэнге хwэйи ширьн,
Пешда данин шайи, гьри.

К'ыламава һым қәнш дькьрын,
Һым бьрине к'ур вэдкьрын.

Жь ви зэмани нэ рази,
Дьле к'урва дькьрнэ гази.

Дьле бэнгийя, дьле бьрин,
К'ыламава дьһатьн к'ьр'ин.

Мәри, былбыл дьбун йәкһ'ал,
Дәрде хwәва һ'әрдө жи һәвал.

Өз зароке сәрқот п'ехас
Бь хәма ван дәрәнг бум һас.

Паше, паше эз пе һ'ьсайм,
Хәма дьле ванә гран,

Нә дьдан хорте дьлк'әти,
Кәч дьфротьн бь п'әрәти.

Гәләк щара ва кәче тфал
Зөр дәрдьһьстьн жь мал

Бе дьли ван дьданә мер
Дьготьн, әвә тәра йа хер.

Ч'йәед бәдәw у сәр былънд,
Пе тәйр-туе к'обар у рьнд.

Пе кәлилке бин хwәш
Бәжнева дьһиштиә ә'змиң,

Авед канийа жь синге ч'йа
Бь хөлә-хөл дьк'шһан,

Тэ дьго эw жи һесре чйа бун,
Жь чэ'ве ван бэржер дьбун.

Гэлэ хэзал, каре хwэва
Дьчериан дора ван чйа.

Мьн ньзанбу: чйа у war
Дэwлэтиара дьбун п'ар
 Өз зарёе нэзан
 Паше пе һ'сьям
 У сэр дьле мьн,
 Бу хэмэк гьран.

Дьхwэст бьбэзйама нав
Кблилке һ'эму дэра.

Дьк'этым пэй бэрха, кара:
Ле эw зарёе дэwлэмэнда,

Г'оп дьбун дор мьн, дэ'в дьдан,
Өз дьк'отам у дьк'энийан.

Мьн дит мэрие бь бишмет, сапог,
К'олоз, п'апахе ванаэ дот,

К'ынше бьна, гьшк п'ьрчимэт,
Хwэие ван сэр гэва мьнэт.

Гава һерс дьбун,
Соро-моро дьбун,
Паше пе һ'сьям
 Өw мэри к'и бун.

Мьн гэлэк һ'эздькьр хwандьн, ньвисар,
Жь чэ'вэд мьн һесьр дьһатнэ хар,

Дьчум бая зар'ёе мэк'т'эба нэчар,
У бэр вана дьбумэ стохар.

Бэри мьн дьдан, бь мьн дьк'энийан
Жь тэ'не ван хвэда дьгрийам.

Мьн ньзаньбу һэнэ дө щурэ мэри—
Щурэк гер у гэжи, щурэк нивмьри.

Шьване бэнги дькьрнэ ахин,
Бэрхван жи пера йэцин,
Тэ гьре э'змин к'эло-бин
Жь ви зэмани дькьрнэ ахин,
Мэ'на we йэке паше пе һ'ьсийам,
Бо зэмане хьраб дьнэ'лийан.

Октябрь Мэзын һат, хвэ гьһианд,
Бэйрада мэшур ч'ьканд,
Кэч'а к'өрдэ аза, бь эхтйар,
Ньһа пешэ у бэхтэвар.

ХЭЛЭЭ АГЪРДА

П'ешк'еши нэвалэ хвэ:
э'гитэ Т'ьфаца РСС
Сэмөндэ Сиабэнд дькьм.

1.

Рожа рэһ'этиэ бу,
У мэһа һавине.
Өм малда рэһ'эт дьбун:
Жь дэнге радиое
Жь щие хвэ зу рабум.
К'ьлам һат гөһастьн,
Дэвса к'ьламе,
Гази һэваре
К'эт нава мале:
Жь we һэваре
Бь гаве хвэй лэз
Бэр бь радиое
Сэкним ээ,
Дэнге Партия мэ бу,
Ө'лэмти дьда,
Шьро вэдькьр
Мэ'на һэваре,
Гази мэ дькьр.
У дьгот wэки—
Фашисте герман
Кэр, бе хэбэрдан
Шэрте пьзмамтиэ
П'епэс кьрьнэ,

Авитнэ сэр мэ.
Гэлэ қорэ, бь к'ен,
Дьшулькьн, тен,
Чава зйае рэш,
Сильн'ьва сэрхвэш.
Дьгот, кō әw тен
Бь дэ'w у бь зор,
Бо бьбнэ хвэие
Wэгэне мэй сор.
Партиа мэ газийа
Гәwарә зу да.
Ча шуре бруске,
Дәнгбьльнд, гьран,
Гәwар чу щие дур,
Чу н'әму дәра:
Нава меше к'ур,
Нава мала,
Нава зәвиед зэр,
Нава к'архана,
Совхоз, колхоза,
Сэр щәw у бә'ра:
Чу нава щерге
Өскәре мэй сор,
Амьндар у зор.

2.

Жь дәнге газийа
Партиа мэ н'әлал
Wa к'шйа у натын
П'алә у рья'т,
Г'әзар-н'әзар,
Мерхас у к'обар.
Бь н'әзар рәнги.
Г'әзар щурәйи,

Н'эзар зьмани,
Мина мэрики
У жь малэке.
Натън шэв у ро
Сйари у пэйа.
Нава машина
У нава гэмийа,
Жь гонд у бажара,
Жь айла, гэлийа,
Мешэ, к'архана,
Жь вэт'эне мэи
Фьрэ бе сэро-бьн,
Жь к'елэка бэ'ра
Бьчук у мэзын.
Дэвса к'елэндийа,
Дэвса чакуча,
Дэвса к'ольнга,
Дэ'са у мэр'а,
Дэвт'эр, к'ьт'еба,
Фэлэм, к'агэза
Данин сэр мьла
Т'ьвьнг, плимйот.
Ва рабун жь п'йа.
Гьшк натън бона
Вэт'эне дэлал.
Бо Партия н'элал.
Т'эв натън мина
Шера у тэйра,
У бу т'эмаша
Ө'гита, мэра.
У пэй нэв натън:
П'алэ у гонди,
Мэрие хэбатчи,
Мэрие өлмдар,
К'атьбе, н'эсабдар.
Механик, дэрсдар,

Дэлак у малйар,
Дохтър, хзнэван,
Поэт, комбайнван,
Шофер, машинист,
Сазбэнд, тракторист,
Ньвиск'ар у артист,
Г'эрзи, шькълчи
У гэлэк п'ешэкчи.

Гатын мэрие
Жь шанздеи мала:
Мьлэте урьс,
Тачик, белорус,
Өрмэни, узбек,
Асори у қазах,
Гөрщ у украин,
Адрбещан.
Т'ө мьлэт нэма
Хвэ быда паш,
Гьшк жи һэвр'а баш
Ча бав у бра.
Щьмаэ'га мьн жи
Т'эви ван щерга
Ре дьчу ванр'а,
Өван мэри ава,
Сэкьнин рэх һэв
Мина мешэки
Газьр сэкьнин
Бо партия Ленин
У бьн бэйраца
Мэй амьндар,
Вана сонд хар:
«Өме алткьн
Фашиста йэкшар».

3

У бу тэчина
Т'оп-щэбэрхана,

Гөр'ина танка.
Йа айроплана,
Хөшина, гэмийа,
Һәварә мәрийа,
У мәри т'ьре
Т'офан рабубу,
Ре, мәщәл гьртбун.
Ч'ьвик у былбьл,
Карә хәзәлә
Жь щи нәдбәзийан.
Фашист фелбаз бун,
Қәлл у мә'рьз бун,
Әш т'әне нинбун,
Т'әви вана бун:
Фашисте фин,
Булг'ар у румин
Оса жи е мащар
У гәлә нәйар.
Дьжмьне мә'рьз
Пе жә'ра нитлер
Мәзын бубун
Ча гөре дәвхун.
Агьр у алав
Фашиста дьр'әшанд.
Гөнд у бажар
Пәй һәв һьльдышанд.
Мәрийа дьготьн
Щие п'епәскьри
Шен набә иди.
Фротна мәда:
Йа Украина
Йа дөдада
Шәр гәлә чәтьн
Гәлә гьран бу,
У чьқас дьчу
Һе гөмрәһ дьбу.

Гөнд, бажаре мө
Т'ер у тьжи
Рож пэй рожа
Вала дьбун.
Г'эбуна мө п'эр:
Нан у машинэ,
Г'эсын у мешэ,
Дэзгәһ у к'омьр,
Г'эйван у дэбьр
Дьжмьне к'афьр
Дьк'шанд у дьбьр.

4.

Өвләде һ'әлал,
Е мабунэ мал,
Зу дитьн мәщал;
Чун, буң партизан,
Пе сильһ'е дьжмьн,
Зьрара гьран
Дьгһандьн ван.

5.

Мэрие пыште
П'ашла вәт'әнда:
Нава заводада,
Нава зэвие зәрда,
Нава карханада,
Өгәр сәр ә'рде,
Өгәр бьн ә'рде,
Т'эмамыйа хьвәва
Өв һ'эсьнр'а,
Дьбун ча һ'эсьн,
У тәви пола,

Дьбун мина пола,
Т'эви машина
У тэви чэрха
Дьхэбьтин һ'эр дэма.
Бьн дэрба ван
Wa һ'эсьн у пола
Пэй һэв дьһ'элийан.
Нан у пэмбөе мә
Лод дьбун сэр һэв.
Ча чэме Днепре,
К'өре, Арак'се
Дьк'шианэ ду һэв.
Бэр соба агьр,
Жь пола у һ'эсьн,
Дэрдьк'эт сильһ'е
Бьчук, йане гьр.
Мэрие Советие
Хэбата хвэда
Wa һ'өба вэтэн
Нав дьле вида.
Бэр гэрма агьр
Жь һ'эр чьлкэкэ
Хөйдана вана
Че дьбу танкэк.
Патрон, тьвьнгэк,
Т'оп у автомат,
Бомб у плимйот,
У ча базьрган,
Тэйрок у баран,
Жь һэв нэдқэтийан.
Бь эшалона
Дьк'шийан, дьчун:
Щэм шэрвана.
Wэт'эне мә
Мэрие тэзэ
Радькьр бэр дьжмын.

Ва гэви нэв бун:
Кэвэр у семент,
Хвэли у дьжмын:
Нэйар нэв хелине
Жэ'ра хвэ дьрет.
Гелина дьжмын
Хьраб бу сэро-бын.
У э'рд лэрьзи
Ө'зман жи пера:
Ро к'вш нэдьбу,
Ө'йанэ чьра.
Wэгэнh'ьзе мэ
П'е-п'е дьгэрийан
Пэй нэр фашиста,
Мэщал нэ дьдан
Пашда бьк'шйана.
Нэйаре фронте
Данинэ орте
Бь к'ен, бын чэ'ва
Wан дьнгерин
Дуз мина мэ'ра.
Бавар нэ дькьрын
Хвэ wi h'алида,
Бавар нэ дькьрын
Бо кьрна хвэ
We рожэкэ ha
Щабе бьднэ мэ.

6.

Мьн дит бьрина
Wэгэне э'зиз,
Бьхист ахина we,
Дэнге weйэ зиз.
У мьн дит дэвса
Лэп, драпе дьжмын

Е машур дьбун
Сэр синге вэгэн.
Дит к'эла дьле
Wэгэнһ'эзе мэ,
Мерхасйа вана
Ль бэр чэ'ве хwэ.
Өw э'йани мина
Ө'wpe нисане
Дькьрнэ гмин,
Дьданэ сэр дьжмын;
Г'өщума вана п'ьр'
Чава пелегьр,
Мэйге мэ'рьза
Wa бь һ'эзара
Дажот у дьбьр.
У бьн сазбэндийа
Т'опа у танка,
У бьн дэнгбежйа
«Катйуша» нежа, wa
Wэгэнһ'эзе мэ
Га пешда дьчун,
Зöлм, зöлмэк'арийа
Т'эзэ дьдитьн.
Өwлэде вэгэн
Е мабун щида.
Дь зэлулиеда,
Өw дьнэ'лийан,
Хафьлqэда.
Жь дэрбе мэйэ гьран,
Фашист дьрэвийан
Бэр бь хелина
Хwэ эw дьсэзийан.
Wан дьретьн
Жэ'ра хwэй майин
У пышт шькэсти, ле
Дьрэвийан Берлине,

Жь к'едәре ван
Г'оп кьрьбун жә'р,
У дәрк'әтьбун
Жь вәлате хwә дәр.
Мьн дит awa
Мешә һәр дәра.
Меше wәт'әне
Мә даре хwәва,
Сәр бьльнд, к'обар,
Е кō бажнева
Ль сәр рйа мәрийа
Пе һ'эзар-һ'эзар
Щурә бәлге шин
Дьгһиштнә э'змин.
Wa һена шерда
Жь топ у бомба
Ч'ьлмьси бун
Бәлге wanә шин,
Ч'ьҗле шкәсти,
Awa әw бубун
Лап гәрдән тә'зи,
Двей қәй дьгрйан,
Двей әw дьнә'лийан,
Дькьрнә гази...
Мьн дит зәвие мәйә шин,
Гьшк п'епәскьри,
Щие дьрути жи,
Гөрзе нантҗжи
Әw ль сәр ә'рде
Бубун ча қәсил.
Баг у багче мә
Бнда кьрьбун
Бәдәwиa хwә.
Эмиш у гөле
Wanә бинхwәш
Қәй әw жи дьнә'лийан
Ча бриндар, нәхwәш.

Мын дит п'бре мэйэ
Жь һ'эсын пола
Гьранийа хwэва
Бь һ'эзар тонна,
Гьшк сементкьри,
Е кo бэри шер'
Сэкьнибун сэр
Ч'эма, канала
У сэр к'ижана
Авто, машинэ,
Ча мори-мьрщан
Жь һэв нэ дьрэтйан:
Дьбрьн, данин
Гэбуна wэгэн.
Ле ньһа дьжмын
Тэ'қандьбун гэв
У п'ред бэдэw.
Өw һ'эсне хwэва
Нава п'еле аве
Двей қэй к'эла хwэ
Дьретьн нава we.
Мын дит кал-пире
П'ор сыпи, эхтйар,
Бе мал, бе ст'ар
Мын дит э'щеба
Мэ'рза, нэйара
Ль һэрдэра.
Мын дит диса
Ахин шэwата
Жьна у зара
Нэ'лина wана.

7.

Wa ль бэр чэ'ве мын
Те шьклэки гьран;

Зӱлмӱк'арийа дӱжмьн.
Дӱхвӱзӱм нӱбиньм,
Же аза навьм.
Жь мьн дур начьн:
Физӱкӱ чук,
Букьнга we дӱстда
Мина нӱв бьчук.
Жьна ль ӱрде,
ӱса жи челӱк у голка we.
Гӱндӱки мӱзьнда,
Нав Адамовкӱда
Wӱгӱнн'ьзе мӱ
Бӱри дӱжмьн дан.
Аваики мӱзьн
Нав агьр, алаве
Жь бомбе дӱжмьн
Дьшӱвьти ава
У фьрчӱ-фьрча
Дӱнге шӱwата
П'ӱнщара у дара
Физькьнга бьчук жи
Бӱр дӱре мале
Хвӱра руньшти
Букӱ сӱр чоке.
We бука хвӱра
Хӱбӱр дьда.
Гӱло чь дьгот
Физькьнга дӱлал,
Мӱра ни бу зӱлал.
Мӱ ль бӱр чӱ'ве хвӱ
Дит ӱщӱбӱкӱ wa:
Мӱйте жьнӱке
Ль сӱр ӱрде бу,
Ле бе сфӱт бу.
Фӱй сфӱте we

Пэ'рче мине йан жи.
Т'опе бьрьбу.
Сэр чэнд гава жи
Ль к'елэка ван
Ч'елэк у гольк
К'этьбун гьран,
Г'эрдө жи бриндар,
Г'эрдөжи н'алэки
К'елэка хэвдө,
Борина ван бу...
Дере жьнке,
Е қиз, букьнге
Жь п'ртики бун,
Мина хэвдө бун,
У жь we йэке,
К'ьвш дыбу н'эрсө
Жь малэкенэ,
Бьнэлийе малеа
Кө дышэшьти.
Қизк'ынга рьндьк
Бь гаве нурьк
Жь щи хвэ рабу,
Бэр бь дйа хвэ чу,
Рунышт сэр э'рде
Дуз к'елэка де.
Қизкынга дәлал
Хэбэр дыда
Гьлие нэ зэлал,
Рьндьк бу, т'ьфал.
Сэр нэв хэбэрдьда,
Әве дэнг да де.
Дайка ль э'рде
Тө щаб нэ дыда.
Қизкынг бинтэнг бу.
Дыл ле т'жи бу.
Пе н'эрдө дәсткынга

Дйа хwэ h'эмез кър.
Дьхwэст п'есира.
Дайка хwэ вэкэ,
Шире дйа h'элал.
Ль хwэ h'элал кэ,
Ле нькарьбу вэкэ.
Әwe сәре де гьрт,
Бәр бь хwэ h'әжанд.
П'оре we к'ьшанд.
Әwe шаб нә стәнд.
Бу илащбьри
Дәст пе кър гьрйа,
Ч'ә'ве хwэ мьзда,
Сәр сурәте we
К'ьвш бу хуна де...
П'оре қизьке
Нәрмькә у зәр,
Қәйтәнәкә сор
Дәлал гьредайи,
П'оре we чардор.
Дуз we форме жи
Букьнга хwәва,
Хәмьландьбун,
Г'әмеза ләшк'әра,
Хwәйе қәйтәнед сор,
Сәр дәсте мәрйя
Пәй һәв дор-бь дор
Хwәра дьрәқьсин
Аза у архайин,
Хәмхөрийя хwәва
Т'әв wepa бубун:
Де, бав у бьра.
Әwe сәр синге
Самплавские ә'гит
Г'әмеза wiда
Ще разане дит.

Щарна дьк'энийа,
Йан пьрчõ дьбу,
Qэй сэр букьнга
Хwэ эw һерс дьбу.
Qизкьнга бе гõнэ,
Qө Фэ'м нэ дькьр,
Де, бав онда кьр.
Рьндьк бу у назьк,
П'ор'е we кõрьшки,
Ө'йни чава бэрхьк,
Qõмандар Самплавски
П'ор'е we мьздьда
У бь һ'ьсрэти
Өw радмуса,
Тэ дьго эw қиза хwэ
Wa тинэ бира хwэ.
Wэ'дэки шунда
Qизьк һ'ьшйар бу,
Шэр'е we дэспебу.
Өwe дэнг ль де кьр,—
«Мама.. Мама»
Дэ'wa дйа хwэ кьр,
Дэнге хwэ бьльндкьр
У паше гьрйа.
Өw қиза эгим тэ дьго awa
Ньфьр'и дькьр wa,
Шэр'һ'ьза гэва,
Шэр'һ'ьзе дьляе
Бо кьрьне вана.
Хwэ дьп'эр'таид
У һесред зэлал
Пэй һэв дьр'эшанд,
У дьгрийа мэлул,
Пер'а жи гьлие
Нэзэлал дьгот,

Дьл у һ'ьнаве
Мэрийа we дьсот.

9.

Дьбэ һун пьрскьн
Мьн иди чь дит.
Чь бун гэло
Бьринед вэт'эн.
Өзе дитьна хвэ
Вэр'а кьн бежьм.
Мьн вэт'эн дит
Мина нэхаша
Дьле we, давит.
Г'эму вэ'де веда:
Зьвьстан сэрме,
Бьн к'өрке спида.
Гена бьһаре,
К'эвшэн дэште we,
Оса жи һавине,
Гена пайизе,
Дит синг у бэре
Вейэ we п'арэ
Кө к'этыбу бьн
Лэп у п'йе дьжмьн.
Мьн дит чэме we
Фьрэ у п'ьр'к'ур,
Дэнгэки ньмз ле,
Эw чава к'эмбэр
Хвэ гьредабун
Ль пышта ере,
Wa мэри тьре
Бен'ал, нэхаш бун,
Нэ'лина ван бу.
Чава хэлэде
Сэр һэв шкэсти

Хьшина ван бу.
Бь пеле хвэ зэлул
Дьк'ышйан, дьр'эвйан
Жь дьжмьне дэвхун.
Гэлэ һерс бун, мэрьван,
Дьшэвти дьле ван.
Гэйк'але қөр'на
Шькьле сал-зэмана,
К'ът'ебханэ у ед дьне
Бэлайи сэр э'рде
У нава һ'эр'ие бун.
Завод, фабрикэ
Т'эмайма хвэва,
Дэзгәһи у машинэ,
Бубун хьрабэ.
Гэлэ вагзал,
У рйа машина
Т'эв хьрабкьри,
Сэр һэв лодкьри.
У стуне тела
Шкэстбун бэжнева,
Т'еле сэр вана
Дэрдайи пева.
Мэданед мэ:
Е к'омьр, һ'эсын
Жь бомбе дьжмьн
Бубун сэрб'бьн.
Стансие электрика,
Вэки бэри шер'
Бь һ'эзар лампа
Шэвқ дьдан, чава ро,
Нэдьчрусин эвана
Чэва мина һэвр'о.
Гэбуна мэйэ п'эр'
Өгэр бьчук, йан гьр

К'этьбун нава
Хэлэда агьр.

10.

Мьн дит бэр чэ'ва
Чь дькэ ль мэрийа
Намус у хирэт.
Бавэрбун, хэйсэт.
Гава радьбьн
Т'эви һэв дьбьн.
Гава эша дьл
Вана радькэ.
Дьбьн пышт у мьл.
Н'эму тышти дькьр,
Бэ'ре жи радькьн.
Щьмаэ'т дьбе:
«К'эл кō радьбэ,
Мэщале надэ»
Зува готьнэ:
—«Мер дьмьрэ,
Нав дьминэ,
Шер дьмьрэ,
Ч'эрм дьминэ»
Наве Самплавски
We һа бьминэ.
Ви бирнакьм тōшар,
Те бэр чэ'ве мьн
Өw мина һ'эршар,
Диндарва чава знар.
Бэдэw бу, мерхас,
Дьжмьн ль бэр ви,
Нэдьбун хьлаз.
Нава шэр'эки
Гōмрәһ, чэтьнда,
Дьжмьн зоре да.

Самплавские э'гит.
Кузэ-куз дьгэр'йа,
Ө'мыр дькыр wa,
Гълие э'мыр девда
Гөлла т'опа дьжмын
Ль рэх wi тэqйа
У п'эрче хwэва
К'эт нав мьла.
У дьжмын пе танка
Га нэзик дьбун,
Шэр' чьqас дьчу
He гөмрәһ дьбу.
Жь танке дьжмын
Хэләqа мэзын
Дора мә чедьбун.
Самплавски бриндар
Бь дэнгәки һ'эйфдар,
Ча шерәки бриндар,
Нав хэләqа агьр
Wa кьрә qир'ин:
— Пешда, һәвално,
Мина шера әви го,
Wәтәһ'ыз ракьрын,
Танк у автомат,
Бомо бу пулемйот,
Qьрмә у мәри,
Мешә у хwәли
Т'әви һәвдө бун.
Мәрие дьк'әтын
Кем радьбун.
Мьн Самплавски дит,
Пе мьле хwә дьн
Бьгөлтгә давит
Бьн танке дьжмын.
Жь дәрба зор
Танкәкә мэзын

Эди нәһ'әжйа,
У щидә гәҗйа.
Мерхас жь хwә рази,
Бьт'олгәк һьлда
Бәр танка дьн бәзи.
Ль we танкежида,
Шанд we реда,
Wәт'әнһ'ьзе һ'әйфдар
Wa мина шера
Дьжмына пәй һәв
Wa дьхәньқанд,
Дьжмына у танкә
Дьданә рәх һәв.
У гава сьриа
Танка т'ьвнга
Эди к'өта бу,
Wa жь һ'әрдө алийа
Авитьн сәр һәвдө.
Самплавские мә жи
У пе дәстәки
Qаим гьртьбу
П'есира йәки,
У к'әнге иди
Ма илашбьри,
Чәна хwә шданд,
Qьр'ка ви қөсанд,
Ле һ'әйф... Фашистәки дьн
Навмыла вида
Ч'ьканд к'ера мәзын.
Дране мерхас wa
Ль сәр қьр'ка дьжмын ма,
Мьрьн һәрдө бь һәвр'а.
Гәлә мерхаса
Алткьрьна
Мә нә дитьн,
Гьнәк жь wана,

Шәр'е гьранда
Ө'мьре хвә дан,
У һ'обә вәт'ән
Дьле ванда ма.
Шер'да тәмьрин
Өw чава чьра.
Бо мәриед мә ва,
Бо бир анина
Өwләде һ'әлал
Чекьрын һ'әйкал,
Вана бир тиньн
Вәхте мерхасие,
Вәхте чәтьнаие,
Wәхте ә'шq-шаә'е.

12.

Жь вәгәһ'ьза
Мәрие п'ешәк'ар
Т'абутәк һежа
Бона qōмандар
Чекьрын әва.
Бона дитьна
Һәвалә мерхас
Һатьн wәк'иле
Ордиа Совете.
Ава щьһ'язе
Самплавские ә'гит
Сәр гәлә мьла
Нав т'абутеда .
Дәрхьстьн дәрва.
Һәвалә ә'зиз
Дьвей дьк'әһийа
Өw нава гөла,
У т'абута сор
Бьрын дор бь дср.

Бьрнэ бажаре
Незик-Салноке,
Нав баге бэдэw
Щики бэр бь ч'э'в.
Комисар Мэщиг
Бь гьлие алави,
Нежаи Самплавски
Хэбэр да эви, —
«... Эре, нэвално,
Самплавски чу, ле
Кьрьнед wi, we
Бьминэ н'эрт'эм,
Ча борще мэзын.
Эви нишан да
Н'эзкьрьна хwэ
Бо wэт'эне хwэ.
Эви избати кьр
Нэр шэр'ване пеш
Wa нава агьр,
Нав алава гөр,
Мьрим дькарэ
Wa бьдэтинэ
Чь хэлэq нэбэ
У алт' бькэ.
Лазьмэ мина
Самплавски шэр'кьн,
Кө шэр' к'ота кьн,
Дьжмын не бэрк'э,
Гөмрэн шэр' дькэ,
Wэт'эн, щьмаэ'т
Нивийа мэнэ...
Н'элал бь шире
We дайке,
Кө жь п'ашла we
Эвлэде мина
Самплавски дэрте.

Дә хатьре тә
Бьре мэй э'зиз,
Көр'е һ'әлал,
Мерхасе дәлал.
Өме һәйфа тә
Ғьлдын дәһ барә...»
Бәри эваре бу.
Ро һеди-һеди
Дьчу ава.
Ч'ъвтина дәнге
Тәйр у туйа бу.
Вәт'әнһ'ьзе мә
Мина мәрики
Борщ һьлдан сәр хвә:
Шәр'кьн нола ви,
Ғьлдын һ'әйфа ви
У зәри пәй зәрипа
Ғәвр'а агьр кьрын
Хатьре хвә хвәстын.
Ча щьһьаз һьланин,
Т'абутеда данин
Щие һазьркьри,
Ва мәри т'ьре,
Рое жи әв йәк дит,
Ве жи т'ап нәкьр,
У бона ә'гит
Пе ә'врәки рәш
Ғьрт деме хвә гөләш
Дар у көлилк жи
Мәри дьгот қәй
К'өндә дьбун ава
Бь сәре хвәва.

* * *

Ләшкәред мә бь рōн у шан
Шәр' дькьрын пешийа дьжмьн,
Пешда дьчун баталион тәмам,
Ере мә һ'ьлдьдан сәро-бын.
Wэгәне мә қәwәт щьванд,
Дьжмьн жь орге рақәтанд,
Бәйрақа хwә алтъндари
Бер'линеда к'обар чьканд.

НАДОЕ ХӨДО (МАХМУДОВ)

КЭЧЬКА КОЛХОЗВАН

Кэчька колхозван, тō қочаги,
Әшқе дьди гонде мә,
Хэбатеда дьһа пеши,
Шәwқе дьди гонде мә.

Тō бьһари гōл у сосьн ль ware мә,
Тō паизи рэза ширьн ль баге мә,
Әз чь гьһие бәдәw бежьм ланқи тә,
Тō домами, әз һ'әйрана дьһе тә.

— Лавке п'алә, дәнге тә хwәш,
Хэбатеда һартьм мерхас,
Тō п'аләи, әз колхозван,
Әм пьзмамьн, өса бьзай.

Әм чь бежьн, чь нәбежьн,
Бона wәтән хwәш дәнгбежьн,
Wәт'ән ширьн, к'өрд жи аза,
Ә'мьре мә ша, к'ьлам т'әзә.

1952

Өлэгәз

ЛЬ ЗОЗАНЕ ӘГРИЩЕ

Әз бь һәвалә хвә һамиква, сәр һ'име қьрара мә рожәке пешда, бәрбанга сьбе әм жь Ереване дәрк'әтын у бәрбь зозанед Әгрище чун. Се сәһ'әта шунда әм гьһиштьн зозана. Пәй гәрма Ереване мә бь һ'әвас һьлдьк'шанд бина һәва чйәед Әгрище. Ль һәр щийа нав гөл у чичәкада хйа дькьрьн кон у чадред ферма колхоза. Ль ван зозана чьқас хвәш дьһат дәнге блуред шьвана, к'алина мийа у бәрха. Һәвалә мьн кә щара ә'w-льн һатьбу зозанед Әгрище, мьжул бу бь бәдәвийа чйа у бани, мерг у кание вәлате мәва. Ле әз дьфькьрим дәрһәқа зар'өтийа хвә, зар'өти, кә мьн дәрбаз кьрьбу ль ван чйа-зозана. Ава, гөнде мә, Йаньх, вәки п'алдайә сәр синге чйәе «Көмбәза». Ле әв нә Йаньха бәрәйә, кә бь дәсте дашнака у бәга һатьбу хьрабкьрьне.

Йаньх жи һатийә гөһастьне, чава һатийә гөһастьн шьване вей бьчуки бәре.

Дәвса малед бәрәйә бьнә'рд ньһа һатьнә чекьрьне хан у манед лапә т'әзә, бь кәвьре хас у бь п'әнщәрә.

Ньһа ль ведәрәйә совхоза һ'әйванәтхвәйкьрьнейә мәзын. Дурва хйадькьр өса жи зозанеда гөнде мә. Авайә әв мерг, к'едәре мьн зарөтийа хвәда бәрх ле хвәйдькьрьнә. Чьқа биранинед мьн бь ван мерг у чйар'а гьредайә. Чава иро, те бира мьн вәхте пәз дьһат серие у бериван бәрбь пез дьчун: бәрошә дестда. Бәрха дьбһистьн к'алина макед хвә, у бәрбь ван дәбәзийан, мьн нькарбу әв зәвткьрьна у грие х'чә зар'өтиә т'әв к'алина вана дькьр. Жь руе ван бәрх у каред бе зман, аге мьн чьқаси әз к'отамә. Ле кәвани-йа мале нан нәдыда мьн, бона we йәке, вәки шир кем бубу. Әвә дьгот,—хөлам дькарьн бьр'чи жи бьминьн. Ле һәр тышт

мын зу бир дькыр, Жь руе зар'отийа хвэда чава зерандын, өса жи бьр'чибун, жь we шунда гэлэк вэ'дэ дэрбаз нэдьбу, мэ бэрх диса дьбьр черэ у мын бь һэвалед хвэ бэрхванр'а т'ьме дьлист.

Авайэ гедука ч'йае Селиме ль бэрр'оже ван ч'йа, пайи-за дэрэнг, қиз, бук у хортед гонде мэ дэстэ-дэстэ дьчун, бона тьршине рэзед бэйани бэрэв дькьрын. Бь һэр ч'йае, ч'эме у кание Әгришер'а гьредайнэ биранинед мынэ зар'отие, чава қайт'анэкэ киное тен у бэр ч'э'ве мынр'а дэрбаз дьбын.

Дурва дьһатэ хойакьрыне «чынгле пьзмамтие». Тө зани, бона чь наве ви данине «чынгле пьзмамтие»? мын готэ һэвале хвэ. Сэрһатийа ве, сэрһатикэ зэ'фэ мэлулэ. Һэвале мын т'э-вэқэ кьр, вэки we сэрһатие wir'а бэжым. Сала 1916 бу, рожэке мөһа августе гэрм бу, шьване гөнд пэз анибу берие, ле мере'д бь хэбата дэштева мьжул бун, гөндда мабун жьн, кал у зарө. Гөнди сэрр'и бу, һэр мэрик бь хэбата хвэйэ рожева мьжул бу. Нышкева бу қалмэқалм, гөндда пешда һат һеврзэ, ль һэр щийа дьһат дэнге грие к'өлфэт, қир'ина зар'өа у кэвтина са. Қэзйакэ мезьн қэвмибу, щэр'де авит бу сэр гөнд. Нэ грие к'өл-фэт, нэ қижина зар'а, нэ жи тэвэқа руспийа гөнөпөһатьн пешда нанин. Зэ'ф раст һатийэ готьн, кө рөһ' у имана қачаха т'ө нэ. Вана чардоре гөнд гьртьн, паше һьнака вана дэст бь т'а-лана кьрын, дэрие дадаи дьшкенандьн, к'е мьқабьли ван дьбун, дьк'өтан, чь кө һур-муре бь қимэт һэбу, бэрэв дькь-рын, өса жи хэмле к'өлфэт, у we шунда дэст бь т'опкьрын пез кьрын. Чь нэмэрдти бежи вана нэдькьрын. Жь we роже чьл сал дэрбаз буйэ, ле мынт'ьре дөһ буйэ.

Чава дэстэкед зар'өед гөнд, өса щи дэстэка мын һэбу. Мын жь бэр к'озе әв бьжарт бу. Наве дэстэка мын «Назе» бу. У мын же һ'эзкьр, һэла әв бэрх бу, мын һини хвэ кь-рьбу. Әв өса һини дэнге мын бубу, һ'эзки незик йан жи дур, әве кө дэнге мын дьбһист, кэрие пез дьһьшт, у бэрбь дэнге мын дьбэзийа, әве п'ак заньбу, вэки эзе тьштэки бьдме, незики мын дьбу у ль дэсте мын дьнер'и, тэ дьго нан у хөа п'ара хвэ дьхазэ.

Вэһте т'алан дьбьрын, һесьр дь ч'э'ве мында, мын бь

дэнгэки бьльнд газл Наза хвэ кър, эве дэнге мьн бьһист, у бэрбь мьн рэвийа. Мьн стөие wei қэрқаш бь мьле хвэйи т'фал һ'эмеz кър у ч'э'ве we рэш рамуса. Ле эве дәсте мьн даласт, нан у хөеа п'ара хвэ дьхаст, лө мьн т'бре эв хатре хвэ жь мьн дьхазә? We гаве незики мьн бу қачахәк, ль мьн кърә қир'ин, гот,—мие бәр'дә. Мьн т'әwәqә кър, wәки эв дәстәка мьнә, бьди хатре хвәде, мьнр'а бьһелә, ле әви қамчик ль стөкөра мьн хьст, гот,—сәйпсане һ'әрам, чьр'а көр'е мьн жь тә кемтьрә, һ'әта ньһа тә же һ'ьзкьрийә, жь вьр шунда жи әве же һ'ьзбькә.

Назе жь мьн стәнд, һ'әта бьнәт'ара гөнд мьн дэнге зәнгле стөе Наза хвэ дьбһист у дьк'әwгьрийам. Щәр'де кәрие пез жь гөнд дәрхьсгь бу, меред гөнд, кө wi чахи бь нандьрунева мьжул бун, Гөлизәр, жьна гаване гөнд, һ'әwар гьһиандә'wana. Г'әтани меред гөнд һатьн, щәр'д әп'ещә дуркәт бу. Гөнди, к'и сйар, к'и пәйа, к'и бь сильһ', к'и бе сильһ', ле бь к'еләнди у дә'са хвәва пәй щәр'де к'әтьн, ле бе фәйдә бу. Растә, орт'а wанда шәр' дәст пе бу, ле ниве wана пәз дажотьн, нивйа жи дькьрьнә шәр'. Пәз жь дэнге гөлла өса дьр'әвйан, wәки пәйа нәдльгьһиштьне.

Аwа, әw чьнгле мьн, кө нишани тә да, бьн wi чьнглида мере гөнде мә у меред гөнде әрменийә щинаред мә гөллә давитьнә қачаха, һәла к'әшише әрмәнийа у мәлләе к'өрда щәр'дер'а бь сильһ' дькьрьнә шәр', бопа пәзе хвә пашда биньн. Тер Мкртич, wәки незики 40 сали һәбу, бәжибьльнд бу, рудрежи жир бу. Дьготьн, кө Тер Мкртич гөнде хвәда п'арезе хвәй дькә, ле кө дьһатә гөнде к'өрда, роже п'арезе жи гошт у рун дьхар у бь һ'әнәк дьгот, кө «хвәде у Йса нахәйдьн бо we йәке, кө әw гөнде әрмәнийада нинә». Ле мәллә Г'әсо незики шест сали һә бу, мәрики кьни хөрт бу, поз мәзьн, ру қәмәр, сәр руе қәмәр к'ур хөйадькьрьн ч'ә'вед һур, сәре wида к'олозе шәр' у шәмақиед хас бун. Гөндийа һ'әмуя заньбун, wәки Тер Мкртич у мәллә Г'әсо жь һәв дьт'әқьн, шәр'е wан сәр we йәке бу, wәки йәки дьгот,—Дине Мһ'әмәд п'акә, е дьне жи пәсне дине Йса дьда, ле жь алие хапандьна щьмаә'те, йәк жь йәки кемтьр нибу, фрқи т'әне

эw бу, wэки йэки бьзмане к'орди дьхапанд, е дьне бь зьмане эрмэни, ле we роже эвана бона к'ара хwэ бунэ пьзмаме нэв, щэр'де кэрие пэзе ван жи бьрьбу. Гэма we рожеда дэст пекьри щьмаэ'та к'орда у эрмэнийа наве wi чьнгли данин «Чьнг-ле пьзмамтиэ». Гэвале мьн гот, ле т'эригеда чьqас чьнглед өса нэнэ, кэ рожа огрмед гран щьмаэ'та к'орда у эрмэнийа чава бьра мqабьли дьжмьне хwэ кьрьнэ шэр'. Чьнглед өсанэ, кэ тэ бе т'эне вьра нэнэ, ле өса жи нэнэ ль гэлиэ Щзире, ч'йае Сасуне, дэшта Муше у дуза Алашгре.— Бэле, мьн гот,— пьзмаме мьн, бэхте щьмаэ'та к'орда у эрмэнийа йэкэ, эм к'рив у пьзмамед qурнанэ, братийа ван пьзамат'и йа сал у зэмананэ. Мэ жь канике ав вэхарийэ, синоре зэвиед мэ йэк-бунэ, рожед шай у шине эм бь нэвр'а бунэ, дьбежьн, кэ кал у бавед мэ жи зьйарэтэк н'эбандьнэ.

Бэреда, чава щьмаэ'тед зеранди, мэ п'ак жь нэвдэ фэ'м-кьрийэ. Г'эта натына жандарма qачах иди рэви бун, тари к'этбу э'рде. We эваре, чава мала н'эму щинара, өса жи мала мэда тэ дьго шинэ, дйа мьн дьгрийа, баве дьл дьда бэр we. Эм зар'ө к'этбун qөлч'эки у qынщьли бун нэв. Бона Эм бэр хwэ нэк'эвьн, баве мьн мьжулик мэр'а гот, «Бэге щэла лийа нини т'алана бунэ, эвана мөфлэхөрьн».

Шэве зьвьстанейэ дьреж эвана п'ари сэр дэ к'ома дь-бьн у дьлизьн сэр нэбуна гөндэки, к'и кэ дьбэ, к'ома дьн борщдарэ т'алане wi гөнди бьдэ к'ома майин. Гөндэки өса бу Йаньх. Wi чахи дйа мьн ньфьр' ль п'адшаһ дькьр, кэ нь-карэ пешийа ван щэр'да бьгьрэ:

— Сэ п'е льнге са накэ,—баве мьн гот,—эгэр бэге щэла-лийа гөндэки т'алан дькьн, ле п'адшаһ жи бь мэрие хwэ дьне т'алан дькэ. Пирка мьн, ль э'змин дьнер'и, нфьр' дь-кьр у дьгот;

— Эм гништьнэ чь роже, кэ к'өрд к'орда т'алан дькэ. Баве мьн гот:

— Бона щэрде мьлэт т'өнэ, к'и дьк'эвэ бэр ван, эрмэни йан к'өрд, йэкэ, эw дьшелиньн, пьрс накьн, Мн'эмэд дьһ'э-биньн йан Йса.

Чэнд рөжа шунда жь гөнд у элед к'өрда к'ом-к'ом дь-

һатън, сәрхвәши дьдан мә, ӧса жи дьһатън к'рив-пъзмамед гӧнде әрмәнийа, вана бь хвәр'а һ'әйван данин, чава ә'дәте кал у бава, бона гӧндиед т'аланкьри.

Ӗз к'әтбум бьн хәм-хьйалед зар'ӧтие, әз бь хвә һ'ьсайм ви чахи, к'әнге һәвалә мьн мьнр'а гот,—бәсә хәм-хьйала бьки, әм незики обе дьбьн Өв обә, оба колхоза гӧнде Арарате жь нәһ'ийа Ведиә бу. Варә we хвәш бу, ль бьнәт'ара ч'ие, ль бәр щәве. Өм гһиштьнә обе, мәк'ина мә сәкни. Жь мә һь-нәки дур кӧр'әки һ'әйшт сали, сәр пышта һәспәкә бе зин, ль ван бәрвара бехоф жь хвәр'а дажот. Һәвалә мьн, кӧ әв йәк дит, мьнр'а гот,—зә'ф раст һатийә готън, кӧ к'ӧрд сәр пышта һәспа мәзын дьбьн.

— Бәлә, мьн го, зәмане бәре дьготън,—к'ӧрдр'а лазьмә һәсп, жьн у сильһ', бона we жи вана ви чахи мела хвә дьдан сәр ван дәрәща. Фермаеда к'омәк колхозван бь бьр'ина пезва мьжуд бун. Һәвринг т'ӧнәбун, пәз бь машине дьбьр'ин. Өм незики вана бун, мә сәлам да ван, сәлам вәгьрт. Һәвалә мьн, кӧ щара ә'wльн бу бьр'ина пәз бь машине дьдит, дәст бь пьрса кьр, сәрк'арә ферме Аветис шаба ви дьда у дьгот,—

— Бьр'ина пез бь машине эп'еще сьвьк дькә хәбата шьвана, һәргә шьванәк рожәке дькарә бьбьр'ә 20—25 пәзи, лә бь машине мәрик дькарә бьбьр'ә 100 120 пәзи.

— Бона пәзбьр'ине машине әм жь һәр чәтьнийа хьлаз кьрьнә, дьготън колхозвана. Wәхта хәбате, жь пәзбьр'ийа һь-нәки дур, ль бәр сйа кәвьр, мәрвьәк хәwеда хьр'ә-хьр'а ви бу, жь we хьр'ине лев у сьмеле ви бьльнд дьбун у дадьк'ә-тън. Өви бь дәстәки сьст жь хвә дур дьхьст мешед нә'с, әвана гӧһ нәдьдан ви у дьһа зедә һ'ӧщуми сәр ви дькьрьн. Жь колхозвана мәрик незики ви бу у дәй лекьр:

— Рабә, Мьсто, рабә, жь бажар меван һатънә щем мә!

— Әһ, бьһелә һьнәки разем!. Херһатънә, хер жи вәгә-р'ьн. Өв бу шаба ви.

Һәвалә мьн, кӧ әв хебәрдана вана дьбьһист, сәбр нәкьр, незики ви бу у гот:

— Пьзмам, wәхте разане нинә, wәхте хәбатейә, дьнер'и, һ'әму дьхәбьтън, лә бәр сйа кәвьрда хьр'ә-хьр'а тәйә?

— Готьна тә растә, бьре мьн, лъ нав аwҫа хәбатчийа мәрвәк кә разе, тьштәки зә'ф мәзын нинә, йәке жи, дохтра мнр'а готийә, кә тамаре мьн сьст бунә, сәре мьн жи геж дьбә, бона we йәке жи лазьмә эз гәләки разем. We шунда, әхтйара мьн т'өнә, кә гөндарийа һ'әкимед мә советие нәкьм.

— Нә ахьр сәрк'аре ферме жи тәр'а дьбежә бьхәбтә, ле чьма гөндарийа ви наки? Нә хәбат жи бона мәрийа щан-саг'ләмийә?

Мсто бь к'ән го,—бьре мьн, хө сәрк'аре ферме һ'әким нинә, кә гөндарийа ви бькьм, эз тәне гөндарнийа ви мәри дькьм, е кә бона шансаг'ләмийа мьн ширәта лъ мьн дькә...

— Нәвалә ширьн, әгәр дьхази бьзанби, Мсто һьм бона дәште, һьм жи бона зозана мәрвәки бекерә. Жь вьр чәнд рож пешда рож ава сайи у гәрм ни бу, зипькәк бәрк һат. Мә гьшка, чук у мәзын, пешйа селаве дькьрә шәр', мә рйа we дьгөһаст, кә нәк'әвә ә'мбарә у нава кона у бәрха нажо, нәбә. Ви чахи жи, Мстое мәй тәмбәл қә т'алаша ви ни бу. Әви конә Сә'дода рунышт бу, фьр'ә-фьр'а ви бу, грар дьхар.

— Wәки өсанә, ле чьма һун ви колхозеда хwәй дькьн,—гот һәвалә мьн.

— Әм ви колхозеда хwәй дькьн бона we йәке, кә өзвед мала ви колхозеда рынд дьхәбьтьн, әм жи ви бь тәһәрәрки йолә дьбьн,—гот сәрк'аре ферме.

— Бь занәбуна мьн, һәр мәри щабдарә хwәйә, бона we йәке жи Мсто занә, кә һун хатре ви нак'әвьн, ләма жи нахәбтә. Лазьмә һун ви бьдьянә хәбате.

Гөндийа бь к'ән готьн,—йәкә, тьшт жь ви дәрнае, Мсто чава жь дйа хwә буйә, we өса жи бьмьрә.

Ви чахи незики мә бу хәбатчиә ферме, хортәки сьмелзәр, чә'вә рәш, бөрө қәйтән, сурәт сор, п'апахә бухари лъ сери, сапоге хром лыҫгада, ә'мрда незик 30—32 сали, әв Фрик бу, жь эла сипка. Әви бь дьл у әшқ сәлам да мә, у әм т'әглиф қьрын. Нәвалә мьн ләз дьк'әт, дьл һәбу нәчуйа, ле мьн жь һәвалә хwәр'а гот, әгәр дьхази хатре к'өрда нәк'әви, гәрәк әм һәр'ьн меванийа ви. Сәр һ'име ә'дәте кал у бава әм чун меванийа ви. Әм дьконе виданә. Чәнд дәқа шунда

коне Фрикда бэрэвбун хэбатчиед ферме, сэлам данэ мэ у бо-
на хатна мэ ша бун.

Чава дьхөенэ, жь қолъхчийа эм мэрие э'wльн бун, кө
вана эм фермеда дитын. К'өнщэки конда зарэкэ бычук бы
дэнгэки малул дьгрийа, гэврийа ви дешйа. Мэ пьрскьр, г'оло
wэ нишани һ'эким дайэ. Ван щаб да, кө һ'эким дэрэнг те
бал ван. Ль бэр кон, қиз у букед мале хэличэ чедькьрын,
Әw халичэ бона щезе қиза мале бу, йа кө дэстгьрти бу.

Пешбэри ферме, ль сэре чие һэла бэрфа көвн һэбу. Тава
һавине бэрф қол-қоли кьр бу у ши-щина гһйандьбу э'рде. Жь
бын бэрфе дэрдык'этын щэwк'ед, аве у п'ебэржер бэрбь гэлие
к'ур дьчун. Гелида аве щэwка тэв авед канийа дьбун у
дык'шйан. Бьнэтара гелида, нава п'ьр канийада һэбу каникэ
авт'ьрш; әw нэ кө тэне тьрш бу, ле газа we жи һэбу. Зозан-
вана пэсне we аве дьдан, дьготын,—әв ав бона нэхwэша дэр-
манэ. Вьра һэррож тьжи мэринэ, әw жь фермед дур тен бона
we аве. К'елэка Аг'таше жи һэйэ канийа гөрйа, ава we бы
к'ргутэ. Зэмане бэре мэрие кө гөри дьбун, хwэ давитьнэ we
аве, сах дьбун. Һэвалэ мын гот:

— Чьма т'эне бэре, ле нэ ньһа? Колхозвана щаб дан:

— Бэре дохтр т'өнэ бун, дэрман т'өнэ бун, сабун жи
т'өнэ бу, ле ньһа замане советие әw һ'эму жи һэнэ, лэма
жи һ'эwщэк'аред we кание т'өнэнэ. Бэр we кание һэр wэxт
жи ньһа халийэ. Гелида каник жи һэбу, наве we «Канийа
пир» бу, раст жи ава кө жь кание дэрдык'эт, тэ дьго ширэ.
Һэвалед мын кө әw дитын, гот:

— Чьқас бэдәwэ wэлате мэ. Һэла бһһерэ кани у чэ'в-
канийа, щэw у чэма, гөл у сосьна, бы һэр гөлэкер'а былбыл
хэбэр дьдэ.

— Бэле мын го,—щьмаэ'те раст готйэ: «к'едэре гөл,
wedэре былбыл, т'өнэ гөл, т'өнэ былбыл».

We дәме ль синге чие, алие т'эрэзьне, қиз у букед
фермейэ к'өрд у әрмэни, жь көлилке рэнг-рэнги, көмышк че-
кьр бун у дабун сэре хwэ, бы эшқ. Ль ван чйа чьқас хwэш
дыһат дэнге к'элама «һамбардзум йайла», йа шайире әрмэ-
нийайи мэзьн Һовһаннес Т'уманйан. Чава щаба we к'эламе

кэчкэд к'орда стран к'ылама «Бериване», жь we шунда мэ дьбьһист қыз у букед эрмани у к'орда бь сьре к'ом-к'ом дьстран у һэв вэдгэрэндьн, һэр кэси һоньре хвэ нишан дьда.

Глие мэ эп'ещэ дьреж к'ышанд.

Зозанвана бь к'обари дьготьн, wэки вана қьраред партиас у һ'окөмэте wэ'дэда қэдандьнэ. Вана нэ кө т'эне һ'эйван зедэкьрьнэ, өса жи зедэ стэндьнэ шир, рун, пэнер, һьри у ед дьне. Гэрэк бь плана ферме һэбуйа 5200 пэз, ле һэйэ 6369 пэз. Жь 1990 мийи стэндьнэ 2031 бэрх. Сэрк'аре фермае Аветис насийа шьване фермае бэрбьчэ'в Симон Т'адевосйан да мэ. Әw мэрики бэжнбьльнди, руспи у рунэрм бу. Жь рожа тэшкилкьрьна колхозе һ'эта ньна бь к'өлфэте хвэва колхозеда рьнд дьхэбтэ, 15 сале wi т'эмам дьбэ, wэки шьвантие дькэ. Дө-се шьванед колхозе бэре дуажое Симон бунэ, бо we йэке жи наве wi данинэ «Уста Симон».

Симони пьспорэ, ми кө дьзе, бэрхе кө нишани Симон дьдьн, әw дэст хвэда дьб-жэ бэрха к'ижан миейэ. Дьз у гөр нькарьн незики кэриэ Симон бьн. Симони тьме һ'ышийарэ.

Бь хэбата хвэва Сэ'дое Шэмо жь Симон пашда наминэ. Растэ, әw һэрдө к'этьнэ сослэщие, ле йэк жь йэки кемтьр нинэ.

К'өлфэтэкэ колхозван ншкева пьрскьр:

— Чава дьбиньм, пьзманно, һун тэне пезва мьжульн, хө бэре йэки жь wэ шьванти нэкьрийэ?

Һэвалэ мьн гот:

— Тө раст дьбежи, хушка Алмаст, йэки жь мэ бэре шьванти кьрийэ, әw жи ль щэм зорбэе гонди бэре.

Алмаста хушк бь к'эн гот:

— Дьбэ е кө к'елэка тэ руныштийэ, әwэ?

— Бэле. растэ!

Алмасте гот:

— Бь т'эгмина мьн қьрара партиа у һ'окөмэта мэ ә'зиз, мэ, хэбатчиед ферма челэка, хьраб нэқэдандийэ. Тэ чьма дэнге хвэ бьр'ийэ, бьре Намо? Тө жи сэрк'аре ферма челэкайи, хэбэрдэ. Зрар гөнэ.

Сре we бьғнижэ мэ жи, әw бу шаба Намо.

— Ве щаре жи әме хэбэрдьн, әве дэнге хвэ бьбьрьн.

Раст жи, хэбатчиед ве ферме жи эхтийарийа вана һэйә пәсне хвә бьдын. Гамо го:

— Гәрәке бь план һәбуя 850 дәвар, ле һэйә 1150 дәвар. Жь һәр челәкәке гәрәк мә бьдота 1105 литр шир, ле мә дотийә 1200 литр. Жь 288 челәки мә стәндийә 289 гольк,

— Чава?—пырс кыр һәвале мьн.

— Фәрһ'ә, челәкәк щевн зайә.

— Сайа ачьхияд мә, Гамо го,—шьровәдбә бь ве йәке, кә хэбатчиед мә че дьхәбьгьн. Гун гәрәк бьзаньбьн, вәки һәва чие һәрт'ьм һа хвәш набә, вәхт һэйә, кә шәв у ро пәй һәв жь ә'змин баран кем набә, рожед өса жи һәнә, вәки бәрф у зипьк дьбарьн, дьбә һ'ьшкәсайи, ле қә нә гә тышт хэбатчиед мә надә тьрсандьне. Ава, хэбатчиед өсаньн әван колхозванед мә, мәсәлә: Алмаст Гаспарьян, Бәса Т'әмо у ед майин.

Алмаст незикн 50 сали һәбу, әв челәкдошәкә лапә ә'йәнә, мезәра спи бәр гьредайи, бәрмылк дьмылада сәр кәвре бәр кон рунышти бу. Бедәвийа шаһьлие һәла ль р'йа бу. Әве дьбһист глие пәсндайине дәрһәқа хвә у соро-моро дьбу.

Алмаст 15 челәка хвәй дькә, әве жь һәр челәкәке 1500 литр шир стәндийә, гольке 15 ч'еләкед ве жи т'әләф һәбунә. Чава хэбатчийа баш, сәдртийа колхозе пар 800 литр шир у голькәк п'ешк'еш дае.

— Исал,—Алмасте бь к'ән гот,—әзе дө щара зедә бьстиньм.

— Ль тә һ'әлал бә, хушка Алмаст,—готьн колхозвана.—К'и п'ак дьхәбтә, әв жи гәрәк п'ак бьстинә, тә к'әда хвә һ'әлал дьхби.

Бәса Т'әмо ә'мре хвәда си сали һәбу, бәжибьльндә, гәрдән спи, ч'әвед ве грә рәш, к'офи ль сери, чәнд дерә ленә, мезәра сорә ль бәр, мори-мрщан ль сәр синге ве дьбрьқин.

Дәһ салә, кә әв ч'елекдошә, әве жи планед хвә бь сәд сәләфи қәдандийә у һатийә п'ешк'ешкьрьне. Колхозванед ноли ван гәләкьн. Ве шунда һәвале мьн кә гәһ дьда ван пәсндайина, гот:

— Бь т'әгмина мьн, хэбата ва п'ак кә ферма вәда пеш-

да дьчэ, бона we йэкейэ, wэки п'эвгредана хэбатчиэд wэйэ-к'орд у эрмэни п'ыр қашинэ.

Ғамо гот:

— Бэле, эw п'эвгредана иро нинэ, эw п'эвгредан у пызмамти эм жь кал у бавед хwэ һин бунэ у эw пызмамти, жь зэмане кэвьн у бэрейэ у һатийэ ғһиштийэ wэхте мә, зэмане мәда нетакэ тэзэ стандийэ, нета пызмамти-братийа мьлэта.

Партия Комунистие, Ленине мэзын урьс, к'орд, эрмэни-гөрщ, узбек, қазах у ед дьн ғышк кьрэнэ бьре һэвдө.

Мэри һ'эзмэтк'ар бу гөһдарийа wана бькьра, э'wана һ'э-му жи мэрие ченэ у че дьхэбтин.

Wэхта хатрхастьне мьн wанра гот:

— Эм жь wэ зэ'ф разина, гели пызмама, бона меванһ'эз-кьрна wэ, эз тэ'wэqэ дькьм, бежьи, эм бь чь дькарып к'аре-бьдьнэ wэ.

— Һэр тышт ль шэм мә' п'акэ, т'эне мә бира театре у киное кьрийэ, эгер мәщал-мкунед wэ һэнэ, бежьнэ хэбатчиэд кино у театра, бьра мә жи бир биньн, бьра бенэ шэм мә, һьм we һэwа чйа т'эмьз у сахлэм бьк'ышиньн, һьм жи мә шакьн.

— Эwана һэла тэ'ма то у қ'атьхе зозанед Эгрище нэ-дитьнэ, бьк'эн гот к'өлфэтэке.— Бьра к'эрэмкьн бен, эм мә-рифэта хwэ нишани wандьн, эме қатьх жи бьдьне, то жи бьдьне, шир жи бьдьне.

Мэ хатре хwэ жь wана хаст у рек'этын, бэрбь обэка-дьне чун. Ғэла эм нэғһиштьбун оба дьн, дурва мә бьһист дэнге дэф у зөрне. Эw обэ ферма колхоза Қарэлэре бу. Ор-та обе, гөһер'а пезда сэкьни бун чэнд авто.

Бь wан автоа дэ'wэtwани һатбун жь Ерване жь нэһ'ийа Мартуни, Ведиэ у жь зозанед майин. Нава меванада һэбун урьс, эрмэни, адрбешан, к'орд. Чьқаси хwэш бу пызмамтийа wана. Ғэwале мьн кө дит, ша бу, гот,— чьқас п'ак бу, мьн һэла һе дэ'wэте к'орда нэдитьбу, эз бьбиньм. Бь э'дэтэ к'ор-да, к'е кө дьлист, дьхэбти нишандэ мә'рифэта рэқаса хwэ. Говэндэда қиза, бука у хорта һэwра дьлистьн, шики жи мера к'очэри дьлист, рэқасэк жи һэбу наве we «мэрик'отан». Wэхте we рэқасе сэрк'аре говэнде чь кө бькэ, е дьн гэрэк ч'эв бь-

днэ ши. Өгэр эми говэнд бэр'да, кэвр һылда, гэрэк һ'эму мина ши кэвра һылдан, эгэр зарö һылда, гэрэк һэму жи зара һылдн, эгэр эми п'алда, гэрэк һэму нола ши п'алдн, к'и шаш бу, саргованди бь шьва ль ши дьхэ. Бь глики, саргованди дь-қаданд борше дирижйорие.

Оса жи гэлэки хвәши бу шрида дэ'wәтийа.

Ве шридеда һабун незики пенши сйари. Бь э'дәте к'өрда, wәхте буке жь мала баве дәрдьхн, сйар бь һэвра дьк'эвн ләще. Нета ве ләще әwә, кö йәк бә'лгие буке зу бьгһинэ мала хэзуре буке. К'е кö зу бьгһинэ, жь қәwме заве хэлата хвә дьстинэ у дьнәсьнн ши у һәспе ши. Wәхте дэ'wәте буке жь мала баве дәрдьхн у редькн, мәрьвед заве, зава у бразава дьминн мала хвәда. Чава э'дәт, р'йа кö теда чунә пәйбуке, букед әве реда пайшн, ле рекә дьнеда тинн. Wәхта буке тинн мал, зава сев дәстда, дьсәкнә сәр бане хени йан жи ль бәр кон. Чьчәх кö бук лынге хвә датинэ сәр шеме, зава сева сер сәре веда дьбаринә.

Мә дит, чава сев пола зипьке барин сәр сәре буке, бук жь шәрма соро-моро дьбу, ле зава п'ьр' к'өбар дьбу, кö нишана ши ши гьрт.

Дэ'wәт к'өта бу, мьн бона хәбатчийа дерһәқа қәwман-дньед дьнйә бь змане к'өрди дакладәк да. Пәй дакладер'а жь хәбатчийа йәки: Нәбо, wәки мәрьвәки п'ьр' һ'өрмәтли у дьнеди бу, незики мьн бу, разибуна хвә да мьн у гот,—һ'ө-көмәта советие жь к'өрда эп'ещә мәрие өлмдар, ньвиск'ар, дәрсдар, дохтр, агроном, техник у ед майин һазьр кьрийә.

Чьл сале револйусна Октябрейә Мэзьн, чава бона һ'эму мьлзтед wәлате мә, өса жи бона к'өрдед мә ани азайи, мал-һабун, култура у шайи.

П'ак дьбә, wәки өлмдар, ньвиск'аред мә к'өрда шарна бен щәм мә зозана у бь змане мә дәрһәқа чьл салийа Октя-бре қәwмандьне дьне, пьрсед өлми у литературе қьса мәр'а бьдн дәрбазкьрьне. Әм ве гәве һазьр дьбн, кö чьлсалийа азайа мә бь дьл у эшқ бьднә дәрбазкьрьне.

Мьн у һәвалә хвәва глие ши сәр чә'ве хвә қәбул кьр у мә соз да, кö һ'эму глиед эми дани пешийа мә, әм бьгһинн ши.

ХАЛТЕ ЩӨЛЛАЗАДӨ
(Шөллөли)

ГАЗИЙА МБН

П'ешк'еши 100 н'эжмаред
газета «Рйа т'эзэ» дькьм.

Сала,
Зэмана,
Өм
Гьредаи мабун,...
Мабун гьредаи,
Дь бьн
Нире,
Qайд у зьншире
Ага у миран,
Бэга, импефиьлиста.
Пыштвэьри,
П'ехас,
Бэлэнгаз,
Дэстфэльши,
Льптин,
Хэбтин.
Өван хар,
Вэхар...

Өм
Мабун бе өлм,
Дь тариеда,
Нава дьһйаеда,
Кьрьна мэ
Йа ван бу.
Һәқ у әмәк
Ванр'а бу.
Ль намьла:
Дәрбе
Ҙамчи,
Чомақ
У дар бу.
Өве зөлме,
Өве қәһре,
Өса,
Ҙат
Ҙат
Һ'әта рожәке
Давам кьр, һат.
Паше,
Ҙәмми
Ль Урьсете
Сильһ' т'әқһан,
Әшийа рәқһан.
Бу дәнғ у гази,
Бь ви аһази,—
«Инглаб
Хьлас.
Пролетариат ә'сас».
Әһ дәнғ
Бьльнд дьбу,
Дь чһада вәр бу.
Кавказ һыҗавт,
Ҙништ Роһьлат.
Зөлмәт қәльһи,

Тари вэбу,
Бу шэфэц,
Сор бу Октябр,
Октябр,
К'урэц агьр...
К'элийайи.
К'элийа.
Зьнцира
Стөе п'ала,
Өмэцдара,
Qöt бу,
H'элийа.
Бь сьньфа хвава
Иро эм жи гэви ван,
Хэбатк'аред к'ордан...
Ль дэвлөта шевре
Аза, бь эхтийар бун.
Өш чь бьльндайик.
Чь ишьц у ронкайик,
Бьннер'.
Ньна эм
Хвэйблм,
Хвэйкултур,
Хвэйһабун.
Өш к'эрэмэц мэзьнэ..
Бьзанбьн.
Өм бир биньн.
Дайим һэр'ьн
Бь рйа Ленин.

Q. МЪРАД

КӨЧА КӨРДА

Аза у ша, у бэхтəвар,
Дота к'өрда we hatə хар,
Өw дьмəшə һеди-һеди,
Дьбьрьqын бəре кəди.
Мори, мьршан, базьне зив,
Ө'нийа кəвэрə ноли һив,
Гəрдэнə чил, бьрүдəйт'ан,
Хəвхəвк тиренща тə'ва щан,
Т'ьли-печ'и т'əв мумай,
Гөли се та һур һунайи,
Дьран сэдəф, левə нарии,
Г'өсөл-щəмал же дьбарьн,
Бəжнə бьльнд, деми һ'əwас
Сурəте сор щот хале хас,—
К'ане к'өйə, чьто ə'рда?
Ве шветейə кəча к'өрда..
We нава зəвийа колхозе
Шөхөл дəстда дə'w у. дозə,
Wəхта бадькə к'елəндие
Дьле мьн пəйи дьбə бəнгие.
We чокдайə чока мера,
Ноли ə'рфут, ноли шера,

Пенш п'арт машине ши-варкър
Ани бедәре валакър.
Йане wəхта дьчә ферме,
Мәрвь h'əwаса we к'елме.
Нав чәнд дәqада печ'йе жир
Т'ьжи дькын вьр э'лба шир.
Бәр эваре нав h'əwасе
Говәнд гьрт, к'этә рәqасе,—
К'ане, к'өйә, чьто ә'рда
Ве шветейә кәч'а к'өрда...
Wəхта сәра, дьбистане
Әw дәст тинә өлм у зане.
Чьто эгьн, чьто пьспор
Харьн чә'ве рәшә у мор,
Сәр к'ьт'еба, дәстньвиса
Нав һогьра, qаме сиса.
У бәр дәзгә әw дьмәшә,
Дәви бь к'ән, деми гәшә,
Роже сәд пенши сәләфа
Дьqәдинә лөтве щәфа,
Хорте эгьн әw дьбинә,
Бь дьле хwә дьһ'өбинә.
Бе qәләне малхьрави
Әw дьчә дьбә кәвани,
К'ане к'өйә, чьто ә'рда
Ве шветейә кәча к'өрда...
Йан дь идаре диwane,
Бәжна тәлийан тарьһ'ане,
Рушьштиә бь фькре нур,
Сәр дәрәще гьрә у к'ур,—
Бой щьмаә'та советие
Әw пешда дьбә хашбәхтие.
Бе зерандьн, нуч'ке чер'а.
Изьн һьмбәри изна мера,
Дьле сайи әшq у тәмьз,
Бь рйа партиа мәйә ә'зиз.

Нав һ'эму мьлэте аза
Че дыкэ рөк'не мразы.
Шэwqa п'еле хэбата зор,
Ө'мьре гөлгэш һылбър'и жор.
К'ане, к'өйэ чьто ө'рда,
Ве шветейэ кэча к'өрда...

ЩАН ЕРЕВАН

Ғәй-һәй, һәй-һәй щан Ереван.
Тав у шәмал ль тә бу мьрщан
Рөһ' у к'әмал вәр'а қөрбан,
Ғәй-һәй, һәй-һәй щан Ереван.

Гөл у сосьн, рәзе тьри
Чарнькале тә ньтьри,
Ноли буке мә хәмьли
Буйи к'ан-мык'ан Ереван.

Шанәшине бьльнд у бәр
Чекьринә т'әв жь мәрмәр.
Ғ'әвас у һ'өба мьн ль сәр
Дәлал у т'әлийан, Ереван.

Бь тә ә'мре мьн зә'ф гәшә,
Ноли гөл-сосьн бьнәвшә,
Сәира ль тә чьдас хвәшә,
Тәра әз һ'әиран, Ереван.

Өз жи, кәрәки к'очәра,
Бәнгимә тә у ван сәра,
Ө'мре фьрә ноли бә'ре,
Тө мьнра гөлан, Ереван.

ДЕМЕ К'ӨБАР

‘Оизак ль багда дьгэр’э ль сәире,
Бәжнә бьльнд, сурәти сор хале ле.
Өз педа сотьм, дьле мьн пә’т, һатә хар,
Дәст гөлие we, деме назьки к’өбар.

У ордена хәмьландийә синге зәр,
Морие стө, ә’ниа бәдәwә кәвәр,
Ғ’өба дьла әз вьра кьрмә жар
Жь дәст we, деме назьки к’өбар.

Хәw жь мьн қәтийа иро чьма, ньзанм.
Дьлк’әтиар’а кәр’бун көллә-ньзани.
Дәст бьдә мьн, әз тәр’а бьвмә дәиндар
К’әтьмә һ’әира деме назьки к’өбар.

Тө шәрм нәкә, шәрм хьрабә сәба тә,
Ч’әва вәкә, әз вьр дькьм лава тә,
Колхозваньм, wәрә мьнр’а бьбә йар,
Өз һ’әирана деме назьки к’өбар.

Дәште бәдәw хәмьлине, һ’әзар гөл,
Бона мьн һәрт’ьм тө көлилки—гөла дьл.
К’әwе, wәрә әзе роже һә’зар шар
Бьбьмә һ’әира деме назьки к’өбар.

ӨТ'АРЕ ШӨРӨ

ӘДЬЛАЙИ ГАЗИ ДЬКӨ

— Wәрьн, нав мында щибьн,
Баш дәрбазкьн испһ'ибьн,
Ө'дьялайи у азабун бьранә,
Г'әрд жи хwәстьна дьяланә.

Ө'дьялайи хwәш те дьмьлмьлә,
We бәре дьне т'әв бьгрә,
Өw хастьна щьмаә'тейә,
Бона т'ьфаца, бьратиейә.

К'едәре һәйә ә'дьялайи,
Wedәре һәйә эшq у шайи,
Чьр'а баде хун бьрьжә,
Бьра бьре хwә бькбжә.

ШӨМӨӨ КАЛ У КӨР'Ө ХВӨ

— Баво эваре да сэр мө,
Ле к'ане мала насе тэ.
Дэ вэрэ эм пашда вэгэр'ын,
Өме ве эваре к'ода нэр'ын?

Тө соҗаҗа нашьбини,
Чава те насе хвэ бьбини.
Тэ дыго—эз зэ'ф бьлянъм,
Мале наса т'эмам занъм.

Тэ т'ьре Еревана бэрейэ,
Хана корикэ ль сэр рейэ.
Нэр'и хане меванби,
Мала наса заньби.

Ньһа Ереван буйэ қэдим,
Бажаре де бэдэҗйэқин,
Мьск'эне п'алэ-хвэндийанэ
Бэшэрхвэшьн дьле ван шанэ.

Ньһа һэнэ соҗаҗе рьнд,
Авайе т'эзэ бь таҗа бьльнд,
Бажар буйэ җэкэ бэ'рьстан,
Натийэ гөһастьн нэр тышт т'эмам.

— Лао, расти жи хэбэре тэйэ,
Готьнед зедэ бе фэйдэйэ,

Wэки т'ьфаца мэрийа йэкбэ,
К'еране орт'еда зу кэрбэ.

Мэсэлэ ханэ ль р'у дыйае:
«Дэсте т'эне дэнг те нае»,
К'е дитьбу э'щеба ава.
Соцац бунэ мина э'йна.

КӨРҮЕ КӨРД

Көре к'өрд, бәре мьни, /
Дьле мьнда зә'ф ширьни,
Т'ьме бьхэбьт хвэра сәрбәст,
Гинбун-хвэндьне тө бинә дәст.

Ньһа мина бәре нинә,
К'и рабә тә бьзеринә,
Хвэр'а шабә эшқ у дьл,
Тэр'а лазьмә дьһиә э'дьл.

Көре к'өрд, лаһе ширьн,
Тө мэзын кьри Партия Ленин,
Дьле мьн жи эшқ у шайә,
Щьмаә'та мьн жи тәв азайә.

Әм көрде бәре ниньн,
Дәрд у көла зә'ф бьбиньн,
Иро әм бәхтәварьн, һ'әму шанә,
Жь дәрд у көла әм азанә.

Дьһиә шенә әвә дьлбар,
Т'ьфақа мә һәйә бь эшқ дьл,
Хвэр'а һьлдә мә'рифәте,
Өw шьхөл керн тә те.

КР'АНЕ МӨ

Кр'ане мә т'эзэйэ,
Ль бэр отаха мэйэ,
Сэр т'ьжинэ қыз у бук,
Т'эв гьртънэ бьндарук.

Ава кране мә сарэ,
Жь ч'йае бьльнд те харэ,
К'изин кьрынэ, анинэ,
Нав гөндда дэранинэ.

Ле бэре т'бнэбу кани,
Мэ жь бира ав дани,
Ава бира шелө бу,
Гэма т'эмам нэхвэшибу.

Колхоза мә һ'өңөркьр,
Мэр'а кр'ане т'эзэ чекьр,
Өм аза бун жь аве бира,
Өм иро зэф шанэ,
Кр'арне мә нав гөйдданэ.

Т'АРЕҢА Ғ'ИЖДА

Б'ра х'раббэ эw зэман,
Алики шэр'бу, алики т'алан,
Д'нийа бубу хун қэт'ыл,
Сэре мэрийа нанэк бу йэк.

Wэxте хэлайе дабу сэр мьн,
Ғынге зэф п'ак те бира мьн,
Өз чэнд мөһа қөдум к'этым,
Қэт'жь мал дэрнэдък'этым.

Өз хwэйдьк'ырым баве кал,
Өwi п'арс дьк'ыр дани мал,
К'и щие эwi дьзани,
Wедэре мьнр'а нан дани.

Щарна мьн дьго,—баво щан,
Мьнр'а дэстхэ пари нан,
Ғ'эта иро жи ве гаве,
Бирнакым хэмхөрийа баве.

— Лао, т'өнэ... жь к'ө бинм.
Өз чь ч'э'ве хwэ дэриньм...
Б'ра х'раббэ ав һ'але щэр'ьс,
Мьн ч'елэк жи да чар п'ут гарьс.

Лао, мала мә х'раббу,
Ғ'эрча һэбу жи т'алан бу,

Мын ньвин жи данэ нан
П'ър' хьрабэ н'але мэ.

Дйа мын жи қодум к'этьбу,
Аг'рие жи незда, вәфатбу,
Хөлор к'этьбу н'эму шийа,

Мын бь ч'э'ве сәре хвә дит,
Де жь бьрчийа эвләд авит,
Ль бәр кәвьра у сәре рйа,
Дьһат нә'лә-нә'ла мәрийа.

Мә дәрбазкьр шин у гьри,
Паше револйусна ә'фьри,
Әм аза бун жь бьрчи буне:
Жь қәт'ла һәрр'о, зәлулие.

БАХЧОЕ ИСКО

С О В Е Т

Гэлэ қорнэ дэрбаз бунэ,
Гэлэк дэвлэт чебунэ,
Ле йэкэ мина Совете
Че небуйэ, ль р'уе дьне.

Закона веда нъвисинэ:
Гэр бэндэки совете
Өхтийарийа ви һэй—
Бой несайе у хэбате.

Дэвлэта мэ Совете,
Йа п'ала у гондийанэ,
Бь законе изьна жьне
Бэранбэри йа меранэ.

Бь сайа дэвлэта Совете
Панздәһ республик бьранэ,
П'алэ у гонди азанэ
Ө'длайи хвэстьна ванэ,

* * *

Сал бь сал тō гōмана мē,
Ө'мьр у жийине дьди мē,
Щие демә у демьстан
Тō дьки баг у багьстан.

Пәмбō, гәнъм һешин дьбә,
Ль дәшта мазьн п'ьр дьбә,
Машинә, комбайн дьхәбьтьн,
Хәбата мē һеса дькьн.

Хәбат әшқә ль колхозе,
Колхозван к'әтьнә резе,
Пәмбō у гәнъм топ дькьн,
Әмбаре мē тьжә дькьн.

Бьрще бәләк ль колхозе
Че дькьн жь кәвьре туфе,
Шәмдан теда ишқ дьдьн,
Колхозван теда ша дьбьн.

Гонде мē жи мина бажар,
Буйә хайе к'очк у сара.
Мәк'тәб, клуб, нәхашханә
Авто-трактор ль һәр дәра.

ШЬВАНЕ МӨ

Шьване мә блурванә,
Бьлур данйә сәр леванә,
Мьраме нерйа ле дьхә,
Пез феза гөһере дьхә.

Ль чйа баниа дьгәринә,
Ль чә'вканийа дьчәринә,
Пәзе колхозе к'окдькә—
Кар у бәрха зедә дькә.

Шьване мә блурванә,
Бьлур данйә сәр леванә,
Дәнге бьлура ви хвәш те,
Әшца мәрва пер'а те.

Пәзе колхоза мә п'ьрә,
Ниви кәлә, ниви кбрә,
Шьване мәй пьспорә,
Ль пәзе хвә гөһдарә.

* * *

Гӱл у сосын бӱтӱлинӱ,
Бӱлге дара қичык бунӱ,
Ба те баран дӱлилинӱ,
Бӱлге дара дӱвӱшинӱ.

Рож кын дӱван, шӱв дӱреж,
Гӱвӱа сар дӱбӱ рож бӱ рож,
Қаз у қӱлынӱ дӱмӱлмӱлын
Бӱрбӱ бӱр'ие дӱфӱр'ын.

Сӱр' у сӱрма к'ӱтӱ чӱа,
Мӱж-думане хвӱ да дӱшта,
Ль чӱа банӱа мерг, чимана.
Нае дӱнге бӱлурвана.

Чӱаа нӱбӱ сӱр' у сӱрма,
Бӱбӱтӱлын гӱл у гӱна,
Бӱнаре бе мина щара.
Гӱле вӱбӱн ль нӱрдӱра.

Ө'ЛИЕ МАМЕД

М О Р О Ф (Кәрик)

Мороф һәлә шаһыл бу, бәр у сьмеле ши тәзә хөи дьда. Өви ль гөндед қәза Қәрсе шьванти дькьр. Сал донздәһ мән хенжь черандьн у хвәйкьрьна пез, һажь тыштәки гөнә бу. Шәв у ро нава пезда бу, шарна тер, шарна бьрчи, ле дәр-һәқа к'ьнщшуштьнеда қәт мәбежә.

Өви шарна вәхте пәз бәрдыда гәр'ед черә, хвә дьда сәр һесуйа бона кәрие пез гьшк пева бе хане, дөшөрмиш дьбу у дьгот:

— Иди әзи 20 салимә, нә мале мьн һәйә, нә һ'але мьн, нә мала мьн.

Вәхте Мороф к'әтьбу нава мьталед к'ур, әви һәр тышт биркьрьбу, ле сәе ши Шеро дора ши дьчу-дьһат, дьә'втгийә тәе быгота қәй дьхаст Мороф быда сәрвахткьрьне, кә бәсә, вәхте дане мийайи нивро дәрбаз бу. Һәма ә'втгинийә Шерора Мороф сәре хвә бьльнд кьр, вәки пәз к'әтийә к'өйе у рожи жь нивро шкәстийә, гот мьн йа хвә иди станд. Өз сьбеда к'әтьмә нава мьтала, мьн дьне бь ван мьтала сәробьно кьр, ле фәйде ве т'өнә. Ньһа Халът бәге пе бьһ'әсә, вәки мьн пәзе нивро дәрәнг эхьстийә, ве мә'нийә бь мьн бьгрә у ве һавине мьн жь бәр пез дәрхә, әзе бьрчина бьмрьм, чьмки ве һавине хәбат дәстхьстьн эә'ф чәтнә.

Өви пәзе хwә рашанд бәр бь зоме чу. Ле диса әви нава мьталада бу. Пәз гиһандә һесуяа феза мала, ле ньһер'и бериван иди бәр берие руһыштьнә, һивийа кәрие мианьн. Өви пәз сәр зомеда бәржеркьр у ани нава мала. Хальт бәг жь хәве гәзә рабубу, чә'ве хwә мьздьда, гот:

— Хате ханьм! иро пәзе нивро чьма дәрәнг к'әтийә?

Хате ханьме бь һерс гот:

— Ньзаньм, жь сәбисане шьване хwә бьпьрсә.

Өw нә кә т'әне пәзе тә дәрәнгдхә, ле әви гәләки фәсадийа тә жь кьрийә у һәла дьбежьн әви к'омәк дайә рәва қиза бьре тә жи.

Гот:—кәро, сәибсан, тә чьма пәз диса дәрәнг эхьстийә?

— Сәретәкьм, мьн пәз бәрдабу қәндила Дә'wәтийа, һ'ә-wәса мәрийа чере пезра дьһат, ләма жи мьн пәз һьнәки дәрәнг эхьст.

— Ло нәмәри, мьн чәнд щара жь тәр'а готьбу, wәки мийа дәрәнг нәэхә, wәхтеда бинә. Кәр'о,—әви ль гастина дөwер, һәвсаре га гьредьн у чьқас жи лязьмә бьк'өтьн.

— Ага, әз бь қәрба, дәқәке бьбьһе.

— На... На... Нахазьм бьбьһем, кәро, зу бькьн, ә'мире мьн биннә сери...

Чәнд дәқә дәрбаз бун, дәнге Мороф зәр у зьһр, чйа у бани һьнгавтьн. Дьгот,—wәй ль мә бе хwәйа. Өw чь зәлмә ага у бәг тиньнә сәре мә, мьн чь хьраби бь Хальт бәге кьрийә, wәки әw һа тинә сәре мьн? Өва чар сала зедәтәрә, чава хәлам щәм вийа бе һәқ у бе мьз дьхәбьтьм.

Дәнге Мороф һеди-һеди иди дьһатә бьрине, дәнге ахин у офиние дьһат. Өw өса к'өтабун, щәндәке вии т'әмам раш бубу у әw ләве бе гөнә, хwәва чубу. Өw авитьбунә нәwала пыш мала. Һәвал—һогьред вийә шьван у гаван дьзикава дьчунә бал вии, ав дәве вива дькьрьн, дәзмал шьл дькьрьн, дьданә сәр ә'нийа кәвәр, ле тәе бьгота зьлам к'әтийә нава хәва шьрин.

Иди жь ниве шәве хеләк дәрбаз бубу. Зьлам чә'ва хwә вәкьр. леньһер'и к'әсибед һәвалед вии дора вии руһыштьнә у

h'але хwэда дьбежын. Əw жь т'ақəт к'əтьбу, бь зьманəки тьл
нəвалед хwəра дьгот:

— Ах... Чьда чəтьнə əв рож!..

Мороф h'əта бəрбанга сьбе бь нəвалед хwəва ль wьр ма.

Шəмо гот:

— Гəли лавька, зу бькьн, əм Мороф бьгəһезнə щики
майин!

Вана қьрар кьр, wəки Мороф бьгəһезнə қəндила Дə'wə-
тийа мьгара Шьвана, əса жи кьрьн. Щи у ньвин wира данин,
мьсине əве тьжи ав кьрьн, данинə бəр сəре wi у хатьра хwə
h'əта сьбе жь Мороф хастьн. Мороф гот:

— Гəли бьра, wə əз азакьрьм. Ле һун к'əтьнə бəлае.
Сьбе əw нəшамере рабə мьн бьгəрə, мьн набинə у we wə бь-
зеринə.

— На... На... Зьрар тəнəнə. Дə бь хатьре тə, ə'зизе мə!
Лавьк бəр бь зоме рəйян.

Сьбə иди сафи бубу: шьван-гавана дьхwəстьн пəз у дə-
вар бəрдана. Хальт бəг жь коне дəһ стуни дəрк'əтə дəрва,
ə'мьри сəр хəлам у хьзмəтк'ара кьр, wəки һəр'ьн бьньһе-
рьн Мороф сахə йан мьрийə. Əвана, ə'мьре wi қəдандьн. Чун
ньһер'ин əw т'əнə. Зу хатьн готьне:

Əw жь щие хwə вəщьньқи у гот:

— Гəбə, тəнəбə, к'əсиба əwa шəв бьрьнə малед хwə.
Ə'мьр кьр: чьда малед ренщбəра һəнə, гьшка бьньһер'ьн у
гази кьн. Əw чун малед wan гəрйян, тьштəк нəдитьн у гази
ренщбəра гьшка кьрьн. Əвана гьшк хатьнə һ'ьзура wi.

Бəг льнге хwə ль ə'рде хьст у һерс бу. Т'əмамыйиа бə-
дəна wi деһ'əжийа, ле ренщбəра һьнəки дур дəсте хwə бəр-
һəва кьрьбун, сəкьнибун.

Гь... гəли мəргəза... Бежьн, к'əйə əw кучьк? Wə к'əда
вəшартийə?

Гьшка бь һəвра, готьн:

— Бəг сагбə, əм ньзаньн.

— На, бежьн! Йане на, шəхəле wəе хьрабə.

— Wələһ, бьлəһ, əм һажь wi т'əнəньн. Бь ə'мьре бəг

қарэбашийа һьнэки ренщбэр зерандьн. Лэ һ'эсаб йэкбу, вана тō тышт нэданэ стуйе хвэ.

Иди таве э'рд һьнгавтыбу. Вэхте бэрдана һ'эйвин бу. Бэг гот:

— Һ'эсаб йэкэ, һ'эта һун нэдьнэ стуйе хвэ, һун хьлаз набьн. Рьнд дьбэ бьдьнэ стуйе хвэ. Йане на, эваре эзе диwana вэ бькьм. Һэр'ьн, дэрэнгэ, пез-девер бэрдьн у эз. вэ'дэ дьдьмэ вэ һ'этани эваре, вэ гот, һуне хьлазбьн, йане на, һуне жие тек'эвьнэ ве рожа ви сабисани. Дэстура ван да, һэр кэсэк бэр бь кэри у гарана хвэ чун. Дэвар бэрдан у кэри рауэшандьн.

Незики нивро'бу, жь шьван гавана кэсэки щōлэ'т нэ-дькьр һэр'нэ щэм Мороф, чьмки дьготьн, бэлки Халът бэг хвэ мэ бытэлине. Һэма Шэмо хуна хвэ да бэр чэ'ве хвэ у чу мьгаре. Дурва дьбьһист налина ви у тэне эви дьгот: Вэй ль мэ бе хайи у бе хōдана! Вэхте Шэмо эва йэка бьһист, агьр бь дьл у һьнаве ви к'эт. Шэмо гот:

— Мороф, ронайа мьн! Тō чэвани? Мороф диса бь на-лина к'ур гот:

— Шэмо, чьра мьн, тō һати?

— Бэле, дэлалие мьн! Ле шōхōле мэ гьшка хьрабэ, бэг ль мэ һатийэ хэзэбе, эве йэцин бона тэ сэре мэ чэнд һ'эба бьхвэ.

— Шэмо, бьра, вэрэ руне, һ'але мьн т'ōнэ, Эзи мьримэ.

Дьле Мороф қьһар нэдькьр, жь Шэмо зу-зу дьвьрси һ'але вэ чийэ? Эш кучьке дэвса мьн һ'эйфе жь вэ һьлдэ На, гэли бьра, эзе һ'эр'ьм тэслими ви гōрибьм, чь дьхазэ, бьра бькэ. Мэрьвед рунышти гьшка бь һэвра готьн:

— Мороф, малхьраб, де у баве тэ жи ван бехōдейа к'ōштиэ! Эм изна тэ надьн, вэки тō тэслими ви би.

Вэхте шьван-гавана пэз у дэвар бьрнэ нава зоме, қарэ-башиед Халът бэге гази ван кьр. Нава вэ'дэки кьнда, эвана гьшк бэр коне бэги мевана т'опбун. Һьнэки шундатьр бэг бь льнге шкэсти һат. Э'мьри сэр қарэбашийа кьр, вэки га бэр-

дын, ван к'опоглийа гышка ль һәвсарә га гьредын у ӧса жи ә'мьре ви һатә қадандьне. Бәг ә'мьркьр.

— Wәки һәрәке бист гәрмашоа лехьн, әгәр данә ступе хwә, хӧ шӧхӧл ә'йанә, ле әгәр на, диса бьзәкьньн һивийа ә'мьре мьн. Wана ӧса жи кьр. Кәсәки тыштәк нәда ступе хwә.

Офә-офа ван бу, һәр кәс бәр бь мала хwә чу, Әһ'мәде кал дьгот:

— Хальт бәг, әгәр тӧ ве зӧлме һәқ дьки, хwә әхтийарийа тә һәйә, әгәр һәқ наки, кӧла сьбе тек'әвә мала тә, тӧ у кӧра же һәр'ьн, Хәте-ханьм у букед тә һива хәлқе бьминьн. Wә иди хуна мә хар, ма қӧрӧ һәстӧйе мә, wана жи бьхӧн, бьра дьле we рәһ'әтбә, Хальт бәг, хӧде бәле бьдә тә!

Гьшк бәрәви мала Шәмо бун у жь ви пьрсин:—әм ча-ва бькьн?

— Гәли бьра, чь бежьм, к'ӧда һәр'и йәкә, дәwран-дәwран ванә, һ'әму тышти дәсте wанданә, чава дьхазьн, ӧса жи дькьн. Қәрәз, бьра чәнд шаһьл һәрнә щәм Мороф, бәлки ав жера лазьмә, йане жи нан. Һәма ви чахи се лавькед шаһьл чун, тәлә-тәл нәwала пышмалава чун бәр бь қәндила Дә'wәтийа у гьһиштьнә заге. Һ'әсэн у һәвалә дьнева гьһиштьнә Мороф, сәлам данә һәвдӧ у готьн,—

Зу бьке жь вьра һәр'ә...

Мороф гот,—гәли бьра, чуйина мьн у жь wә қәтандьн бола мьн к'әдәрә. Wәрьн гӧра мьн бькьн, әз һәр'ьм т'әслими ви нәмәри бьм, бьра йаха wә жь ви хьлаз бә.

— На, сәрә тә, әм тӧ wәхта изна тә надьн, һәр'ә жь ван дәра, әз'изе мә! Ле тәне мә жь бира хwә дәрнәхә у тәвгьредана хwә жь мә нәбьр'ә.

Әwана һәвра разибун, у Мороф гот:

— Әзе ишәв шәв к'ӧда һәр'ьм? Һ'әта сьбе лавька жи нәбиньм у хәтьре хwә жь ван нәхазьм, әзе к'ӧда һәр'ьм? Дә гәли лавька, зу һәр'ьн у бежьн лавька бьра сьбе һьнәки һ'әйвин зу бәрдьн у wәрьн әм һәвдӧ бьбиньн.

Мороф к'ур-дур дьфькьри, сәрә хwә дани раза. Лавьк иди гьһиштьбунә щи, Мороф чь готьбу, гьшк лавькара һур-гьли готьн у әwана бь готьна wанр'а разибун

Шьван у гавана дьщә'данд зу бьгьһижнә Мороф, хәтьре

хвэ жь ви бьхазьн. Ле Мороф гэлэки лэз дьк'эт, вэки һэ-
валед хвэ бьбинэ.

Халт бэг бь бэрдана һ'эйвинра, хөлам у хьзмэтк'аред
хвэва жь мал дэрк'эт, чу бэр бь Қарсе. Шэмо дурва бэг ра-
чэ'в дькыр, гэлэ эвэ к'ижан ре бэр бь Қарсе һэрэ. Расти жи,
эв бь хөлам у хьзмэтк'арава бэр бь рйа Қарсе чу у гьре ва-
линда жи қольбин. Паше Шэмо иди бь дьлэки ша бэр бь шы-
ван-гавана чу.

Лавьк гьшк топи щики бун у гази Мороф кьрын. Мороф
дэрк'этэ дэрва, гьшк һатьнэ дэст у руед һэв. Паше руныштын,
һьнэки газьн у хашиед хвэ һэвдө кьрын, Мороф рабу п'ийа, гот:

— Дэ, гэли бьра, изна вэ һэбэ, эз тө рйа нас накьм, бэлки
һ'ла роер'а эз хвэ бьгйинмэ щики. Гьшк рабунэ сэр п'ийа,
диса һатьнэ дэст у руе һэв, жь һэвдө хатьре хвэ хастьн.
Мороф к'элогьри жь ван дурк'эт.

* * *

Мсрофи нэбэлэдбу, гэлэки чу, вэхте орта дө ч'ийар'а
дэрбазбуне. эв расти канике һат. Әви вэстийай бу, льнге
хвэ шушт. сэре хвэ да сэр һэвана нен, хэвр'а чу. Вэхтэке
сэрэ хвэ бьльнд кьр, ида тарийэ, ле щики шийи сах т'өнэбу,
щарэкэ дьн к'эсэрэкэ кур к'ышанд, сэре хвэ дани у раза.

Сьбэ сафи бу, Мороф жь хэвэ рабу у чу. Әва орт'а чйа
у баниара д'рбаз дьбу, чйа бь гөл, сосьн, бэйбуна у ч'еред
һ'шин һатьбуна вэргьртьне. Т'эе бьгота гьшк бь Морофр'а
ша льбун. эви бэр бь азабуне дьбьн.

Мрсрф кō орт'а чйар'а қōльби, ле ньһер'и кэрики пэзе
қарқаш ль расте дьчэрэ. Әви раст бэре хвэ да кэри у чу
незики кэри бу, сээд кери һатьнэ ви, эви хвэ да сэр зьна-
рки, шыеин зу бь хвэ пэйер'а гьһйанд, тьбьсти кучка кьр, у
сэ жь вана дурк'этын.

— Хорто, тө сэр сэра у сэр чэ'ва һати, к'эрэмкэ эм
һ'рнэ нав пез! Дьвэ кō тө жь рйа дур тейи, бьрчиби, эзе
чэнд мйа бьдошым, эм тэви һэвдө нин бьхөн.

Мороф жь хвэр'а дьгот,—эв чь руспики башэ, гөл у
нур жь руе ви дьбарэ, мэрыв һ'эвэс-һ'эзмэтк'арэ ль ви бь

ньһер'э, һема эва мьн бьбэ щэм хwэ, эзе жера бьбмэ кӧр. Чь мьһра бежэ эз жь гьлиед ви дэрнак'эвм. Руспи гот:

— Лаво, хwэ эз дэрэнг нэк'этьм?

— На хер апо, тӧ зу һати. Өви гот:

— Дэ лаво, к'эрэмкэ, эм т'эвиһэвдӧ нин бьхӧн. Дэ қэй-де шьвантийэ бь дор шир вэхарьн. Паше Мороф разибун э'ла-ми ви кьр, кале гот:

— Кӧре мьн лоши щане тэбэ, тӧ сэр сэре мьн у һардӧ чэ'ве мьн һати.

Дэ апо, изна тэ һэбэ, эзе рйа хwэда һэр'эм.

— Лаво, эва хелэкэ тӧ һати, һала мэ бь һэвр'а гер хэбэр нэдайэ, эм наве һэвдӧ жи ньзаньн у тӧ дьхази һэр'и?

— Дэ апо, гэрэке эз һэр'эм, рйа мьнэ дурэ.

— Лаво, эз бь қӧрбан, те к'ӧда һэри?

— Wэл'һ эз бь хwэ жи ньзанам.

Һ'ӧба Мороф дьфьри дьле апо.

Лаво наве тэ хер?

— Морофэ.

-- Наве мьн жи Мэмойэ.

— Зэ'ф баш. Кӧр'е мьн, пьрсе э'тб тӧнэбэ, тӧйи жь к'ӧйи? Жь к'ижан эле?

— Жь эла Халыт бэге, жь Қарсе.

— Wэй, wэй, дьбежьн эви хунхӧрэ...

— Өре апо... Жь дэрде ви эз ван чола-байара к'этьмэ, бе хwэйи бе хӧданьм, баве мьн жи вана кӧштиэ, дийа мьн жи. Мэмо дуса жь Мороф пьрси:

— Морофе мьн, тье к'ӧда һэр'и?

— Өз жи ньзаньм.

— Wэки ӧсанэ, кӧре мьн тӧнәнн, һема wэрэ щэм мьн бьминэ. К'ӧда һэр'и Халыт аг'айэ п'ьрн.

— Апе Мэмо мьн ӧса қьрар кьрбу, wэки эз һэр'эм щик-ки ӧса, қэт руе мьн руе ван нэк'эвэ.

— Лэво, wэлате Роме тыште ӧса тӧ бэр чэ'ве хwэ на; бини, т'эне дьбежьн Урьсетедайэ, кӧ п'алэ мьқабьли мьлк'э-дара шэр'дькьн, бона азабуна хwэ.

Ах... апо, эз һайрана сэре ван бьм, бьра ван беинсафа жь орт'е дэрхьн.

— Апо щан! Өw wәлата жь вьра гәләки дурә?
— На, лаowo, рйа 3—4 рожайә. Жь чйәе Әләгәзе weда-
тьрә... Рәһ'мәтиә баве мын гәләки дәрһәқа Әләгәзәда дьгот.

— Апо щан, Өw Әләгәз бажарә, чийә?

— На, лаowo, чйайә, дьбежын гәләки жь вьра дурә. Wи
wәлатира сари Москов у Фьтърпол¹ дьбежын.

— Лаowo, wәләһ эз тә бәрнадьм, көре мын төнәнһн, әзе
тә бьбмә мала хwә. Әзе бежьм көрбьре мынә, ль Qәрсе мабу,
мәзын буйә у бь сальха һатийә гһиштиһә мын. Әзе тә бьзә-
wщиньм, әме тәвайи бьхәбьтын у хwә хайикын.

— Бәле, эз тәр'а разимә!

Өwана һеди-һеди пез бәр бь зоме бьрын, ро иди дьчу
ава, тарие әрд һьлдабу, пәз сәр малада бәржер кьрын, бьрынә
гөһәр'е. Ле Морофи бәтһ'альбу, щики шийи сах төнәбу, ле
әw диса дәрһәқа һәвалед хwәда дөшөрмиш дьбу. Өwана не-
зики конәки бәләки чук бун, әши гот:

— Мороф, көре мын к'әрәмкә руне. Мороф рунышт.
К'өлфәта wi гот:

— Мәмо, пьрсе ә'т'б төнәбә, әв лавька жь к'өйә?

— Көре бьре мынә.

— Чаwа көре бьре мынә? Нә әwана ль Qәрсе бун, тә
дьгот, әw көштынә, һьзаньм зар'е wi һәнә, йане мьрынә.

— Һәма зара шийә мәзынә.

— Ө'йшан рабу һатә руе wi.

Qизед wi готын:

— Баво, әва көре wi апе мәйи көштиһә?

— Өре, дайикед мын.

Мәмо гот—Ө'йшан, Морофи нәхашә, сәрме лехьстийә,
щие wi дайнә, бьра Разе. Щие wi данин, ав анин льнге wi
шуштын у кьрынә нава щи.

Сьбә сафи бу, Мәмо һатә мале. Ө'йшан рабубу, ле
к'өлфәте майин разабун. Ө'йшане нан ани бәр Мәмо, әши нан
дьхар. Мороф чә'ве хwә вьькр, сәлам да апе хwә у дайика

¹ Сарн Москов—Москва, Фьтърпол—Ленинград.

Ө'йшан, бь we хэбэрданева һәрсе қиз жи жь хәве рабун у готьнэ баве хwэ:

— К'а Мороф?

— Лаво, вайэ разайэ.

— Чавани бьра?

— Нэпакьм, эз иро жь нава ши у ньвнна нькарьм рабьм. Мэмо пэз бэрда у чу.

Өw зома Сэлим бэге у эла вибу, малед к'эсиба, шьван у гавана п'эр'эки зоме данибун, конед, кэвнэ чук, мэрьвед ван мьруз бун, ле д'влэмэнда конед рэшэ э'раби вэгьртьбун, к'еф у шайи бу щэм ван.

Қизед Мэмо—Нуре, Дьлша, Зозан бэр сэре Мороф ру; ньштибун.

Мороф гот:

— Дайка ө'йшан, эзи п'акьм, ле дэрде мьн гэлэкьн, эw нэ ед мьнн, ед һэвалед мьнн, эw мьн дэһ'элиньн.

— Дэ бежэ, бе чь дэрдьн?

— Эз ньна нькарьм бежьм, чьчах кө п'акбум, эзе һур; гьли wэра бежьм.

Гева эваре ль чийа-банийа у мэрьва дьхьст, шьвана пэ-зед эваре һеди-һеди бэр бь гөһэра дьһанин. Ле Мэмо гэлэки лэз дьк'эт, wэки һажь һ'але Мороф һабэ, бе чаванэ? өwi гэлэки нэрһ'этбу. өwi пэз ани гөһэре у зу һатэ мал, зу бэр бь шие Мороф чу.

— Баво, т'ойи чавани?

— Апо щан, сьбе на, ле ньна эзи п'акьм, wэки һабэ эзе сьбе рабьмэ сэр п'ийа!

Мэмо гот—ө'йшан шан, ньна Морофи п'акэ, дьле мьн рэһ'этбу, мьнра шиве бинэ, эзи бьрчимэ.

ө'йшане нан ани, өwi пан хар у шөкөрбуна хwэ ани.

Чэнд рож дэрбазбун, Мороф һеди-һеди п'ак дьбу у иди рабубу сэр п'ийа. Қизед Мэмо аqаси жь wi һ'эз дькьрьн, ча-ва qөwме хwэйи лапи незик. Мороф көр'эки аqаси аqьлбу, wэки һ'өба wi давитэ дьле т'эмаийа мэрьвед зоме у гэлэки жь wi һ'эз дькьрьн, чьмки эw мэрьwэки дьлсаф у зарширьн бу.

Мороф wэхте бе хэбат дьма, т'эwэтэ wi нэдьһат.

Гот—апе Мэмо, ньна дьхазьм бьхэбьтэм у к'омэкие бь-
дьм мала мэ, чьмки к'олфэте мэйн п'ьр'э, бь хэбата мэрьвэки
һагас к'олфэт хайкирьн зэ'ф чэтьнэ. Бэсэ, ида мэга Ә'йшан
у хушка Нуре бьн дәсте дәвлэтийда зьбарэтие у шөхөлед
майин бькьн.

Чэндэк дэрбазбуне шундатьр Мэмо ньһер'и жь валабуне
Мороф ро бь ро шунда дьчэ, бэр хвэ дьк'эвэ. Әви қарар кьр,
вэки һэрэ щэм Сэлим бэге у же һиви бькэ, вэки Мороф щэм
Мэмо дуажо бьхэбьтэ. Әв чу щэм Сэлим бэге, бэг, бэре гот,—на,
паше рази бу у гот,—т'эне бь ви шэрти, эз се мэһа тьштэки
надьмэ ви, паше эзе бьһерьм.

Ә'йшан у Мэмо зуда фькьрибун, вэки Мороф көрэки
ақьлэ, дьхастьн Нура қиза хвэ бьдьнэ ви.

Рож нивро бу, гэрме дьқьжьланд. Ә'йшан у қизед майин
бьн конда руньштибун у дэрһэқа Морофда хэбэрдьдьн. Нуре
ль дйа хвэ дьньһери у готе:

— Ана, бьра жь бира мьн дэрк'этьбу, вэхте Морофи нэ-
хашбу, мэ же пьрс кьр, чьйэ нэхашийа тэ? Әви дьгот,—эз
чава п'акбьм, эзе вэр'а һургьли шьровэкьм, ле һ'эта ньна мэ
же нэпьрсийэ у әви жи дэрһэқа we йэкеда мэр'а тьштэк нэ-
готийэ. Паше баве мьн дьбе әв көре апе вэйэ. Әва йэка жи
мьн дькэ нава фькра. Дае щан! Әваре баве мьн у Мороф бен,
эзе мäsэле вэкьм у һун жи пышта мьн бьгьн. Бежэ бе Нуре
раст дьбежэ. Бе Мороф, ә'зизе мьн, тэ бь хвэ, дәве хвэ дь-
гот—эз чава п'акбьм, эзе вэр'а һур гьли бежьм у әве бе-
жэ, әв көрэки дьлсафэ.

Эвар бу, тарие әрд һыгавтьбу, шьвана пэз бэр бь гөһэ-
ра дьһани, фитэ-фитэ ван бу, Мэмо у Мороф жи пэз дьһани,
вана иди пэз данэ гөһэр'е у бэр бь мала хвэ һатын, сэлам
данэ к'олфэте мале, вана бь шабун шаб дан у әвана руньш-
тьн, шив харьн. Мороф гот,—мэт'е, апо, иро эз зэ'ф вэстийа-
мэ, дьхазьм һ'есабьм. Ә'йшане гот—лаво әм ро вэ набиһн,
эваре жи һун нахазьн һьнэки щэм мэ рунен... ле Мороф әв
готьна we раст һ'есабькьр у гот,—мэт'е һун раст дьбежьн.

Паше Мэмо к'олфэте хвэра гот:

— Мороф жь зөлма бәге Қәрсә рәвийә һатийә. Расти мьн һат у һ'оба ви авитә дьле мьн, хаша мьн жи һат, мьн гот—тө көре мьн, әз жи баве тә. Әви һур гьли дәрһәдә хвә у Морофда гот. Паше гот:

— Мьн һ'әта ньһа жь вә вәшартийә, әзе иди раст жь вәр'а бежъм, вәки Мороф нә коре бьре мьнә, ле жь к'орапе вә шьринтьрә. Нуре гот:

— Мороф щан, ишар тө бәжә... Мороф һьнәки сәкьни, паше ахәк к'шанд... Ә'йшане готе,—лаво, тә чьма ах к'шанд? Ве жи бежә?

— Гәли де у бава, хушкед мьн, әзе вәр'а раст бежъм. Әви дәстпекьр у гот:

Мороф дәрһәдә к'штьна де у баве хвә у ренщбәре һәвалед хвәр'а йәк-йәк гот. Ә'йшан, Мәмо, Нуре гьрийан.

Ә'йшане гот:

— Лаво, тө ишьдә чә'ве мәйи у көре бьре мәйи. Нуре бь левед хвәйә мумани гот,—

Әгәр нәрәстә жи, әз ве йәке раст һ'әсаб дькьм, тө көре апе мәйи һ'әлалә, хьлаз бу чу. Иди мәсәлә бона гьшка ә'йан бу, һ'оба вана бәр бь Мороф дьһа п'ьр бу, чьмки тыште тари орта к'өлфәте маледа т'өнәбу, әв пьрс бона гьшка зәлал бу у гьшк ша дьбун.

— Дә гәли де у бава, изна вә һ'обә, әз вәстийамә, әзе һәр'ьмә нав пезда разем. Гәрсека бь һәвр'а готьн—һәр'ә, ишь-дә чә'ве мә, һесабә. Әв чу, ле рева фькьр дькьр, әв чь тыш-тәки баш бу, ә'фәрьм Нуре, вәки пьрс вәкьр, бона гьшка әв пьрса зәлалбу у әзе шәв рәһ'әт жи разем.

— Ван фькра шунда әви к'олав авитә сәр хвә у раза.

Гәма ду чуйина Морофра Мәмо у к'өлфәте хвә дәрһәдә вида хәбердьдан. К'өлфәт гьшк жь ви разибун, вәки иди әв мәрьве вани лапи пешә, чава көр'е хвәйи һ'әлал жь ви һ'ьздькьрын.

Мороф көр'әки гәләки ақьл бу. Вәхте ль былуре дьхьст, шәмал дьк'әтә тьлиед вийә бәдәв. Әви нава вә'дәки кьнда, нә к'ө т'әне нава эла Сәлим бәгеда һ'өрмәт дәстани бу, бса жи нава элед майинда.

Вэхте ро шьрын дьбу, пез баск вэдьда, дьч'ерийа, Мороф хвэ дьда щики бьльндши, ль былурэ хвэ дьхьст, пэз сэр вида ало-мало дьбу, ле вэхте гэрм п'ер' дьбу, паше дьк'этэ к'ойе, ле диса бае зозанайи һеньк ль п'ор'е вийи к'оришки дьхьст. Әв вә йәкева һеньк дьбу у диса ль былура хвэ дьхьст. Вэхте қиз дәрдьк'этынә сәйранге, дьготын—гәло, кәрие Морофи ль к'ойә, к'ижан алийә?..

Щарәке Сәлим бәге қьраркьр, вәки һәр'ә нава кәриед хвэ быһер'ә, бе һ'але дәвләта ви чийә? Чьмки вэхте т'ашьрабу Әва, к'ома хөлам у хьзәмтк'арава сйарбун жь зоме дәрк'этын у эп'ешәйи жь зоме дурк'этын, һева бе мьқаббли ван дьһат-Әви дәнге сазбәндикә зә'ф баш дьбьһист. Мороф кәрие пәзе нер бәрдабу раста орта ч'йа у хвэ дабу щики бьльнд, былуре дьхьст.

Әва сазбәнди у к'ылам дурва зә'ф хаша Сәлим бәге дьһат, ә'мври сәр хөлам у хьзәмтк'ара кьр.

— Бьсәкьныи бе дәнг, жь к'ижан али те, әм бәр бь ви али жи һәр'ын! Вана готе,—ага сахбә, чьма бона вә нәә'йә-нә, вәки әв дуажо Морофә. Мороф к'ийә? Дуажо... Чава дуажо... Әви щәм Мәмо. А... Әв, әв гәдәбу, е к'о Мәмьке дәрһәқа вида жь мьн һивикьр. Әре... Әре... К'әта бира мьн. Бәле, бәг сахбә. Ә'мо, лаво һәспе бьбәзинә бәр бь һесуе, бе кәрие Мәмькейи ль к'ойә? Әм раст һәр'нә щәм ви. Ә'мо вэхте гьһиштә сәре һесуе, кәри дит у диса бәр бь аге һат у гот—ага сахбә, кәрие ви һәма пыш ве һесуейә. Әви гот:

— Лаво, һәспа һыңки зу пәй мьн бьләқиньн, әвана гьшк гьһиштьнә сәре һесуе, кәри дитын, Мәмо у Мороф хвэ дабунә сәр щики бьльнд, пэз жн рьнд дьч'ерийа, һ'әвәса Сәлим бәге бь чере пәзра һат. Вэхте вана незикайи ль кәри кьрын, Мәмо Сәлим бәг дурва наскьр у гот,

— К'өр'о, зу рабә п'ийа, әм пеш вива һәр'ын.

Мороф әв йәқа нәдьхаст бькра, ле мәшбур бу, рабу п'ийа, пеш вива чун. Аге сәлам да ван у гот:—

Бәрәк'әтбә Мәмьк, әви гот:

— Әз хөлам, һун сәр сәра у сәр чә'ва һатьнә.

Мороф хвэ дабу алики кәри у бьн чә'вава ль ван дь-

нһер'и. Һәма Һе дәмә Сәлим бәге бәре хвә да бәр бь т'әразь-не у чу сәр чере мәхмәри вәләзийя. Һ'әйфа Мороф ль черә у кәлилка дьһат, вәки Сәлим бәг Һан нә бона тыштәки п'е-пәс дькә, хәлам-хзмәтк'ар гьшк жере ль п'ийә сәкьнибун. Әһи ә'маркьр, рунен, у гьшк жи руныштьн. Сәлим бәге бона к'окбуна пез дьхаст разибуна хвә ә'лами Мәмо кьра, ле гәһрийя Һи зиҺа дьбу. Һькарбу әһ гьлийя бьда дәр... У агрида жи нәгот...

— Мәмьк, әһ гәдә к'ийә?

— Әз хәлам, чьма Һун ньзаньн, кәр'бьре мьнә. Мьн дәр-Һәда Һида жь вә һивикьр.

— Әре... Әре... Дә гәзике бьра бе.

— Әз хәлам, Һе лә'зе. Мәмо гәзи Мороф кьр, бәг гот,—

— Чәнд бәндед сийара бежә, аг'а у бәгләра.

Мороф к'әтә Һ'аләки зә'ф чәтьн, ле нәдьбу, бәле, әзе дәстпекьм. Әһи к'ьлама «Ә'вдале Зәйньке» гот. Әһи готе бь-гәһезә, әһи йә «Сиабәнд у Хәщазәр»-е гот. Бәг готе, әһе жи бьгәһезә, ижа Мороф йә «Шәр'е Гьридаге» гот, к'ижан бь т'әмами мьҗабьли қәйдә-җануне бәга у аг'а бу.

— Кәр'ә, к'ьламед Һа мәр'а нәлазьмьн, йәкә дьне бежә. Мороф йәкә дьне гот у бьлуре хьст. Әһа йәка хаши Һи һат, ле тәе бьгота дәрзийя Морофра дькьн, боҗаза Һи зьҺа дьбу. Дәһге Мороф ч'йа у бани һыһавтьбун, пәз жи рьнд дьҗерийя, бьзын һеди-Һеди бәр бь Һи дьһати. Мәрийя дьдит пәз жи Һе сазбәндие Һ'ьз дькә, ләма өса шло-мьло буйә дьҗерә. К'ө-табупа Һе к'ьламер'а әһи гот,—бәсә, иди Һә'дәйә гәрәке әм һәр'пә нава кәриед майнн. Растә бәг дьчу, ле рәһ'е Һи шәм Мороф дьма, дьхаст Һан к'ьламед хаш бьбһе.

Вәхте бәг рабу п'ийә, гьшк бәри Һи рабун, һәсп анин, сийар бун, хәтьре хвә хаст у чун. Рева бәг дьготә хәлама,— чь дәһгәки Һи сәйапсани һәйә, бь гәгмина мьн, вәхте бәг у агәләр бенә мала мьн, бона Һан к'ьлама Һе бежьн,— ә'фәрьм Сәлим бәг, вәки дәһгбежәки тәйи Һа һәйә, Наве мьне нава Һанда Һе бәлабә. Һәма Һе дәмә, әһи ә'мьри сәр Ләтиф кьр, бежә, вәки тә у Дуажое хвә эваре Һарнә Һ'ьзура бәг. Чу өса готә Мәме,—гот сәр сәра, сәр чә'ва, әме эваре бен.

Ә'ср бу, сие хвә авитьбу пышта ч'йа, чьҗа дьчу, ро бәр

бы авабуне дьчу. Гэма we дэме Мороф к'этэ нава мьтала,— Сэлим бэг жи we форма Халыт бэге бькэ. Хwэ-хwэ һерс бу у гот,—чь дьхазэ бьра бьвэ.

Эвар бу хөлэмэки бэг һат,—бэг гази wэ дькэ!

— Зэ'ф баш эме бен.

Ә'йшане гот:

— Ах жь дэсте wан, эм к'ода һар'ыи!

Әwана незики коне бэги һ'эйшт стуни бун, хөлама әw данэ сәкнандьне, Мэмо гот,—бэг гази мә кьрийэ. Мэмо у Мороф чунэ һөндөр, салам данэ бэг у щьмаэ'та рунышти.

Щьмаэ'те гэлэки ль Мороф дьньһери, дьготьн,—йәдин мәрвеве ван дэра нинэ, к'и занэ жь к'ө һатийэ. Хэбәрдана бэг гэлэки дьреж к'ышанд. Мәрве диwана Сэлим готьнэ бэг,—к'ани дэнгбеже тэ? Бьра бәндәке дөда бежэ. Сәре тэ эм зува руныштынэ, wэстийанэ, бьра һьнэки бәшәра мә хашкын. Сэлим бэге ә'мьри сәр дэнгбежа кьр, әwана дәстпекьрын к'ылам готьн.

Сэлим гот:—Көро', наве тэ жь бира мын дәрк'этийэ, дуа-жо, к'ыламаке бежэ. Мороф гот:—

— Блура мын щәм мын нинэ, әгәр изна wэ һабэ, әзе зу һәр'ым биньм.

Щьмэ'ата р'унышти рази бу у Сэлим гот:

— Нәр'ә зу биһэ, гөллэ ль тэ к'әвэ.

Һэлбәт бь бьлура wан Мороф дькьрьбу лехьста, ле wi дьхаст к'өлфәте мале пе бьһ'әсинэ, wэки тыштәк т'өнэ, бона стране гази wан кьрынэ. Әw чу мал. Ә'йшан у зарава бәр бь wi һатьн,—әм бь қөр'бан, херә?

— Херә, бона к'ылама гази мә кьрынэ. Бьлура мын бьд'нэ мын, әз һер'ым. Бьлур бьр у гьһиштә wьр, диса сәр п'ийа сәкни, агаки гот,—руне. Әw рунышт, готьне дэ дәстпе бькэ. Әwi бәре к'ылама «Снабәнд Хәщазәр»-е гот. Дэнге wийа ми-на дэнге Ә'wдале Зәйпьке тәмаминья обе һьлда бу. Щьмаэ'ат жь малед хwэ дәрк'әтьбун, дэнге wi дьбьһистьн. Гэма we һьнге жи мала Мәмеда шабун бу, дьготьн,—шькьр жь тәра көре мә we щаре жи бәлае хьлазбу. Қиз у букед бэг һешуед конда ль wi дьньһер'ин, жь бәдәwәтийа Мороф, жь дэнге хаш у лехьстьна бьлуре һ'ыше wан дьчу. Қиза Сэлим бэге Гөлизәр ханьме дьле хwәда дьгот:

— Чь дьхазэ бьра бьбэ, растә әзә дәстгьртимә, әзе wi бьс-

тиньм у жь баве хвэ ниви бькьм, бьра эви бинэ мал, чава дэнгбеж, эзе тьме ви бьбиньм, бьра мьн бьр'эвина алие Қарсе.

Қөлихан бэге гот:—Сэлим бэг, эз сэре тэкьм дэнгбежед диwana тэйэ бэре гьшк неч, Морофи пешэ. Өва готьна хаша гьшка hat. Башқә готи йа Гөлизэр ханьме:

— Өзе 100 зере зэр бьдьмэ тэ, эви дуажбө хвэ бьдэ мьн. Сэлим глие Қөли бэгер'а қайл нэбу.

Шэв иди шкэстьбу, щьмаэ'те дьхаст несабэ, ле э'сьлзада хэбэр дьда у мәшчала хэбэрдане нэдьдьнэ һэвдө. Агьрие Ща-сьм бэге гот,—

Гэли э'сьлзада, йэқин һун ро несабунэ, ле эз у бэгед һэ-валед мьн жь рйа дур hatнэ, мэр'а лэзьмэ несабун у эме сь-бе диса ревитие бькьн, рйа мэйэ дьржэ. Агэлэр we йэкер'а разибун у дәстура щьмеэ'та рунышти дан. Щьмаэ'т һеди-һеди бэла бун, өса жи Мэмо у Мороф изна хвэ хастьн у бэр бь мала хвэ чун.

Wэxте Мэме у Мороф һьнэки жь мала Сэлим бэге дур-к'этьн, Мэмо мьле Мороф гьрт у готе:

— Лаво, шөкөр ве рожера, щара ищарин тө жь дәсте ви к'опэки хьлазбуи, ле қөрфэкэ майин дьле мьндайэ... Өва-на чун мале шив харьн, чунэ нава пез, wэки разен.

Мороф чава кöлав ль хвэкьр, к'этэ к'урайа пез, сэре хвэ данин у к'этэ хэва шьрин, ле Мэмо к'ур у дур к'этьбу фькра. Сэба Мороф дөшөрмиш дьбу жь хэбэрдана бэгайэ ишэв. Өw гэлэки фькьри, т'ө ре нькарьбу вэбьжарта, қьраркьр, һэрэ щэм Ө'йшане, ақьл жь ақьла зедэтьрэ, чька эw чь дьбежэ. Өw һедика жь нава пез рабу п'ийа у чу щэм Мороф, ньһер'и эw бэрк' разайэ, к'этьйэ хэва шьрин. Өw hatэ руе ви, Мо-роф чэ'ве хвэ вэкьр.

— Апо гэ херэ, Херэ?

— Шөкөр херэ. Хьринийа тэбу, лэма мьн т'эсэлийа тэ кьр. Разе, эз бь қөрбан!

Өви диса сэре хвэ дани у раза. Ле Мэмо ль пез ньһе-ри, кö пэз рьнд мэгэл hatийэ, кöлаве хвэ дани баскэки пез у бэрбь мале чу. Ньһери, гьшк разанэ. Дэй ль Ө'йшане кьр, Ө'йшане готэ,—Мэмо хербэ?

— Қәт, мьтала эз бьрм у эз һатьм, дәрһеқа мәсәләкедә әм бь һәвдө бьшевьрн.

— Әз заньм, җе сьбе Мороф бьбьнә диwana бәг, чава дәнҗбеж,

— Э, дына рьнд,

— Һәла Қөлихан бәге дыгот 100 зер'и бьдмә тә, әви дуажое хвә бьдә мьн, ле әз заньм Сәлим бәг Мороф надә ви, қиза ви'я гьһишти һәйә, җе сәр ви бәнги бә у гәдә бьднә п'учкьрьне.

— Ә'йшан, әз у тө һ'әлелед һәвә қийамәтенә, әз дыхазьм шеврәке бь тә бькьм, бона бевезийа жийина Морсф.

— Дә бежә... Бс чь дыхази бежә?

— Нуре у Мороф һәрдө жи гьһиштьнә, вәхте вани эә-ващейә, һәрдө жи лаиқи һәвн. Һь... Чь дыбежи?

— Қәт готьна мьнә башқә төнәнә, әз жи җе фькра тәр'а разимә. Ле Мәмо, әз тәр'а раст бежьм, әз тө нави данайпь-мә сәр Мороф, мьн қиз надьдае, чьмки гәләк щара һәвр'а готьнә «хушке», «бьра» Ле әз мәсәләкә майин дыфькрьм, вәки бона сьламәтийа сәре Морофе мьн, әзе сьбеда ви шөхөли т'әшкилкьм, тәне бь ви шәрти, кө Нуре разибә, әзе бь Нурепа хәбәрдым, төжи Морофра.

Эварда агьр бь дыле Гөлизәр ханьме к'әтбу, фькьр дыкьр у хвәр'а дыгот—Морофи бь мә'рифәтә, көр'әки ә'зизә. Гәло әве бьбә қьсмәте мьн, йане на?

Сьбә һеди-һеди сафи дыбу, витә-вита чьвикед сьбе бун. Щьмаә'та обе һе хәва шьриндабу. Шьван, гаван жь хәве һеди-һеди һьшйар дыбун. Жьна иди һазьрийа сәрданкьрьна челәкед сьбе дыдытн. Таве п'әнще хвә авитьбу сәред чйаед бьльнд бәрә-бәрә чйа-бани, раст вәрдыгьрт. Гавана гар'ан бәрдан, ле шьван һазьр дыбун кәриед пез рауәшиньн. Мәмо у Мороф жи иди пәз рауәшдандьн. Хеләке жь зоме дурк'әтбун. Пәз зу дычу бона бьгһижә щие черә.

Бәгләр т'әзә жь хәве радьбун, хөлам у хьзмәтк'ара мьсин, сабун. дәстмал һьлдабунә дәсте хвә, вәки әвана сәр у чә'ве хвә бышон, рунен қаве вәхөн. Һәма җе дәме Қөлихан бәг у К'әрәм бәге готьнә Сәлим бәге,—к'ане дәнҗбеже тәйи тә-

ээ? Тө зани эве нав у дэнге тэ бь дьнехэ, бь ван к'ыламед хвэйэ баш, эве к'ылама бэр хвэ жи бьэ'фринэ..

Салим бэге элбер'а гази хёлама кьр, гот кё зу гази ви кьн. Эва бь лэз бэр бь чоле—бэр бь кэрие Мэме чу у дурва гази Мороф кьр,—зу шэрэ һ'эзура бэг. Эве йэке дьле Гёлизэр ханьме ша дькьр, жь дьле ве хэбэрдьда. Мороф бь денге хёлам вэгэр'ийа у бэр бь ви һат. гьништ'нэ һэв.

— Ч'йэ кёр'о?

— Бэг гази тэ дькэ, иди тө начи бэр пэз, төе бьби дэнгбеже бэг.

— Эһ, хвэде хьраб бькэ ве хэбате, шьванти жь ве йэке рьндт'рэ, сьбэ дьчи, эваре тейи мала хвэ. Ле вьра, диwana бэг рабун-руньштын, харьн у вэхарьн бона мын кёл у дэрдэ. Эз тьште ёса нахазьм. Ёла эwana нэгьништ'бунэ зоме, Салим бэге э'мьри сэр хёлама кьр, к'ынце Мороф бьгёһезьн. Мороф у хёлам гьништ'нэ һында мала бэг, хёлэмэк пеш ванва һат у гот:

— Мороф бьбьнэ коне дьне, к'ынцед тэзэ шир'а биньн. Ёса жи һатэ кьрьне. Паше эв чу һ'эзура ван. Шци иишани ви кьрьн у готыне.—чэнд мьрама бьлубине. Бэга дьготын, на Салим бэг, алие дэнгбежнеда тэ жь ма гьшка бьр. Ё'эсабкэ рьмэке Салим бэг жь э'рде бьльндбу. Гот дьһа баш, иро жи дэнге дэнгбеже мыни тэзэ бьбьһен, паше һэр'ын? На хер эм ээ'ф разинэ... Хёлама һэсп анин, мевана разибуна хвэ э'лами Сэлим бэге кьрьн у чун.

Салим бэг дэрбази коне мевана бу у сэр дшэка хвэ руньшт. Паше готэ лашька,—гази дэнгбеж кьн. Мороф һат, ици иишани ви да, эв руньшт. Хенжь һэрдёа кэсэк т'өнэбу.—Мороф, зани, ирода тө дэнгбеже диwana мынн.

— Бэде

— К'ылама сэр мын дэрхи, сэр эла мын, э'гитед мын у ед майин.

— Ага, эз кёр'эки к'эсибьм, чь шёхөле мын һэйэ, диwana бэгада рунем, эз шьваньм, эзе һэр'ым шьвантийа хвэ бькьм, чьчях кё лазьми вэ бум, эзе бем. Апе мыни калэ иди

нькарэ шьвантие бькэ, к'өлфэте ви жи нурэ, к'е хвэйи бькэ? Өз тэ һиви дькым мьн жь ви шөхөли азакэ.

— Ло дөр'зи, төе гэлеки хэбэрди? Өз чь дьбежым, қануна, хэлаз бу чу. Раба, сьбе зу вэрэ диwane у эв мәсэләед мьн тэр'а гөт бир нәкэ.

Мороф бь дьләки көл у мьр'уз жь диwane дәрк'эт, к'ынше хвэйә көвви да бьн мьле хвә, бәрбь мала хвә чу. Дурва Ө'йшане у зар'а ль сьф'те Мороф ньһер'ин. гэләки мьр'узбу. Тә к'ер лехьста, хун же нәдһат. Һатә мал, Сәлам да у руньшт. Кәсәки хәбәрнәда, хеләке шунда әви қәвмандьнед, кө диwaneда һатьбунә сәре ви, гьшк Ө'йшанер'а гот: Эваре Мәмо жь бәр пәз һат, әв қәвмандьна йәко-йәко жь вира жи гот. Өви гот,—дһна рьнд, бәг жи готийә әме тә бьзәвьщиньн. Өва йәка Ө'йшане жи избаткьр, әре иди үә'дәйә, гәрәке тө бьзәвьщи.

— Дае, баво, ньһа вәхте мьни зәваше нинә, һәла гәләк ре пешәйә мә һәнә.

Хеләк жь шәве дәрбазбубу, Мороф гот.—Хәва мьн те, әзе һәр'ым нава пезда разем, бьра апе мьнжи малбә.

— На, лаво, иди нава пезда ранәзе. Ө'йшан равә щие ви датинә бьра разе.

— На апо, һәла әзе ишәв жи нава пезда разем.

— На, лаво, иди щие тә данийә.

— На, сәре апе мьн, әзе һәр'ым. Мороф чу нава пез, к'ә тә нава фькра.

Мәмо у Ө'йшан эп'ещә фькьрин, паше мәсәлә бәр Нуре вәкьрын, Нуре бәре рази нәбу, паше һеди гот,—дә һун дьзаньн. Мәсәлә бона де у баве ә'йанбу, тәне дьма разибуна Мороф.

Мороф эп'ещә һ'ьшйар ма, эп'ещә фькьри, агрие һат сәр we нете сәкьни, кө нә мала мьн һәйә, нә жи һ'ал, к'е қизе бе қәлән бьдә? гө кәс...

Дә мьн мәсәлә бәр де у баве хвә көвьр бьра хвә бьфькьрын, к'и дьзанә к'опәке бәг қизәкә йәса we мьнр'а бинә, қә нә ноли тьштабә у we мьн мәшбур бькә әз жи настиньм. Йә п'ак әвә, әз фькьрмә, бьра апе мьн мьн бьзәвьщинә.

Мэмо у Ө'йшане эп'ещэ хэбэрдан у натынэ сэр we фькре, wэки сьбе Морофр'а хэбэрдьн у мэсэле хэлэз буйи h'эсабкьн. Өw жи wэстйа бун, Мэмо чу нав пезда раза, Ө'йшан жи раза.

Шэв бу. Гэwa бейэ хеньк дьнат, дэрва дэрзи бавитана э'рде we бьхата хане, чьмки тавэ-нивбу, стэйрка руе э'змин гьртьбу, э'зман бь стэйркава натыбу хэмьландьне. Ду гэлэк мьталар'а Нуре hat сэр we нете, wэки Мороф бьстинэ, чьмки хенжь хwэстьна we де у баве, we жи дьхастьн.

Рое п'энщ авитэ сэре чйа, шьван у гавана пэз бэрдабун. Мэме жи кэрие хwэ бэрдабу, эwi пэз нива шьване нэвалед хwэ ништ у hatэ hэсуйа феза мала, гази Мороф кьр, Мороф рэви, чу гьништэ апе хwэ. Паше Мэмо готэ Мороф,—йэцин иди wэхте тэ чуйина диwана бэгэ.

— Бэле!

— Эз дьхазьм дэрнэца мэсэлэкеда бь тэ'ра хэбэрдьм.

— Бежэ, апо щан!

-- Туе жь диwане дэрэнг бьк'эви?

— Апо тышт накэ, бежэ.

— Тö зани, нава к'өлфэте мэда тыштэки сэргьрти т'өнэ-нэ, чь дьбэ эм өзве малер'а йэк-йэк дьбежьн у паше эм тенэ сэр фькьрэке.

— Мороф, лаво, эва иди чэнд мэһа, кө эм щики дьжин у расти жи мина к'өлфэте малэке. Тö чава форма де у бава, бьра ль к'өлфэте мала мьн дьнгер'и. Эм жи тэ h'эсаб дькьн көр'е мале, гэрэке тö бьзэwьщи, қиза к'е дьхази жь тэр'а биньм? Гэлбэт нэ қизед ага у бэга, ле ед мэрьвед садэйэ мнна мэ. Қиза к'е бежи эзе тер'а бьхазьм.

— Дэ тö дьзани Апо.

Мэмо һнэки шэрм дькьр, кө бежэ «Wэрэ Нуре бьдмэ тэ», ле эwi пьрс зэ'ф дьреж дькьр диса дьнатэ сэр гьлики. Мороф жи шэрм дькьр бьготае, кө «Нуре бьдэ». Мэмо нь-гер'и кө wэхте Морофи диwана Сэлим бэгэйэ, г-рэке эw һэ-р'э, ле пьрс бона һэрдэажи э'йанбу. Мэмо қэwэта хwэ бэрэw-кьр у гот:

— Лаво, wэрэ қизед хэлде нэйньмэ мала хwэ.

— Апо, ле к'и өса һэйә, wәки тә қиза wi жь мыр'а биши...

— Лаво, wәләһ иди шәрм жи шәрме дәрбаз буйә, һема wәрә Нуре бьдмә тә, хәләз бу чу. Мороф һьнәки шәрм кьр, сәре хwә бәржеркьр у паше гот:

— Тә дьзани...

Мороф һеди-һеди жь апе хwә дур дьк'әт, бәрбь диwана бәг дьчу у к'әтбу нава фькьра. Дьгот, — һәлбәт, wәхте мьн зәwаше нинә, ле Нуре қизикә башә у хwә жи жь маләкә хь-раб нинә, әзе бьстиньм.

Wәхте әви сәре хwә бьльид кьр, һьһер'и кә гьһиштвьә һесөйя феза мала у бәрбь диwана бәг чу гьһиштә we дәре. Һәма we дәме Сәлим бәг дәрк'әтә дәрва, гот — кәр'о чьма дәр-рәнг к'әти?

— Шәв пәз т'әрьқи бу, тәви-һәвдә бубу, мә жь һәвдә wәқәтанд у дьжмарт.

Гөлизәра қиза Сәлим бәге дәстгьрти бу. Дьле we Морофа-да һәбу, Бәг дьтърсийя, wәки дькарә дәнгбеже wi Мороф қиза wi бьр'әвинә, наве wir'а хьрабә. Шьван чәwa дькарә бьбә завә аге, әw һәк агсра мьрьнә, ләма жи аге дьхаст, wәки Мороф зу бьзәwьщә.

Мәмо у Мороф бәрбь мала бәг чун, изьн стәндын к'әт-нә һөндөр'е диwане. Сәлим бәг щи нишани wан да, әwана руньштьн. Кәсәк һөндөр'е диwанеда т'өнәбу.

— Һь... Мәмьк, wә чәwa кьр? Бәг гот:

— Чь әз хөлам?

— Ле Мороф тәр'а нәготийә. Әре... Дәрһәқа зәwашә кә-ре мьнда. Әре. Бәг сахбә қәwәта мьнә өса т'өнәнә, әз қәлән бьдьм, бәг сахбә, нәбә әзе қиза хwә бьдмә Мороф.

— Дә wәки өсанә бьмбәрәк у пирозбә. Дә'wәт нә ләзьмә.

— Бәле, әме we эваре хьлазбькьн, Дә огьрбә. Әwана дәрк'әтнә дәрва у бәр бь мала хwә чун.

Ә'йшан у к'өлфәте мале һәла ранәзабун, әwана һивийя Мәмо у Мороф бун, чька we к'әнге бен у хәбәрдана wан бу чь? Әwана һәтнә мал, һьнәки хәбәрдан, паше дәст бь пьрса сәрә кьрьн. Һьлбәт пьрса сәрә нә бь ә'мьркьрьна Сәлим бәге дьһатә қәдандьне, ле хәстна қиз у кәр жи һәбу. Мәмо гот, —

— Жьньк, шьван у гаване һэвалед мæе бажьн, вәки вана бе мæ әв мæсәлә к'отакър, лазьмә гази гышкьнн, бьра бен, паше әзе пьрсе бәр гышка вәкьм у әвана чь дьбежьн?

— Растә. хун раст дьбежьн. Ә'йшан рабу чу, гази гышка кьр. Лә'зәки шунда гышк һатьнә мала Мәмо. Бәри we йәке кбловед Мәмейә расхьстибун. Гышк рунштьн, һьнәки конда стәфьрандьн пешда һат. П'аше готә Мәмо—херә? Тә чьма гази мә кьрийә? Әви гот,—П'аша, чьда гәгмин дькьм, то мәрьвеки бь сәбри, һна чьма өса бе сәбьр буй?

— Ло Мәмо, мала тә нәшәштә, мә һақаси сәбьркьр, тыштәк жь we мират'а сәбре дәрнәк'әт у әм диса бьн дәсте ван хунмьжада ман, сәбр жи иди нәрәстә.

— Лаво, һәла тәйи цаһьли, сәбьр бькә, һуне бьгһижне мьразе хвә.

— Гәли бьра бәрәвбуна мәйә ль вьра тәне бона пьрсәкейә:—Мьн у Ә'йшане тәра дитийә, вәки Нуре бьднә Мороф. Жь щи Ә'ло ре нәда гө кәси хәбәрдә у гот:—апо, бьбахшинә, қиз у хорт жи ве йәкер'а разинә, йане на?

— Һәлбәт, льво мә нетед һәрдбәжи һьлдайә һ'әсаб, һәма we дәре П'аше гот:

— Апе Мәмо у мәт'а Ә'йшан! Вәва ә'йанә, Мороф к'орәки лапи бьрьнщийә, жь дәсте мерьк һ'әму тышт те, чава мерани у өса жи кәрәки ақьлә, әз заньм, әв кәр'е вәйә у расти жи һәрдө лаиқи һәвьн, бьмбарәк у пироз бә! Т'ер кәр у тер қизәбә! Бәр һәвдө кал у пир бьн! Әса жи щьмаә'та майин бь дәнгәки готьн:

Бьмбарәк—пирозкьрьн.

Хеләк жь шәве дәрбаз бубу, щьмаә'те дьхаст һәр'ьн, ле Ә'йшане гот вәләһ һун ранәбун, гәрәке һун нан бөхөн паше сәр-сәра у сәрчварә һатьнә. Щьмаә'т we готьна Ә'йшанер'а разибун у готьн,—п'ак. Хөрәки һазьрбу. Зу-зу Ә'йшане у Нуре п'әлава бьрьнщ к'ьшандә сьһйа у дани бәр щьмаә'та руһьшти, вана харьн у вәхарьн. Нуре паше нишанкьрьн шөхбле шайи бьмбарәк у пирозкьрьн, хатьре хвә хастьн у чун.

Әв шәва к'ьвш, нава ә'чьре Мороф у Нуредә рожәкә бәхтәвар у шьрин бу. .

Сьбе һьнаки ро шьрин бубу, Сәлим бәг хөлам-хьзмәик'ар у дәнҗбеже хвәва жь зоме дурк'әтһн. Иди п'ебәржер и гәлие Хәзала бубун. Сәлим тогә Мороф бьқәр'ине. Мороф дәст пекьр, бәре һеди, ле паше дәнҗе хвә бәрда. Дәнҗе вийи зиси хаш гәлие Хәзала һынгавтьбу, Мәрийа дьгот чьқас тәйрәдә кө гәли да һанә, һәрәке хвә дайә сәр чьқләки дарәке, бь һ'ә-васк'арикә мәзын дәнҗе Мороф бьбьһен. Мәзила ванә дур бу, гәрәке әв се рожа сйари ре бьчуна, паше бьгиһиштана мала Һ'әсән бәге Зази. Әвана рева дө шийа, ль малед бәга пәйа бун, шәвбьһерийа хвә дәрбазкьрын, паше рожа сьсйа нивро we бьбьһиштана мала хьнамиед хвә.

Вәх те кө Һ'әсән бәге бьһист Сәлим бәг бь гьрә-гьред хвәва незики ль зоме ви кьрбун, әви ә'мьркьр, нава чәнд дә-қадә чьқә һәспе тәвьланди һанә, гьшка зинкьн у сйарбьн, пеш Сәлим бәге у гьрә-гьре вива һәр'ьн. Әв ә'мьра нава чәнд дәқәдә һатә қәданьне, ле Ә'вдьле Заве ви ль к'ьһеле Ә'рәбстанейә кьраскьри сйар бу, хвә да пешийа сйара у пеш ванва чун. Вәхте Ә'вдьлә бәг меван дитьн, раст бежьн хелә ә'рд орта ванда һәбу, әлбер'а пәйа бун, т'вьынгед хвә жь стөед хвә дәрхьстьн, сәрбәржер авитьнә стөед хвә у пешда чун, ле дәнҗе страньна Мороф мина һатьна қөльынгед бьһаре дьһат, шьмаә'та зоме Һ'әсән жь мала дәрк'әтбун, әв дәнҗе хаш дурва дьбьһистьн. Әвана иди лап незики һәвдөбун, сәлам данә һәвдө, к'еф у һ'але һәвдө пьрсин, ле дәнҗе Ә'вдьле за-ве ви дьһат, дьго бәле әз бь хөлам, ә'мьр бькә, әм бәр ә'мь-ре тә һезьрын, һ'әму чәтнайа алт'кьн.

— На һун сахбьн у хвәде т'ө чәтнайа жи нәдә. Һәспе хвә сйарбьн у әм һәрнә мал. Әвана һәспа сйар бун у гьшка да ду гьра-гьре Сәлим бәге у бәрбь зоме һатьн. Һ'әсән бәге ә'мьри сәр дәфчийа кьр,—зу бькьн, ль дәфехьн, қайде шьриде, бьра шаһьл һьнаки һәспед хвә бьбәзиньн, сәба Сәлим бәг шабә.

Зөрнәчийа дәст бь лехьстьна дәф у зөр'не кьрын, Сәлим бәге ә'мьри сәр шаһьла кьр, һәспа бьбәзиньн, ле Сәлим бәг раст бәрбь Һ'әсән бәге һат, вәкә сәд мет'ри дур, жь һәспе хвә пәйа бу у һеди-һеди бәрбь ви һат, Һ'әсән бәг жи пеш вива

дһат. Гердө һатһнэ дэст руед һэвдө, паше шьрида сйара, мезэ кьрын у Г'эсэн бәге готэ Сәлим бәге:

— Дә к'эрэмкә, әм һәр'ын диwane, һун жь сийарбуна һәс-па рэ'т бунә. Иди сйар жи бәр бь мала һатһн, пәйа бун, хө-лам-хьзмәтк'ара һнәка һәсп тәшьландьн, ед майин жи дәсмал, сабун у мьсинед аве дәсте wанда ав сәр чә'ве шьмаә'те дь-кьрын. Гьшк руньштын, хөрәк к'ьшйа, харьн паше шәрбәт вә-харьн у дәст бь хәбәрдане кьрын, Мороф һәй дьстра. Г'эсэн бәге готэ Сәлим бәге,—тө сәре мьнки дәнгбеже тә к'ибу өса рьнд к'ьлам дьгот:

— Дәнгбеже мьнә, ә'фәрьм... Ә'фәрьм һ'әлалә. Паше диса к'ьлам готһн, бьлурехьст. Хөләмәки дьгот,—нә кө т'әне дәнгбе-жи ль wi те, өса жи сәрк'ариа эле ль wi тенә, кө бьбә дәнгбеже Сәлим. Йәки дьне жи гөһе һәвалә хwәда дьгот,—

— Тышт набә, п'алә у гөндиед Сари Москов рабунә мьрабь-ли дәwләмәнда у зөлмк'ара. Сәлим бәг бь дәста хwәва раст 10 рожа ль мала һ'эсэн бәге ман.

Паизбу, wәхте дагера к'очәра бу, өса жи wәхте дагәр'а эла Сәлим бәг бу, ләма жи дәстура Сәлим бәге дан у әw бь т'ьвдарәкдитьнәкә зә'ф мәзьнава вәр'екьрын.

Нава wан дәһ рожада Мороф әп'ещә гьште тәзә бьһист, дәрһәда усйана п'ала у гөндийәйә кө ль Фьтърполе у Сари Москове дьрәwьми. Әw бе һ'әсаб ша дьбу бь усйанара. Мәр-вәки эла Г'эсэн бәге гьли бьһистьбун, әwi дьгот,—сәрк'арие ль wан п'ала у гөндийа дькә мәрвәки дьнеда лапи баш, мәр-вәки, wәки дьле wi сәр хәбатчийа дешә, наве wi Ленинә. Мороф гәләки ша дьбу хwәра дьгот—чава бьгиһижмә зоме, әзе к'әсиба у ренщбәра бәрәви шики бькьм у wан гьлийа гьш-ка һәвалед хwәйә ренщбәр'а шьровәкьм. Гәрәк әм жи аза бьн жь бьн дәсте ага у бәга у зөлма wан.

Т'ЕМУРЕ САДЬQ

ТӘ ӘЗ СОТЪМ

Жь һ'оба тә эзи мәстъм у сотимә
п'ьр зеранди,
Бьлбьльм ль бег щәнгъм,
мәщнуна тә гөлемә,
Бь тира Ростәми Зал бьриндарьм
щәгәр жәнди,
Сәд мәртгал чәпәр бьбьн
тальбьм тирьм лемә.

Һ'обә тирә' тө бауәр бә, т'әне
бе дәрба нәйара
Ашьқә, пе мьжульн, гер набын
жь һ'оба йара,
Ван тьре бә'ра эшқейә, дь
хәвнеда совәк'арьн,
Дитьна сийа әсмәра әм
дәйндарьн, п'атә дарьн.

Һәр дәма әшқе мьжульм, сьфәте
досте дьбиньм,
Дәстада финщана фәрфур данийә
сәр сьһйа сәдәфе,

Чар нәвар шәрава хасә дь
ортеда гөле биньн,
Сақийә әw рабәр дькә гьртиә
финщан нав к'әфе.

Чь әвиньм кӧ нуш нәкьм бь
һәрцӧ дәста we финщане,
П'атә нәдьм ль бәр досте бин
нәкьм гӧла бьһаре,
Һ'әрышийә щәгәре әвин жь
һ'ӧбе у жь ледане,
Нә мәст дьбьм жь we шәраве, нә
т'ер дьбьм жь һ'ӧба йаре.

ЧҢА У ЧӨМЕ МӨ

Памир, Қэрәт'аг йан қәгәр
К'ойһайе Т'урк'стан
Ғунә кәр'ын, хәбәр надьн, тариқа
кәвн вә дитийә,
Бьрқа шура, дуе гөла, дәнге
топа, тир у к'әтән,
Әв қир'инийа жьнәбийа, к'а
қьсәкьн вә дитийә?

Ө'рд дьләрзи жь хуна нәһәқ
ль бьн нә'ле басмәчийа
Вә т'ақәткьр зөлме гьран, мәра
бежьн гәли ч'йа,
Йан қьсәкьн чәма мәзьнә қәдими
Вәхш, Зәрәвшан,
Чьқас вә шушт хуна нәһәқ, кә
мина чәм т'әв вә дьбу.

Чьқас һесре заре этим дьрьжийан
жь дәсте хана,
Ғун бәхтйарьн рожа иро бәйрақа
сор сәр вә вәбу,
Рожа иро һ'әзар Ростәм ль сәр
вәнә дәстда қәләм,
К'ур у к'ббар мьжул дьбьн жь
канийа вә аве бәрдьдьн.

Ав у һәwa wәйә зәлал әw
дык'ышйан сәһ'әт у дәм .
Ль дора wә баг, гөлстан ль
ә'рде дем ав дык'ышын
Рожа иро ль бәрәке wә һ'әзар у
гәш шәһ-ре тәзә,
Чьqас поста у инженер бь wә
мәшхульн, wәра фәрзын.

Ль сер таше wәйи сыпи бәйраqа
сор дыфьрфьрә
Дь к'урайа хәзне wәда һ'әзар
машин гөрә-гөр'ә.

ТАҢРЕ БРО

З О З А Н

Колхоза гонде мә гэләк рындә,
Фезеда чиае Агмаганейи бьльндә,
Гэләк хвәшын зозане ви чийи,
Вәхта гөлдьдн чиа у бани.

Кәри-суру дьк'ышын бәрбь чиа,
Бәрбь авед канийа у бәләкийа,
Бәрбь мерг у чиманед һешинә гөлин,
Ферма колхозе ведәре дани.

QИЗА КӖРМАНЦ

Минани пеле бә'ре,
Пел дьди дьмьлмьли,
Сәре тәва ришии шә'ре
Ҡеди Ҡеди дьфьтэли.

Тә чә'в рәше бьру сәра,
Минани гӧла ль чә'вканийа,
Кӧлилка сор дәв зьнара,
Мӧһ'бәт дьки дьле мәрйа.

Хәбәрдьди жь ә'мьре аза,
Ә'мьре аза тәр'а дьлша,
Фабрикеда дьхәбьти,
Тӧ дәрбдари, бь хирәти.

МИК'АЕЛЕ РЭШИД

ЛЕНИН ТЭВ МЭЙЭ

Ҳынге т'онэбумэ, ле дьбежын:
Зьвьстанбу, багэр, бэрф у сэрма,
У жь чэ'ва бари несъре гэрм,
Нэк'эти сэр э'рде, дьдэр'ьмин.

Зьвьстан бу. Мина кэвре мэзын
Сэр дьле һэр йэки гьран бьбу
Өw һэвар, wэки Ленин т'онэ,
Ленин wэфат буйэ Ленин т'онэ.

Ленин wэфат буйэ, Ленин т'онэ—
Чэтын бу баwэркын эw һэвар.
Ле ль дорбэр qэвин дьбу сэрма,
Зэлул бьбу дьняа бьн wi дэрди.

Жь Москвае һ'эта wэлатед дур
Наве Ленин бу сэр һэр зьмани,
У незик бу Ленин у һақас дур,
'Мина тава э'зиз, э'мьрани.

Ча ша дьбун һынге дьжмьне мэ,
У дьготын һэкэр Ленин т'онэ

‘Qэт наминэ щида дэwлэта мэ,
Wэки бе Ленин эм онда бунэ.

Ча ша дьбун һынге дьжмьне мэ,
Ле Ленин һе дьжи, we бь qөрна,
Ча пешик’ар у ча ренишандар—
Йэкбуйи гэв э’мре партия мэ.

Һынге гөнэбумэ, ле чахе бум,
Ленин т’эв мын буйэ ча баве мын,
У э’мыр дайэ мын, qэwэт у хун,
Wэхте дьwэстийам сэр рйа чэтън.

Завод мэ чедькър, йане жи мал,
Ре вэдькър бэр бь qумстана, чола,
Ленин т’эв мэ буйэ һэрро, һэрсал—
Жь we рожед сэрма һ’эта ньһа,

Ленин т’эв мэ буйэ бь шөхөлва,
Бь wэсйэтед хwэйэ э’мырани,
Өw нэбуйэ меван ль дьһйае,
Буйэ бав у дэрсдар у хэбатчи.

Ньһа һэр гошэки дьһйаеда,
Һэр малэке у һэр дьлэкида
Ленин һэйэ, дьжи чаwа э’зиз,
‘Чаwа пешик’ар у qэwэта мэ.

W Ə T Ə N

Жь вәт'ән чьқас дурк'әви, һәр'и,
Чьқас бьгәр'и ль вәлатед дәр,
Бь һ'ьсрәта we төе пашда бейи,
Чава тәйрту тен бал мә һәр бьһар.

Бе вәт'ән мәрвь бе малә, эт'им,
Бе вәт'ән рәшнь роже ә'мре ви,
Вәт'ән гьшкар'а дайикә мьқим,
Бе дайик зар'ө бьрчийә у т'и.

Ах, вәт'ән, вәт'ән, һ'әйра дьле мьн,
Тө нәфәса мьн һәр сәһ'т у гав,
Бона наве тә қәт т'өнә мьрьн,
Бь наве тә әм ньзаньн т'ө saw.

Бо намуса тә, бо азайа тә
Ә'мре хвә данә әвләде ә'гит,
У ә'мре хвәда, вәт'ән хенжь тә
Т'ө тыштәки рынд вана нәдьдит.

Тө г'ьме мәр'а бәдәви у рынд
У дьле мәр'а ә'зизи өса,
Өм т'әк тәванә мәзын у бьльнд,
Вәлате шевре, вәт'әне аза.

НЭВАЛЕ МЬНИ УРС

Нэвале мьни урс,
тö бежэ к'ойи ньһа?
Жь тэ қэт нэмэ т'өнэ,
һатын-чун чьқас быһар,
Ча бькым тэ бьбиньм,
дэнге мьн наһижэ тэ,
Иро бь дьле һ'ьсрэт
тэ тиньм эз бира хвэ.

Фэ'м дькым эз дьле тэ,
хэбат у һ'оба т'эмьз,
У заньм, вэки тьме,
к'идэре шөхөл бьки—
Т'эк рекэ бэр ч'э'ве тэ
у йэкэ мэрэме мә:
Qöльхи вэген бькын,
хенжь we тö тышт т'өнэ.

Тарийэ, сарэ ньһа
у дэрва бэрф те һэди,
Зара мьн бешикеда
разайэ хвэра эди,
К'ьтебын, к'агэз бэр мьн,
шькляки нас у бь дьл,
Шькле тэ, һэвале мьн,
сьфэтэк бе дэрд у кöл.

Нъзанъм, те бира тэ,
 нэвале тэйи кӱрманщ?
Рожед тэв дэрбазкьри,
 эw рожед хьраб у қэнщ,
Йане эw меше мэзын,
 к'идэре эм нэр бьнар
Жь гэрме дьрэвийан
 бын сийа дара нэр шар.

We дэре эм тэви нэв
 рудныштын, к'ьгеб дьханд,
У мэра чьвика дьстра,
 мэра чэм быбу сазбэнд,
Дора мэ бинэкэ хwэш,
 кӱлилке н'эзар рэнги,
У тӱ жи, нэвале мын,
 ми чахи ӱса бэнги.

У паше те бира тэ
 эвара навине хwэш,
К'ьлама кӱ мын дьстра
 дэрнэқа чэ'ве рэш-рэш.
Институт мэ кӱтакьр
 у рожа пашьн ида
Т'эвайи эм гэрийан
 бажаре Москваеда.

Өз занъм, wэки ньна
 дури мын бы дьл-щэгэр.
Н'ьз дьки хэбата хwэ,
 бынар бэ йане багэр,
Н'ьз дьки мэрьвед мэ,
 хэбата wанэ мерхас,
Н'эвале мыни э'зиз,
 wэстандын тэр'а нэнас.

Гэвале мьни урьс,
тö бежэ, к'öий ньһа?
Жь тэ қэт нэмэ тönэ,
һатын-чун чьқас бһар,
Ча бькьм тэ бьбиньм,
дэнге. мьн нагһижэ, тэ.
Иро бь дьле һ'ьсрэт
тэ тиньм эз бира хвэ.

ДӘҮЛӘТӘ МҢН

Сала һ'ьвда. Паиз. Зәрпед «Аврорае».
Дьһ'эдьми дьһйа мьлк'эдара, зорба,
Щьмаә'т жь роһлате һ'эта ровае
Дьһйа т'эмьз дькьр жь қьр'эжа қөрна.

Нава алаведа, шер'да у хунеда
Роке һатә дьне дәүләта мьн,
Һ'эзар-Һ'эзар дьжмьн һатьн у хвә ледан,
Һ'эзар-Һ'эзар щара жь дәрбе we к'этын.

Әүләде we мина брук у мина шур,
Мина сәйре чйа һайарра бунә сав,
Жь мәрк'эза вәлет һ'этани гошед дур
Вана бь дьл шәркьр бона ван роже к'ав.

У қәвәт бу дәүләт, бу бьрщәкә мән'кәм,
Бу гөман у исаф бона мәрве к'әсиб,
Бой щьмаә'тед дьне бу мьраз у мәрәм
Нава шәр'е ванда ль вәлате хәриб.

Нава дә'w у шәра, бәр хәләе, сәрме,
Нав чәтнаед гьран, нав хәләқа дьжмьн,
Чава мерхас у бьрщ һәрр'о, һәрщар, тьме
Ма, сәкьни, дьжи дәүләта мьн.

РОЖА WƏTƏNE MЫH

Ль һәр дара, ль һәр гоша ньһа
Һәр рожәкә ә'мре wətəne мыh
Дьбә тариқ, легенд бона қөр'на,
У дьбә рожә рәш бона дьжмыh.

Бой wətəne аза у рожә хwәш
Кал-баве мә роке рабунә шер'
Мьқабли зорба у ә'мре рәш
У мьрьнә чава ә'гит у мер.

Сьлсьләта тәзә ньһа к'обар дьбә
Бь наве wани гәш у нәмьри:
Сьлсьләта тәзә һәpp'о у һәр сьбә
Г'әзар шөхөле мәзын тинә сери.

Ль рубаре дьне wət'əne мыh
Буйә баран у ав бона ә'рде,
Буйә бьһар, буйә тава ширьн,
Йа кә ә'мьр дьдә минани де.

Нав хәбата һ'әлал, ә'дьлида
Һәр рожәкә wət'en дьбә тариқ.
Бежьн, гәло, к'ижан wәлатида
Һәр рожәкә садә дьбә т'ариқ!

СЪБӨ ЛЬ ЕРЕВАНЕ

Еревана бһар т'ээ һ'ыһар дьбә,
Дорбәре мьн ньһа һәһа хвәшә, һеньк,
Нав һешнайа тәр'ин бинхвәш дьбә сьбә,
У дьгәрә вьра хвәр'а баки тәньк.

У эз бәржер дьчм бь соґаґе т'эмьз,
Дьбрьрә бәр мьн асфалта раст у шьл.
Ль сәр Гьридаґе һәла думанә, мьж,
Дора бажер ч'һа һәла дьһеньжьн.

Һеди-һеди соґаґ һ'ыһар дьбьн, дьжин,
Мәрвь тьжи дьбьн һәр дәра у щийа,
У хьшә-хьш дькьн бөлгед дарә һешин,
Тав п'әнще хвә даве сәр бани у ч'һа.

Жь роһлате мина ґиза к'ав у к'обар
Ро радьбә у жь бьльндайа э'змин
Тиленц-рамусане хвәйә һ'эзар-һ'эзар
Дьдә бажаре мьн, Еревана зер'ин.

Һ'эзар дэзгәһ, машин ль заводе бажер
К'ылама хвә дьстрен у дькьнә чәґин.
Сәлам рожа тәра бажаре мьни зер',
Мәрве 'тәр'а, кә ньзаньн кәл у нә'лин.

Р Е

Ре һэйә тә дьбә щие дур у нәнас,
Ре һэйә, кӧ тәр'а дьбә эшқ у мьраз,
Ре һэйә мәрьва дькә шер у мерхас,
Ле т'әк рекә т'ьме дьле мьнр'а э'зиз.

Чьдас дур бә әw ре, бь we ре әз бь к'ән,
Бь щәгәр у бь дьл темә мале, wәт'ән,
Кӧ қӧльхкьм бой ван, кери ван бьм ча нан,
Т'әк әw рейә т'ьме дьле мьнр'а э'зиз.

К'ЪЛАМА ҚИЗА БӨНГИ

Көр'о, рабә, дъзыкава жь мал дәре,
Тө бәс руне ль сәр т'әхтә гас дәстада,
Вәхта әшқе рабә дәре ль сьвдәре,
Вьра нава к'ав-к'обарә гөнде мәда
Кәвотка тә һивийа тәйә.

Қөр'ә нәбә, тө садә бә мйна бәре,
Лавқе қәнщр'а лайиқ нинә бе исаф бә,
Т'әк дәқәке рабә дәре тө сьвдәре,
Т'әк дәқәке тә бьбиньм, дьл һеса бә,
Кәвотка тә һивийа тәйә.

Сал т'әмам бу, чь тө чуйи нав хвәндийа,
Хвәр'а майи ль шәһәре дури нәнас,
У әз һәрр'о ль гөнде мә у сәр ч'ийа
Фькьримә дәрһәқа тә, дьлда мьраз,
Рабә, дәре, һивийа тәмә.

Рабә, дере, һ'ьсрәта хвә жь тә һьлдьм,
Бәсә, дәлал, сәбьр накьм әз т'әк-т'әне,
Өзе иро рамусана пешьн бьдьм,
Шәв тарийә, һәва хвәшә, әз т'әк-т'әне,
Өглә нәбә, һивийа тәмә.

Әз нав қизе гөнде мәда қөр'ә бумә,
Мьн готийә—хвәндк'арә дәлалә мьн,
Бәр һәвала һ'әта ньһа к'обар чумә,
Тө нәһелә нав ванада әз рәзил бьм,
Дә зу вәрә, һивийа тәмә.

Ш Ө В

Дар дьлэрзын, паизэ эди,
Дэрэнгэ, шэвэ у дэрва сар,
Щэва бэр мале дьстьре хеди,
Дьбежэ: «Разе, хорте дэлал».

Хэw ль мьн нае, дэфе тен-дьчын,
Гэр тышт кэр' буйэ, шэв гьран дьбэ,
Нав бешикеда гөл-зар'конга мьн
Хэwне дьбинэ, бэшэрхwэш дьбэ.

Разайэ wэт'эн бь хэwa ширьн,
Дьжмьн нэwерэ н'щумкэ сэр мэ,
Дэрва н'эму дэнг хеди дьмьрьн,
Дар дьлэрзын бэр бе у сэрме.

ЙАЗИЙА МӨРЬВ

I

Нэ оцах ма, нэ мал,
Нэ де-бав, нэ һэвал,
Гьшк һ'эдьмин, мьрын
Жь кьрьнед дьжмьн.

Нава гонде веран,
Нава шэва гьран
Ма т'эк-т'эне, бе мал
Qиза к'ав у дэлал.

Бь ч'э'вед бе һесър,
Бь дьле дэрд у къл,
Нава шэва һеньк
Жь гонд чу эw қизьк.

Бэре хwэ да дэшта,
Бэре хwэ да меша,
Чу у чу, кэр' у лал,
Qиза т'эне, бе мал.

Шэв у рож бе һэвал,
Бе харьн у ст'ар.
У ре дур бу, чэтьн,
У гондада дьжмьн.

У дьчу у дьчу,
Биркьр чьqас эw чу,
Орди дур бу һэла,
Нэйар зор бу һэла.

Ле эw қиза урьс
Бь гōман бу, бе тьрс.
У заньбу, wәки
Роке we бе орди.

We бе қәwәт у зор
У нәйаре хунхōр
Гурхwәшкә бь щōлә'т,
We азакә wәлат.

У қизьк шәв у рож
Бе ст'ар, бе гошә,
У п'ехас у бьрчи
Бәр ордиә дьчу.

Жь бьрчибуне сәр ре
Қизьк к'әтә ә'рде.
Мьж к'әтә чә'ве we,
Мьжа мина шәве.

II

Тә'ри дьк'әвә сәр мешә нешин,
Вьр неса дьбьн партизане мә,
У бона wана щәw дькә хōшин,
Генкае дьдә жь к'әнәре хwә.

Йәк руньштиҗә у хwәр'а дьстре,
Йәк к'ьнще хwәйи қәльшин дьдру,
Т'ьвьнг дәстада бьн сийа дарә
Хwәр'а разайә кәр'әки бе ру.

Жь алие ре хортәки шаһьл
Бь гавед неди кәр'ә-кәр' те war
Ж'еләкер'а те мерәки аһьл,
Дәсте лавкда эw қиза дәлал.

У әw орта war қизе датинә,
Тен у т'оп дьбьн һәвал у һогьр,
У йәк жь вана ава сар тинә,
Дьдьнә қизе. Ч'ә'ве хwә вәкьр.

Ч'ә'ве хwә вәкьр, һьнки нһери,
Нһер'и у гьрт чә'ве хwә сутин.
— Жь бьрчибуне,—хорт гот, зьвьр'и,
Чу руньшт хwәр'а бьн дара һешин.

III

Шәр' дьбу, йане тыштәки
Әw лавьк у қиза дәлал
Һәвр'а бун мина дьләки,
Һәвр'а бун т'ьме у һәрщар.

Лавьк жи мина қизьке
Бе де у бав бу, бе мал,
Лавьк жи мина қизьке
Бе бәхт бу жь дәсти нәйар.

Һәрдө жи щөлә'т бун, бе тьрс,
Һәрдө жи нав гьшка ә'йан,
Әwana шәр' дькьр бь һерс,
Жь бәр ван дьрәвин нәйар.

Шөхөле чәтьн у гьран
Һәр щара дьспартнә wана.
Qәwәта wана бу wәт'ән,
Гөллә бу һәвале wана.

У wана һ'ыз дькьр жь һәв,
Һ'ыз дькьр бе һ'әд у һ'әсаб,
Зәwьщин у һәpp'о, һәр шәв
Һәвр'а бун һәр дәра, һәр гав.

IV

Тә'рие гьртия рубаре дьне,
Шэв ниви буйя у разаня гьшк,
Гив нав э'врада хатя гьртъне,
Жь даре қәтия чьбьлэкя һ'ьшк.

Т'әне дө мәрвь, дө һэвал-һогьр
Бь шьвэр'еа мешэр'а дьчън,
Дьчън кэр'э-кэр', бе ишьқ, агьр,
Дьчнэ гөндэки т'ьжи бь дьжмьн.

Спартънэ хана, хәки хе шэве
Гөллэкън йәки хайини, нәмөрд,
К'ижан һәр дара мина гөре һар
Мәрве гөндира бьбу кәл у дәрд.

Өш лавке шаһьл у қиза дәлал
Һатън сәкънин ль қарахе гөнд,
Нав тариета лавьк тәлә-тәл
Мина рувийа хвә авитә гөнд.

Нава шәведа дар дьр'ьщьфьн,
Гөнди мәлулә бьн э'вре гьран,
У дәқә мина э'вре рәш дьчън
Бе ләз у һеди. Дьбарә баран.

Дьле қизьке нава шәведа
Зу-зу дьк'өтә, шьк к'әтийя хе.
Баран дьбарә нав тариета,
Һ'өба дьле хе дәрәнг к'әт, һае.

Қиз щие хвәда бесәбьр дьбә,
У сәрма дькә бәр барана сар.
Шэв дәрбаз дьбә, һезикә сьбә,
Гөнд шабе надә ча мәрве бе зар.

Нышкева дэнге гөлле к'этэ гөнд,
Qалмәqалм рабу, һ'ышйар бу нәйар,
У тариеда нав мәрк'эза гөнд
Мәрвв дьбэзын, дькьнә һәвар.

Дьле қизьке зу-зу дьк'өтә,
Qизьк нькарә хвә зэвткә иди,
Ле дэнгәк дьбә: «Тө сәбыр бькә,
Жь ши нәләqә у нәбә тө дин».

У диса кәр' бу нав гөндда һәр тышт,
Гәло чь һатә сәре ви хорти?
Дьбә дьжмына ши бь ши әв көшт?
Дьбә әв рәви, дьбә бу гьрти?

Әв чьйә, вәки ә'рдер'а дьчә?
Әв, гәло, к'ейә кө дькә нә'лин?
Qизьк тәлә-тәл бәр бь ви дьчә
Дьлда тьрс у шык у һ'әзар бьрин.

Һ'взкьрие we, һ'оба дьле we
К'әтийә ә'рде бе к'омәк у сьст,
К'әтийә ә'рде у бәр чә'ве we
Ә'мьр же дьчә. Дьжмын ча лехьст?

— Бежә qөмандар, вәки мә әв көшт
Вәки әв хайин к'этә щә'ньме,—
Гот лавке дәләл у к'әт сәр пыште
У чә'ве хвә гьрт һ'әта-һәтае.

V

Тә чьма әз һыштым т'әк-т'эьне,
 Ә'зизе дьле мын,
Дэнге тә, к'эне тә qә нае,
 Дәләле дьле мын.

Өз мабумэ бе мал у стар
Бэр дэрге мьрьне,
У тэ эз чава тав у бьһар
Вэгэр'андмэ дьне.

Тө буйи де у бав у бьра,
Мере мьни дэлап,
Нав ви шэр'е чэтын у гьран
Буйи пышт у һавал.

Дьгьри к'өлфэт, бэр хвэ дьк'эвэ
Нава мешэда сэр мэээле ви,
У дорбэре we тари у шэвэ,
Бь дэрд у көлэ дьле жьна би.

VI

Т'оп у тэқандьн зува кэр' бунэ,
Шэр к'өта буйэ, эв шэр'е гьран,
Мина э'вре рэш роже рэш чунэ,
Ньһа қэ төнэ гөндэки веран.

Бь шьвэр'еа нава зэвийа
Өз дьчмэ гөнд, у рож дьмьрэ.
Щара э'wльньм эз ль ван щийа,
Ван бэсте аза, бе синор, фьрэ.

Тари дьк'эвэ ви гөнде мэзын,
Мьн қэбул дькэ к'өлфэта урьс,
Бэр дэре мале дьчэрэ бьзын,
Дора мэ кэвотк дьгэрын бе тьрс.

Өм руныштьнэ бьн дара сева,
Мина насе кэвн эм қьсэ дькьн,
Жьньк э'мре хвэ мьнра дьбежэ,
Ө'рде дьк'олэ бь шьвэкэ кьн.

— Чь тэр'а бежым, шэри гьран бу,
Мере хвэ чэ'лкыр мын нава мешэ,
У жь ви роке кёр'эк мынр'а бу,
Ле һ'эта ньна дьле мын дешэ.

У ньна дьжин-эз у көре хвэ,
Сьфэте кёр'и мина е баве,
Мала мэ т'ьжи, мала мэ ава,
Һэр тышт жи һэйэ мэра ве гаве.

Һақас мэлүлти, зэлулти мын дит,
Һақас һесър дит мын э'мре хвэда,
Һақас мере қэнщ, щаһьле э'гит
Һатнэ көштъне, сәқәт бун шер'да.

У иро диса нэйаред хунхөр
Шер һазър дькьн мықабьли мэ,
Диса эвана һар бунэ ча гөр,
Дьхазьн бенэ сәр шэләте мэ.

Мын шэр' дитийэ, эз шэр' нахазьм,
К'е к'ар дитийэ жь дэ'w у шэр'а?
Мэрве хэбәте т'ө шэр' нахазьн,
Шэр' мэлүлтийэ у көлә мэра.

Дэнге хвэ бьр'и к'өлфэта бэдэw.
Зарэк гьрийа мала щинарда.
Дора мэ һеньк у дора мэ шэw.
У гөнд разайэ нава шэведа.

Сьбе бэрбанге эз жь ви гөнди
Дэрк'этым у чум. Гөнд бьра разе.
Чь кө мын бьһист у чь кө мын дит,
Иро эз шэр'а дьдмэ к'агэзе.

ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ

ҺӘЙКӘЛЕ ЛЕНИН

Т'эминә Ленин щьмә'т бирнакә,
Бь вәсйәтә ви ә'мьр чедькә,
Т'эминә Ленин щьмә'т бирнакә
У чәрха дьне әв пешда дьбә.

Сәкыйә бәр мә һәйкәле Ленин
Дьһһер'ә пешда бәрбь ә'мьре т'әзә,
У бәр чә'ве хвә дьбинә Ленин
Кө чава дьжи щьмә'та аза.

Әв дьфькьрә, дөшөрмиш дьбә,
Бь дьл шадьбә бона ә'мре мә,
Дьбинә вәки ә'мьр чебуйә
Оса чава кө һәма әви хвәстйә.

Дьһһер'ә бажер, содаге мә әв,
Таме ронаи, бьльнд дьбинә,
Дьһһер'ә завод, фабрике тәзә,
Дьбинә, вәки шөхөле мә сазә.

Илийч дьбинә бь дьл шадьбә,
Кө тәв әрмәнийә к'өрд жи азанә.

Бь зьмане де мэк'т'эб вэбунэ,
У дэнге к'орда дьне э'йанэ.

Ава, бэр һэйкэл сэкьнийэ пирэк,
Дьнһер'э һэйкэл у хэбэрдьдэ,
Өw разибуна дьла дьбежэ,
Кö бона к'орда э'мьр чекьрйэ.

К'орд жи мерхасьн, к'орд жи азанэ,
Өw жи бэреда зеранди бунэ,
У ньһа бона шөхөле Ленин,
К'орд дьлованьн у п'ешк'ешбуйнэ.

Щьмэ'те мөйдан фьрэ вэкьрйэ,
Һэйкэле Ленин, жоре чекьрйэ,
Wэки пешик'ар һэр гав у сән'эт
Бьдэ щьмэ'те э'мьр у фэват.

ПАРТИА КОМУНИСТИЕ

Партиа, хэбэра тө һэрэбьльнд,
Рöһ' у қәватә сьньфа п'ала,
Партиа, хэбэра ширьн' у бһна,
Ә'мьре хвэшбәхтиә тө тини мэра.

Партиа, қал буйи нава агьра,
Нава алава г'ариқа дьне,
Партиа тө зорий у дьһа қәват,
Тө буи мэра к'ура бьратие.

Наве партиае бһнайә, ә'зиз,
Бһнайә мина ронайә чә'ва,
Хэбэре партиае ширьньн, ә'зиз,
Ширьнә бона һәр хэбатчийә.

Шәмал-шәwқ дьдий, тө тава гәший,
Тө жь щьмә'те қәватә һьлтини,
Партиа тө бәхти, партиа тө ә'мри,
Ронайә чә'ве гөндийә, п'алани.

Һэртьм наве тә бьльндә һәр щи,
Т'эмамйә дьне занә наве тә,
У кьнишка сор: бь шькле Ленин
Дәләл хвәйдькьн әм сәр дьле хвә.

Әм ва дора тә сьх бәрәвбуий,
Бәйрақа сорә дь дәсте мәда,
Сьфате Ленин дьмьльмьлә сәр,
Мә дьбә бь рйә ә'мьре алгндар.

БЪЛНД БЫГРЫН БЭЙРАЦЕ СОР

Бъльнд быгрын бэйраце сор,
Бъльнд быгрын, вэрын пешда,
Бэрэв быкын щергед хвэ зор
Дора партия мэ амьндар.

Бэйраца сор кō дэст мѣда
Шѣwце дьдѣ мина гōла,
Ишьq дьдѣ у рōh' дьдѣ,
Әw к'урайа h'ѣму дьла.

Мѣйданева дѣрбаз дьбьн,
П'алѣ, хвѣндк'ар у колхозван,
Бъльнд гьрти пешда дьбьн,
Бэйраца сор у дьлован.

Бэйраца һан сорѣ гѣлѣ,
Әw жь хуне сор мѣwщийѣ,
Ль нав шѣр'ѣ h'ѣвде сале
Ленин бэйрацъ бьльнд гьртиѣ.

Пѣй пешик'ар гѣлѣ мѣри
Бэйрацъ гьрти пешда чунѣ,
Нава дьне щара э'wльн
Дьниа мѣ шен э'франдьнѣ.

Ә'франдьнѣ дьниа аза
Бэйрацъ жи сѣр нькандьнѣ,
Бо шѣwq бьдѣ h'ѣму дѣра,
Бэйраца сор у алгьндар.

Дьмьлмьлэ бэйраца сор,
Н'эзар дэста бьльнд гьрти,
Шьк'ьле Ленин сэр к'ьшанди
Ө'мьр у бэхтэ шьхөле ви.

Бьльнд бьгьрн бэйраце сор,
Бьльнд бьгьрн вэрьн пешда,
Бэрэв бькьн щергед хвэ зор
Дора партия мэ амьндар.

МУСА ШӘЛИЛР'А

Мерхасе Т'ьфақа Советие, әуладе
щьмаә'та Т'атара.

Мын хвәнд бәрбанге нъвисаре тә,
Нъвиси жь кәла Моабите,
Бәр мын сәкьни қылафәте тә,
Тө Муса Шәлил һ'оба щьмаә'те.

Нъвисаре тә зәлалын, т'әмьз,
Мина ван каниед жь Өлэгәзе,
Ле ыра к'ьвшә дьжмьне мәр'ьз,
Өw вәхте рае у вәхте бәзе.

Гьранә кәла бона мерхаса,
От'ахә тәнгын, дишарә бәр ван,
Бәр һәр дәрики мәрики нә'сә,
Қьрмә у агьр, қамчийә дәст ван.

Ва бәр чә'ве мын те дәрбаз дьбә,
Өw дәде гьран, дәде щьзайе,
Ко пәй we йәке тә ишьқ дьда,
У дьнъвиси шьйера азайе.

ҚИЗА КӨРМАНЦА

Тө қиза көрманц, тө қиза ширьн,
Мьн иро тө дити ферма колкозе,
Дьле мьн рабу, шабу, дьле мьн,
Чахе тө дьбьр бәрха бәр к'озе.

Дере рəнг-рəнги, гəмэзйа риши,
Дьшəвьгинə дьле н'əмушка,
Нава хəбате тө чьқас гəши?
Тө қиза көрманц дəлалийа гьшка.

Тө пəй хəбате дьчи хвəндьне,
Ва бьн мьле тə к'ьтебе тээ,
Дəрса һиндьбий бь зьмане де,
Паше дьхуни мьр'а «Рйа тээ».

Нава хəбате, нава һинбуне
Тө һəртьм пеший у пеш дьмини,
У қəт т'ернаби тө жь занбуне,
Дəст тини хвəр'а чь кə дьхвəзи.

Ҳ И Н Б Ө

Ҳинбә бьре мьн, һинбә кӧрманци,
Бьзанбә һартъм һӧрмәт у қәнци,
Зьмане дейә зьмене к'ӧрди,
Дӧр, щәвахьрә һарге тә әш ди,
Бе занбуна we һ'ьзнаки кәси,
Те бьвий әйни мьнани к'уси.

* * *

Ҳинбә бьре мьн, һинбә нәшастә,
Ҳинбун кӧдилкә һащәта дәсттә.

* * *

Хортани дьне һьлда у дани,
Ле калбун һ'ӧрмәт у сьанәт ани.

БЪНАРӘ, БЪНАР, БИНА ГӨЛА ТЕ

Бънарә, бьнар, бина гөла те,
Дьниа һ'ьшйар бә букәк веда те,
Бук хәмьлийә бь сйари әw те,
Бънарә, бьнар, бина гөла те.

Бина гөла те, былбьл жи пәй те.
Әмәние һешин п'ие вира те,
Дәнге кәвотка у қөлынга те,
Өләгәза мьн бьнар ньна те.

Канийа бәләки бьк'шә, бьхөлхөл,
Бьра чә'вкани т'ьжибьн п'ьр'гөл,
Бьра шьван жи минани бьлбьл,
Бь вәра шабьн, бьстьрен бь дьл.

Бънарә, бьнар, бина гөла те,
Жь дурва мәр'а дәнге зөрна те,
Жь дурва дәнге қиз у бука те,
Бънарә бьнар, дә'ватә wa те,

КЪЛАМА «ҲӨРЕ РЫНДЕ»

Ҳәре рынде, һәре рынде,
Ҳәре рынде рында мьн,
Дьбе щьмаа'т у дьстьре,
Щане рында мьн.

Ҳәре рынде, һәре рынде,
Ҳәре рынде рында мьн,
Сәр говәндие тө дьстьрей
Щане рынде һөба мьн.

Ҳәре рынде, һәре рынде,
Ҳәре рынде рында мьн,
Дейрә соре, шальк шине,
К'әве рынде, рында мьн.

Ҳәре рынде, һәре рынде.
Ҳәре рынде рында мьн.
Хьрхә соре гөли сәрә,
Щане рынде бина мьн.

Ҳәре рынде, һәре рынде,
Ҳәре рынде рында мьн,
Дәвса чарх кондърә п'ейә,
Т'әw—гәw рынде рында мьн.

Ҳәре рынде, һәре рынде,
Ҳәре рынде рында мьн,
К'офи харә сәр щенике,
Щане рынде ә'мре мьн.

Үәре рьнде, һәре рьнде,
Үәре рьнде рьнда мьн,
Тө пар қиз буи, исал буки,
Вәй бәдәше бәрха мьн.

Үәре рьнде, һәре рьнде,
Үәре рьнде рьнда мьн,
Ә'мыр чәмә дьк'шә т'ьме,
Щане рьнде, рьнда мьн.

Үәре рьнде, һәре рьнде,
Үәрә рьнде рьнда мьн,
Ә'мыр дәштә, кәлилк нагда
Щане рьнде к'ава мьн.

Бьһер иро һат қәльби,
Рожтьра дьн пәй we те,
Бьһер саләк wa қәльби
Салтьра дьн ньһа те.

Иро әмьн вьра меван,
Рожтьрадьн зарәе мә,
Ле к'ьлама һәре рьнде,
Өнданабә намьрә.

К'ьлам һәйә тәв щьмаә'те
Дьхәльқә, дьминә,
К'ьлам һәйә бой щьмаә'те
Һьм кәлилкә, һьм бинә.

Үәре рьнде, һәре рьнде,
Үәре рьнде рьнда мьн,
Дьбе щьмаә'т ү дьстьре,
Щане рьнде к'ава мьн.

КӘВЪР КӘЛИЙА ГӨЛ ЖЕ ГҢИШТ

Бәр коне вә агър дадан,
Агър дадан алав гөрбу,
Ситьл анин гьран, гьран,
Мьн нъзанбу теда чьбу.

Бәр коне вә говәнд гьртън,
Говәнд дьһа гьран дьбу,
Qиз, бук тәмам нәрм дьлистън,
Сәр говәнди жьнәк бибу.

Тө мәлул буй бьн һерате,
Дьһия мьж бу, тә'в қьмьли,
Дәләлиа мьн һ'әифа мьн те,
Фә'м нәдькър мьн т'ө гьли.

Де баве тә нәбә бь зор,
Дәсте тә гьртън данә чәрчи,
Шәрәвхөри, позе ви сор,
Ч'ә'вәк ви кор, шаши шьнди.

Әм сәкьһин пешбәри һәв,
Ч'ә'ве дьла һәв ньһери,
Мьн тәра гот вәрә бьрәв,
Тә гот набә реә дьри.

Мә һ'әзынге дьла даһьшт,
Нъзам жь һ'әба мьн у тәбу,
Кәвър һ'әлиа гөл же гьһишт,
Ле бәлге ве рәнге зәр бу.

ЃОРИЙА ЩЬНӨТЕ

Паизэ, дэрэнг, шьлэ-шьлоп'э
Голька мьнда баран дьлопэ
Бае харбуйи баране дьбрьэ,
У бы рэцэ-рэцэ дэргэ дьк'отэ.

Радьбьм дьчьм бэр дэрга дарин,
Дьбиньм дурва физэкэ нарин,
Руныштиэ тэне бьн э'мане шин,
Ах! чьцас к'авэ эв физа зэрин.

Синэма мьнэ дэлалия мьнэ,
Өвө бэрбанге не к'оч баркьрйэ,
Ньна жи тэне шуна варе хвэ,
Рунышти мэлүл э'мыр дьсотэ.

Бь тьлие мумин эвө хэбэрда,
Паше к'офийа хвэ бь дьл гьреда,
Гөһаре зерин ль гөһа леда
У шрке зьрав бь зьнгин бэрда.

П'ехарнуке ве зер кьлдаинэ,
У льбасе ле п'ьлте сьпанэ,
Сурэте ве сор мина тэ'ва һан
Һьм мьн гэрм дькэ, һьм сэрма тинэ.

Дьһа табнакьм у сэбьрнакьм,
Дькьм бьбэзьм эз ве рамусьм,
Биньм һолка хвэ, пера хэбэрдьм
Г'өба дьла хвэ тэв жера бежьм.

Әзе гьликъм тәв йәко-йако,
Бьра бьзанбә һәма жь иро,
Кө же һ'ьздькъм бой we дин дьбьм,
Ҡе рәһ'әтийа хwә, тō дәра набиньм.

Ле әз ньзаньм, чьра дьл накъм?
Дьбә жь қиза дьһа шөрмдькъм,
На, әw нә қизә, әw нә мьридә,
Әw жь ә'змана бона мьн һатийә.

Әwe жь ә'змин һ'об хwәр'а аийә,
Qәwата тә'ве, стәйрқайә ле,
Әwe жь ә'змин назькти аийә,
У хwә аландйә тиренща һиве.

* * *

Өлөгэзе, Өлөгэзе
Мина бука гөл гэвэзе,
Т'эмам гөлын, чичэк фезе
Кание бинхwэш дьк'шын резе.

* * *

Зера зэре Гөлизэре,
Зэндэ зиве бэзбэнд сэре,
Заре зара кар хэзале,
Гивийа тэма вэрэ мале.

ДЬЛЕ МЫН ТЭР'А РЕЙӨ

Гөл у сосын хьрхале тэ,
Өз һэйрана речуна тэ,
Тө дьгэрий нава гөндда,
Дьле хорта дышэвьтэ.

Гөл у сосын сэр наве тэ,
Өз машоде сьфэте тэ,
Шэвэрэшэ һив дэрнае,
Дэвса һиве жь мал дэре.

Гөл у сосын сэр синге тэ,
Өз һ'эйрана хэбэре тэ,
Qалчичэкий тө бона мын,
Гөла сори һ'эзынһа мын.

Ва дьле мын тэр'а рейө,
Һэр чар али гөл тьжийө,
Һ'эзынһа мын хвэра тейө,
У бэрбь мын те п'ейө-п'ейө.

ӨЗ БЭНГИМӨ

Өз бэнгимө, эз бэнгимө,
Өз бэнгимө сэр Зэлихе,
Өз бэнгимө, эз бэнгимө
Qиз мьнукэ мина бэрхе.

Тө ч'э'вр'эше рэше, гэрдэн тэйре,
Назык зырав, қалчичэке,
Хwэ бь қэрқаш мина бэрфе,
Дьл кэвьре кэвьр нашке?

Ч'ьвика събе витэ-витэ,
Бь дьл агьр һатьм бал тэ,
Баран дьһат ба дьлиланд,
Гесьре дьле мьн дьлобанд.

Өз бэнгимө, эз бэнгимө,
Өе бэнгимө сэр Зэлихе,
Өз бэнгимө, эз бэнгимө,
Дьл кэвьрә, кэвьр нашке!

ТӨ ЭЗ КӨЛАНДЫМ

Орта мө һәрдөа ч'йа у зьнарә,
Өм жь һәв дурын сәр мө ә'зманә,
Тәйр ту дыбежын кө зарә-зарә,
Кө кәва гозәл қөдөм нәмайә.

Дьхвазьм иро ве шәвәрәше,
Бьфьрьм ә'змин у бәрб тә әз бем.
Тә әз һ'әландьм, ах, ч'ә'вәрәше,
Бежә, чь бькьм, чава бәрбь тә бем?

ГӖЛА СОРЕ

ГӖла соре быч'уке,
Назк, зьрав чич'эже,
ГӖли рэши к'омьре,
ТӖ дӗлалйа бав, бьре.

Баран бари зозана,
Ми к'шйанӗ арана,
Тӗ'ве леда ро вӗбу,
Дьле мьда гӖл вӗбу.

Бьнӗр' кание гӖнд шенӗ,
Qьщие нури авенӗ.
Рӗх ч'ӗм тьжи сосьнӗ,
Сосьн, кӖлилк we ленӗ.

Ч'иа бьльндӗ, ре бӗрда,
ГӖл вӗбунӗ ав сӗрда,
Наӗ'ӗбиньм т'Ӗ дьла,
Сӗр дьле тӗ у хвӗра.

ҚИЗӘК ҺӘБУ ГӨНДЕ МӘДА

Қизәк һәбу гөнде мәда,
Роке рабу п'әйе хвәда,
Нәйньк һылда, гөли бада,
Кьлкьлчика чә'ва кьлда.

К'офи харкьр сәр щенике,
Зере зәр жи бәр ә'нингге,
Сисе кәзи сәр намьла
Кьр хвә бькә нава дьла.

Элэк шальк сәр хвә сазанд,
Мәйдана гөнд әве ләзанд,
Мори-мырщан сәр ньрьши,
Дьле хорта сәр һ'әрьши.

ШЬВАНЕ ТИ

Ниве шэве, шэврэше,
Қэмә һьлдә текә қаше,
Рабә wәрә бәр we қание,
Хорте мьни дьл һ'эбанди.

Гава һурьк, һурьк баве,
Бьра дэнг, һөс же дэрнәе,
Ле дьтьрсьм дэнге гәре,
Жь орт'а дьле мьн әw дәре.

Wәрә қание дьле даге,
Тө шьване Агмагане,
Бинә хwәра к'аса аве,
У дьлке хwә текә наве.

К'аса аве кӧ те бини,
Бәхт у ә'мьр мьра тини,
К'аса зерин дәwса чьре,
We сафикә рйа бь сьре.

Кӧ тей қание, тӧ бирнәки,
Бьлура зер хwәра бини,
«Бериване» бьлубини,
Несьр дьла бьлопини.

Мьн дьрутиә чь қап'ути
У кьрасәк рэнг бь сути,
Мьн вәгьртиә п'ор бь гӧли,
Нәбә хорто тӧ дӧ дьли?

Гурьк, гурьк баве гава,
Шькър мали шенэ, ава,
Гэр'нэ ода мэйэ тэээ,
Вьра тьжи кӧлилк, рэээ.

Гэрге бэхте мьн у тэра
Де, баве мьн н'ышйар бунэ,
Өзе бежъм хорт шьванэ,
Т'эне шэвэк эв меванэ.

Эw wэстиайэ, тийэ гэлэ,
К'асэк бь ав жь мьн хwэстйэ,
Бьра вьра ль рэх бире
Ав нълчьнэ бь к'эвгире.

ШЬВАН У ГАВАН

Бэри эвар бу. Ро дьчу ава,
Расти шьван һат хортэки гаван,
Гэрдö жи шаһыл, һэрдö жи қэмэр,
Чомах ль дэста, ап'ынщи мьла,
— Э, хорто,—готе гаване мэзын,—
Эвара тэ хер, тö нае һэр'ын?
Тари к'эт э'рде, гөнд хöйа набэ,
Ижар һале тэ we қолаибэ.
— Хер, бьре гаван, лэ'зэк сэбьркэ,
Гэрге дьхвэзий вэрэ шир вэхвэ,
Ан, һьлдэ кодьк мике бьдошэ,
Дьбиньм бьрчи һале тэ бошэ.
Гаване һати бьн позда к'эниа,
Го,—көр шаһьлэ, ле гэлэ занэ.
Же кодьк һьлда, эви мик дот,
Паше вэгэриа дэст вида жи код.
Рева, ньшкева льнг ле шьмыти,
Бу виқиниа ви дэвэру к'эт,
Бона к'омэке һ'эвал жи һат,
У нава тарие эви wa готе:
— Чь тэ қөшми, ай бьре п'аре,
Шир хвэра һьлдэ дэ тö зу вэре,
Мьқоат нэрежий шире мие э'рде,
We мә бьк'энын пэздоше хэлце.
Гаване к'эти ле кьрэ гази,
Го,—хвэде хвэйкэ сэрхвэмэ эзи,
Гьнэк сэбьркэ шире мие тиньм,
Кодьке дьгэр'ым, кодьк набиньм.

ЩӨРДОЕ ӨСӨД

ЛЕНИН

Дьле щьмэ'теда дьжи Ленин,
Бэйраца э'длайе шэwца зэрин,
Ленин һэвра кыр бра һэр мьлэт,
Ленин тэшкылкыр қэватэк щьмэ'т.
Ленин бу че кыр рйа хwэшбэхтйе,
Бь шэмданед гэш нэдир да дьне.

К'е иро дьбе кō Ленин мьрйэ,
На, нэмьрийэ Ленин, сахэ, һэйэ.

Дьжи тэвимэ руһэwата дьне,
Нэ эwэ һ'име гранити партиае,
Шэмдан, сынщэqэ, тэмайа дьне,
К'е вехьстйэ сэр рйа э'длайе.
Бьн бэйраца э'длайеда к'ейэ
Нишан дьдэ рйа комунизме.

К'е иро дьбе кō Ленин мьрйэ,
На, нэмьрийэ Ленин, сахэ, һэйэ.

Ленин бу, эwлэде щьмэ'те,
Ленин бу һ'име гранити партиае.

Қөрнә пәи қөр'нара we дәрбаз бьн
Наве Ленин, ә'длайи we һәбьн,
Ньһа ә'длайә у шайә ә'мьр
Дьле мәда дьжи Ленине нәмьри.

К'е иро дьбе кӧ Ленин мьрйә
На, нәмьрийә Ленин, сахә, һәйә.

Пәи һәв шеп дьбьн гӧнд у бажар,
Ә'рде хам, хопан дьбьн гӧльстан,
Wәтәне мьн ньһа шанәкә тьжи,
Һәр мьләт брати теда дьжи.
Бь фькьр у нете Л.нин дьчьн пежда,
Шайә һәр бәнде һ'ӧба ә'мьр дьлда.

К'е иро дьбе кӧ Ленин мьрйә
На, нәмьрийә Ленин, сахә, һәйә.

Канал тен к'олан, бә'р дьгһижьн һәв,
Фабрик, завод дхәбьтьн рож у шәв.
Ишьқ нәдире дьне хьне кьрйә,
Ӗлм у занәбуне ә'мьр һьльчньийә.
Ль wәлате мәйи шайистан,
Гӧл дьстиньн жь рое р'амусан.

К'е иро дьбе кӧ Ленин мьрйә,
На, нәмьрийә Ленин, сахә, һәйә.

Кӧрде к'очәр кӧ буйә бнәли.
Буйә хwәи мьлк', мал у хwәли,
Бир кьрйә ага, бәг у зордәсти,
Хондьнханада дхуньн сәрбәсти.
Нә әв мәщалана партиае ә'фр'анд,
Qәwата п'алә, гӧндйа Ленин севьранд.

К'е иро дьбе кӧ Ленин мьрйә,
На, нәмьрийә Ленин, сахә һәйә.

Шэмала р'ое кӧ гӑш дьк'энэ,
Өw бӑнгзе Ленинэ, Ленин хӑйэ,
Бӑ'ре бе сӑробьн кӧ фур дьдын неса,
Өw дьле Ленинэ, Ленин хӑйэ,
Чйаед вӑтӑне мӑйӑ бьльнд к'ӧбар
Бӑжна Ленинэ, Ленин хӑйэ.

Ленин хӑйӑ у дьжи т'ӑв мӑ,
Бь фькре хwӑ дӧр, ӑw цьнйате мӑ.

Рухӑwата дьне ль ӑ'рше бьльнд.
Дьфьр'ьн кӑше сьпийӑ р'ьнд,
Ө'мьри шайӑ дьжин ӑ'длайи,
Дьчьн ӑw р'йа хwӑшбӑхтйеда
К'ижан нишани мӑда Ленин,
Өwa стӑйрка гӑш, хӑмла зӑмин.

Ленин хӑйӑ у дьжи тӑв мӑ,
Бь фькре хwӑ дӧр, ӑw цьнйате мӑ.

КЛАМА WƏTƏN

Əз дьбһем жь һ'әму дьли,
Жь дәве зар'е зьман вәбуи,
К'ьламәкә бь әшқ, бь алав у ша,
Йа вәтәне аза. п'алә у гөндийа.

Дьһ'әлә һ'әсын двә фьр'ндә,
Радбә говәка әзмане һешин,
Ль ру әзман, ль ә'рдә һешин,
К'ьлама тә дьбһем, вәт'әне аза.

Дьһ'әлә һ'әсын бь дәсте п'ала,
Дьбә гәми мәқәс дькә бә'ра,
Вәтәне аза, к'ьлама тә дьбһем,
Ль һәр дәра, ль сәр руйе бә'ра.

Бь зәвие колхозед мә ньһа,
Дьхәбьтһн трактор у комбайн,
Бьһара ә'мрә, вәт'әне аза,
Бь әшқ те дәнге хәбатчийа.

К'ьламед өса к'ур у мөһ'бәти,
К'ьламед өса бь гөр' алави,
Ғе тариқе нә дитьбу тө шар,
Ль сәр бәлге хвә спи у ти.

Даике мә, ньһа бир кьрьнә ах у вах,
Бәр бешике зар'а кә руднен,
Бь дьле әшқ бь сьтқе сах,
Вәт'әне аза, к'ьлама тә дьстрен.

РОЖА ИРОИН

Чьда шамэ рожа ироин,
Кö дьхэбьтм бона вэт'ин,
Пенщсалийа шэшайэ хэбате,
Бь газийа шьмаэ'те, Партияе.
Рожа ироин бэр чэ'ве мьн,
Гөнд'у бажар пэи хэв радьбьн,
Ө'рде қөр'нада дем у хопан,
Ле нешин дьбэ рэз у н'эвнан,
Бь хэмхөрийа бэнде советие,
Чекьрдаред э'мьре хвэшбэхтийе.
Ө'рде деми у т'и, э'рде хопан,
Бь щэw у канийа тенэ авдан.
Өмэке мьн хорте көрманши,
Гэйэ бь хэбат бь чекьрдари..
Бь қэwата мьлэтед советие,
We тэбйэт жи те гөнастье.
Өз бумэ ль Москва, Ленинграде,
Бумэ ль роава, роһьлате,
Өз н'эбандмэ ль нэр дэра,
Урьс, узбек, гөрщ у әрмәния.
Wэт'ән тө дьди мьн т'ьме
Н'ьзкьрьне, бехофие у шаие,
Тө дьди мьн қьнйат п'эр'а,
Өз нькарьм кө нэстрем тэр'а.
Өз қэwата хвэ наневшиньм,
Бэдөwйа тэ т'ьм бьвиньм.
Бона қэwатби малһэбуне,
Wэт'әне советиейи, е щмаэ'та.

МЕРАЛИ У МЭЙАНӨ

I

Мэянэ, тө дэлала мьн, Мэянэ,
Зэ'ф к'эсибьн де у баве мэ, Мэянэ,
Бьнер рожи хэидийэ, Мэянэ,
Мэ гэрм накэ бы п'энце хвэ, Мэянэ.

Йа дьле хвэ тэр'а дьбем Мэянэ,
Өм эвлэде к'эсибанэ, э'йанэ,
Шэве, рое, хэве накьм һ'оба тэ,
Соз бьдэ мьн—мьн бьстини Мэянэ.

Ва бы лаваи бы дилэка Мерали,
Хэбэрдьдэ вэхта Мэянэ дьдит.
Мэянэ кэр' дьбу нэ дьгот тө хэбэр,
Г'ьзынг дьһатьнэ we у дьк'шанд к'эсэр.

II

Дэрбаз бун чэнд сал, ль дьне бу қал,
Ҡат гөһастьн жийн, һ'ал у һ'эвал,
Бу шэр', р'эв у бэз, хун жи дьк'ьшйа,
Щьмаэ'т бу мьһөм, йер у щи һ'эжйа.

Зар'ед эт'им һатьн бэравкьрьн,
Эгимханада дэст пе бу хандьн,
Дьһйа э'дьли, шен-шенләмиш бу,
Жь вандэра ага у бэг онда бун.

Көрманц йерләмиш бун Кавказеда,
Әрмәнистане, Гөрщьстанеда,
Т'әви т'әмамия мьләте вәт'ин,
Ван жи дәрбаз кьрын роже чәтһн.

Шәр'да көштһна де у баве хвә,
Мерали дитьбу бәр чә'ве хвә,
Хорте чардәсали тәви һесир.
Хвәр'а бьр Т'ьлбисе, Г'әсәне п'ир.

Г'әвтеке, дөда, Мерали п'арс кьр,
Дәвса баве хвә Г'әсэн хаи дькьр,
Рожәке нава бажар дьгәр'ийа,
Дьһһер'и п'әнщәре п'ешәк'ара.

Ва дөшөрмиш бу—зьмана ньзаньм,
Чь тәһри хәбате әз бьхазьм,
Чу сәкьни бәр п'әнщәра зивкәр,
Бу мөһ'тац ле һһер'и кәрә-кәр'.

Зивкәрәки көрманщи занбу,
Гази Мерали кьр, бьрә һөндөр',
Го,—көр'е мьн дьхази һинби
Әви п'еше зивкәриеи лали дөр'?

Һесьр барин жь чә'ве Мерали,
Го,—апо ньзаньм тө зьмани,
Эт'имьм әз, кәски мьн т'өнә,
Заньм, бе һәқ кәсәк мьн һин накә.

Зивкәр гө,—тө дәст дьрежайе мәкә,
Ақьл бә, мьнук, гөра мьн бькә,
Әзе тә һинкьм п'еше зивкәрие,
Тә бькьм хайе нане һ'әтайе.

Мэрэли we рожеда щэм зивкэр ма,
Зивкэр эw һиндькэр чава көрө хwэ,
Мэрэли сэрбэст бу снэта хwэда,
Wэт'эне азада эмьр гөл дьда.

III

Мэйана дэлал гэви дийа хwэ,
Бь һесири гьһиштбу бажар,
Дьхэбьти фабрике сэр дэзгэ,
Бь дәсте назьке че дьбу п'эрчэ.

Рожэкэ һавине гэрм бу у хwэш,
Жь гьстилка Мэйане к'этьбу қаш,
Мэйанэ рабу у чу щэм зивкэр,
Кө қаша гьстилка хwэ бьдэ сэр.

Дэре п'ешэк'ар вэкэр, чу һөндөр',
Нас кэр Мэрэли, кө дьхэбьти wьр,
Мэрэли пер'а-пер'а эw нас кэр,
Сэкьнин у бун һэйкәлед кэwьр.

Жь щийе хwэ рабу, сэкьни Мэрэли,
Рунышток дани го,—Мэйанэ, руни!
Г'ал у к'эф пьрси, го,—қэ чавани,
К'е тэ сах манэ, һатьнэ вийали.

Мэйанэ шэрма сор дьбу, гөл дьда,
— Т'эне дайка мьн сах майэ ньһа,
Щэм мьнэ эw, эз жи дьхэбьтьм,
Фабрикедамэ п'эрчэ че дькьм.

Мэрэли же пьрси,—тэ меркьрийэ.
Әwe го,—чь wэхта мьн'мерайэ.
— Тэ бьһистьбу эз wьр дьхэбьтьм,
Йан ньзанбу кө эз п'ешэк'арьм...

— Qаша гьстилка мьн дӱхва к'этийӱ,
Мьн дьхаст иро бьдмӱ чекьрьн,
Мьн чь заньбу эме нӱв бьбиньн,
Эме бьднӱ нӱв сӱлама ширьн.

— Мӱйане, жь гӱндийа мьн дьпърси,
Кӱсӱки салхе тӱ мьнр'а нӱдыда,
Wa гот Мерали у qӱт'ик ани,
Гьстилкӱкӱ зер' qӱт'ие нлани.

Өw гьстилк кьрӱ глийа Мӱйане,
Го,—н'ӱба мьн тӱи, т'ӱне ру дьне,
Тӱ соз дьди мьн, кӱ мьн бьстини,
Ньна иди т'ӱнӱ qӱлӱн у зори.

К'ӱнийа Мӱйанӱ, Мералир'а гот—
— Бьчуктайеда мӱ нӱв н'ьз кьрийӱ,
Ньна гьништьнӱ, qизм, тӱ хорт,
Лештьри тӱ н'ьзкьрийе мьн т'ӱнӱ.

Мерали хӱбата хwӱ хьлазкьр,
Мьле хwӱ мьле Мӱйанер'а кьр,
Бь ша к'атьн ре, бь эшq дьк'ӱнийан,
Пирӱдйа Мӱйане бунӱ меван.

Диа Мӱйане Мерали нас дькьр,
Гӱрда пьрс у пьрсйар жь нӱв дькьр,
Эп'ещӱ wӱхт wана хӱбӱр дьдан,
Т'ӱхтӱ нӱзьр бу, руныштьнсӱр нан.

Мерали сӱр нан хӱбӱр да, wa гот—
— Дае тӱ зани, эзи бе кӱсьм,
Т'ӱнемӱ, нун жи баш мьн нас дькьн,
Дӱсте qиза тӱ т'ӱwӱqӱ дькьм.

П'ешэк'арьм эз, зивкэрьм ньһа,
Гэвалэ э'мьр лазьмэ мьһра,
Дхазьм эз жи э'мьре хвэи ша,
Дэрбазкьм т'эвайи қиза тэра.

Өзе тэ хаикьм чава дйа хвэ,
Төжи қиза хвэ бышеуөрэ,
Бьра эш бежэ рэза дйа хвэ,
Гэргэ мьн һ'ыз дькэ, бьра бежэ.

Мэйанэ рабу бэр де сэкьни,
Го,—даие, һ'ыздькьм жь Мерали,
Өм жи бе кэсын у эш жи бе кэс,
П'ешэк'арэ эш, п'ешэк'арьм эз.

Де дөа ль ван кьр го,—һун заньн,
Чава дьхазьн дэ'вате бькьн,
Гунэ шаһьльн у һэв һ'ыз дькьн,
Дөа мьн шэбэ, Мразе хвэ шабьн.

Сьбер'а Мерали к'аре хвэ кьр,
Зивкэре сэидаие хвэ т'эглифкьр,
Гази Г'эсэн у чэнд һавала кьр,
Бь э'ф—э'дэти дэвата хвэ кьр.

У һ'эта ньһа, ша дьжин һэвра,
Гэрдөжи пешьн п'еше хвэда,
Хай эшлэдьн, де у бавьн ньһа,
Фьрнах у шанэ бь э'мьре аза.

КАРЛЕНЕ ЧАЧАНИ

Л Е Н И Н

Хэбэр у тэмиед wi,
Мэ'рифэг у зена wi,
Гъли готын ширэте wi,
Канийа олма к'урбу щиб-щи.

Нотъла тэйре симър к'обар
Дъжмын дъхъст у алт дькър,
Рекэ аза, рекэ гэээ,
Мэрьваер'а wi вэдькър.

Г'эзар нэхсэд н'эвде сале
Мэна сорэ октябрье,
Ленин азайи ани дъне,
Щьмаэ'т кърэ хайе к'эде.

Урьс, украин, э'щэм у гөрщ,
Узбек, т'эт'эр, эрмэни, к'орд
Кърэ бьра н'эта-н'этайе,
У эw азакър жь нире қолтие.

Ле рожэкэ мелулэ гьран,
Гэварийа шине бэла бу дъне,
Тэйре сьмър': баве Ленин,
Wэфат буйэ, эw гөнэйэ.

Растә, т'өнә, ле щәм мэйә,
Гав у сәһ'әт әв мәр'айә,
Наве вийә сәр левед мә,
We бь қөр'на тьм бьминә.

Мәлульм әз жи, дьли шькәсти,
Бәр мәхбәре тә сәкьни,
Тә дьнеһер'ьм дьк'әвгьрьм,
Тьли готьне тә бир тиньм.

Гьлдә баве мэйи мэзын,
Дьлэшийя щьмаә'та мьн,
У хәбәре жь дьл готи,
Мьн жь Өлэгәзе тәр'а ани.

ОКТИАБРЕР'А

Н'эзар нэһьсэд н'эвде сале
П'алэ, гонди бь лэз рабун,
Бь т'оп т'эвьнг сильн'кьри,
Нета хвэ ван ани сэри.

Щерге п'ала на дьк'шийан
Бь бэйрафед ал хэмьли,
У дьстьран жь нэр али,
П'алэ, гонди тэвайи.

У ньшкева бу гьрмин
Өскэр п'алэ т'эвнэв бун,
Бой азайе шэрдькьрын,
П'алэ гондие зеранди.

Ль бэр к'очька зьвьстане,
Гьм жи проспекта Невайе,
Бь н'эзара мэрэв т'эжи,
Өw мэрэвед э'длайе.

Бь қэwэта п'алэ, гондийа
К'эдхөр орт'е натьн ньлдан,
Нат дэwрана п'алэ гондийа,
Өw дэwрана азайе.

МОСКВА

Бэдәви тө Москва ширьн,
Наве тэ т'ым дьле мәда,
Тэ һ'ыз дькын бычук мәзын,
Өм сәрбастын т'еме тәва.

Ханмане тэ бърщед бьльнд
Соҗаҗед тэ фьрә, шәмал,
Мә хвәй дьки, пешда дьби,
Бәрбь ә'мыре т'әзәйи зәлал.

Стәйрке тэ шәмал дьдн
Шәмал дьчә қөлбе дьне,
Жь we нура стәйрке тә,
Ә'длайи т'ым дьбарә.

Бь тә к'обар, рйа тәда
Өм жи дьчн тьме пешда,
Бь ронайа Илийче мә,
Хвәш гьл дьдә, ә'мыре мә.

СӨМӨНДӨ СИАБӨНДР'А

П'ашла партиае тō дэрк'эти
У қал буй бь өлме we,
Тō әвләде we партиае,
Ө'гите Т'ьфақа Советие.

Т'әв әвләде wәлате мө
Тә жи шәр'кыр ль weдәре,
Нава we хун у қәтyle,
Ө'гитиа хwә тә да к'вше.

Qәwата хwә тә нәһевшанд,
Бой wәтән, бой ә'длайе,
Бь әскәре мәра шәр'да дәме
Фашисте герман тә да қыр'е.

Тә синге хwә к'ав хәмьланд,
Бь гөл сосын, стәйрка зер,
У сәрфьнийаз һати мале,
Т'ө һ'зкырие щьмаә'те.

ГЭНЬМЕ ЭДЛАЙЕ

Хвэлийа демьстан, тō хвэлийа гэээ,
Хэша ширьнда тō мабуй бе дэнг,
Ле бь дэнге трактор у комбайне зор,
Тō рабуй сэр хвэ, щан хвэлийа г'эээ.

Ль дэште тэда пелда гэньме сор,
Шабун ани мэра жь Qазахстане,
Бь сэлама гэээ у бь дэнге бьльнд,
Бэрэв бун гэлэк эвлэда вэгэн.

Рек'этын эван бь эшq у к'ылам,
Бэрбь тэ хатын бь трактор комбайн,
Ракьр вана хвэлийа демьстан,
У гэньме зер'ин вана сэр рэшанд.

Гэньме зер'ин, гэньме э'длайе
Дьк'ышэ, дьчэ ногла чэма,
У сэламе дьдэ вэгэне мэ,
Сэлама ширьн, сэлама э'длайе.

ФЕСТИВАЛА ЩАҢБЛТИЕ

Фестивал бу ль Москвае,
Дьк'ышийан шаһьл у дьһатьн:
Жь роһьлате у роавае,
Жь шьмале у щанубе.

Сэр рйа вана гэлэ щара:
Ңабун сьтрин у гэггэск,
Ле бона ван ә'длайһ'эза,
Чь дькарбу ван бькьра.

У бь һ'эзара хорт у қиз:
Жь ван һ'эзар мьләти,
Бой хатьре ә'длайе
Дьһатьн бәр бь Москвае.

У сьбәкә тә'в ширьн
Һ'эзар-һ'эзар хорт у қиз
Дәрк'әтьнә мөйдане
Бой хатьре ә'длайе.

У бь к'обар әвана
Нав мөйдана сорда,
Дьстьран к'ыламед дөнгширьн
Бой хатьре ә'длайе.

У нав һәве бу гөрин
Ң'эзар кәве бьльбли,
Дөнг данә һәв у фьр'ин.
Ль дьне әв бәла бун.

— Фестивалэ, дэнг дан ван,
Фестивала э'длайе:
Мәһ'кәм бькын э'длайе
Бой хатьре щьмаэ'те.

Бьра дьжмын бьзанбэ
Өм йэк ниньн, нэ жи дөдө,
Өм гэлэкын ль дьне
Өм хвэй бькын э'длайе.

НОВАЛЕ МЫРА

Гава щара редьк'эвм
У щие насра дэрбаз дьбм,
Те бира мьн һавале мьн,
У хэбэред вийэ ширьн.

Бэр бь чэ'ве мьн ва те к'эвше
Ч'э'вэ рэшин бэжна т'урин,
Сьмелед рэш, деми қэмэр,
К'ьт'эб гьрти ва дьхвэнд ви.

У бир накьм эз we дэфе
Гава һеди незик бумэ,
Сэлам да ви, сэлам вэгьрт,
Бь һ'оба к'ур мэ хэбэрда.

Хэбэр дьда мэ урьси,
Оса ширьн бь кьнезайи,
Мьн ньзанбу адьрбещани,
Әви жи зьмане к'өрди.

Гава сакьр эз к'өрдьм,
Қайим әви һ'әмезкьрм,
Паше бь лэз к'ьгеб вэкр,
Бь к'ән ширьн шьровэкр.

Машинэ жи ре дьбьри
Дэрбаз дьбу нав мешара,
Дькр қирин бь лэз дьчу,
Әшқа мэ жи бьльнд дьбу.

Ава ида эм незикбун,
Стэйркед Москвае мэва вэбун,
Бь эшқа-шабун эм пэйа бун,
К'обар к'обар эм ре дьчун.

Паше хеди эм сэкьнин
Бь пьзмамти хэв ньһер'и,
Дэсте хэв қайим гьрти,
«Дэма хатьр» мэ да хэв жи.

Жь we роже һ'эта ньһа,
Өз ньзаньм к'ойё эва,
У бьра эв резед һана
Тэр'а бьбьн п'ешк'еш, бьра-

ДЭНГЕ ДАЙКЕ

Өз бычук бум бешикеда,
Дайкё лури мьнра дьго,
Дэнге вейа к'ур дур дьчу,
Бэла дьбу дэшт у зозана.

Өw лурийа дьле де бу,
Бона лаве хвэйи дэлал,
Бона э'мьре мэ зарока,
Дайке дьгот нэ дьвастийа.

Эз жи рожбрьож мэзын дьбум,
Дайка хвэра хэртъм ша дьбум,
У э'мьрва мьн гёл дьда,
Бь бэхтэвари, хэрт'ъм аза.

У рожэке бь к'эне ширьн
Дайка мьн жь мьнра гот,—
— Лаво, Аh'мэд, тó дьбней,
Дэнге дайке чь дьбе.

Өм дьбежьн бь дьле ша,—
Өм гэлэькьн ль дьне,
Өм хэбатчи гь хэвр'а
Дьхвэзын тьме э'длайе,

WƏTƏNE MЫHP'A

Өз бир тиньм гөл, сосьна
Ч'ийае нешин, аве канийа,
Дəшт у мерге п'эр'вəдайи,
Зозане тə қалчичəки.

Бира мьн тен роже ширьн,
Дəф у зəрнə дəwəте мə,
Бира мьн тен қизə кəзи,
Хортə гущин бəжнə бьльнд.

У дьле мьн тьжи дьбə,
Бь н'əбa тə wəт'əне мьн,
Т'ə тьшт тəнə лaиқи тə, кə
П'ешк'ешкьм əз бo н'əбa тə.

К'əдa нэр'ьм, бьгэр'ьм
Өзе бем бэрбь тə,
У наве тə, сэр лева мьн,
We бьминə нэрт'ьм нэршар.

БИРАНИН

Тенэ бира мьн рожед дэрбазбуйи,
У эw дэцед зеринэ чуйи,
Тенэ бира мьн гълие кальке мьн
У эw ширэте, кө эwi дыдан мьн.
Жь э'мьре хwэ эwi шьровэдькьр,
У пе дэзмале несър т'эмьз дькьр,
Жь дьле шэwьти хэбэр дьрижийан,
Нот'ьла баране несър дьбарийан,
У awa нэрт'ьм дьготэ мьн:
— Хазьл ль тэ нэбие к'эмал,
Нав wэт'эне мэйи дэлал
У нав гөлед вейэ бинхwэш
Мэзын дьби к'өбар, аза;
Хwэзыл эз жи шаһьл бума
Жь ван гөла мьн бин һьлда.
Нэбие дэлал, тө көре мьн,
Тэ нэдинэ рожед чэтын,
У эw рожед қэт'ьл у хун.
Гава к'эдхөр, зөлөмдара
Өм дьзерандьн т'алан дькьрын,
Өм давитэ бьн нир қамчийа,
Чьқас чэтын бу мэр'а.
Қэлэм, к'ьт'еб ль мә һ'ьзьрэт,
Г'эсаб нэдькьрын эм щьмаэ'т,
Г'эзар шькьр ве рожер'а
Өм жи бунэ хwэйе к'эде,

Г. 'эзар шыкыр ве роже р'а
Мэ жи стэнд қаләм к'ят'еб,
Ле тө зани нәбие дәлал,
Өв рйа аза к'е да мә?
Өw Ленин бу: кальке тә.
Мьлэт һәвра кьрә бьра.

ЕРЕВАНЕР'А

Зарөтийа хвә мьн дәрбазкър
Ль ви бажаре туфи зер'кър,
Бь һ'өба к'ур мьн же һ'ызкър,
Жь гөле we мьн һа бинкър.

Гава һәршар дәрбаздьбьм
Ван соґаґед бин фьрәра,
Бь дьләки эшґ шадьбьм,
Ван авайед туф бәдәвр'а.

У гава эз ва һедика
Һьлдк'ышьм, рйа Норк'ера,
Жь ведәре тә дьнһер'ьм,
У шабуна ньзам чь бькьм.

Тә дьнһер'ьм бауар накьм,
Щаркә майин мезә дькьм,
У ньзаньм эз чь бежьм
У чь нави т'әр'а дайньм.

Эзе ава бь к'өбар
Тәр'а бежьм һәрт'ьм, һәршар,
— Бажаре бәдәви, пеши ава,
Пешда дьчи тә дьл бари,
Өw йәк тәр'а Октябре ани.

ЛЬ ЗАВОДЕ

Дькэ шынгин у чынгин
Өw завода дэнгэзин,
Weда бь эшq дьхэбьтн,
П'алед мэйэ зэнгин.

Ашот, Аh'мэд у Шот'а
Дэст данэ нэв эw дьл ша,
Ль бэр дээге заводе,
Эшqа мэрьв ванр'а те.

Паше нэвьр'а дьбежн,—
Дэ бьрано бьхэбьтн,
Рекеда эм лэз дьчн,
Комунизме чедькн.

Ө Л Ә Г Ә З

Чьда к'обар сәкьни тō,
Гōл сосьнава хәмьли тō,
Аве канийа у мергава,
Бь авази хәмьли тō.

Ль сәре тә к'өме сьпи,
Бьнгара тә гōндын т'ьжи,
Ль рәх вана зәвиед зер'ин,
Сәлам дьдын т'ьме тә жи.

Өз дьгәр'ьм нав мерге тә,
Қар у бәрха дьчериным,
Жь кание тә аве ведьхōм,
Гōл сосьна дьчьгпиньм.

К'обари тō, иро бе хәм,
Сәр тә т'ōнә нә шәр', нә дә'w,
Тō азайи, гōл вәдьди,
Нав кōлилкед сәд авази.

Б Ы Ы А Р

Дэшт, зозан т'эв хэмьлин,
Аве ч'эма лэз дьбэзин,
Дьхөл-хөлын, дэрбаз дьбын,
Гөлана сор хwэр'ын,

Диса ферма колхозеда
Шабун, эшqэ бь дьлбари,
Эм дьчынэ диса меван,
Бэрбь кöлилка, ч'йаед сосьн.

Хэбатеда эм т'ьм пешьн,
Бь эшq у ша эм дьбежьн.—
«Эм чедькьн э'мьре т'эзэ
Бэхтəварьн, нэрт'ьм аза».

Ч И Ч Ә К

Ч'ич'эка мьн'тө фермеда
Дьхэбьти бь к'эн ширьн,
Хэбатеда һэрт'ым пеши,
Тө дэлалийа дьле мьн.

Өз шваньм, тө челэктоши,
Тө комсомол, эз комсомол,
Дьхэбьтын эз тө һэррож,
Ферма мэйэ колхозеда.

Дэште мэда т'ьжи гэньм,
Аһ'мэд Хэзал дьчиньн,
Бь комбайна мэйэ дэлал,
Гэньме зерин дыщвиньн.

— Дэ эм бьстьрен Ч'ич'эка мьн
Бой хатьре э'мьре аза,
Чь тьжийэ ват'эне мэ,
Ө'мьре аза: эw е мэйэ.

П А Й И З

Баки нэрмык хедика хат,
Пера хур-хур баран дьхат,
Ө'вьре рэш жи щие хвэ дькыр,
Рйа сөр' сэрме ва вэдкыр.
Бэлгед дара нэрм дьвашийан.
Вэр'дэк, қөлынғ лэз дьк'шйан,—
Дэ ма хатър дьдан н'эмйа.
Пайиз хат у бь хвэр'а бьр
Рожед гэшэ, тава зер'ин,
Рэвша мещед сьхэ нешин,
Дэшт у мерг, гөл у сосьн
Баг бостанед рэзэ ширьн.

ФЕРИКЕ УСЪВ

ГӨЛИЗЭРА МЫН..

Гөлизэре, дэнге тэ те жь эла дур, ва бь к'орди,
К'обра дэлал, сэда ширьн эз һ'эландьм ль ви э'рди,
Сэда тэ те, гэнди мина дэнг у сэда гозэл көве,
Дэнге тэ буйэ тэйрэдэкэ п'эрwазэ ль нава һөве.
Дэнге тэ те, дьхөлхөлэ мина авэк канийа зэлал.
Һ'эзар-һ'эзар к'орде шаһьл ль тэ манэ һ'эйр у мэт'ал.
Гөлизэре, тө дьбежи: «Һэрге дьла дьл һ'эбандийэ»...
Тө чь зани, тэ ль вьра дьлэк сэр хwө нәһ'эландийэ.
Гөлизэре, тө ль вьра дьстьрейи—«Йар гөл, йар гөл»...
Тө чь зани йэк ль вьра сэр тэ нәбуйэ шарур-былбыл.
Гйлизэре, эз һ'эйрана сэда ширьн, тэ wi дэнги,
Дэнге тэйи э'зиз шэ'дэ, эз ль сэр тэ бумэ бэнги.

* * *

Бэдәүе, ынде, қиза к'өрд Қазе,
Дәв у леве тә—гөле Ширазе:
Ғива чардәшәв—ә'нйа тә кәвәр,
Газ-гәрдәне тә минани мәрмәр:
Бруе тә мина баске рәшела,
Ч'әвед тә гәнди чәвед хәзала:
Суртед тә сорин-һ'әвед һ'наре,
Бәжн у бала тә дара чинаре:
Хәбәрдана тә шәкре нәватә,
Рамусана тә авльһ'әятә:
Бэдәүе, ынде, қиза к'өрд, Қазе,
Тө гөләк гөла ве Әләгәзе.

ЭЙД WЭ БЫМБАРЭК.

(Гьредайи э'йда һ'эйште маргера)

Ө'йд wэ бымбарэк, қэлән т'өщарэк,
Кәw-гозәлед мьн ч'э'в-бөрө бәләк.
Кал у баве wэ қөр'н у дәwрада
Қиз һыштыбун нав дәwла тә'риеда.
Ньһа азанә, һун сәрбәст, һазьр,
Ль wэ wәбунә һәр дәрге э'мьр.
Ө'йд wэ бымбарэк, қэлән т'өщарэк,
Кәw-гозәлед мьн, ч'э'в-бөрө бәләк.
Бо к'өрд т'өнәбун мәк'т'әб у дәвт'әр,
Қиза к'өрд ль дьне дьма кемхәбәр.
Ньһа Qаза мьн қәләм гьртийә хwә,
Бь фькре хwәва дьне дьгәр'ә.
Ө'йд wэ бымбарэк, қәлән т'өщарэк,
Кәw-гозәлед мьн ч'э'в-бөрө бәләк.
Ньһа қиза к'өрд буйә гөләк wәт'ин,
Ньһа жь ван һәнә дәрсдар у һ'әким,
Һәнә дәрбьдар нава завода,
Сәдьр у к'атьб жь қизе к'өрда.
Э'йд wэ бымбарэк, қәлән т'өщарэк,
Кәw-гозәлед мьн ч'э'в-бөрө бәләк.

ӨЗ У ЦМАӨТ

Өз у цмаэ'т—
Өвэ э'мре мьн,
Өвэ шьера мьн
У к'лама мьн.

Өз хэзалэкэ
Т'и-к'эсьримэ,
Цмаэ'т—ава
Цэw у канйанэ.

Өз мозэк жирьм,
Моза нав шана,
Цмаэ'т—дэшта
Гөл у сосьна.

Өзи шайирьм,
У жь бона мьн
Т'ө Пар'нас т'өнэ
Хенжь мыщльса
Цмаэ'та мьн.

Гэр пьрсэк мьн те
Жь нава к'ура
Дьле цмаэ'те.

Цмаэ'та мьн
Бруске дьдэ
Нет у сэwде мьн,
Цмаэ'та мьн
Pöh у нэфесе

Дьдэ дьле мьн,
Эз у щмаэ'т—
Өвэ э'мре мьн,
Өвэ шьера мьн
У к'лама мьн.

Б Ы Ы А Р

Қо́лынґ к'ы́шйан, ч'яа хвә н'әсйан,
Гәлиед к'урин кьрнә хөшин:
Бәрф һьлк'ы́шйан, ав дак'ы́шйан,
Ч'әм хө́лхө́лин, ә'вр к'ьмк'ьмин.

Кө́лилк шинбун, у дьл шабун,
Дәр у чиман гьшк бун зозан:
Кәри р'езбун, һәвраз һелбун—
Шван, гаван ч'ие бун меван.

...У бу рынґин ль дәште вәт'ин,
Трактор дәрк'әт, дәр-бәста к'әт:
Хорт йарева т'әв хәбьтин—
Сәһәт-қәвәт, дьле мөһ'бәт...

К А Н И

Канйа н'элал,
Канйа зэлал,
Кө дьк'ыши
Тө wa нэрсал:
Ғешин дьки
Дэр—чимана,
Дьхәмлини
Мерг—бостана.
Ле гәло чьйә
Ғәқйата тә
Пешбәри wi
Әмәке тә?
— Кө нәк'шйама дэр-чимана,
Кө нәк'шйама мерг-бостана,
Ава мьн жи we гол бу буйа,
Шелө бубуйа у бьньщйа.

Әз wa дьк'шым, дьхөлхөльм,
Ләма сал-сал әз щәһльм,
Кө щәһльм у зәлалым,
Әвә һәма һәқйата мьн.

ДӨӨВАЛЬН, ДӨ КӨЛИЛК

Дө һэвальн, дө көлилк—
Сутое к'өрд у Хачик
Дө бһарьн у дө гөл,
Дө дэнгбежһн, дө былбьл.

Рудьнен дөр т'эхтэки,
Бһн ар'ика тамэки:
Йэк дьстьре эрмэни
У е дьне—бь к'өрди.

Йэк дьнвисэ: «*Фин. рт. 2 шп,
Заррһһр дһр шһшһшһ*»
У е дьне һе дөдат
Дьбе: «Ширьн вэт'эн щан»

Йэк дьвежэ «*Шһһһ һһһр
Уһр т. һһһһ, шһшһшһр*»
У е дьне дьл, шайи
Дьбе вэрэ э'длайи.

Йэк дьнвисэ, «*Зһһһһ һһһ,
Тһ һһ һһһ һһһһһһ*»
Е дьн дьве «П'эришан,
Дьл, һ'оба мьн, эз һ'эйран.

Дө һэвальн, дө реви
Ванра йскэ р'е-мэ'ни,
Йэк дьстьре бь к'өрди
У е дьне—эрмэни.

ДӘҮЛӘМӘНД

Агьр гьртьбу к'ынще марики,
Жь алава гөр' әв дышәшьти:
Минани дина зу-зу дьбәзи,
Ға дькьр һәвар, һа дькьр гази:

— Бьрано! к'омәк, әз дышәшьтәм,
Ах! бәхте вәмә, ща мьн хьлазкьн.
Ле кәси газйа ви сәнәдькьр,
Ве зөлма гьран хлаз нәдькьр.

У фәқири нав we қәл у бәле
Дьхвәст бьбинә чар у мәщале:
Анцах чәве ви чәме пешбәр к'әт,
Ғ'ал у щәфаки бәрбь чем р'ек'әт,

Хвәст алаве ва хвә нав авеҳә,
Бәлк'и рөһ'е хвә ширьн азакә.
Ле дәүләмәнд ва пәй ви кьр гази:

— Ша сәбьр бькә, чьма ва ләзи?
Бьсә шыгара хвә ль тә вехьм,
Агьрәки ва әзе к'ө дәстхьм.

Ф О Р Т Ә К

Әз шайире гөлбарә,
Әз былбьле һ'эзарә,
Әз гәнъме бьжарә,
Әз тьбәрка т'ощарә,
Әз шәмал у мьнарә,
Әз әв мере зьнарә...

Ах! чава мьн нас накьн,
Бь эвинти һ'ыз накьн?

Дьбен, гөва тә дьзийә
Һәр поэм у һәр қьсә,
Дьбен дәнге тә кә те,
Мина сәвта қарқарке,
Дәст бьдә сәр исафе,
Шайир наейи һ'әсаве.

Әз дәнгбеже әвина,
Әз мөлһ'әма бьрина,
Әз стәйра ә'змана,
Гөла мерг у чимана.
Ах! чава мьн наснакьн,
Ах! чава мьн һ'ыз накьн?

ШАЙИР У ТАРИҚ

(Чълсалйя револйусйя Октябрер'а)

Бежә мьн т'ариқ, тә ру-барә хвә
Чь зәман дитьн у чьқа қөр'нә,
Чьқа хан-диwan у п'адше шәр'а
Натьн, дәрбаз бун бьн дәрге тәр'а.

К'е жь ван тәр'а ани ә'длайи?
К'е ани нан-рьсқ у к'е ронайи?
Г'әзара натьн, п'ега ван тә к'әт,
Кәси нәщьранд шабун, ә'мр у бәхт.

Хан Чингиз рабу дьнйя һьлани,
Шуре хвә ль сәр мьле тә дани,
Ах! тә чава бьр әв шуре қәт'ле,
Кө дьнйя-аләм кьрбу бәле.

Чьра щмаә'та ақа дан әмәк,
Чекьрьн һәйкәл у бьрщед бәләк,
Атилак рабу тәв хьравкьрьн,
Бажар-гөндәд шен 'веранәкьрьн.

Чьр'а йәк бу қул, е дьн мьвтәхөр?
Чьр'а исанәт һәвдөр'а бун гөр?
Чьр'а йәк сефил, е дьн—мьнафьқ?
Ах! чьр'а, чьр'а дә бежә т'ариқ?

Нәби, тә дьхвәст дьне бәрбатбә,
Бәлки пьрса тә мәр'а т'өнәбә.

На, һәйи т'ариқ, төе т'ьме һәби,
Бона зәлмер'а тө һьфр'к'арби.

Бона көшт'ьне у зеранд'ьне
Тә гәләк шайир дан гьр'янд'ьне,
Тә дәнг да Байрон, дәнг да Аполон,
Вәки бьбин'ьн дәвр-д'ьнйакә рон.

У һат д'ьнйа рон, щмә'та һьлда
Зәлм у зеранд'ьн, қәт'ьл у п'адша:
Щмә'та ани қөр'нәкә т'әзе,
Өмрәки т'әзә у д'ьнйи т'әзә.

Бәлгед тә ә'мьр, шайе хәмьлин:
Щмә'та дан тә чьл сәлед зер'ин.
Чьл сәлед зер'ин чьл һекәлед гәш,
Чьл һекәлед гәш ль п'есира тә.

Дә бежә т'ариқ, тә ру-баре хвә
Чь қәт'ьл дит'ьн у чьқа қөр'нә?
Қә зәман һәбун ақа бәхтәвар,
Чь кө чекьр'ьн мәриед хәбатк'ар.

ДЭWЭТА КОЛХОЗВАНА

Ғавин дәрбаз бу,
Пайиз ль мә һат,
У әк'ьн-т'ук'ьн
Сәр һәвдәда һат.
Тә'вәкә ва хwәш
Да чол у гонда,
Тәйрәдәд бәдәw
Ида бун онда...
Колхозванед мә
Жь дәшт у дәра
Ғасьләта хwә
Анин бедәра:
Данә сәр һәвдә
У ньжар кьрьн
У дәст бь шайа
Дә'wәта кьрьн.

У гондәкида дә'wәт гьминә,
Аһьл'у шаһьл т'әв хәмьлинә,
Дьлизьн, дьстрен у дьпәсьньн
Бәхт у мразе Бәсе у Ростәм.

Qизед к'өрда аwаз у аwаз
Хwә ньтьрандьнә бь әтләс у хас:
Ақа бәдәwьн, к'обарьн, зәрьн,
Тә'ва паизер'а тә дьбей шәр'ьн.

Йәк бәрмразә, йа дьне ч'укә,
Йәкә хwәй йарә, йа дьне букә,

У бэнгзе гышка^кк'aw у к'обарэ,
Дьле ванда дөр' у щəwаһьрэ.

Хортед щаһьл т'эв к'ефхwэш бунэ
У дьле хwэр'а говэнд^ггьртънэ:
Дэнге дэфер'а һа қөлоз дьбьн
У қәйдэ-қәйдэ хwэ дьмәшиньн:

— Лехэ, һа лехэ, дэ зөр'нэчие мэ,
«Шалькшиноке», дэ ищар «Сэк'мэ»,
Һа лехэ, диса лехэ «К'очэри»,
Кө бьр'эқьсьн домам у зэри.

...У йэк нэзики зөр'нэчи дьбэ:
— К'амьл, эв гэр' кө ньһа к'өтабэ.
Шабаша дьне мьқим йа мьнэ...
(Бона әвейһа...) дэ тэ ә'йанэ...

Орт'а дэ'wәте аһьл рунышти,
Һ'әwас-һ'ьжмэк'ар т'эмашэ дькьн:
У аһьлтйа хwэ, рожед бөһөрти
We дэқа хере т'эви бир дькьн.

У сәрдэ'wәти к'ас т'ьжи дестда—
Глие хwэ дьбе бона wан һәрда,
Бона бук-зэ'ве-бона һәрдө гөла,
Кө гьһиштьнэ мразе дьла:

— Ә'йанэ щьмаэ'т, кө Рәстәм, Бәсе
Чьқа к'ар исал данэ колхозе,
Чьқа әмәке wан һәйә wэр'а,
У мэ гышкар'а, wәт'әне мәр'а.

Дьхөм эшқи wан, бьра әw хwэшбь
Нав хэбатедә т'ьм гөла пешьбь.

У ви али, ви али т'эв дькын'гази:
— Г'элал өсанэ, амин, һа амин.

— У дьһа хэбат, эмәке ширьн,
Созе щмаэ'те, һ'ызкьрна Wэт'ин
Wанр'а дьбежын һе һэв бькын,
Ҕге мә'рифэтбьн һе хэбатһ'ыз бьн.

СҢ'ИДЕ ИБО

ЩЕРГА «БӨРБҮ МОСКВАЕ»

Дьле мьн һ'эзар мьраз,
Һ'эзар һ'эсрэт у һ'эзар һ'өб,
Ч'э'ве мьнда һэйр у һ'эвас,
Сэр леве мьн һ'эзар сэлам,
Дь қэфэса синге мьнда
Дьле миллион, миллион к'өрди,
Иро ль тэ бумэ меван
Тө бажар'е мьни щьнди.
О, тө мьраз, мэрк'эза мә,
Москва зор, Москва Сор!

Мьн бона тэ анийэ сэлам,
У некэла гөле кэзи,
Мьн бона тэ анийэ к'ьлам,
Һ'өб у к'эла һ'эму дьла
Мьн бона тэ анийэ п'ешк'еш.
Р'амусана де у зар'ба,

Кө сэрбэстын у т'ьме пеш,
Бын шәмала р'ожа тәда
О, тө бәхти бажар'е зор,
Сәлам, сәлам, Москва Сор.

ӨРМӨЧИСТАНЕРА

П'ешк'еши 40 салйа Октябре кьри

1

Бэле, кал у баве мьн жи
Өһлийе тэ бун, Өрмәнистан,
Ле әw дәwр чь wә'дә бу,
Тө һьм лал буйи, һьм тә'ристан,
Сьме һәспе хунхөре нә'с
Чава зипьк ль ч'йәе бьльнд,
Синге тәйи кал дьк'өтан,
Хьрав дькьр к'әwшән у гөнд.
Qөр'нә сәр тәр'а дәрбаз бун,
У һәв гьртьн, бунә зьнщир,
Щьмаә'та тә йә бьндәст бу,
Шәр' у каван дьлда бу.
Нәма нава синге тәда
Щьмаә'та мьн жи һа
Мабу т'әмам тариеда.
Ава нава бә'ра хуне,
Тә р'оже хwә пашьн дьжмарт,
Бин ч'ькиайи, бе пышт, т'әне
У бе қьһйат, һьм бе қәwат,
Т'әне дәмәк мабу, wәки
Тө бь һимва wәләр'йайи.

2

Ле ньшкева нав шәва р'әш.
Мина бьруске бьрқ вәда

Т'эриц к'эний бэхте тэр'а,
Р'ое ль Русиае нэдир да,
Тирнща ве алт'кър тари,
Г'эму дэра бу р'онайи.
Ленине бав қәwэт да тә,
Бь сэрк'арийа партиа мә
Дәст ани тә азайи.
Аwa ве сьбе мьн һьлдайә
Сазе дьле хwэйи шаһьл,
Нав говәнда чйае мәда,
Дьньвежьм чаwa зәнтъл.
Ч'йа, кō авитнә сәр хwә
Т'эмәзиа чьл салие р'энгин
Гәв дьнһер'ьн, дьк'эньн,
Мина қиз у хорте бәнги.
Мина дөр'а, щәwahьра
Дәшт, к'әwшәне тә хәмьлийә,
Г'ел дьдьн мина бә'ра,
Зәвиә тәйә сьмьлзер',
Ләмп'е Илийч нав шәве,
Мина щерге сор мьр'щана
Р'әwше дьднә чйа у бани,
Бәдәна тә у к'әwшәна.
Мьләт т'әмам бунә бьра
Ль тамаре wанда хунәк,
Дьхәбьтьн бь р'өһ' у щан
Бона wәт'ән чаwa дьләк.
Өз әwләде тәйи дьлша
Өрмәнистана советие,
Дәстанине тә дьнһер'ьм,
Wәкә стәйре р'у ә'змана
Т'өщар нькарьм бьжмьрьм,
Мина қума қумьстана,
Аwa ве сьбе мьн һьлдайә
Дьле һ'әзар, гәләк к'өрди,
Ед кō бе мал, п'әришан бун,

Мина э'wpa т'ьме гэр'ок.
Өwan бь сайа Октябре
Бунэ хwэймал у хwэй һэбун,
Нав щерга бьред хwэ зор.

3

Аwa ве сьбе мьн һьлдайэ,
Сазе дьле хwэйи щаһьл
У ч'э'ве мьн шэмал данэ
Бь қэwата миллион шэмдан,
Р'ожа тэ эз дьнһер'ьм
Кö р'онаийэ, гольстанэ,
Баг у багча чаwa бьһар,
Ль һэр дэра гөл вэданэ.
Чаwa эшца жь дьле мә
Қаналед тэ мэзын дьчын,
Хwэлие бекер, хwэлие қыр'аш,
Т'эмам һэвр'а гөл дьдын.
Ле эз шаһире тэйи щаһьл,
Сэр синге тэ чаwa зэнгьл,
Өз ша дьбьм бой э'йда тэ.
Бой буйна тэ, бой майна тэ.

СӨР ШЕМИКА МАВЗОЛЕЙЕ

Сарә, сар, бәрф дьбарә,
Щәмьдинә ә'рд у ә'зман,
Дәқә чәтһн дәрбаз дьбһн,
Дәқә бунә сал у зәман.
Бь һ'әзара дьл дьк'өтһн,
Сәр дәрәше нәрдәwana,
Әз бе сәбьр дьләзиньм,
Бәрбь баве мәйи мәзһн.
Аwa, нава стуне зер'ин.
Пешбәри мьнә мәйт'е Ленин,
Хөбар лева буйә дйар,
Т'ьли, печ'и чьлмьсинә,
Сәр деме ви бәшәра сар,
Йа һ'ьсрәта ә'мьре пашһн.
У әw бәшәр дьбә п'әншә
Жь Мавзолейе дәрдьк'әwә,
Әве дәме бәр чә'ве мьн
Дьбә ә'мьр, дьбә бьһар,
Дьбә хәмла wәт'әне мә,
Дьбә һәбун у дьбә мал,
Дьбә қһйат у рөһ'дари,
Дьбә әшқ, бәхтәwари,
Р'еед шәр' у алт'кьрһне.
Ленин бәр мьн дьсәкһнә,
Дәсте wiда чәрха дьне,

Ле ээ щида бумэ р'ьсас,
Ль бэр мэйт'е Ленине бав,
Дьле мьнда борщ у һэ'вас,
Дьльлиным ван хэбэра.
— Ленин сахэ, Ленин һэйэ,
Өw шэмдана қор'на мэйэ.

QИЗА ЧИН

Әм р'асти һәв һатын бәрбанге,
Мә ль һәв һыһер'и бь һ'ьсрәти,
Мьн зьмане чини һьзан бу,
Әһе жи урьси.

Мьн дьхвәст бьпьрсйә:

Тө кийи?

Чь мьләт? .

У жь к'ө?

Зьман ль мьн гьран бу.
Тә дьгот һе фә'мкьр нета мьн,
Бәнгзе хвәш,
Ч'ә'ве р'әш чьрусин,
Леве назьк р'ьщьфин
У гот:

— Пекин.

Зьмане мьн вәбу, мьн жи гот

— Москва

У мә дәсте һәв гьвәшт.

Һе дәме тә дьгот мьн у һе

Нета һәв фә'м кьр,

Москва у Пекин бона мә

Бунә т'әрщьмә.

У вәхта әм жь һәв дурк'әтын,

Һе нәгот хатре тә,

Ле бь эшц

— Ленин, Мавзолей, Кремль.

Мьн фэ'мкьр нета we дьчу wьр,

Мьн жи шаба we ава да:

— Ө'зизэ бона мэ Пекин,

Бьранэ иро эм у чин.

НӘХWӘШХАНЕДА

(сәрһати)

Ашот Лусинйане професор we сьбе диса мина хwә һәр-
шар дәре сәра операсиае вәкър, һатә һөндөр', сәлам да хwән-
дк'ара, һ'ал у wәхте ван пьрси, лақърди кьрн, сәкьни у
һивийа нәхwәш ма.

Професор мерәки 60—65 сали бу, бәжна вийә гьрә бәрбь
чә'в, биләке вийә қалың, навчә'ва вийә р'ут бу, wәхта мәр-
рьва ле дьһери, тә дьгот навчә'ва ви һивә, п'оре ви жи
ә'wре р'әшә ль дор һиве.

Әw дәмәке кәр' сәкьни, паше дәстпекър бона қәлаштына
иро шьровәкър. Сафи бу, wәки жьна нәхwәш дьгазьнә жь
щәгәре у зьрев, лазьмә кәвьра жь нав ван дәрхьн, бавежьн.

Професор һе гьли дькър дәрһәқа жьна нәхwәш, қәлаштын
у қәнщкьрьна we, wәхта дәри вәбу, бь к'омәкдарийа санитара
һатә һөндөр нәхwәш, жьнәкә дәвдәви 60 сали. Әwә бәдрәнг
бу, дәв у леве we мьчьқи бун, сава қәwьмандьне дьле weда
фәраш да бу, чоке we дьләрьзин, чә'ве we мина һ'әбе тьрие
р'әш дьбьрьқин, ль хwәндк'ара дьһери, мәрьва тьре бь we
дьхwәст ль сәр сурәте вана бьхүнә, чька нета вана бона қә-
лаштыне чаванә. Ле тәмамә кәр'бун, кәсәки хәбәр нәдьда.

Професор нәхwәш тәглиф кьр; бәр дьле weда һат у гот:

— К'әрәмкә, хушке, к'әрәмкә, һьлк'ьшә сәр к'орси у
п'алдә, қәт нәтър'сә, щара ә'wльн нинә, wәки к'ере дьгьрмә
дәсте хwә, архайн бә.

Р'асти жи бса бу, професор 35 сале ә'мьре хwә п'еш-
к'еши қәлаштына организме мәрьва кьрьбу, гәләк хлазкьр
бун, әw нава шөхөле хwәда, чава пола нава к'ура эгьрда қал

бубу, өса избати хэбэрдьда, кō хэбэре ши гōман, рōн' у қын-
йат дыда нэхwэша, эвана, тэслими ши дыкьрын э'мьред хwэ,
р'адьзан бь хэва к'бир.

Жыка нэхwэш бь зараве эрмэние тэзэһати разильхийа
хwэ да, нэфэсэкэ к'ур к'ышанд, бэр бь п'энщэр'е чу, ль дэр-
ва ньһер'и у хwэр'а гот: «эзе щарэке жи дьһиа р'оньк бьви-
ньм», паше зьвьри, һат п'алда, професор у бэрдэстие ши не-
зики нэхwэше бун.

— Дэрмане хэве, — э'мьркьр професор, у чэнд дэқа шун-
да нэхwэше нэфэсе к'урэ-к'ур р'аһыштн, хэвр'а чу, мьле we
сыст бун, хойдане ньqьтк-ньqьтк сэрр'а авит.

Професор дина хwэ да сфэте нэхwэше, нышкева вэщнь-
қи, хар бу, лэ'зэки ль стуйе we ньһери, сэре хwэ һьльбьри,
һ'эзынга к'ур р'аһышт, ль хwэндк'ара ньһери, сэре хwэ бьр у
ани, р'энге хwэ авит, сэрдап'е р'ыщьфи, дэмэке к'ур у дур
фькьри.

Т'эмамэ э'щебмайи бун. Чь бу? Чь қэwьми? Професор
нава аwқас салда т'ōщар хwэ өса онда нэкьр бу.

Дэсте ши дырьщьфин, һащэт бе һ'эмди хwэ һьльдыдан бь
щур'эки кэвьр жь нава зьраве қэлашти дэрхьст, авит, бэрбь
дэстэшсе чу, дэстед хwэ шуштн у чу кабинета хwэ.

Бэрдэстийа бьрина нэхwэше келдан, эw ши гōһасти па-
лате кьрын. Өwэ һе нава хэва к'ьбирда бу, өса к'ур раза бу,
өса ньқойи нава хwэ бубу, чава кэвьр ньқойи нава
аве дыбэ.

Хwэндк'ара тэмама дыхwэст занбуна чька ль чь профе-
сор қэмийэ, ле э'ши изьн нэдыда, wэки кэс һэр'э щэм ши.
Өw кабинетеда рунышти бу, дэсте хwэ дабунэ бэр щеника
хwэ. дыфькьри, ро дыкьр у дыпива, бэлге к'ьт'еба э'мьра хwэи
бьһори йэк-йэк вэдыкьрын. Т'эне к'отасийа хэбате р'абу чу сэр
нэхwэше у жь we wa пьр'си:

— Чавани?

— Дохтьр, тэ'на эше давежэ дыле мьн.

— Тыштэк накэ, гот э'ши у диса хари сэр ступе нэхwэше
бу, тыштэки ньһер'и.

— Бэле, зэ'ф р'азимэ.

У Сирануш Ғабет'йане, кӧ гӕлӕ вӕлет гӕрийа бу у тӕзӕ Һатъбу Өрманистана Советие, сӕр хвӕлийа кал у бава хвӕ, пешбӕри хвӕ дит ӕв мӕрӕв, к'е кӧ ӕ'мьр р'ӕвайи ве кьр, бӕшӕрӕк хвӕш Һате ко тыштӕки бежӕ, ле кӕс дьҺа пешбӕри ве т'ӧнӕ бу.

Ду ве йӕкера професор Һӕрр'о дьҺатӕ щӕм Сирануше, к'ефа ве дьпӕрси, вӕдыгӕр'ийа, дьчу шӧхӧле хвӕда мьжул дьбу. Нава ван чӕнд р'ожада ӕв бь шарӕке Һат зу гӧҺастьн, тьме дӧшӧрмиш дьбу, ль ньфьтӕкӕ ар'ике дьньҺер'и.

Сирануш Ғабет'йан р'ожбьр'ож п'ак дьбу, сӕр хвӕда дьҺат, тамаре сор Һ'ьнаре сурӕте веда дьҺатнӕ ханекьрӕне, бӕшӕре ль сӕр леве ве дьлист, чӕ'ве вейӕ р'ӕш дьбьрьфин. Нава ӕ'мьре хвӕда ӕве т'ӧшар нӕдитбу мӕрӕве аьфас дьлшӕват, чава ӕв прсфесор бу у бона ве йӕке ӕве щӕм Һ'ӕму кӕси пӕсне ви дьда, разильхи у борщдарийа хвӕ ӕ'лам дькьр.

К'ӧтаси, бьрина Сирануше п'ак бу. Эша щӕгӕре жь шкӕвта зьке ве дӕрк'ӕт бу, ве р'оже гӕрӕке ӕв бьчуйа мал. Бӕле, Сиранушӕ бӕхтӕвар бу, вӕки Һӕма вӕт'ӕне веда ӕв фӕлаштьн, сах кьрӕн.

Дӕрсахӕ. Вьра бӕрӕв бубун хвӕндк'ар у дохтър, вӕки насийа хвӕ бьднӕ фӕнщкьрӕна ван нӕхвӕша, ед кӧ иро дьчунӕ мал. Ду чӕнд нӕхвӕшар'а Һатӕ Һӧндӧр' Сирануш, ӕве бь ч'ӕ'ве хвӕйӕ р'ӕш дӕрсахӕ у Һазьрбуйи пиван, чу бал професор, кӧ разильхиа хвӕ бьдӕ. Ле професор иди дор нӕда ве, ӕви кӧрт гот дӕрҺӕфӕ нӕхвӕшийа ве у дӕрбази ве нете бу, к'ижане ӕва чӕнд р'ожӕ дьле ви дьсот:

— Сала 1915 дӕйа мьн бь шуре ӕскӕрӕки р'оме к'ӕтӕ Һ'ьине, тӕ'лӕ бьриндар, бӕр Һӕлӕбӕла мьрӕне, гази мьн кьр, жь стье хвӕ дӕрхьст Һекӕлкӕ зер'ин, да мьн у гот:

— Ашот, лао, ӕз дьмьрм, гӧне мьн стье тӕбӕ, тӧ ве Һекӕле жь алие мьн п'ешк'еш бьди дьлк'ӕтийа хвӕ, вӕки дӕйка тӕ тӧшар жь бира тӕ нӕчӕ. Мьн Һекӕл Һьлда. Дӕйа мьн мьр, ӕз ӕгим, стӧхар Һьштьм бӕр диwара, мӕфӕра мьн Һатӕ бьр'ине, ӕз чумӕ щӕм дӕвлӕтики бь нанозько хӕбьтим, вӕки ӕ'бура хвӕ бькьм. Мала ви дӕвлӕтиада фӕзӕкӕ ӕт'им жи дьхӕбьти, бӕре ӕз у ӕв Һӕвр'а мина хӧшк у бьра бун, ле бӕрӕ-бӕрӕ

we незики дьле мьн дьбу. К'отаси, мьн некэла дйа хвэ п'еш-к'еш да we. Вэхта професор эв хэбэрана дьготьн, Сирануш зур' бубу, ль чэ'в, бэжн у бала ви дьньер'и. Г'ьзынге залул дьк'ьшандьн, мэрьва дурва карьбу бьдита, вэки тыштэки дьле we дьсот.

— Бэле,— хэбэрдана хвэ дьрежкьр професор,— сала 1918 вэхта шуре Р'оме эрмэни дьбьр'ин, мьн у дьлк'этийа хвэва хэв онда кьр. Г'эта р'ожа иро жи эз ньзаньм эв бу хөре шуре к'е.

Паше эз хатьмэ Эрмэнистане, институтеда хинбум у ирожи чава дьньер'ьн эз професорьм. Ведэре бэшэра ви хвэшбу, ль хвэндк'ара ньнер'и у дьса гот:

— Чэнд р'ож бэре, вэхта мьн эв к'олфэт қэлашт,— эви Сирануш нишан да,— мьн некэла дйа хвэ ступе веда дит.

— Ашот,— бу дир'ина Сирануше у эв хвэ авитэ п'есира професор, кьрэ искэ-иск у гьриа,—эв тьйи, шькьр ве гавер'а, чэ'ве мьн чэ'ве тэ к'эт.

Дьле професор хьраб бу, несрэк жь чэ'ве ви хатэ харе,

— Ашот,— дьса гот Сирануше,— бьбахшинэ, вэлэте хэрибада эз гэлэки хивийа тэ мам, х'эвт сал дэрбаз бун, ле тэ гөнэбуйи, паше гомана мьн хатэ бьр'ине, мьн мер кьр.

— Бэле, Сирануш,— гот професор,— нэ гөне тэйтэ, бэхте мэ эм жь хэв қэтандьн, эз жи гэлэки хивийа тэ мам.

Ван чаха Сирануше некэл жь ступе хвэ хеди ани харе, да професор, эви ле ньнер'и, бьльнд хвэнд «Нвард» у хатэ бэр чэ'ве ви эв р'ож, вэхта Нварда дйа ви эв некэла наве хвэ сэр ньвиси да ви, вэки гөшчар дайка ви бьре нэчэ,

Ашот Лусинийане професор у Сирануш Хабег'яне дьса бь дьлэки х'ьсрэт ль хэв ньнер'ин, анинэ бира хвэ р'ожед шахьлие, дьлк'этьна хвэ. Эвана незики хэвбун, ль к'урайа чэ'ве хэв ньнер'ин...

Ле иди дэрэнг бу, зар'б у нэвие вана мале ванда хивийа ван бун,

Б Л У Р В А Н

(сэрһати)

«Т'ошар бира мьн начэ бэжна көр'е мьни мьразр'эш йа Шэкьр». Пирка Хане, кө эз меване wэ бум, хэбэрдана хwэ wа дэстпекьр у һ'эзынгэкэ к'ур р'аһьшт.

— ць Шэкьр пирке?

— Шэкре көр'е мьн, лао.

— Паше?

— Шаһьлтийа хwэда һатэ көшт'ьне.

— Чьма?

Пирка Хане we дэме диса һ'эзынгэкэ к'ур р'аһьшт, бьр'нотийа хwэ к'ьшанд, жь ши р'абу, бэр бь стер' чу, бэр' сэр авит чу һөндөр'е көлине,э'йаре р'ун у тораце ньхамт'ьн, диса вэгэр'йа һат к'елэка мьн бэр кочке гөр' р'унышт у гьли кьр:

«Өзэ һе қиз бум, бумэ бэрделийа бьре хwэ. Мина иро те бира мьн р'ожа дэ'wата мьн зозана Синэкейэ кэзи, ав у чэме вейэ тьмһьшйар. Дө сал дэрбаз бун жь дэ'wата мә, бь э'мре хwэде мэр'а кур'эк бу. Өw нэ кем, нэ зедэ эw сал бу, wэхта шәрде щара э'wльн пэзе мала баве мьн тэмам бьр. Дэ тө занн лао, чьқас ширьнэ бона де у баве зар'оа нөхөри, зар'а э'wльн, һэма бона we йэке жи мә наве көр'ьк дани Шэкьр.

Шабуна лынгед мьн у мере мьни рәһ'мәти э'рд нэдьгьрт'ьн, wэхта көр'эк щолангеда дьгьрийа.

Ду буйна Шэкьре мьнр'а чэнд зар'ое дьне жи мэр'а бун, ле чава дьбун, дьһатнэ дьнийа, қөрбана тэ дьбун, дьмьр'ьн, ле мэр'а п'эр' у баск бу Шэкре мә. Өw мәзын дьбу өсайи бэ-дәw бу, мәр'ва нькар бу бь һөрдө ч'эва ле бьнһер'ийа.

Лао, щьмаэ'т раст дьбежэ, wэки «зипьк щие көтайи дьхэ».

Бәле, һәма өса жи бу, Шәкьре мьн чә'вр'әше к'әт, хөлә-хөла һесра бу жь чә'ве вийә р'әш дьбарин, тә дьгот ә'рд у ә'зман сәр мьн у мере мьни рәһ'мәти К'әләшда вәлгәр'ийан. Мә чь дькарбу бькьра. Чь хвәли сәре хвәкьра. Ведәре Хане һьзән-гәкә к'ур раһьшт у гот--зәмане бәре чуйна тә һәбә, һатна. тә төнәбә, вәхта әз ван гьлийа дькьм, тәвзик щане мьнда дьчьн, вәйпахе мьн дьләрьзын.

Өре, әм чунә щәм гәләка, мә к'агаз кьрын, қөрбан дан, дәрмане һәве дани сәр чә'ве нәхвәш, ле Шәкьр п'ак нәбу, әв һәрдө чә'ва мә'рум бу. Дә Хане бәләнгазе, кәвьр, көчьк сәр тәда бьбарьн, хер, хвәши сәр хәлқеда, бу к'ьзина дьле мьн, ле мьн чь кьр, чь нәкьр, бәрга тьштәки нәгьрт. Шәкьре мьн өса жи ма һ'ьсрәта дьнийа р'оньк.

Шәкьре рәһ'мәти мәзын бу. Әви гәләки сазбәндие һ'ьз дькьр, бь готьна тә жи к'ьлам дьготьн. Һе һ'әйшт салийа хвәда готә бәве хвә, вәки әв жер'а бьлурәке бинә. Әви һа-щәте сазбәндиейә дьнежи дьхвәстын, ле чь жь тә вәшерьм, тьштәк дәсте мәда төнә бу, вәки мә хәрщкьра. Блур дәстхьс-тьн аьқаси жи чәтьн либу. Нае бира мьн, мә чәнд һоқә пәнер дан пеш блурева.

Вәхта К'әләш блур ани, Шәкьр өса ша дьбу, тә дьгот мале дьне тәмам дабунә мә. Бәшәра ви хвәш бу, блур дәсте хвәда тимар кьр, р'абу бь тәһәрәки сурәте бәве хвә дит, р'а-муса. Мьн иди хвә зәвт нәкьр, һесьр жь чә'ве мьн барин. Шәкьре мьн өса ша дьбу, тә дьгот р'онайа чә'ве ви вәгәр'анд-бун.

Көр'и гәләки мьш'ид бу, нава вә'дәки кьнда әв һини лехьстына блуре бу. Иди әв бу, сьбе һ'әта эваре блур жь дәсте хвә данәдани, щар-щарана жи пер'а дьстьра:

Блурвано, блурвано,
Блурвано тә блура дарә чаме,
Дә тә лехә бьльлинә,
Қәйдәки маме Озманр'а
Бинә сәр мьқаме...

Мэръв һэвва нэдьма, дәст жь һэв бэрдьда.

Ода Ө'мэре р'испие гонде мәда, гонди тэмам эвар-эвар бэрэв дьбун, Шэкър т'эглиф дькърьн, дьбьрнэ вьр, вэки ван-р'а блурехэ. Гонди т'эмам бь мэ'рифэга Шэкър э'щербмайи бун эви өса дьньват, тэ дьгот блуре дәсте вида хэбэр дьда.

Өме бэхтэвар бун. Р'астэ, Шэкьри чэ'ва мэ'рум бу, ле эв гөла бэр бина мәбу, гөман у қөдуме мәбу, Тэ'лэ бэхте мэ'ра вэхта Шэкьри һ'иждэ сали бу, диса мина һэршар қачах һать-нэ сэр гонде мэ. Сьбэ бу. Р'ое т'эзэ нэдир дабу, пэз-дэваре гонди т'эзэ жь нав мала дэрк'этбу, вэхта ньшкева бу т'эқэ-тэ'қа гөлла, шьнгэ-шьнга сьме һэспа. Щэрде дак'өта нава гөнд. Шэкър ван чаха бэр шемике р'уныштбу, қайдэки зэлул ледьхьст. Ве р'оже гэлэк мэръв һатьнэ көштьне, т'алан чу, ле қөр-бана тэмэ, мьн һэв ньһер'и сиарэки дак'өта сэр мала мэ. Вэх-та Шэкър хвэст р'абэ, дәсте хвэ дивер бьгэр'инэ, һэр'э мал, эви сйари шуре хвэ нава һэшеда дауашанд, бу қир'ина мьн, мьн хвэ авитэ п'есири ви, ле иди дэрэнг бу, блур жь дәсте Шэкър шьмьти э'рде, бу нэ'лина ви, вэлгэр'иа у хуна вийэ гэвэз э'рде бу гол. Ведэре пирке кьр к'ур-к'ур гьрийа, бу искэ-иска ве, һесре хвэ т'эмьз кьрьн, диса хэбэрдана хвэ пешда бьр.—Дэ, лао, дьле дейэ, мьн сынгэк һлда да п'еси-ра сйар у һэспе, ле иди ньзаньм эз чава к'этьбум. Мьн һэв чэ'ве хвэ вэкьр, гонди бэрэви дэре мала мэ бун, дор щьнийа-зе Шэкър дьгьрийан.

Мэре мьн жи шьван бу. Ве р'оже, щэрдбашиа эв жи көшт. Дэ Хане бэлангазе, бу т'уфэ-т'уфа мьн, ле тышт бэр мьн нечу, мьн көр' у бав һэма р'оке вэр'екьрьн.

Блуре Шэкьре мьн һ'эга р'ожа иройн хөрща мьндьбанэ. Сэр ван гьлийа эв жь щи р'абу, хөрц жь гоше стер' һьлдаи ани, блур дэрхьст нишани мьн кьр, сэре хвэ бьр ани, кьрэ ньчэньч.

Ава, лао,—эше хэбэрдана хвэ к'өга кьр,—т'өшар бира мьн начэ Шэкьре мьни мьразр'эши, мьразчэ'вадамайи...

Ньһа чьқас хвэшэ, зэмане советие щэрд у зэлул төнэ-не, лао.

Waxta пирке шровэкърна хwэ к'от'а кър, h'эму тышт кэр'-
бу, т'эне чэме к'елэка мэ гьмэ-гьма wi бу, кэр'буна шэва
тэ'ри дьт'эр'ьбанд.

Элэгэз дьһеньжи ль бьн ап'ьнцие шэва р'эш.

Әме һьла руньштьбун, коч'ке дьһа тэмьри, ле жере дэп-
та Араретедә лэмп'е электрикиейә щергэ мьр'шан дьч'русин.

СМОЕ ШӨМО

ОКТҢАБРЕР'А

О, сәлам, сәлам р'ожа азадар,
Тә дайә ә'мыр, тә да мә быһар,
Тә данә һ'ьлдан зынщир у чидар
О, сәлам тәр'а р'ожа азадар!

Өзе чьбйама, вәки нәһатайи
Ө'сә п'аришан, шьване с.ре ч'йа,
Дәрдөкөле хвә, дәнге былуре.
Нола калке хвә мьне бьстьра.

Йан хөлам бума бәр дәре ага,
Кө мьфтәхөр бу, хуна мә дьмет,
Шәве у р'оже бьн барә дәрда,
К'оч'әр у бе мал хөидан бьр'ета.

Тә ә'мыр да мьн...у щьмә'та мьн
Бәхтәвар иро дьжин бь ә'мре ша,
У һ'әзар-һ'әзар шаһьл нола мьн,
Дьшиньн тәр'а мөһбәта дьла.

О, сәлам тәр'а р'ожа азадар,
Тә да мә ә'мыр, тә да мә быһар,
Тә данә һ'ьлдан зынщир у чидар,
О, һ'әзар сәлам р'ожа азадар.

ӨШАНА ЫШӨ

Сэкьнимэ ньһа ль вьр,
Жь к'о мьн чэнд сала пешда
Бьре хвэй мэзын вэр'екьр,
Бэрбь агьр т'эви гьшта.

Дэрбаз бун сал, эв нэһатын,
Чава көр'ед вэт'эн к'этын,
Бой майина вэт'эне хвэ,
Бь һ'об у рэза э'мре хвэ.

Алт' бу дьжмын, ша һат гөлан,
Дэнге қөлынғ ч'йа, банийа к'эт,
Гөл сосьне вэт'ане мьн
Шин бун, ванр'а бунэ к'омэйт.

Сэкьнимэ дуса ль вьр
У дьнһер'ьм э'мре т'ьжи,
Ле мьн т'ьре һе дьнеда
Т'эмам һэнэ у эв дьжин.

БИРАНИН

Өз у Щәмал, мә т'эв дьлист
Ль бьн дара һ'эвшә мәда,
Өм мэзын бун, дар жи гьһишт,
Сэрбэст, һешин we бэлг вәда.

Һәwара шер' гьһиштә мә,
Өм чун, мә һышт дар ды гондада,
Мә кьрә шәр' дар у гондва
Һ'ьсрәта ван дьле мәда,

Ле сьбәке гөлла нәйар
Qьл кьр һәвалә мьн,
Бьн дарәкә дурә к'обар
Wi тэгдир да сэр дәсте мьн.

Өз к'эwгьрим, дар жи гьрийа,
Вәкьр, дахьст we бәлге хwә,
У лури кьр, чава дайк,
Сэр мазәле әwләде хwә.

Мьн кьрә ч'ә'л әз дәрбаз бум,
Һ'әйфа һогьр дьле мьнда,
Алт бу дьжмьн, әз вәгәр'йам,
Дар у мазәл дьле мьнда.

ӨМ КӨЧӨР БУН

Өм к'очэр бун, эз жи бэрхван,
Ль нав п'ашла Өлэгэзе,
У р'ожеда мә дэрбаз дьбун,
Нола ав-д лэгэзе.

Дэрбаз бун сал у зэман,
К'оч'эри чу.. Бумэ хвэндк'ар.
Ле көлилкед Өлэгэзе
Өз бир тиньм һэrr'о, һэр щар.

Иро иди эз дохтръм,
Өз, эвлэде Өлэгэзе,
Бь эшq у ша дьхэбьтъм
Гөнде п'ала Өлэгэзе.

КӨЧКА ДӨЛӘЛ

К'әч'ка дәләл ч'ь р'ьнди,
Нола нива сәр гөнди,
Вәхта эз тә дьбиньм,
Хәмле дьла бир тиньм.

К'әвә вәрә эз у тө
Иро соз бьднә һәвдө,
Өм тәвайи дьлша
Бьхәбьтын т'әв пеша.

Ле вәхта гөл вәбьн,
Вәхта бьлбьл дәнг бьдьн,
Өләгәза гөнде мә
Ве бьбә шайи бо мьн тә.

НЪЗАМ ЧЪМА

К'ава мьн нола бәре нибу,
Нъзам дьле we к'е мабу,
Г'о́ба мьн he йа бәре бу,
Нъзам чъма әw ша нибу?

Әз бь к'ән бәр дьлда һатъм,
Әм нәк'әһйан, дьле мьн ма,
Бақә кәлилк чьни да мьн,
Кәр' у лал ма, нъзам чъма?

Мьн мезә кьр ль ч'ә'в р'әш,
Әз ль ч'ә'ва мамә тьма,
Wьр т'өнә бу әw бәнгзе хwәш,
Әw мәлул бу, нъзам чъма?

Әз незик бум, жь мьн дурк'әт,
Жь we т'әне әw кәлилк ман,
Мьн кәлилке we р'амуса,
Бәр хwә к'әтьм, нъзам чъма?

Дө р'ож дәрбаз, ах, әw бьрьн,
Бьрьн, һ'о́ба we щәм мьн ма,
Гәл у сосьн дьк'әwгьрин!
Әз дьгьрим, нъзам чъма?

ХЭЗАЛ

Хазла эз бьйама хэзал,
Дь нав меше шин у к'урда,
У бьната лавке дэлал
Бо неч'ире ви мешэда.
У гөлла ви бьра дэнгдэ,
К'ур тек'эта нава дьле мьн,
Т'эне-т'эне ви пэй wer'а
Мезэкрыа ль ч'э'ве мьн.

ЭВА ГӨНДА

Ч'ьда щара ль ви гөнди
Ван малада меван бумэ,
Ле ду we ви ч'эмир'а
Фрқаскьрийэ, дэрбаз бумэ.

Гэлэк мал бьнэ'рд бун,
Гь ч'ьред дон ведьхьстьн,
П'энще р'ое к'өлэкер'а
Гьндьк даһат, эм дьдитьн.

Ньһа иди эw гөнд нинэ,
Ви гөһастйэ рэнге хwэй кал,
Нава ч'йада эw хэмьлийэ
Нола хорте шаһьл, дэлал.

Ви п'эр'дайэ назьк у дьлбар,
Ө'мьр у шэмал же дьбэээ,
Бьльнд бунэ тамед к'обар,
Шө'де э'мре кэвьн у т'эээ.

С Э Р Э Щ Ъ М

НЭЩИЕ ШЬНДИ.

	Ру
Советакан Гайастан	3
Ленине нэмьри—гэрщмэ жь н. Гакобйан	5
Сервин-жь н. Погосийан	6
Гэло эзе вэгэръм?	8
Жь гонда гондэк	9
Йун Суе хвайе готьна хвэ (нькйата щьмаэта Чиние)	26
ЭМИНЕ ЭВДАЛ	
Октябрьера	28
Нойабрера	30
Ава Зэнгбе	32
Эрмэнистана Советиера	33
Гөрщьстанера	35
Элэгэз	38
Сло	39
Майера	40
Жьна кбрдра	42
Қалчичэк	45
Арзьниера	46
Бьнар	47
Шагьрт у пивонг	48
Лагера пионерада	49
Нэсое шьванра	51
Коре мьн	52
Нава чемда	53
Вэгэриа	54
Хушк у бьра	55
Панза мэктэбе	57
Бьнар	58
Эвред рэш	60
1-Йанварера	62
Се бьра	66

Комитасра	84
Қанат аға (сәрик әульн жь поема „Гблизәре“)	86

ЩАСЬМЕ ЩӘЛИЛ

Кълама Октыбре	95
Р'оже мьн	97
Г'орцстанера	100
Хәбәра дайка Ширали	103
Баллад дәрһәқа азайе, әскәре сор у әдлаие	110
Пирка Безар шәр нахwазә	122
Кълама қиза к'брд	126
Wәтан т'о дейи	127
Баде к'блилка жь Әләгәзе	128
К'олаврәшо	130
Әләгәза мьнра	131
Бәрбь ч'йае Әләгәзе	133
Чь нави дайньм	135
Дәлална мьн	138
Г'ори зәр тунщьк зәр	139
Т'о бун м'әна г'блане	140
Назьке	141
Дилбәре г'өл вәбунә	142
Дайке луркә	144
Г'өр у руви	145
Щьвата шер	149
Намүс	152

ӘРӘБЕ ШӘМО

К'ордед Әләгәзе	167
---------------------------	-----

WӘЗИРЕ НАДЬРИ

Пионер	200
М'өнбәти	202

УСЬВЕ БӘК'О

Ленин	205
Октябрера	207
Г'блана әдлайе	210
Әрмәнистанера	211
Газета "Р'йа гәзәра	214
Зәвна холхоза мә	216
Москва	218
Сала гәзә	222
Москва ша дьбә	224
Дәрәнг пе късьям	226
Хәләқа агьрда	230

НАДОЕ ХӖДО	
Кӕчька колхозван	254
Ль зозане Ӕгрище	255
ХАЛЬТЕ ЩӔЛАЛЗАДӔ (ЩӔЛАЛИ)	
Газиа мьн	266
ҚАЧАХЕ МЪРАД	
Кӕча кӕрда	269
Щан Ереван	272
Деме кӕббар	273
ӔТӔРЕ ШӔРО	
Ӕдлайи газиа дькӕ	274
Шӕмое кал у кӕбре хвӕ	275
Кӕбре кӕрд	277
Кӕрьне мӕ	278
Тӕреқа ыжда	279
БАХЧОЕ ИСКО	
Совет	281
* *	282
Шьване мӕ	283
* * *	284
ӔЛИ МАМЕДОВ	
Мороф	285
ТЕМУРЕ САДЬҚ	
Тӕ ӕз сотьм	308
Чӕйа у чӕме мӕ	310
ТАӔРЕ БРО	
Зозан	312
Қиза кӕрманща	313
МИКӔЕЛЕ РӔШИД	
Ленин тӕв мӕйӕ	314
Вӕтӕн	316
ӕвале мьни урьс	317
Дӕвлӕта мьн	320
Рӕожа вӕтане мьн	321
Сьбӕ ль Ереване	322
Рӕ	323
Кӕлама қиза бӕнги	224
Шӕв	325
Йазийа мӕрӕв	326
ОРДИХАНЕ ЩӔЛИТ	
ӕӕкӕле Ленин	333
Партия Комунистие	335
Бӕльнд бьгьрн байраце сор	336
Муса Щӕлийра	338
	429

Қйза кѳрманща	339
Щѳлиле бѳре мѳнра	340
Бѳнарѳ, бѳнар, бина гѳла те	341
Кѳлама хѳре рѳнде	342
Кѳвѳр кѳлиа гѳл же гѳнѳшт	344
Хѳрие щѳнѳте	345
* *	347
* *	348
Дѳле мѳн тѳра рѳйѳ	349
ѳз бѳнгимѳ	350
Тѳ ѳз кѳландѳм	351
Гѳла сѳре	352
Қизѳк хѳбу гѳнде мѳда	353
Шѳване ти	354
Шѳван у гаван	356
ЩѳРДОЕ ѳСѳД	
Ленин	357
Кѳлама шѳтѳн	360
Рѳѳжа ироин	361
Мерали у Мѳйанѳ	363
КАРѳЛЕНЕ ЧАЧАН	
Ленин	367
Октѳйабѳрера	369
Москва	370
Сѳмѳнде Сиабѳндра	371
Гѳнѳме ѳдлаие	372
Фѳстивала шаѳнѳлтиѳ	373
хѳвале мѳнра	375
Дѳнге дайѳке	377
Шѳтѳне мѳнра	378
Биранин	379
Ереванера	381
Лѳ заводѳ	382
ѳлѳгѳз	383
Бѳнар	384
Чѳичѳк	385
Паиз	386
ФѳЕРИКЕ УСѳВ	
Гѳлизѳра мѳн	387
* *	388
ѳйда мѳ бѳмбарѳк	389
ѳз у шѳмѳт	390
Бѳнар	392

Кани	393
Дө һөвалън дө кблилк	394
Дәүләмәнд	395
Фортәк	396
Шаир у тариқ	397
Дәүәтә колхозвана	399
СҢИДЕ ИБО	
Щерга бәрбь Москвае	402
Әрмәнистанера	404
Бәр шемика мавзолейе	407
Қиза чин	409
Нәхвәшхванеда	411
Блурван	415
СМОЕ ШӘМО	
Октябрера	419
Әwana һәнә	420
Биранин	421
Әм кочәрбун	422
Кәчька дәләл	423
Ньзам чьма	424
Хәзал	425
Әва гонда	426

Редактор Ө. Ө'ВДАЛ
Шьк'ьлчи А. ГАСПАР'ИАН
Техредактор В. ГАЛСТ'ИАН
Корректоре контрол ГАР. НАКОБ'ИАН

ВФ 04412

Т'эмбэ 1979

Тираж 1000

К'агэз 48×108^{1/32} Бэлгнэшьре мэнгэнэ 27,0

Бэлгнэшьре нэширэте 16,0

Бона нэшире хатийэ спартне 25/IX с. 1957

Бона нэширкэрьне хатийэ долкэрьне 15/V с. 1958

Бьна 8 р. 40 к.

Нэшрхана 1-е Идара Гайполиграф'ирате
Ереван, соаца Алаверд'иан № 65, с. 1958

INSTITUT KURDE DE PARIS
ENTRÉE N° 1274

